WILLIAM DEAN HOWELLS

CĂLĂTORIE DE NUNTĂ

TRADUCEREA ŞI PREZENTAREA : RODICA MIHĂILĂ

Editura GAMA

WILLIAM DEAN HOWELLS

CĂLĂTORIE DE NUNTĂ

EDITURA GAMA
MCMXCI

CAPITOLUL I: ÎNCEPUTUL

S-au cunoscut prima dată la Boston, dar legătura dintre ei s-a înfiripat în Europa, unde s-au văzut după aceea; unde, de fapt, el a venit după ea; şi tot unde legătura lor s-a şi rupt. De ce s-a rupt şi de ce a fost reluată după un număr de ani, sînt întrebări ale căror răspunsuri fac parte dintr-o foarte lungă poveste de dragoste, pe care nu mă socotesc în stare să o reproduc, neavînd nici o încredere în posibilităţile mele de-a aşterne pe hîrtie o istorisire cu implicaţii personale: deşi sînt convins că un scriitor talentat, cu spirit romantic, ar putea valorifica excelent idila dintre Basil şi Isabel March. Din fericire pentru mine însă, încercînd să-i povestesc cititorului despre călătoria de nuntă a unei perechi de proaspeţi căsătoriţi, ce-i drept, nu foarte tineri, dar, în lumina dragostei lor, păstrînd încă un aer tineresc, nu-mi va rămîne altceva de făcut decît să vorbesc despre unele trăsături specifice vieţii americane, aşa cum li s-a dezvăluit lor, să spun cîte ceva despre unele locuri bine cunoscute şi uşor accesibile şi să prezint cînd un crîmpei de peisaj, cînd o schiţă de personaj.

Se hotărîseră să facă o călătorie de nuntă cît se poate de simplă şi de liniştită dar cum n-au plecat imediat după nuntă, ci după cîteva săptămîni, de la bun început s-au bucurat de rîvnitul farmec de-a fi lăsaţi de toţi în pace.

— E mult mai bine, exclamă Isabel, să plecăm acum, cînd nimeni nu se mai sinchiseşte dacă plecăm sau rămînem, decît s-o fi pornit direct de la masa aceea oribilă de nuntă, cu lacrimi, cu tot trusoul şi cu o mulţime de lume care să vrea să ne conducă la tren. Acum n-o

să se mai ghicească în jurul nostru strălucirea lunii de miere ; o să călătorim la fel ca oricare alții... cu o singură deosebire, iubitule, și încă ce deosebire ! și luă între palme obrajii lui Basil.

Pentru a face acest lucru se văzu nevoită să dea în fugă ocolul mesei, căci erau la cină, iar mătușa Isabelei, alături de care își începuseră viața conjugală, stătea între ei, o prezență cu adevărat substanțială. Fusese un gest cam adolescentin din partea Isabelei și, dîndu-și seama, ea adăugă roșind :

— Am trecut amîndoi de prima tinerețe ; și nu vrem ca lumea să vadă că sîntem proaspăt căsătoriți, nu-i așa ? Dacă am oroare de ceva în viață, este de miresele pe care le ghicești imediat.

Basil o privi tandru, ca și cum nu o considera deloc prea bătrînă pentru a fi luată drept mireasă ; iar în ceea ce mă privește, n-am nici o obiecție ca o femeie să fie de vîrsta Isabelei, dacă are sufletul bun și o fire blîndă. Ar trebui ca viața să fi fost prea vitregă cu ea, ca la vîrsta aceea o femeie să nu fi cîștigat mai mult decît pierduse. Lui Basil i se părea că soția lui era la fel de frumoasă ca în ziua cînd se întîlniseră prima oară, cu opt ani în urmă ; dar nu putea să nu se gîndească mereu cu un regret nestins la perioada lungă cît durase ruptura logodnei lor, pe care, dacă n-ar fi fost acea fatalitate, ar fi putut-o petrece împreună, își închipuia el, exact la fel de fericiți ca și acum. Mai mult sau mai puțin, regretul nu-l părăsea nici o clipă ; devenise parte din dragostea lui ; pierderea socotită ireparabilă făcea cîștigul final și mai mare.

— Nu știu, dar... zise el imediat, cu toată gravitatea de care poate da dovadă un om ai cărui obraji sînt strînși între palmele unei doamne, n-ai prea început-o bine pentru o mireasă care vrea să-și păstreze secretul. Dacă o să te porți așa, la toate hotelurile vom fi trimiși direct în apartamentul nupțial. Cît despre trenuri... acum au și ele vagoane de lux, special amenajate.

Exact în momentul acela o umbră se lăsă peste încăpere.

— Nu cumva a tunat, Isabel? întrebă mătușa, care contempla satisfăcută spectacolul tandru din fața ei. Vai de mine! dacă se pornește o furtună n-o să mai puteți pleca diseară cu vaporul. Chiar că plouă de-a binelea!

De fapt, tocmai începuse furtuna aceea îngrozitoare din iunie 1870. În toiul arșiței s-a năpustit asupra noastră într-o clipită, pînă nici n-am apucat bine să ne dăm seama că ne amenință, pînă nici măcar n-am apucat să observăm norii; și a tot ținut-o așa, dintr-o răbufnire într-alta, cu o violență inepuizabilă. În piața spre care priveau prietenii noștri de la ferestrele sufrageriei lor, copacii se albeau în rafalele vîntului și se întunecau în potopul ploii torențiale, iar în momentele de paroxism ale furtunii se plecau cu o supunere disperată, pentru ca mai apoi, străbătuți de un grazniс fior, să și zmulgă din ei ramuri întregi și să le arunce departe pe pămînt. Ploaia începu să se amestece cu grindină și pe loc cele cîteva umbrele care se încumetaseră să înfrunte furtuna dispărură fără urmă. Gheața care venea de sus șuierînd răpăia pe caldarîm, unde fulgerul se juca asemenea unor flăcări țîșnind din măruntaiele pămîntului, în vreme ce în înalturi tunetul mugea fără încetare. Era ceva teatral în toate acestea; iar atunci cînd un tramvai, încărcat pînă la refuz, trecu prin fața casei tras de cai care se cabrau și săltau sub loviturile usturătoare ale grindinei, prietenii noștri avură senzația că se născocise un fragment de pantomimă foarte eficientă și naturalistă, special pentru a le cîștiga lor admirația. Cît despre ei înșiși, erau foarte conștienți de realitatea evidentă a lucrurilor și de cîteva ori în timpul furtunii se sfătuiră dacă să mai plece în ziua aceea și hotărîră ba să plece, ba să nu plece, în funcție de fața schimbătoare a stihiilor. Basil declarase că aceasta fiind prima călătorie pe care o făceau împreună în America, dorea să-i dea de la bun început un cît mai pregnant caracter național și că întrucît nu-și putea imagina nimic mai tipic american decît un voiaj pînă la New York cu vaporul

de la Fall River*, ar trebui să urmeze și ei această cale. Atîta pluș, atîta muzică, o companie atît de variată nu putea găsi, după cîte înțelesese ei, în nici un alt mijloc de locomoție. Și unde mai pui că n-ar fi fost exclus chiar dacă să dea cu ochii de inventatorul întregii combinații, înfruchiparea însăși a excesului și extremismului unui anume fel de americanism. Isabel consimțise bucuroasă; dar pentru ea aceste motive estetice paralizară la gîndul că va fi nevoită să treacă pe la Capul Judith pe timp de furtună. Prin urmare coborî de pe culmile intențiilor ei mărețe, mai întîi la ideea de-a recurge la navigația fluvială, fără atîta fast și fără orchestră, iar mai apoi la ideea de-a călători pe uscat cu un vagon de dormit. Ajungînd la această concluzie mulțumitoare, ea consideră consimțămîntul lui Basil ca pe ceva de la sine înțeles, nu fiindcă l-ar fi necosotit, ci deoarece, fiind femeie nu putea concepe că s-ar fi putut ca el să nu știe cum ajungea ea la o anumită concluzie și întotdeauna, prin urmare, își trata propriile-i decizii ca pe un proces al gîndirii lor comune. Dar soțul o ținu una și bună să meargă cu vaporul și insistă că dacă furtuna înceta înainte de ora șapte, puteau să-l ajungă la Newport cu ultimul expres; și numai din cauza acestei încăpățînări, dovadă a înțelepciunii Isabelei, se văzură nevoiți să aștepte două ore în gară pînă să recurgă tot la varianta cu trenul. Furtuna se domoli la ora cinci și deși încă mai ploua, pe la șapte fără un sfert totul părînd a fi în ordine, cei doi porniră spre Gara Vechii Colonii, în fața căreia strălucirea vie a unui fulger o făcut pe Isabel să-și apuce de brat soțul și să-l implore:

— Oh, să nu mergem cu vaporul!

La aceste cuvinte, Basil avu incredibila slăbiciune de-a ceda; și-l rugă pe vizitiu să-i ducă la Gara Worcester. Era prima abatere de la idealurile călătoriei lor de nuntă, dar în nici un caz ultima; deși trebuie mărturisit că începuseră cam prea devreme.

Narragansett.

* Fort în partea de sud-est a statului Massachusetts, în Golful

Se simțiră amîndoi mai liniștiți după ce cumpărarea biletelor deveni un fapt iremediabil și după ce se așezară în sala de așteptare a gării, avînd timp berechet să tot aștepte de la ora șapte pînă la nouă. Basil ar fi vrut să prelungească pe cît era cu putință ritualul înregistrării bagajelor, dar funcționara de la bagaje își făcu datoria cu o iuțeală neîndurătoare; și astfel, din simplul exces al lipsei de ocupație, Basil cumpără o poliță de asigurare în caz de accidente. Treaba aceasta îi luă exact o jumătate de minut, după care bietul om renunță la o luptă atît de inegală, ducîndu-se să așeze lîngă Isabel, care stătea învelită frumos în șalul ei, pe deplin satisfăcută.

— Nu e încîntător, zise ea cu voioșie, că trebuie să așteptăm atîta? Asta îmi amintește de celelalte călătorii făcute împreună. Numai că niciodată nu mă pot gîndi împăcată la vremurile acelea, cînd am fi putut să ne aparținem cu totul unul altuia, dar n-am făcut-o! Îți mai amintești cît a trebuit să așteptăm la Chambéry? Și toți ofițerii aceia zvelți în talie care așteptau și ei și se sărutau pe ambii obraji cînd se întîlneau? Și nenorocitul acela de ofițer căsătorit, cu nevasta aia urîtă cu doi copii și cu uniforma ponosită? Părea cam nefericit, sărmanul, și mustața îi atîrna lipsită de orice vlagă în timp ce în preajma ei celelalte mustăți se semeteau și se zbîrleau pline de cutezanță. După părerea mea, pretutindeni aceste **salles d'attente**[*] sînt o adevărată încîntare și în toate există o asemenea comunitate de interese încît chiar atunci cînd vin alți doar ca să mă reped pînă la Brookline mă simt din nou o călătoare — o binecuvîntată necunoscută într-un ținut necunoscut. Ah, dragă Basil, la urma urmelor au fost fericite acele timpuri cînd am fi putut să ne aparținem total unul altuia, dar n-am făcut-o, căci acum, după ce am fost înstrăinați unul de altul atîta amar de vreme, ne simțim cu atît mai extraordinar.

Se trase din ce în ce mai aproape de el, fixîndu-l

---

[*] Săli de așteptare (fr.)

cu o privire care amenința să-i trădeze calitatea de proaspătă mireasă.

— Isabel, puțin mai lipsește și o să-ți culci capul pe umărul meu, remarcă el.

— Nici gînd! răspunse ea înverșunată, trăgîndu-se înapoi cu o tresărire. Dar știi ceva, iubitule, dacă o să mă vezi că într-adevăr am de gînd... să mă port absurd, te rog să mă oprești.

— Îmi pare foarte rău, dar mai întîi trebuie să-mi pun mie însumi stavilă. În afară de asta, eu nu m-am angajat să păstrez incognito-ul acestei călătorii de nuntă.

Chiar dacă s-ar fi întîmplat vreun accident dintre cele de temut, n-ar fi contat prea mult, căci pentru moment ei doi erau singurii ocupanți ai sălii de așteptare. Firește, se aflau acolo și casierul și femeia care verifica bagajele lăsate în grija ei; dar probabil că ei văzuseră atîtea semne tandre schimbate între pasageri încît una sau două mîngîieri trecătoare nici ca le-ar fi atras atenția asupra perechii noastre. Cu toate acestea, Isabel nu și-a permis nici măcar să-și cuibărească mîna în mîna soțului; și după cum s-a exprimat Basil mai tîrziu, antrenamentul le-a prins foarte bine.

Starea în care ne aflăm temporar, indiferent de natura ei, se reflectă adesea în tot ceea ce ne înconjoară, așadar prietenilor noștrii le-a fost dat ca nu de puține ori, din prima pînă în ultima clipă a călătoriei, să vadă tot felul de parodii ale fericirii lor. Prima începu chiar cu următorii pasageri intrați în sala de așteptare: doi soți foarte tineri porniți ca și ei într-o călătorie de plăcere, care în mod evident, ca și a lor, era indiferent de felul ei, una dintre primele făcute împreună. Nu era o călătorie lungă și însemna drumul pînă la New York și înapoi, dar cei doi vorbeau despre ea cu atîta bucurie, emoție și nerăbdare, de parcă ar fi fost un voiaj în Europa. Peste scurt timp li se înfățișă și o adevărată burlescă (deși cu o notă tragică) a fericirii lor în persoana unui gen de tînăr numit de femeile de aceeași teapă cu el „individ", care era însoțit de două tinere de-același soi, cunoscute lui sub

denumirea de „fete". Individul se așeză între cele două și începu pe loc să facă uneia din ele o curte asiduă. După o scurtă luptă, puse stăpînire pe umbrela ei și o roti iute rostind, cu un fel de grosolănie tandră, niște vorbe neînchipuit de searbede, cum nu te-ai fi așteptat să auzi decît din gura unui om de cea mai înaltă distincție. În egoismul ei, pe fata curată în acest chip n-o mai interesă nimic în afară de propria-i fericire. Și nu făcu nici o încercare de a-i permite și celeilalte să se apropie de căldura acelei fericiri, lăsînd-o să înțeleagă uitată de cealaltă parte a bărbatului. La rîndul ei, această fată se aplecă de cîteva ori încercînd să abată spre ea măcar cîteva din atențiile individului, dar cei doi o puseră la punct cu niște răspunsuri scurte și curînd ea se lăsă păgubașă și rămase tăcută, cu trista resemnare a femeilor necurtate. În această nouă postură deveni o adevărată povară pentru Isabel, care se bucură cînd cei trei plecară și în urma lor își făcu apariția un cuplu foarte stilat — din New York. Isabel era atît de sigură de lucrul ăsta, de parcă ei înșiși i-ar fi spus că locuiesc pe West 999th Street. Doamna nu era frumoasă și nu era îmbrăcată, se gîndi Isabel, cu gustul desăvîrșit al celor din Boston; dar recunoscu cinstit în sinea ei că new-yorkeza era stilată, frapantă, fără doar și poate. Domnul cumpără un bilet pentru New York și rămase în dreptul ghișeului discutînd în continuare foarte degajat cu casierul.

— Tu n-ai putea face așa ceva, bietul meu Basil, zise Isabel, ți-ar fi frică.

— Da, dragă, așa-i; eu sînt fericit să scap fără bătaie de cap, deși trebuie să recunosc că funcționarul ăsta pare destul de amabil. Chiar așa, adăugă el în timp ce o cunoștință de-a casierului intră, îl salută înclinînd capul și zise „Cald azi, nu glumă!", e foarte ciudat. Întotdeauna am avut senzația că oamenii ăștia n-au o viață personală și nici prieteni ca noi ceilalți. Cînd se află la datorie par niște suverani, la distanță de restul lumii și undeva deasupra noastră, a tuturora, așa încît e de-a dreptul incredibil să aibă relații personale, ca tot omul.

Din cînd în cînd vorbele și tăcerile lor erau întrerupte de scînteierea vie a fulgerelor și de bubuitul adînc al tunetelor, foarte liniștitoare pentru prietenii noștri, care le luau drept tot atîtea complimente pentru faptul că dăduseră dovadă de prudență și nu plecaseră cu vaporul, dar care în taină se îndoiau de înțelepciunea lor ori de cîte ori se curma șirul acestor confirmări. Isabel merse pînă într-acolo încît să spună că speră să nu se întîmple nimic rău cu vaporul, dar cred că ar fi primit cu bucurie vestea că vasul fusese obligat să se reîntoarcă la Newport din cauza furtunii sau chiar că eșuase într-un loc lipsit de orice pericol.

Oamenii continuau să intre și să iasă din sala de așteptare, care uneori se umplea pentru ca din nou să se golească adăpostindu-i numai pe ei doi. Observatori atenți, își formară în acest răstimp, pe baza aspectului personal sau a particularităților vestimentare, multe prietenii cordiale și dușmănii aprige cu niște oameni pe care în medie nu-i vedeau mai mult de jumătate de minut. Acordau o atenție atît de mare fiecăruia, încît ar fi greu de spus dacă îi interesa mai mult bătrînul viguros, cu părul cărunt de culoarea fierului, care stătea vizavi de ei și citea toate ziarele de seară, sau tînărul care năvăli pe ușă, cumpără în mare grabă un bilet, dădu iar buzna afară și alergă după un tren reușind să se urce în el cu puțin timp înainte ca trenul să iasă din stație. Bătrînul le plăcu pentru o anume generozitate stăruitoare a expresiei, iar dacă ar fi fost de generații în șir prietenii tînărului și ai familiei lui și s-ar fi simțit obligați, în cazul că i s-ar fi întîmplat vreun rău, să meargă și să ducă părinților cu toate menajamentele posibile vestea cea tristă, nervii lor n-ar fi fost puși la mai grea încercare decît atunci cînd îi văzură purtarea nesăbuită. Totuși, întrucît ei aveau bilete pentru New York, iar el luase doar o cursă locală, — spre Brookline, bănueise —, cei doi nu reușiră, cu toată îngrijorarea lor, să-și înăbușe un sentiment de dispreț pentru modesta sa destinație.

Erau deja atît de despriniși de orice legături și simpatii locale, de parcă s-ar fi aflat la mii de mile și la multe luni depărtare de Boston. Le plăcu vîlvătaia singuratică a becurilor cu gaz cînd o rafală de vînt străbătu gara; împărtășiră tristețea și singurătatea unui om care se așezase în colțul cel mai întunecat al încăperii și rămase acolo cu brațele încrucișate, o întruchipare a absenței totale. Cu aerul de condescendență al călătorilor într-o țară străină, remarcară și apreciară ghivecele cu viță sălbatică din ferestre și glastrele cu flori din colțul destinat femeii care înregistra colete.

— Sărmanii bostonieni, ziseră ei, au ceva dragoste pentru frumos în inimile lor aspre.

Dar cînd epuizară tot ce aveau de spus și de presupus, era de-abia ora opt și le mai rămînea de așteptat încă o oră.

Basil își pierdu răbdarea și Isabel, dînd o subtilă interpretare neliniștii lui spuse:

— Eu una nu vreau să mănînc nimic, Basil dar cred că știu slăbiciunile bărbaților: așa că ai face mai bine să te duci și să-ți petreci următoarea jumătate de oră în fața unei farfurii cu ceva indigest.

Rosti aceste vorbe *con stizza*,* dar numai cu o urmă extrem de vagă; Basil însă se ridică cu o promptitudine scandaloasă.

— Draga mea, dacă asta-i dorința ta...

— Asta-i soartea mea, replică Isabel.

— O să mă duc, exclamă el, fiindcă niște proaspăt căsătoriți nu procedează așa și, prin urmare, asta ne va ajuta să trecem drept oameni căsătoriți de mult.

— Nu, nu, Basil, fii cinstit; minciunile nu sînt punctul tău forte. Mă mir că lucrezi la asigurări, ar fi trebuit să te faci avocat. Du-te, pentru că îți place să mănînci și poate ți-e foame sau te gîndești că ți s-ar putea face foame pînă să ajungem la New York. Eu o să mă distrez foarte bine aici de una singură.

---

* Cu iritare (ital.).

Bănuiesc că pentru o soție este întotdeauna cam șocant și dureros cînd recunoaște că îi sînt rivale o friptură și niște legume de sezon. Cu micile ei preferințe pentru prăjituri și dulciuri și cu obiceiurile ei alese în privința prînzului, ea nu-și poate împăca idealurile cu capacitatea soțului de-a lua și micul dejun și prînzul și cina și de-a mînca mîncare caldă la orice oră din zi și din noapte — cum scrie pe firmele unor restaurante barbare. Dar Isabel nu se putea învinui decît pe ea însăși, dacă nu observase această trăsătură a soțului ei înaintea căsătoriei. Acum, cînd silueta lui Basil pe lîngă zidul gării, îi reveniră în minte exemple memorabile în privința poftei lui de mîncare de pe vremea cînd călătoriseră prin Europa în timpul primei lor logodne. „Da la Susa, cînd eu eram așa de dornică să ajung cît mai iute în Italia, încît numai de bouillon și de friptură rece de pui nu-mi ardea, a mîncat înfiorător de mult. La Roma m-am gîndit că trebuie s-o rup cu el din cauza fripturii de mistreț; iar la Heidelberg, cîrnații și jambonul!... Cum a putut să facă așa ceva, în prezența mea? Și totuși l-am luat cu toate defectele lui, ...și m-am bucurat că am reușit", adăugă ea, sfîrșindu-și reflecțiile cu o mică izbucnire de sinceritate; și cînd Basil își făcu din nou apariția, nici măcar nu se mai gîndi la pofta lui de mîncare.

În sala de așteptare se adunară din nou tot felul de oameni, în grupuri sau de unii singuri și prietenii noștri deveniră iarăși simpli observatori, mai mult sau mai puțin critici, ai semenilor lor, pînă ce numărul acestora crescu într-atît încît trăsăturile individuale se pierdură în caracterul multimii. Chiar și atunci, mai reușiră să prindă în treacăt cu privirea figuri atît de plăcute și distinse, încît le simțiră ca pe niște clipe de relaxare în mijlocul tumultului, iar ici-colo în vestimentație sau gesturi era cîte ceva atît de grotesc încît te frapa imediat, detașîndu-se de tot restul. De la casa de bilete se auzea un țăcănit continuu, casierul vînzînd și perforînd într-una bilete pentru toate direcțiile, spre sud și vest: New York, Philadelphia, Charleston; New Orleans, Chicago, Omaha; St. Paul, Duluth, St. Louis; și în tot acest

freamăt neliniștit și în graba neînsoțită de nici un zîmbet n ar fi fost greu de descoperit o imagine a permanenței agitației care este viața. Era un spectacol destul de absurd: toată nerăbdarea aceea de-a pleca în cine știe ce loc aflat nu numai la distanță, ci și undeva, în viitor — spre care nici un drum și nici o cale ferată nu te poate duce cu absolută certitudine străbătînd un interval de timp plin de tot felul de întîmplări nepre ăzute și înfiuriri imaginabile. E foarte simplu să cumperi un bilet pînă la Cincinnati, dar să ajungi acolo e puțin mai greu. Admițînd că totul merge bine, oare cînd ajungi acolo mai ești exact aceeași persoană de la plecare?

În cele din urmă, în mijlocul acestei neliniști, își făcu apariția o bătrînică atît de suferindă, încît era sprijinită de ambele părți de soț și de birjarul care îi adusese la gară, iar în fața ei mergea o fată cu niște șaluri și perne pe care le aranjă pe o banchetă. Bătrîna se lăsă pe ele și întoarse spre mulțime o față albă, suferindă, care era totuși atît de dumnezeiesc de blîndă și senină încît aducea alinare oricui o privea. În sufletul lor fericiții noștri prieteni îi făcură o adîncă plecăciune și recunoscură că pe chipul acela, exista ceva mai bun decît fericirea.

— Oare ce să fie, Isabel?

— Nu știu, dragul meu, răspunse ea. Dar în sinea ei se gîndi: Poate că e ceva ca un fel de durere binecuvîntată, care ne scoate din temnița lumii și ne eliberează de vrăjmășiile, dorințele, scopurile și temerile noastre de zi cu zi, ne eliberează de noi înșine. Poate că cine știe ce boală lungă și nemiloasă va ajunge să ne dăruiască vreunuia dintre noi un asemenea chip, iar celălalt văzîndu-l nu va mai regreta sărmana mască a tinereții și frumuseții de mult ofilite.

Se ridică și se duse la bolnava pe a cărei față străluci un zîmbet blajin, cînd Isabel începu să-i vorbească. O coardă vibră în cele două vieți străine pînă atunci una de alta; dar Basil nu întrebă ce-si spuseseră în momentul în care bolnava, în loc de adio, strînse mîinile Isabelei între ale sale, iar aceasta reveni lîngă el cu ochii în lacrimi. Poate că dacă ar fi întrebat-o, soția lui

n-ar fi putut să-şi explice emoţia. Dar lucrul acesta l-o făcu şi mai dragă şi de nepreţuit : şi bănuiesc că din clipa în care un bărbat nu prea egoist se asigură de dragostea unei femei, el se va simţi mai impresionat de compasiunea şi gingăşia ei pentru tot ceea ce o înconjoară, decît de sentimentele ei faţă de el. Îi place foarte mult să-şi zică „Mă iubeşte", dar încă şi mai mult să se gîndească : „Cît de bună şi de milostivă este !".

În graba tuturor oamenilor de a-şi ocupa locurile în vagoane, o pierdură din vedere pe bolnavă şi de atunci nu o mai zăriră. La deschiderea porţii de acces pe peron mulţimea se înghesui furioasă, de parcă viaţa tuturora atîrna de iuţeala cu care pătrundeau pe peron. Basil se asigurase de bilete pentru vagonul de dormit aşa că el şi Isabel stăteau deoparte şi priveau toată hărmălaia. Cînd se linişti balamucul trecură şi ei, şi plimbîndu-se pe peron de-a lungul trenului, Isabel zise :

— După ce-am stat de vorbă cu biata bătrînă m-am gîndit la ce spune Clara Williams : ea se miră cum de se pot privi în ochi cele mai fericite femei din lume fără să le dea lacrimile cînd fericirea le este atît de nefirească, clădită pe atîta suferinţă şi înconjurată pretutindeni de ea. Tot Clara Williams susţine că pentru ea nu există nimic mai şalnic decît miresele, dacă nu le pune la socoteală pe tinerele mame sau pe copilele care cresc în bucuria nevinovată a inimii lor. Se minunează cum de mai pot supravieţui.

— Clara e mare reformatoare şi bănuiesc că ne-ar lichida pe toţi bărbaţii... cu excepţia tatălui ei, care îi finanţează viaţa tihnită şi îi dă posibilitatea să cugete atît de adînc. Habar n-are cîte trebuie să îndurăm bieţii de noi şi de cîte ori în orele de slujbă ajungem la capătul puterilor şi plîngem unul pe umărul celuilalt. Bătrîna ţi-a vorbit cumva şi ea pe acelaşi ton ?

— O, nu ! Mi-a vorbit foarte calm despre boala ei şi mi-a spus că a avut o viaţă fericită. Poate de asta mi-au şi dat lacrimile. Părea o fiinţă foarte credincioasă.

— Da, zise Basil, aproape că e păcat că se pierde

credința. Dar în schimb primești drept de vot.

„Toată lumea în vagoane!"

Anunțul îl scuti de erezia pe care era cît pe ce s-o rostească și nu peste mult timp trenul îi purta prin întuneric cu o viteză din ce în ce mai mare, lăsînd curînd mult în urmă luminile orașului. Această plecare a expresului de noapte este un fenomen pe care doar obișnuința te împiedică să-l consideri extrem de impresionant. Cele două sute de mile pe care trebuie să le parcurgă se întind în fața lui străjuite de niște simple indicatoare prevestitoare de posibile primejdii, a căror ignorare înseamnă un adevărat dezastru. Podurile mobile care se cască de-a lungul traseului, trenurile care staționează scoțînd fum și aburi, șinele care au suportat atîtea poveri, încît probabil că vor plesni curînd sub apăsarea lor, stîncile care atîrnă gata să cadă, obstacolele pe care o maliției nemiloasă ar putea să ți le pună în cale... la toate acestea te gîndești de-abia după ce s-a terminat călătoria, dar pe parcursul ei, rareori te chinuie asemenea gînduri. Conștiința faptului că în respectivele împrejurări nu poți face nimic este atît de puternică, încît dă naștere unei senzații de totală lipsă de răspundere, aproape de siguranță; și pe cînd moțăi în vagonul de dormit și te simți azvîrlit în adîncurile întunericului, ești aproape recunoscător pentru faptul că nu poți face nimic, fiindcă numai în aceste condiții ești în stare să suporți totul; și bănuiesc că multe fapte eroice în lumea asta sînt posibile datorită unor împrejurări similare. Pentru imaginația plină de fantasmele care nu te părăsesc nici cînd dormi, nici cînd stai treaz, opririle trenului au un caracter bizar; iar Worcester, Springfield, New Haven și Stamford sînt mai degrabă locuri dintr-un tărîm al viselor decît orașe binecunoscute din Noua Anglie. Cînd trenul se oprește, fie că tocmai începi să dormitezi dacă ai stat pînă atunci treaz, fie că te trezești dacă ai dormitat, dar în orice caz ești conștient de șuieratul și pufăitul locomotivei la ieșirea din gară, de vîlvătăile de lumină ale lămpilor, de zgomotul pașilor pasagerilor care urcă și coboară,

apoi de prezența cuiva, conductor sau șef de gară, care trece de la un capăt la celălalt al trenului ; iar apoi devii conștient de satisfacția de-a dreptul irațională pe care ți-o dă reluarea goanei prin beznă. Ca prin ceață te gîndești la locuitorii orașului lăsat în urmă, care se răsucesc în paturile lor tulburați de țignalul trenului ; și totul se transformă fie într-o veghe, fie într-un somn desăvîrșit.

Cînd se lumină de ziuă Basil și Isabel se aflau fiecare în cîte un capăt al vagonului, luptîndu-se cu problema toaletei de dimineață. După încheierea ostilităților, rămaseră amîndoi surprinși de înfățișarea lor satisfăcătoare și Isabel spuse :

— Cred că arăt destul de bine pentru spectatorii matinali de pe Broadway și n-am nici un chef să mergem la hotel. Lucy o să ne aștepte acolo înainte de prînz, iar noi ne vom petrece timpul foarte plăcut hoinărind pe străzi cîteva ore.

Isabel era o femeie căreia îi plăcea să nesocotească tradiția dacă lucrul acesta n-o costa prea mult și în propunerea ei exista și un anume gust pentru aventură. În plus, simțea că nimic n-ar fi putut corespunde mai mult spiritului neconvențional în care intenționau să facă întreaga călătorie, decît o plimbare prin New York la ora șase și jumătate dimineața.

— Minunat ! exclamă Basil, care era întotdeauna încîntat de asemenea mici originalități. Arăți bine chiar și pentru o serată ; și în afară de asta, la o asemenea oră n-ai să întîlnești pe Broadway nici o reprezentantă a ochiului critic care vă caracterizează pe voi, femeile. O să servim micul dejun la unul din marile restaurante metropolitane și apoi o să trecem pe la magazinul lui Leonard, care probabil nu ne va putea acorda mai mult de trei secunde. După aceea ne vom grăbi să ajungem și la el acasă.

La acea oră matinală nu erau prea mulți oameni pe bulevardul larg de-a lungul căruia o luaseră prietenii noștri cînd ieșiră din gară ; dar în înfățișarea celor pe care îi văzură exista ceva care lăsa să se ghicească o

canicula şi mai mare decît cea de la Boston, şi cei doi începură să simtă că atinseseră o latitudine mai sudică. Deşi se răcorise după furtuna din cursul nopţii, aerului îi lipseau totuşi prospeţimea, strălucirea şi tăria aerului din Boston, care vara este pe atît de încîntător pe cît de îngrozitor este iarna, iar figurile care se arătau erau abrutizate de arşiţă şi transpiraţia din ziua precedentă. La un colţ, un băcan aşezat cu un fel de deznădejde amară pe un butoiaş de lîngă intrarea în prăvălie, echipat sumar pentru bătălia zilei în armura tîrnosită din ziua precedentă, şi cu o pereche de pantaloni largi şi o cămaşă lăbărţată, de o culoare nedefinită, — poate că jurase să nu o schimbe cît timp va dura asediul canicule —, înfrunta acum lumina tot mai puternică a soarelui, în faţa căreia umbrele lungi ale clădirilor se retrăgeau încet. O mamă de familie numeroasă pornită după tîrguieli se opri în faţa unui magazin alimentar şi aruncînd o privire fugară spre măcelarul cu şorţ alb, înconjurat de cărnuri şi de muşte, trecu mai departe fără a face nici cea mai mică tentativă de-a cumpăra ceva. Tinere vînzătoare, grăbite şi plictisite, treceau cu paşi mărunţi, îmbrăcate în stămburi care trădau trista necesitate de-a arăta bine, deşi erau sărăcăcioase; dintr-o pensiune ieşi sprinten unul din acei tineri new-yorkezi cu sînge rece care nu se lasă copleşiţi de nici o împrejurare: cu o haină răcoroasă în alb tot, curat, în gură cu un trabuc bun, cu un baston subţire atîrnîndu-i de-un braţ şi ţinînd în mîini un ziar deschis din care spicuieşte în grabă ştirile de dimineaţă în timp ce se leagănă uşor în ritmul mersului; în tramvaiele trecînd agale în ambele sensuri, şirurile de oameni ţinînd între picioare tot felul de sacoşe, iar în faţă ziare deschise, trădau prin cîte o particularitate a îmbrăcămintei sau a înfăţişării excesul de căldură pe care îl suportaseră deja şi la care păreau că se mai aşteaptă, lăsînd totodată prin numărul lor restrîns o impresie vie a miilor de alţi oameni aflaţi încă în paturile lor, prelungindu-şi, înainte de-a începe teroarea zilei, uitarea din timpul somnului.

Cînd dădură colțul luînd-o pe una din străzile numerotate, perpendiculare pe Broadway, și se treziră într-o pustietate și mai mare, Basil începu să recite pe un ton visător:

„Un oraș pe fundalul cenușiu al începuturilor lumii,
Pierdut într-un deșert, de Timp departe,
Peste care Veacurile alunecă tăcute,
Nisipuri cernute și rouă, —
Și totuși mîna de marmură a omului
Durează-n fantomatica-i alcătuire,
Pasiuni ale inimii omenești
Bătînd în pieptul de marmură al Artei —
N-ar părea celui prima oară izbit de imensa-i tăcere
Mai mare pustiu decît liniștea stranie de-aici
Unde, pe ambele părți, fluxul vieții în tremurîndă așteptare,
Cu valuri de oameni stă gata
Curînd să inunde Strada Dimineții".

— Ce frumos! exclamă Isabel, ferindu-și iute fusta și scăpînd cu îndemînare de contactul cu un șir lung de butoaie pline cu cenușă, postate ca niște santinele pe marginea trotuarului. Cine a scris-o, Basil?

— Ah! Un poet, răspunse soțul ei, un om despre care într-o bună zi vom fi cu toții fericiți să spunem că l-am admirat înainte de-a deveni celebru. Ce farmec nebulos au primele versuri și cum pătrunde lumina limpede și rece a zorilor în ultimele!

— Ai fi putut să fii și tu, Basil, un poet la fel de bun, zise ea întotdeauna personală și la obiect, Isabel, care nu putea să se uite la un munte fără să se gîndească la ce-ar fi putut realiza Basil în direcția aceea, dacă ar fi încercat.

— O, nu, iubito, n-aș fi putut. Oricum, e foarte greu să fii poet, indiferent de care, deși e ușor să aduci a poet. Eu însă am terminat cu asta; am rupt-o definitiv cu Muza în ziua cînd m-ai acceptat de soț. A intrat atunci în biroul meu și arăta așa de jerpelită — la fel ca acele sărmane vînzătoare; și fiindcă eu eram foarte bine îmbrăcat, deoarece tocmai mă întorceam de la tine, îți dai

și tu seama, am simțit imediat diferența. „Care-i problema draga mea?" am întrebat-o eu, cam nemulțumit de privirea plină de repros pe care mi-o arunca. „Vrei să mă părăsești", mi-a răspuns ea cu tristețe. „Păi, da : cred că așa trebuie. Vezi tu slujba la o societate de asigurări răpește mult timp și, pe deasupra, nici nu face impresie bună că vii pe-aici în orele de serviciu și îmbrăcată în hainele astea". „O, a murmurat ea oftînd, cînd eram la țară te bucura prezența mea indiferent de oră și găseai că sînt frumos îmbrăcată". „Da, da ; dar aici sînt la Boston ; și Boston-ul îți schimbă complet părerile ; în plus, intenționez să mă căsătoresc. Uite, nu vreau să par nerecunoscător ; am petrecut multe clipe plăcute împreună recunosc ; și n-am nimic de obiectat dacă vei veni de Crăciun, de Thanksgiving* și la aniversări dar cu asta am tras linie". S-a uitat la mine cu o privire de m-a durut sufletul și s-a dus drept la biroul meu și a luat dintr-un sertar o mulțime de hîrtii, ... ode închinate cruzimii tale, Isabel ; cîntece dedicate ție ; sonete, ... sonetul de altfel groaznic de slab pe care îl scrisesem cu o zi mai înainte, ... și le-a aruncat pe toate în sobă. Apoi s-a întors din nou spre mine, a rostit cu buze mute un adio și dusă a fost. Auzeam cum cercul de metal de la poalele crinolinei se lovea de fiecare treaptă a scării pe care ea a coborît-o încet, cu greutate, pînă a ajuns jos în stradă.

— Ah, destul... destul, Basil, spuse nevasta lui ceva parcă nu e drept. Cred că ar fi trebuit să-ți fie rușine.

— Rușine ? Eram îndurerat. Dar trebuia să se aiungă aici. Cu cît îmi făceam mai multe speranțe în privința ta cu atît mai plicticoasă și mai jalnică devenea Muza ; și nu de puține ori m-am trezit rîzînd de ea cînd stătea cu spatele la mine. Muzei nu-i place să se rîdă de ea, cum nici unei femei nu i-ar plăcea și curînd m-ar fi părăsit chiar ea. Nu eu n-aș fi un poet ca prietenul nostru cu Strada Dimineții. Dar, uită-te și tu, valul de oameni începe să aducă pe trotuar bucătărese și slujnice.

---

* Sărbătoare oficială americană în amintirea primilor coloniști stabiliți în noua Anglie.

Se referea la niște servitoare tinere, șleampăte și tăcute. Fiecare măturа treptele de la cîte o intrare și trotuarul din fața acestora, iar apoi își scutura măturа de bordură și dispărea în casa pe care schimbările își lăsaseră deja amprenta. Nu mai era o stradă închinată doar zeilor căminului, căci în mai multe locuri fusese invadată de zgomotoasele divinități ale meseriilor și comerțului; pe asemenea străzi îi găsești mai întîi pe așa-zișii doctori și doctorițe fără, diplome, dar inspirați de har divin, care își pun la intrare tot felul de plăcuțe bombastice; apoi cîte o modistă care umple ferestrele de la stradă cu modele noi de pălării; iar aici, chiar și un editor își atîrnase firma la o ușă peste al cărei prag trecuseră înainte pașii ușori ai multor domnișoare și pașii zglobii ai multor copii. Ici și colo se vedeau case de locuit, al căror aspect exterior rămăsese încă neatins; dar chiar și ele aveau un anume aer copleșit de griji și vinovat, de parcă ar fi știut că sînt niște pensiuni ieftine sau locuințe mobilate pentru domni singuri și încercau să ascundă lucrul acesta. Aici lucrau acele slujnice tinere și șleampăte; de aici provenea șirul de butoaie cu cenușă, în care scormoneau după bucăți de cărbuni copii și mame decrepite.

Cînd Basil și Isabel ajunseră pe Broadway, cîteva omnibuze își începeau deja lungul drum al zilei, străbătînd dintr-un capăt în celălalt întinderea obositoare a frumosului bulevard, care acum era mai mult pustiu. Firește, pe trotuare răsunau pașii grăbiți ai trecătorilor, dar aceștia erau puțini la număr și nesemnificativi, căci New York-ul propriu-zis mai dormea încă adînc. Chelnerul de la restaurantul unde intrară prietenii noștri se dovedi atît de conștient de acest fapt și atît de absolut sigur că cei doi nu erau din New York, încît nu se putu abține să nu-i trateze cu un ușor aer de superioritate, ceea ce pe ei nu-i supără. Îi aduse lui Basil tot ce comandase în cantități cu adevărat barbare și îl încasă cu o nonșalanță la fel de barbară. Este absolut exclus să nu dorești să fii bine văzut de către chelnerul care

le serveşte ; eu însumi am fost adesea tratat cu o vădită lipsă de politeţe de către diferiţi membri ai tribului şi totuşi niciodată n-am fost în stare să mă abţin de-a le da bacşişul care mă recomanda drept gentleman în ochii lor şi mă făcea demn de stima lor dezonorantă. Basil nu se dovedi nici el mai presus de această nebunie şi îl lăsă pe chelner cu convingerea că deşi nu era new-yorkez, era în orice caz un distins om de lume.

Iritat de sentimentul propriei sale slăbiciuni, acest om de lume îşi continuă pelerinajul pe Broadway, care, chiar şi aşa pustiu cum era, prezenta interes la tot pasul. Adevărate trupe de muncitori, fiecare cu cîte un sufertaş în mînă, mergeau răzleţite pe trotuare ; în multe locuri, neobosita activitate de construire şi demolare era deja în plină desfăşurare ; căruţe se opinteau să scoată din pivniţe fără fund mormane uluitoare de tot felul de gunoaie, aici zidurile unei case pe jumătate demolate lăsau să se vadă în diferitele camere o tristă varietate de tapete ; dincolo scrîşnea mistria pe cărămidă, ceva mai încolo se auze a ciocanul izbind în piatră ; deasupra capului se legăna ameninţător un bloc de marmură pe care macaraua îl ridica la locul rezervat lui. Deocamdată, aceste forţe ale construcţiei şi demolării acaparaseră aproape toată activitatea străzii.

— Uită-te şi tu ce jalnic arată strada ! se plînse Isabel în cele din urmă. Cînd am sosit aici cu vaporul, după vizita în străinătate, îmi amintesc că Broadway-ul de-a dreptul m-a impresionat cu strălucirea lui.

— Da, dar atunci veneai doar din Europa, iar acum vii de la Boston şi-l compari pe sărmanul Broadway cu Washington Street. Nu fi aşa de aspră cu el, Isabel ; ştii şi tu că nu toate străzile pot arăta ca străzile din Boston, replică Basil.

Isabel, ea însăşi o bostoniană înveterată, atît prin naştere cît şi prin convingeri, credea că soţul ei, unic printre muritori, reuşise să zădărnicească răutatea stelelor care îl destinaseră să se nască altundeva decît la Boston ; deşi el bagateliza uneori această victorie greu cîştigată, ba chiar arăta indiferenţă faţă de ea, cu o lip-

să de sinceritate în privința căreia nu poate exista nici cea mai mică îndoială.

— Baliverne! ripostă ea. Ca și cum m-aș face vinovată de-un patriotism local stupid! Deși știi și tu foarte bine că Bostonul este cel mai formidabil oraș din lume. Ascultă, Basil! Cred că ori de cîte ori te întorci din Europa, Broadway-ul reușește să frapeze cu frumusețea lui, fiindcă atunci nu te prea aștepți la mare lucru din partea Americii.

— Nu știu ce să spun. Poate că bulevardul ăsta are o măreție autentică, a lui și numai a lui, deși îi trebuiesc sute de oameni ca să-și poată dezvălui cele mai impresionante efecte. Sînt gata să recunosc că în multe privințe e jalnic și anost; dar pentru mine să stau în față la Grace Church într-o zi senină, — să zicem la sfîrșit de septembrie —, și să văd cît mă duc privirile toată agitația și furnicarul mulțimii de pe întinderea Broadway-ului, în timp ce din cascadele de oameni urcă din ce în ce mai puternic vuietul Niagarei, a fost întotdeauna ca și cum aș fi băut un vin nou și tare. Nu cred să mai existe în lume o priveliște asemănătoare; și în asemenea momente, pentru o clipă aș fi vrut să fiu consilier municipal irlandez, ca să pot avea și eu cît de cît dreptul la mîndria pe care am simțit-o în capitala Republicii Irlanda. Ce extraordinar trebuie să fie pentru fiecare din aceste victime a șase secole de oprimare să se gîndească la faptul că autorizația îi este necunoscută de cel puțin zece americani și că împreună cu semenii lui hotărăște peste capetele a cîtorva zeci de milionari neputincioși!

Ca toate fiicele unei țări libere, Isabel habar n-avea de politică și simțea că începe să înoate în ape adînci; răspunse cu voioșie, dar se bucură că oboseala îi furnizează prilejul de-a lua o trăsură și a schimba subiectul conversației. Cu cît se apropiau de inima orașului cu atît creștea animația străzii, și lîngă Astor House unde coborîră, era deja o agitație care la Boston la aceeași oră n-ar fi putut fi pusă decît pe seama vreunui incendiu. Puțin mai departe turla bisericii Trinity se înălța

semeață în lumina arzătoare a soarelui, în timp ce jos, la umbra care era mai mult deasă decît răcoroasă, printre flori vechile morminte își dormeau somnul de veci.

— Ce tihnă domnește aici! remarcă fericita soție, privind în treacăt printre zăbrelele gardului de fier.

— Da, pentru sărmanii aceștia călătoria de nuntă s-a terminat! constată Basil.

Și în mințile amîndorura străfulgeră întrebarea dacă o să ajungă și ei vreodată aici; totul păru însă atît de imposibil încît rîseră de propria lor absurditate.

— E încă prea devreme ca să mergem la Leonard, continuă el. Ce păcat că cimitirul ns s-a deschis încă! Ne-am fi putut petrece timpul minunat vizitîndu-l. Dar nu-i nimic; hai să mergem la Battery — nu e un loc prea plăcut, dar e aproape, e de importanță istorică și e deschis —; iar pe vremea lor, toți cei ce își dorm aici somnul de veci se duceau acolo să ia aer, avînd ocazia să-i guste toată prospețimea. Îți imaginezi — nu costa nimic, în schimb îi putea vedea și pe domnul Burr și pe domnul Hamilton*.

Toate locurile pe care moda zilei le îndrăgește și apoi le abandonează au un aspect foarte trist; dar dintre toate cred că Battery se află în cea mai jalnică stare de părăsire. Oare nu există acolo niște salcîmi debili care aruncă o umbră slabă și tremurîndă peste porțiunile de iarbă anemică? Cred că da, dar nu sînt sigur. Sigur sînt doar de iarba anemică sau mai bine zis de spațiile dintre alei, unde cresc ici și colo un fel de buruieni infame o vegetație pipernicită și săracă, proprie numai acestui loc din New York. La acel ceas al dimineții de vară cînd fără un scop precis, ca mai toți străinii care își omoară timpul așteptînd să-și rezolve alte treburi, prietenii noștri ajunseră la străvechea promenadă cîțiva copilași slabi și înfometați rătăceau printre aceste buruieni, nu jucîndu-se, ci mișcîndu-se apatici de

---

* Aaron Burr, vicepreședinte al Statelor Unite în perioada 1801—1805. Alexander Hamilton (1757—1805), om de stat, personalitate a vieții politice americane.

colo-colo, niște apariții cu adevărat fantastice din pricina costumației lor stranii. Una din aceste ființe micuțe purta, cu o ciudată îngîmfare involuntară, ceea ce fusese fără îndoială cea mai elegantă rochie a unei fetițe mai norocoase, o rochiță înzorzonată, decoltată mult în față și scurtă la mîneci, care creea grotesca impresie că fetița venea direct de la o petrecere unde stătuse toată noaptea. În scurt timp se iviră două femei istovite, o bunică și o mamă, care probabil atunci cînd se coborîseră din pat își puseseră pe ele doar strictul de haine impus de lege. Se lăsară pe iarbă sau pe buruieni, ce-or fi fost acelea, și cu mîinile lor descărnate împreunate în jurul genunchilor, stăteau și priveau, tăcute și fără speranță, la cerul dinspre răsărit, în inima înfricoșătorului cuptor, unde în zilele acelea parcă întreaga omenire era aruncată spre a fi topită, în timp ce copilașul pe care îl adusese femeia mai tînără scîncea lîngă ea fără să primească nici o atenție. La dreapta femeilor se întindea un șir de case de toată rușinea, din care poate că ieșiseră și ele și care sugerau un loc de desfrîu și chefuri pentru marinari ; de cealaltă parte erau case în care locuiseră cîndva oameni bogați și cunoscuți, dar care acum, datorită diverșilor ocupanți lipsiți de orice distincție, alunecau tot mai jos în categoria pensiunilor, îndreptîndu-se spre dezonoarea și disperarea finală. Mai încolo, lîngă țărm, nu departe de castelul care fusese cîndva sală de spectacole și acum este gară pentru imigranți, staționau cîteva vagoane de expres, iar în jurul lor trîndăveau cîțiva bărbați cu priviri aspre. Dincolo de ei rîdeau și dansau apele albastre și limpezi ale golfului presărate cu pînze și coșuri de nave.

— Știi ceva ? zise Basil. Cred că dacă ar fi după mine mi-ar place să fiu un neamț tînăr, fără nici un prieten, care pășește pentru prima oară pe acest continent binecuvîntat. Îmi închipui ce fericit este să vadă aceste împrejurimi minunate și aceste fermecătoare figuri de americani ! Ce aspect surîzător trebuie să dezvăluie ochilor lui tineri viața din Lumea Nouă și cum trebuie că-i tresaltă inima !

— Așa e, Basil ; totul este foarte plăcut ; și-ți mul-

ţumesc că m-ai adus aici. Dar dacă nu-ţi vin în minte şi alte minuni de-ale Lunii Noi pe care să mi le arăţi, te rog să mergem şi să-l aşteptăm pe Leonard la el în birou pînă soseşte şi apoi să ieşim din oraş cît se poate de repede.

Basil se apără împotriva învinuirii că ar fi încercat să-i arate soţiei sale New York-ul sau că ar fi avut altă intenţie în afară de aceea de-a face să treacă mai repede lungile ceasuri ale dimineţii, pînă să vină ora de mers la Leonard. Declară solemn că dacă ajungi să cunoşti Europa, New York-ul ţi se pare cel mai anost oraş din America şi că era ultimul loc din lume unde s-ar gîndi să se distreze sau să distreze pe oricine altcineva; şi apoi se apucară amîndoi să critice imensitatea şi anostitatea oraşului, cu un zel de care numai cei din Boston sînt în stare să dea dovadă. Îndeosebi luară în rîs ideea că ar putea exista oameni care să iubească New York-ul. Era un oraş uriaş, era măreţ în anumite privinţe, anumite părţi ale lui erau deosebit de frumoase, dar era prea fără capăt, prea necizelat, prea agitat. Nu le venea greu să-şi imagineze cum putea place un asemenea oraş unui om de afaceri tînăr şi cu succes, sau unei tinere bogate, neexperimentată în ale vieţii, şi cu un gust destul de îndoielnic în privinţa plăcerilor; dar că l-ar putea îndrăgi vreun poet sau om de ştiinţă sau vreo femeie inteligentă şi rafinată, nu-şi puteau nicidecum imagina. Nu-şi puteau închipui să existe cineva care să iubească New York-ul precum Dante, Florenţa, Madame de Stael, Parisul sau precum şi-a iubit Johnson confortabila, familiara şi înnegrita Londră. Şi pe cînd tot pălăvrăgeau dezaprobator, uriaşa Mamă a Comerţului devenea tot mai conştientă de ea însăşi, trezindu-se din somnul nopţii şi dîndu-şi seama de flotele şi trenurile ei, de mulţimea de mîini şi roţi care se mişcau pentru ea pe tot întinsul mării şi al uscatului, îndeplinindu-i voia chiar şi atunci cînd ea dormea. După refluxul din cursul nopţii, pretutindeni în jurul celor doi călători creştea din nou fluxul vieţii. Broadway-ul, cît era de lung se umpluse de oameni; nu încă

cele mai caracteristice figuri new-yorkeze, ci nu mai puțin interesanta mulțime a celor străini de oraș sosiți cu trenuri sau vapoare la ore matinale, precum și acea clasă ușor identificabilă de oameni veniți din alte părți și deveniți de curînd new-yorkezi, dar care mai păstrau în metropolă obiceiul provincial de-a se scula devreme; și pretutindeni, de la o clipă la alta începea să-și facă loc adevărata viață a puternicului oraș, energică îndrăzneață, elegantă, deși lucrul acesta nu era atît de vizibil în fața unei anumite vitrine unde se opriseră Basil și Isabel. Era biroul unei linii maritime engleze, și Basil tocmai spunea:

— De-aici mi-am luat biletele de vapor pentru Europa...

Iar ea îl întrerupse cu:

— ...atunci cînd cine ar fi visat că o să-mi spui vreodată aici despre lucrul ăsta?

Așadar, vechea minune deveni din nou prilej de uimire, pînă cînd ajunse să umple universul în care nu mai era loc pentru altceva decît pentru neobișnuitul faptului că se iubiseră de atîta vreme fără să și-o spună, că reușiseră pînă la urmă să și-o spună, și că odată mărturisită, dragostea lor se dovedise a fi mult mai mare și mai frumoasă decît s-ar fi putut visa vreodată. Runerea logodnei nu fusese decît o plăsmuire a dezastrului, care făcea ca fericirea lor prezentă să fie și mai mare. Orașul încetă să mai existe în jurul lor și o porniră mai departe pe stradă, primul bărbat și prima femeie în grădina unei lumi nou create. Fiind amîndoi niște oameni foarte conștienți recunoscură în ei ceva din această senzație și imediat o expediară cu o glumă în opulența unui timp cînd fiecare clipă aducea un vis frumos, iar sufletul putea fi darnic cu bucuria lui.

— Cred că dacă în dimineața asta ar trebui să dau din nou nume animalelor, n-aș mai spune șerpilor șerpi; ce zici, Evo? rîse Basil într-o mărturisire, ce-i drept cam alambicată, a fericirii lui.

— Foarte de acord, Adame; am căuta prin ziare cele mai fermecătoare eufemisme și n-am răni sentimentele nimănui, nici măcar ale unui păianjen.

CAPITOLUL II: VISUL UNEI ZILE DE VARĂ

Aşteptaseră să-l vadă pe Leonard pentru ca să le explice cum să nimerească mai uşor casa lui de la ţară; iar acum, la ora nouă, cînd intrară în birou, el îi întîmpină cu toată căldura inimii. Se ridică din spatele unui teanc de scrisori sosite cu poşta de dimineţaă şi pe care tocmai se pregătea să le citească; le oferi scaunele cele mai confortabile; se prefăcu că la ora aceea nu era foarte ocupat şi insistă ca Isabel şi Basil să-i considere biroul, care mai păstra încă mirosul reavăn al măturii portarului, ca şi cum ar fi fost salonul unui hotel din oraş; dar după ce aceştia îi explicară pe scurt, spre uimirea lui, cauza prezenţei lor acolo, iar Isabel se lăudă cu modul original în care vizitaseră New York-ul în dimineaţa aceea, se îndurară şi îşi luară la revedere, urmînd să se revadă seara la el acasă.

Traversară Broadway-ul luînd-o pe o stradă murdară spre feribot şi nu după mult timp îşi ocupau deja locurile în trenul care urma să-i ducă de cealaltă parte a golfului.

— Nu-mi spune mie, Basil, zise Isabel, că pentru a merge la servici Leonard trebuie să facă în fiecare zi cu trenul cincizeci de mile!

— Trebuie, iubita mea, dacă e să respect adevărul.

— Atunci înseamnă că există pe lume lucruri şi mai rele decît să locuieşti în South End nu-i aşa?

Şi perfect de acord că Boston-ul este oraşul cu cele mai mari avantaje în privinţa mediului natural, precum şi a tuturor meritelor dobîndite după o discuţie care nu merită a fi consemnată, ajunseră, plini de bună dispozi-

ție, în micuța haltă lîngă care locuia familia Leonard.

Trebuie, inevitabil, s-o urmez pe doamna Isabel pînă într-acolo, deși o fac pe seama cititorului, care bănuiește cîte momente palpitante vor fi întîrziate ca urmare a lungii descrieri a acestei vizite. Cele două doamne erau foarte vechi prietene și nu se văzuseră de la întoarcerea Isabelei din Europa și reluarea logodnei. La auzul acestei ultime știri, doamna Leonard înghițise cu surprinzătoare ușurință toate criticile pe care le făcuse cu privire la purtarea lui Basil cît durase ruptura și îi ceru prietenei să-i promită că după căsătorie prima vizită la ea o va face. Iar acum că se întîlniseră din nou, nu vorbiră despre altceva decît despre soți, un subiect care, deși întors pe toate fețele, rămînea de o inepuizabilă noutate. Doamna Leonard vedea în fericirea prietenei o reflectare suavă a propriei sale luni de miere, iar Isabel privea căsnicia reușită a doamnei Leonard ca pe o imagine a propriului ei viitor. Și astfel, cu un imens profit și alinare cele două se încurajară reciproc cu fiecare nouă întrebare și fiecare nou răspuns și în mărunta lor satisfacție rămaseră mult în urma femeilor reprezentative pentru epoca noastră, cînd în cel mai bun caz soții sînt priviți ca un rău necesar, fiind binecunoscut faptul că soțiile trebuie să dovedească față de ei o supunere demnă de toată mila. Cînd aceste două femei drăguțe, cu idei învechite, își puseră cu ipocrizie capetele laolaltă, reușiră să pară la fel de proaste și înapoiate cum ar fi fost și străbunicile lor în împrejurări similare și, cum spuneam, se încurajară una pe alta în absurditatea lor, fără pic de rușine. Absurditatea era prea minunată și prea binecuvîntată ca să fie adevărată.

— Spune-mi, Basil, îi va spune Isabel celui care o asuprea, după ce îi va oferi un extras elegant din ultima ei conversație pe tema bărbaților, crezi într-adevăr că după zece ani de căsnicie o să ne înțelegem și noi tot atît de bine ca soții Leonard? Lucy zice că doar primul an e cu mai multe hopuri, dar că după aceea soții se iubesc din ce în ce mai mult fiindcă se obișnuiesc unul cu altul. Într-un fel, bucuria noastră pare cam imatură și stridentă în comparație cu fericirea lor, și to-

tuşi... Isabel îşi lipi palmele de palmele lui Basil şi îl împinse uşor... exista ceva plăcut în asta, chiar şi în stadiul actual al lucrurilor.

— Isabel, o atenţionă soţul ei cu asprime, ai o atitudine tipic de mireasă!

— Ce contează! Numai pentru marele public trebuie să par că sînt de mult măritată. Dar concluzia este că trebuie să ai grijă să nu mă contrazici sau să mă superi cu ceva, pentru ca să reuşim să arătăm şi noi ca Leonarzii şi încă mult mai repede decît au făcut-o ei. Cel mai important lucru este să ocolim toate hopurile i dar ştii şi tu că... uneori... mă cam superi.

Amîndoi se educau în vederea unei fericiri calme şi continue, urmînd exemplul şi preceptele prietenilor; iar asemenea lecţii plăcute şi noutatea vieţii duse de Leonarzi făceau ca timpul să se scurgă pe nesimţite. Acest gen de viaţă ar merita să fie studiat mai îndeaproape decît o permite spaţiul de faţă, căci este vorba de viaţa dusă de un număr uriaş de new-yorkezi înstăriţi, cărora le place atît agitaţia oraşului, cît şi tihna de la ţară, şi care năzuiesc ca în existenţa lor cotidiană să le îmbine pe ambele. Suburbiile metropolei se întind pe o rază de cincizeci de mile şi pretutindeni se văd vile frumoase ca cea a lui Leonard, locuite de bărbaţi ca el, care făcînd o strictă împărţire a timpului reuşesc să-şi petreacă toate orele de lucru în oraş, iar cele de somn şi relaxare, la ţară.

Casa Leonarzilor şi împrejurimile îi întîmpinaseră în straie de sărbătoare pe noii căsătoriţi şi aceştia rămăseseră încîntaţi. Cu toţii se simţiseră minunat, recunoscură şi oaspeţii şi gazdele. Regretau cu toţii că vizita trebuia să se sfîrşească, deşi se resemnară în faţa faptului. Practic, aceasta avu un singur rezultat, şi anume de a-i reţine pe călătorii noştri în miezul arşiţei. Pe o asemenea căldură era uşor să faci orice în afară de lucrurile care reclamau un efort special şi cînd mercurul termometrelor arăta nouăzeci de grade,* resemna-

* Pe scara Fahrenheit, echivalent a 31°C.

rea era atît de firească încît mă îndoiesc să nu fi fost în el și ceva făcut cu bună știință.

Cei doi renunțaseră la gîndul plăcut de-a călători pînă la Albany cu vaporul de dimineață prezentat lor în tot felul de detalii imposibile. Vaporul va fi îngrozitor de aglomerat; ori de cîte ori se va opri, căldura va fi insuportabilă. În plus vor ajunge la Albany la o oră cînd nu le va mai rămîne decît fie să-și petreacă noaptea acolo, fie să-și continuie drumul spre Niagara cu un tren de noapte. „Mai bine ați lua vaporul de seară. Pînă veți junge la West Point se va lumina de ziuă și veți vedea tot ce e mai frumos de văzut. Apoi puteți să vă odihniți bine peste noapte iar dimineața s-o porniți proaspeți mai departe". Așa fură povățuiți, și ei consimțiră, cum de altfel ar fi consimțit și dacă ar fi fost sfătuiți: „Mai bine ați lua vaporul de dimneață. Suflă o briză plăcută și răcoroasă, vedeți tot fluviul, ajungeți la Albany la cină și în aceeași seară vă continuați drumul pînă la Niagara și-ați isprăvit povestea".

Își luară rămas bun de la Leonard la micul dejun, de la soția lui la prînz, iar după nici un sfert de ceas se grăbeau să iasă din arșița de la țară și să intre în arșița orașului, unde cîtva treburi și plăceri aveau să le ocupe timpul pînă la plecarea vaporului de seară.

Erau prost dispuși fiindcă îi copleșea arșița apăsătoare. Pretutindeni dogorea lumina albă, necruțătoare a soarelui, în care parcă nu numai pămîntul se pîrjolea și crăpa dar chiar și aerul se usca și ajungea neîndestulător pentru respirația tot mai anevoioasă. Trenul lor era plin de oameni care veneau de departe, tocmai din Vest, plini de praf cu fețe pămîntii și răspîndind un miros greu în somnul de care unii continuau să se agațe încă zadarnic. Peste tot plutea o înfiorătoare moleșeală. Ici și colo se zbătea cîte un evantai ca aripa frîntă a unei păsări gata să-și dea duhul; din cînd în cînd cîte o mamă scăldată în sudoare își muta de pe un braț pe altul pruncul înfierbîntat; după fiecare stație conductorul disperat trecea bălăbănindu-se printre cele două șiruri lungi de banchete și perfora biletele,

pe care parcă fiecare pasager le întindea însoțite de un blestem tăcut; un copil bolnav se învîrtea în jurul rezervorului cu apă care de-abia dacă mai reușea să scoată vreo cîteva picături cenușii de apă rece. Vîntul bătea slab la ferestre; cînd ușa era deschisă, zgomotul roților străbătea vagonul de la un capăt la celălalt ca un urlet demonic.

Și totuși cînd sosiră la gara feribotului parcă pătrunseseră în bezna ei sufocantă dintr-o atmosferă proaspătă și înviorătoare, atît de închis, stătut și amestecat cu mirosul de cărbune al locomotivelor era aerul de acolo. Pereții vechi și subțiri din lemn care opreau strălucirea soarelui transmiteau și mai abitir căldura; acoperișul se lăsa parcă din ce în ce mai jos și bolta de grinzi afumată răspîndea o dogoare mai ucigătoare decît cea venită peste ea din ceruri.

Într-un loc, la vedere, era agățat un termometru în fața căruia toți pasagerii care se urcau în feribot se opreau ca la un altar și îi închinau cîte o rugă mută. În fața acestui idol se opriră și amicii noștri, văzură că mercurul trecuse de nouăzeci de grade și, radiind de mîndria pe care o inspiră sălbaticilor puterea nemiloasă a idolilor, își închinară sufletele marii zeițe **Canicula.**

Pe vas găsiră un loc unde suflarea mării le venea drept pe față, făcîndu-i ca în răstimpul scurt al tranzitului să uite de termometru. Dar curînd se apropiară de șirul neregulat al construcțiilor din lemn și al digurilor care mărginesc fluviul pe partea New York-ului și înainte ca feribotul să-și fi încetat mersul, aerul deveni iarăși fierbinte, apăsător și infestat de miasmele străzii spre care dădeau fațadele clădirilor. Pe această stradă ieșiră și pasagerii de pe vas trecînd printr-un culoar, într-o parte a căruia o mulțime de pasageri pentru cursa de înapoiere erau ținuți ca o cireadă de vite în spatele unei porți cu gratii de fier. Sudoarea curgea pe ei șiroaie și în funcție de temperamentul fiecăruia, fețele erau fie de un roșu închis, fie de o paloare cadaverică.

— Acum, draga mea, spuse Basil, cînd, scăpaţi de înghesuială, zăbovirăm o clipă în umbra de afară problema este ce-ar fi mai bine să facem — să mergem pe jos pînă pe Broadway sacrificîndu-ne puterile şi să luăm acolo o trăsură sau să luăm aici un tramvai şi să fim ceva mai aproape numai cu jumătate din efort. Pe ruta aceasta vom avea parte de nişte privelişti şi mirosuri pe care cealaltă nu ni le poate oferi, dar indiferent ce drum vom alege, sînt sigur că tot vom regreta.

— Atunci, părerea mea este să-l alegem pe acesta din urmă, se hotărî Isabel. Pe-o asemenea vreme vreau să regret în condiţiile cele mai uşoare cu putinţă.

Făcură semn primului tramvai ieşit în cale şi se urcară în el. Ar fi fost bine pentru amîndoi dacă Isabel şi-ar fi putut exercita această filosofie asupra întregului program al zilei sau dacă ar fi putut renunţa la planurile ei pentru respectiva zi cu aceeaşi resemnare pe care o practicase în legătură cu vaporul de zi. Faptul că ne vine atît de greu să renunţăm de-a mai face ceva ce-am intenţionat să facem, mi se pare că dovedeşte cît de puţin a progresat adevărata înţelepciune a rasei noastre. Prea puţin contează dacă e vorba de-o plăcere sau de-o treabă anume; în ambele cazuri simţim aceeaşi nevoie aprigă de a duce lucrurile pînă la capăt. Simpla existenţă le dă un iz de datorie, iar idolatrizarea datoriei, cum poate fi numită devoţiunea, a intrat atît de adînc în viaţa noastră, încît aproape că nu mai simţim nici măcar ce înseamnă deliciul unei plăceri de care de mult nu ne-am mai bucurat. Nu vrem să savurăm încîntarea minunatului extaz vinovat al unei neglijări deliberate a datoriei; dulcele păcat al omisiunii este complet eliminat din calendarul delictelor noastre. Dacă aş fi fost Columb, cînd aş fi fost gata de plecare m-aş fi gîndit de două ori înainte de-a porni în marea călătorie, cît despre Plymouth Rock, aş fi rezistat eroic ademenelilor celor două sirene gemene.

* Stînca de la Plymouth (engl.), loc în Noua Anglie, unde în 1620 a ancorat vasul Mayflower aducînd în America primul grup de coloniştl puritani.

Foamea și iarna, care le făceau semne puritanilor să poftească la țărm și de cum aș fi dat cu ochii de stînca lor de granit, m-aș fi întors în Anglia. Dar acum este prea tîrziu pentru a mai repara asemenea greșeli, așa că priviți cum îndărătnicul meu cuplu de tineri căsătoriți, într-un tramvai de pe strada a zecea sau a douăzecea, într-una din cele mai fierbinți zile ale anului trecut, pornesc să ducă la îndeplinire o serie de intenții, din care ar fi fost mai înțelept să nu finalizeze nici una. Isabel propusese ca în drum să treacă pe la niște cunoștințe de pe strada 50 și apoi să intre prin magazine, să mănînce înghețată, să se mai oprească ici-colo, să se răcorească și să se destindă pînă cînd vor ajunge la agenția de voiaj de pe Broadway, de unde puteau oricînd să-și îndrepte pașii spre vapor cu o oră sau două înainte de plecare. Simțea că în călătoria lor cedaseră deja cu suficientă măsură în fața împrejurărilor și condițiilor impuse, și era hotărîtă ca această jumătate de zi la New York să fie exact jumătatea de zi pe care o plănuise de la bun început.

Nu era lucrul cel mai indicat, după cum spuneam, dar era inevitabil și le prilejuia un spectacol căruia nu-i lipsea deloc sublimul și care rămîne indiscutabil unic — spectacolul marelui oraș într-o zi toridă, sfidînd natura și continuînd să prospere cu fiecare formă de trudă omenească și cu prețul teribil al vieții. Cel ce poartă în spinare samarul cu cărămizi pînă pe creasta zidurilor, care, viguroase, cresc și iar cresc de parcă și-ar trage forța din propriul lui sînge, își lasă jos povara doar atunci cînd simte cum dogoarea ucigătoare a soarelui îi pîrjolește creierul și inima; milionarul pîntecos pentru care trudește el va urzi intrigi și planuri în biroul său pînă cînd va leșina în jilț; calul vlăguit va trebui să se opintească mai departe atîta timp cît de pe capră, vizitiul cu obrajii încinși mai are putere să-l tortureze cu loviturile de bici; în toate acele uriașe palate ale comerțului oamenii vînd și cumpără, ambalează și desfac, încarcă și descarcă mărfuri care vin și pleacă fără încetare; în miile de prăvălii domnește febra ne-

domolită și necruțătoare a vînzării pe străzile pline de forfota și suferința zecilor de mii de oameni domnește febr- cumpărării.

După ce deveni de domeniul trecutului de cîte ori Basil și Isabel se gîndeau la ea experiența acelei după-amiezi le apărea doar ca un fel de viziune, uneori magnifică alteori plină de urîciune și suferință. Parcă visaseră că se aflau într-un lung pelerinaj într-un tramvai cu cai pe o stradă murdară de pe malul unui fluviu și că foarte curînd dădură de o piață dezvăluind privirilor panorama unui hidos masacru iar apoi intrară într-o procesiune de vehicule asemănătoare cu ai lor care se scurgeau în susul și în josul unui bulevard de o lățime absurdă și inutilă ceea ce făcea ca pînă și clădirile înalte (cu aspect amenințător printre casele mai vechi cu unu sau două etaje) de pe ambele părți să pară scunde și să permită soarelui să încingă praful pe care suflarea fierbinte a vîntului îl ridica și îl trimitea în prăvăliile cu aspect de adevărate dughene. Aici vedeau în vis eterna demolare și reconstrucție a orașului, iar mai încolo, locuri virane pline de bolovani de granit pe care se cățărau capre. Le apărură în vis și cei ce călătoreau împreună cu ei oameni pe care suferințele îi făcuseră să arate respingător și pe care se bucuraseră să-i părăsească atunci cînd, coborînd din tramvai și fugind din arșița bulevardului se grăbiră să-și răcorească zăduful la umbra unei străzi laterale. O porțiune îngustă de umbră se întindea de-a lungul șirului de fațade din piatră maronie, dar existau și locuri virane, care firește nu aruncau nici un fel de umbră. În zadar studiară cu mare efort de gîndire cum să evite aceste intervale lipsite de umbră, de parcă ar fi fost niște torente periculoase sau niște întinderi vaste de deșert; se furișau încet de-a lungul zidurilor pînă ce ajungeau la un asemenea loc îl treceau în goană și apoi, mai vlăguiți ca înainte, își continuau drumul. Din cînd în cînd stăteau parcă în fața cîte unei uși și li se spunea ba că cei căutați nu sînt acasă ba că sînt, și atunci parcă pătrundeau în niște saloane întunecate și răcoroase, gustau senzația lăsată

de conversație, evantaie și apa de la gheață de aerul fremătînd în foșnetul suav al rochiilor vaporoase, iar apoi o porneau mai departe și tot așa.

„Ziua creștea din arșită-n arșiță".

În cele din urmă își dădură seama că vizitele luaseră sfîrșit, că era necesar să se întoarcă în centrul orașului și să caute cel mai apropiat mijloc de locomoție trecînd pe lîngă șiruri nesfîrșite de fațade de piatră maronie, care cu veșnicele lor trepte de piatră maronie la intrare și minunata lor uniformitate insuportabilă îi deprima, asemenea unei adevărate procesiuni de case care încercau să treacă de un anume punct, dar nu reușeau nici măcar să ajungă pînă la el. Pe străzile acestea rareori se vedea vreun suflet de om așa încît atunci cînd sunînd, în imaginația lor, la cîte o ușă li se întîmplase să primească vreun răspuns, tresăriseră cu o vagă și tristă uimire. În depărtare, la ambele capete ale străzii se zăreau tramvaie birie și căruțe trecînd în sus și în jos pe bulevarde iar la următorul colț fie cîte un lucrător cu haina azvîrlită pe-un umăr, fie vreun cîine care evident se hotărîse să-și iasă din fire. Pînă să ajungă într-unul din acele iluzorii tramvaie care să-i ducă în centru în jalnicul lor vis, cei doi mai și discutară cîte ceva își amintiră de alte zile toride trăite prin alte locuri și se întrebară de ce oare atunci caracterul tragic al arșitei fusese atît de puțin remarcat. Își ziseră că poate tocmai în clipa aceea, ca în fiecare zi, pe undeva prin New York are loc cine știe ce crimă și că nici o crimă într-un an întreg de crime nu s-ar putea comite în împrejurări mai propice; se întrebară morbid care va fi oare crima zilei și în ce sandrama gemînd de chiriași sau în ce speluncă din străzile rău famate de pe malurile fluviului se va petrece ea — dacă bineînțeles nu va avea loc într-una din acele case frumoase, înalte cu obloanele trase ca cele pe lîngă care treceau și în întunericul cărora ar fi atît de ușor să-l ucizi pe stăpîn dintr-o lovitură, lăsîndu-l nedescoperit și nejelit de familia ple-

cală neştiutoare la mare sau la munte. Îşi dădură cu părerea cît de îngrozitoare ar fi nişte bătălii purtate în toiul verii şi îşi imaginară suferinţa celor naufragiaţi pe un ţărm de la tropice şi chinul hamalilor care descarcă în docurile oraşului cargouri cu antracit strălucitor. Dar, acum, în sfîrşit, aşezîndu-se unul în faţa celuilalt în tramvaiul aglomerat se simţeau de parcă ar fi dat la o parte lungi epoci şi spaţii infinite. Priviră fără speranţă golful care se deschidea în faţa lor şi se întrebau cînd se întîmplaseră toate acestea şi din ce oraş îndepărtat porniseră ei sau cine ştie ce moşi-strămoşi de-ai lor într-o călătorie de nuntă. Îşi urară unul altuia un tacit rămas-bun şi cu figuri patetice, răbdătoare, se puseră să aştepte sfîrşitul lumii.

După ce coborîră, o luară spre Broadway pe una din străzile unde se făcea comerţ angro. Strada aceasta era înţesată de căruţe şi furgoane care încărcau şi descărcau marfă; scripeţi ridicau şi lăsau jos baloturi şi cutii, trotuarul era un labirint de pachete de toate formele şi mărimile; nici urmă de trotuarul unde o energie nemiloasă împingea totul înainte, nimic care să indice cîtă greutate apăsa caldarîmul, în afară de cadranele indiferente ale unor neputincioase instrumente de măsură. Dar cînd perechea proaspeţilor căsătoriţi păşi pe Broadway, celelalte episoade şi incidente ale visului lor păliră în faţa spectacolului cu adevărat fantastic. Era ora patru, cea mai ucigătoare oră a unei zile de vară. Aerul nemişcat părea întunecat, de parcă ar fi fost plin de umbrele unor aripi planînd la joasă înălţime. O jumătate de stradă se afla în umbră, iar cealaltă jumătate în soare; dar strălucirea propriu-zisă a soarelui era estompată, ca şi cum o căldură şi mai mare decît a sa îl moleşise. Scurte adieri de vînt cald, leşinos treceau peste marele bulevard pe la intersecţii. Sus, în depărtare, acoperişurile şi turnurile mai semeţe se ridicau ceţoase din atmosfera lividă şi cît vedeau cu ochii pe toată lungimea străzii se scurgea un torent de viaţă zbuciumată. Strada era plină şi de tot felul de vehicule cu roţi, printre ele cele mai

bătătoare la ochi şi mai zgomotoase fiind poştalioanele în culori stridente, trase de nişte cai înfierbîntaţi, struniţi de un surugiu care stătea la umbra unei umbrele albe şi ori de cîte ori unul din pasagerii din interior trăgea de cureaua prinsă de piciorul lui şi îi cerea să oprească, suferea, schimonosindu-şi brutal figura de parcă ar fi adunat în inima lui toată amărăciunea morţii din inimile tuturor pasagerilor care îi umpleau poştalionul. Majoritatea celor care mergeau pe jos foloseau trotuarul umbrit şi pentru ochiul neformat al străinilor, numărul lor nu părea cu nimic mai scăzut decît în alte momente ale zilei, deşi printre ei se vedeau mai puţine femei. Neclintiţi în hotărîrea lor, îşi urmau calea cu pasul grăbit al obişnuinţei şi doar pe ici-pe-colo trădau efectele arşiţei. Un bărbat, fără guler la cămaşă, cu vesta descheiată şi cu pălăria dată pe ceafă agita un evantai în faţa obrajilor săi flasci, de o paloare cadaverică şi îşi trăgea picioarele greoi ca un somnambul. Un altul, cînd frecură pe lîngă el, tocmai îi spunea cu glas răguşit prietenului alături de care mergea : „Nu mai pot suporta mult căldura asta. Mîinile mă furnică de parcă mi-au amorţit ; inima...". Şi totuşi mulţimea continua să se grăbească ; oamenii treceau, se depăşeau, se fereau să nu se ciocnească, se întîlneau, dispăreau în magazine sau ieşeau din ele, se risipeau spre străzile laterale sau se revărsau din ele. Era un spectacol care îl copleşea pe spectator cu o fascinaţie unică şi care, lăsînd senzaţia unei demenţe universale, putea fi foarte bine luat drept ultima fază a unei lumi în pragul distrugerii totale. Cei doi care se aflau în această lume fără însă a-i aparţine, după cum îşi închipuiau ei — deşi nu aveau motive — o priveau uimiţi ; şi cînd, în sfîrşit, îşi terminară toate treburile lecuindu-se deocamdată de nebunia scopurilor dinainte fixate, strigară într-un singur glas că era o priveliştе oribilă şi căutară refugiu în cel mai apropiat loc unde văzură strălucind o pompă de sifon. A fost o dorinţă deşartă. La uşa din faţă a farmaciei atîrna un ter-

mometru şi cînd să intre îl auziră pe cel ce venea în urma lor exclamînd cu o mîndrie maniacală inspirată de nenorocirea abătută asupra omenirii: „Nouăzeci şi şapte de grade!"*. După ei, pe uşă începu să se scurgă un şir nesfîrşit de oameni, care se opreau fiecare la racla arşiţei înainte de-a da pe gît sifonul pe care doi băieţi palizi şi cu părul tuns scurt îl serveau de-o parte şi de alta a pompei. Apoi, în ordinea sosirii, ieşeau pe o altă uşă într-o stradă laterală, fiecare întorcînd în prag capul şi aruncînd ca din întîmplare o privire spre un mic grup din faţa altei tejghele. Grupul se compunea dintr-un domn cu o figură foarte răbdătoare, pe jumătate speriată, pe jumătate nedumerită, care stătea pe un scaun fără să facă nici cea mai mică mişcare şi lîngă el o doamnă în picioare, care îi ştergea capul cu o batistă plină cu gheaţă sfărîmată, mutînd batista dintr-o mînă în cealaltă pe măsură ce o mînă îi obosea. Basil îşi bău sifonul şi se opri să privească acest grup care se preta, simţea el, să fie subiectul unei sculpturi realiste extrem de caracteristică pentru viaţa locală şi care, purtînd titlul „Insolaţie", s-ar vinde minunat în sezonul canicular.

— Mai bine mai beţi puţin din asta, zise farmacistul ridicîndu-şi privirea de pe o reţetă şi, la fel ca în cazul simpatiei organizate exprimată de mulţimea aparent indiferentă, zîmbi cu blîndeţe spre pacientul său, care duse la gură paharul aflat în mîna lui. Tot mai simţiţi o stare de leşin? întrebă cel ce reprezenta autoritatea umană.

— Mai puţin, doar din cînd în cînd, răspunse celălalt dar nu-mi dezlipesc privirea de pe S-ul acela cu turţuri de gheaţă de la pompa de sifon şi simt că atîta vreme cît îl văd n-o să leşin. Uneori se mai ameţeşte omul şi nu găseşte despre ce să vorbească. Cred că nici eu nu arăt mai bine, adăugă el pe un ton glumeţ, la care se pare că recurg în mod firesc toţi americanii aflaţi în încurcătură.

---

* Echivalentul a 32° pe scara Celsius.

— N-aveți nimic! ripostă farmacistul rîzînd, dar răspunzînd unei întrebări îngrijorate pusă de doamnă, zise: Trebuie să stea nemișcat încă o oră; și vesel se apucă să prepare o rețetă, în timp ce femeia își reluă treaba, continuînd să-i șteargă capul cu batista plină cu gheață.

Isabel îi adresă compătimitoare cîteva vorbe prietenești și o privire încă și mai afectuoasă, dar văzînd că nu ajută la nimic, împreună cu Basil se alătură lungii procesiuni și ieșiră pe ușa laterală.

— Ce impresionant! Șopti ea. Ai văzut cu cîtă indiferență se uitau toți, unul după altul, ca cei doi soți, pentru ca, bineînțeles, în clipa următoare să dea totul uitării? A fost îngrozitor. Nu mi-ar place să faci vreo insolație aici la New York.

— Foarte drăguț din partea ta, dar dacă ar fi să mi se întîmple vreun accident printre străini, atunci din toate locurile aș prefera New York-ul. Într-un oraș mare găsești întotdeauna și multă milă și multă cruzime. Printre miile de spectatori se află fără îndoială atît bunul Samaritean, cît și vreun urmaș al lui Levi. Cît despre insolație, pentru asta ai nevoie de niște talente speciale. Dar dacă mă silești să fac o opțiune în această privință, atunci află că pentru insolație prefer partea cea mai aglomerată a Broadway-ului. Există acolo o asemenea experiență în privința calamităților încît e imposibil să cazi prima victimă a vreunei nenorociri, oricare ar fi ea. Probabil că domnul de la farmacie s-a simțit pur și simplu vlăguit de atîta arșiță și a intrat să-și revină. Farmacistul are cel puțin un caz asemănător în fiecare după-amiază toridă și știe exact ce are de făcut. Se prea poate ca mulțimea de pe stradă să fie puțin ennuyé* de atîtea leșinuri din cauza insolației și în consecință puțin indiferentă, dar toți știu prea bine că nu pot face decît rău exprimîndu-și compasiunea și de aceea lasă ca mila, precum și ajutorul lor să fie reprezentate de o autoritate competentă, iar ei își văd de treabă. Dacă cineva

* Plictisită (fr.).

ar leşina în mijlocul unei uliţe de sat, spiţerul nepriceput de la ţară n-ar şti ce să facă, iar oamenii miloşi s-ar îngrămădi în jurul victimei, aşa încît nu i-ar mai lăsa nici un pic de aer.

— Poate ai dreptate, iubitule, spuse soţia gînditoare, dar dacă ţi s-ar întîmpla ceva la New York, aş vrea să se oglindească pe feţele spectatorilor că văd o fiinţă omenească peste care s-a abătut un necaz. Poate că sînt cu puţin cam pretenţioasă.

— Cred că eşti. Nimic nu e mai greu decît să înţelegi că pe lume mai există şi altfel de fiinţe în afară de tine şi de cei ca tine. Dar hai să ne bucurăm egoist că nu sîntem, nici tu nici eu în farmacia aceea, aşa cum prea bine am fi putut fi, şi hai să mergem cît mai repede la vapor şi să punem capăt acestui oribil vis al unei zile de vară. Trebuie să luăm o trăsură, adăugă el cu înţelepciune întîrziată oprind o birjă liberă, ceea ce ar fi trebuit să facem de la începutul acestei zile; deşi, acum că ce-a fost mai rău a trecut, nu-mi pare rău că am văzut ce poate fi mai rău.

CAPITOLUL III: VAPORUL DE NOAPTE

Durerea ca și plăcerea sînt prea puțin proporționate: o migrenă pînă cînd trece întunecă tot universul, o ceașcă de ceai ușurează sufletul lipsit de alte consolări. Prin urmare nu cred că este nici banal și nici neadevărat să afirm că pentru moment nu există nimic mai satisfăcător în viață decît să-ți fi cumpărat biletul pentru vaporul de noapte pe fluviul Hudson, asigurîndu-te de cheia la cabină cu o oră sau două înaintea plecării, chiar cu ceva mai înainte de-a începe aglomerația la casa de bilete. În tranzacția încheiată cu nobilul castelan de la casă firește ai fost tratat de sus, dar nu cu brutalitate; și sentimentul că ai scăpat de niște insulte directe face să-ți crească respectul față de tine; în buzunar auzi zgomotul vesel al cheii care se lovește de numărul ei de gutapercă, iar tu te plimbi în sus și în jos prin salonul cu două șiruri de balcoane și covoare luxoase, printre o mulțime de canapele și scaune din plus, însoțit de strălucirea și clinchetul candelabrelor de cristal, nelăsîndu-te intimidat nici măcar de aerul posac și aristocratic al chelnerilor cu piele arămie. Cabina ta, în care mai dai cîte o raită din cînd în cînd, îți face mereu surpriza unor noi splendori: o magnifică senzație de bogăție, pat de mahon, perdele de dantelă și un lavor cu placă de marmură. Cuprins de exaltarea prosperității desăvîrșite ceri nobilului cu pielea ca șofranul aflat cel mai aproape de ușa ta: „Adu-mi o carafă cu apă și gheață. Repede, te rog!"

și jumătatea de oră care se scurge pînă s-o aducă nici nu ți se pare foarte lungă.

Dacă pînă și călătorului obișnuit toate acestea îi provoacă atîta plăcere, imaginați-vă infinita încîntare a însurăților noștri aflați în călătorie de nuntă și ajunși de pe Broadway-ul acelei crîncene după-amiezi în refugiul și liniștea acelui absurd palat plutitor. Deocamdată sosiseră puțini pasageri, iar acolo, lîngă mal aerul avea aproape un fel de prospețime. Isabel și Basil se descotorosiseră de bagajele și pachetele lor obositoare, lăudară ridicolul aspect princiar al cabinei lor și apoi se îndreptară spre spațiul acoperit de la pupa, unde se așezară să cerceteze în liniște cheiul și tot ce le-ar mai fi căzut sub priviri. Ca toți oamenii proaspăt scăpați cu viață dintr-o calamitate amenințătoare, erau foarte înclinați spre filosofare și cum ajunseseră pe bord prin propriile forțe și aparent nici unul dintre ei afectați de greaua încercare prin care trecuseră, se simțeau bine și aveau chef de vorbă.

— Ce treabă amuzant de superbă! exclamă Basil, cînd de la o fereastră deschisă își lăsară privirile să alunece pe toată lungimea salonului. Doamne Sfinte! Isabel, oare avem noi, niște adevărați republicani, nevoie de toate acestea ca să ajungem în liniște și pace la Albany sau sîntem într-adevăr o nație de prinți travestiți? Ei bine, de-acum încolo nu mă voi mai mulțumi cu nimic care să fie mai prejos, adăugă el. Din clipa asta am devenit un cheltuitor, o mînă spartă, iar o amărîtă de casă în South End cu două etaje și o fațadă care să-ți ia ochii, chiar că nu mai este de mine iubit-o,

„Hai să jurăm și jurămîntul în veci să-l respectăm", ca de-aici încolo să nu mai părăsim acest palat al lui Aladin, ci să ne petrecem viața într-o nesfîrșită călătorie în susul și în josul fluviului Hudson.

La care zeflemea nu foarte inspirată, Isabel răspunse cu aceeași monedă făcînd rapid o schiță a vieții pe care ar duce-o ei la bord. De vreme ce tot nu puteau schimba nimic, luară în rîs măsura generală prin care fără a se lăsa nici o distanță între mizeria degradantă

și fastul grotesc, democraticul nostru ménage american se adaptează gusturilor celui mai bogat și mai extravagant plebeu dintre noi toți. Din păcate atîta timp cît i se oferă un spectacol și ceva senzațional el se sinchisește de primejdie și de exploatare la fel de puțin ca și de bani și exact acest imbecil barbar este cel care are nevoie de perdele de dantelă la patul din cabina în care se culcă cu pantalonii pe el și din care explozia unui cazan poate să-l arunce afară în orice moment; el este cel ce comandă la cină în restaurantul de jos un adevărat prînz uriaș și lipsit de noimă, astfel că nimeni nu mai poate servi doar un ceai cu pîine prăjită, fără să plătească tot atît cît plătește el pentru această îmbuibare; el este cel ce încurajează insolența funcționarului de la casa de bilete și lipsa de solicitudine a chelnerilor; el este, de fapt, cel ce iese acum din salon însoțit de membrele de gen feminin ale familiei sale și se așează sub tendă, acolo unde stau Basil și Isabel. Personal nu arată prea rău; este arătos, ca noi toți, îmbrăcat mai bine decît cei mai mulți dintre noi; se comportă sobru, chiar dacă oarecum stîngaci; și nici un lord nu detestă mai mult ca el scenele penibile. Anul viitor va merge în Europa, unde nu va mai apare într-o lumină atît de favorabilă ca aici; dar deocamdată ar fi greu de precizat în ce anume constă vulgaritatea lui; și poate că, la urma urmelor, vulgaritatea nici nu este ceva chiar atît de obișnuit.

În afară de apele fluviului, mai exista ceva care făcea ca aerul să fie mult mai suportabil decît fusese. De cînd veniseră pe vas prietenii noștri, peste oraș se adunase un nor negru și acum atîrna greu la joasă înălțime, în timp ce vîntul de pe suprafața apei lua praful din străzile învecinate, se juca și zburda cu el printre acoperișurile caselor pe fețele acelor pasageri care, pe măsură ce se apropia clipa plecării, soseau în număr tot mai mare, aducînd cu ei nu numai o mai mare varietate umană și o mai trepidantă emoție a plecării, ci și starea de agitație și neliniște resimțită înaintea unei furtuni. Acum, de la o clipă la alta, întreg frontul norului negru se brăzda de zigzagurile fulgerelor însoțite de tunete asurzitoare. În

cele din urmă lunga rezistență a zilei cedă și din zvîrcolirea ei țîșniră torente de ploaie, măturînd iară și iară puntea de promenadă și gonindu-i în salon pe cei ce stătuseră acolo. Cerul se întunecă de parcă era noapte și cu multe regrete că nu mai puteau admira peisajul, amestecate cu o senzație de ușurare că au scăpat de arșiță, prietenii noștri simțiră trepidațiile vasului care se desprindea de țărm începîndu-și călătoria.

— Uf! Ce păcat că n-am luat cursa de zi! mormăi Isabel. Acum n-o să mai vedem nimic din peisaj și cînd vom duce dorul Europei n-o să ne mai putem consola spunînd că malurile fluviului Hudson sînt mult mai frumoase decît cele ale Rinului.

Și totuși acești oameni indiscutabil cumsecade se hotărîră să fie drepți cu forțele naturii, care nu fuseseră cîtuși de puțin generoase cu ei; și recunoscură că dacă o furtună atît de impresionantă le-ar fi sărbătorit plecarea dintr-un port mai romantic decît New-Yorkul, pe cine știe ce fluviu legendar, ar fi considerat-o drept ceva măreț. Chiar în timp ce se declarau mulțumiți, furtuna trecu lăsînd în urma ei un cer reavăn și voalat, care dădea o blîndețe fermecătoare priveliștei deschise în fața ochilor celor ce împreună cu ei ieșiră în număr și mai mare din salon ocupîndu-și locurile pe punte.

Ajunseseră deja în acea zonă a fluviului unde încep ținuturile muntoase și înaintau cînd printre pereți înalți de stîncă abruptă, cînd printre coline împădurite sau văi cu iarbă verde, peisajul acum pierzîndu-și, acum recăpătîndu-și măreția și splendoarea. Neguri încununau vîrfurile promontorilor mai semețe, iar umbre lungi le drapau povîrnișurile. Pe măsură ce întunericul creștea, ici și colo apăreau licăririle luminilor de la cîte o casă pierdută în văi; o puzderie de luminițe însemnau un orășel pe o coastă sau la poalele vreunui deal. De colo de ele se întindea marele fluviu cenușiu, bîntuit de o mulțime de ambarcațiuni: ba cîte un grup de vase fluviale ținîndu-se aproape unele de altele și avînd un aer de intimitate în aventura pe acest șuvoi straniu, de-

parte de apele lor lenește, dispăreau treptat-treptat din vedere ; ba cîte un vas cu aburi, mai mic și mai puțin iute, în ciuda străduințelor laborioase de-a nu se lăsa mai prejos, era depășit, rămînînd cu părere de rău în urmă ; de-alungul malurilor șuierau și duruiau trenurile care treceau într-una. Cei doi n-ar fi putut spune pe ce porțiune a fluviului se află și chiar dacă ar fi dorit n-ar fi putut să-i facă frumusețea obiect de examinare atentă ; dar de aceea cu atît mai mult se bucurară de ea fără nici un fel de referire la timp sau spațiu. Simțiră o durere justificată la gîndul că fără să-și dea seama s-ar putea să treacă de peisajele din care Irving* făurise un tărîm de vis și să nu vadă ferestrele luminate ale casei din care o rază de bucurie pătrunsese în atîtea inimi ; dar așa cum stăteau lucrurile, nefiind siguri de nimic, avură satisfacția de a putea lua tot luciul fluviului drept Tappan Zee și orice colină dulce, drept Sunny-Side. Din pricina obstacolului ridicat de întuneric Hudson-ul, fără a înceta de-a fi Hudson, devenea de la o clipă la alta cînd unul cînd altul din frumoasele și maiestuoasele fluvii de la Nil pînă la Mississippi pe care călătoriseră ei sau despre care citiseră. Nici un fel de călătorie nu se compară cu o călătorie pe apele unui fluviu : ea este perfecțiunea mișcării și nu este cîtuși de puțin exclus să-ți inspire dorința de-a nu mai ajunge în veci la destinație. Lărgimea spațiului aerul liber și curat, încîntarea provocată ochilor de peisajul mereu schimbător, vibrațiile ușoare ale vasului atît de stabil pe chilă, varietatea micului univers de la bord — formează toate un farmec căruia nu-i poate rezista nici o inimă adevărată într-un trup sănătos. Și așa, cît ținu amurgul, fericiți, așezați pe scaune alăturate Isabel și Basil își lăudară soarta binefăcătoare, imaginîndu-și, firește, și alte

* Washington Irving (1783—1859), scriitor american, care în multe din povestirile și nuvelele sale plasează acțiunea în interiorul comunității de coloniști olandezi stabiliți în valea fluviului Hudson.

plăceri, dar nici una mai mare, şi gustînd pînă la ultima picătură deliciul fericirii conştientă de sine.

In această lumină obiectivă, propria lor satisfacţie li se păru într-adevăr atît de interesantă încît nu simţiră dorinţa să treacă de la contemplarea ei la oamenii din jurul lor, şi cînd, în sfîrşit, făcură acest lucru, în ochi încă le mai zăbovea bucuria şi mulţumirea de-a fi împreună. Intuiseră bine că una din principalele condiţii ale fericirii lor prezente fusese faptul că văzuseră atîta din scurgerea timpului şi din lumea asta, încît nu mai simţeau dorinţa de-a o privi cu ochi scrutători sau de-a face figură impresionantă, şi mai înţeleseră că rezultatul acesta se datora nu numai timpului, şi călătoriilor, ci în egală măsură şi dragostei lor binecuvîntate. Dacă ar fi fost mai plini de ei, indiferenţa manifestată faţă de alţii ar fi putut trece drept jignitoare ; dar cu modesta lor părere despre cît valorau în lumea asta, se puteau bucura din plin de liniştea pe care le-o dădea suficienţa lipsită de vulgaritate.

— Aşa e! exclamă Basil răspunzînd la o remarcă prin care Isabel întrerupsese pentru moment starea lor de exaltare Conştiinţa faptului că ai reuşit să depăşeşti anumite lucruri în viaţă îţi dă cea mai mare satisfacţie imaginabilă. Am ştiut întotdeauna că nu sînt un bărbat foarte frumos sau, cel puţin, captivant, dar îmi amintesc nişte ani — din fericire acum trecuţi demult — cînd nu puteam vedea o fată fără să sper că se va înşela şi mă va lua drept un asemenea bărbat. Îmi doream din tot sufletul ca cine ştie ce latură fascinantă a persoanei mele care-mi scăpase propriului scrutin, să aibă un efect deosebit asupra ei. Cred că aşa sînt toţi tinerii. Era o vreme, Isabel, cînd trăiam numai pentru posibilul interes pe care l-aş fi putut trezi în cele de acelaşi sex cu tine. Ele îmi controlau mişcările, atitudinile ; ele nu-mi îngăduiau liniştea şi totuşi cred că nu eram un neghiob, ci o persoană destul de cu scaun la cap. Binecuvîntată fie căsătoria! În sfîrşit sînt eliberat! Toată frumuseţea care există în afara ta, iubito — şi există extrem de puţină — pentru mine nu este decît o simplă paradă şi mul-

ţumesc Cerului că acum mă pot apropia de cea mai atrăgătoare fată din lume doar datorită naturii noastre umane. Mai mult decît atît, mi se pare că în multe privinţe experienţa noastră de viaţă ne-a liniştit. Ce iux este să stăm aici şi să ne gîndim că n-avem nevoie ca vreunul din oamenii aceştia să ne creadă bogaţi, distinşi, frumoşi sau bine îmbrăcaţi şi că nu ne sinchisim să ne dăm nici un fel de aere în faţa lor!

Fără îndoială, această satisfacţie li se părea şi mai mare datorită justificatei senzaţii a contrastului dintre ei şi grupul persoanelor aflate în imediata lor apropiere — un tînăr de calitatea a doua sau a treia şi două tinere. Cea mai vîrstnică dintre ele, plină de vivacitate, vroia să-l cucerească pe tînărul care, după toate aparenţele, era o cunoştinţă de dată foarte recentă; cealaltă, aproape un copil, stătea ascultînd stînjenită conversaţia spumoasă. Posibil să fi fost două surori care se întorceau acasă din vreo vizită şi care nu prea ştiau să se poarte în lume, dar se bucurau la ele, la ţară, de-o anume reputaţie datorită frumuseţii şi deşteptăciunii lor. Nu trecu mult timp şi tînărul se recomandă drept o persoană care, făcînd negoţ pentru o firmă, călătorise zeci de mii de mile prin toată ţara. Întîlnirea lor era evident genul de aventură pe care amîndoi aveau s-o păstreze cu sfinţenie în amintire pentru a se lăuda cu ea la diferiţi prieteni, şi care prezenta un interes şi un farmec pe care nici măcar acum nu puteau accepta să-l ţină doar pentru ei. Îşi vorbeau unul altuia şi futuror celor care ar fi putut să-i audă, schimbînd replici scurte cu senzaţia că erau toate vorbe de duh.

Tînărul: Se spune că frumuseţea naturală este cea mai frumoasă dintre toate.

Tînăra (dîndu-şi capul pe spate şi înclinîndu-l dintr-o parte într-alta în febra dialogului): Flatarea este ceva deplasat.

Tînărul: Scuzaţi-mă, dacă nu mă credeţi întrebaţi-o pe mama dumneavoastră cînd veţi ajunge acasă.

(Sora mai mică chicoteşte.)

Tînăra (cu dispreț) : Mama nu are nici un fel de control asupra mea !

Tînărul : Aș zice că nici alții. (Admirativ)

Tînăra : Chiar așa. E de mirare, dar de data asta ați spus adevărul. Sînt în stare să-mi port singură de grijă — și încă perfect. (Aproape răgușită de atîta sarcasm teatral.)

Tînărul : „Cu tot cu cai, căruță și dulăul de sub căruță", cum se pune în Vestul Îndepărtat.

Tînăra : Mai bine dulău decît cățeluș.

(Orîpilată, sora cea mică rîde prostește, tînărul rămîne impresionat, iar tînăra este atît de extaziată încît scapă din mînă cheia cabinei sale. Se apleacă amîndoi să o ridice și se încaieră în joacă după care conversația primește din partea tînărului o turnură autobiografică și se transformă într-un murmur neinteligibil. Ah ! sărmană Viață Reală, pot oare eu, cel ce te iubesc, să-i fac și pe alții să-mi împărtășească încîntarea pe care o descopăr privindu-ți chipul neghiob și insipid ?)

Nu departe de acest grup stăteau doi evrei, unul tînăr și celălalt bătrîn discutînd despre o anume afacere din care bătrînul se retrăsese. Cel mai tînăr fusese rugat să-și dea cu părere asupra unei chestiuni oarecare și își expunea flatat punctul de vedere, cu conștiința că bătrînul își dă seama de importanța lui și se lingușea pe lîngă el cu plăcerea pe care o simt toți tinerii atunci cînd cîștigă bunăvoința celor mai vîrstnici în meserie.

— Ei bine, după cum spuneam, se pare că Isac n-are nici un fel de înclinație naturală pentru negoțul cu confecții. Vine omul și vrea o haină... Isac îi vinde haina pe care vrea el să i-o vîndă și-l face să creadă că e chiar haina dorită de el. Ei bine pînă aici totu-i în regulă ; dar matale știi și eu știu, domnule Rosenthal, că nu așa se fac afacerile. Dacă te conduci după principiul ăsta, nu reușești. Nu e bine. E ușor să-l faci pe om să cumpere haina pe care vrei tu să i-o vinzi, dar important este să-l faci să cumpere haina asta cînd n-are nici o nevoie de ea. M-ai întrebat ce cred și ți-am răspuns Isac n-o să reușească cu vînzarea confecțiilor cît e lumea !

— Așa-i, oftă cel mai în vîrstă care se revărsa în scaun și al cărui trup tremura ca o gelatină la fiecare pulsație a motorului. De așa ceva mi-a fost și mie teamă. Cum spuneai, Benjamin, se pare că omul ăsta n-are nici o înclinație pentru așa o treabă. Și totuși eu l-am băgat în afacerea asta, eu însumi i-am condus pașii.

În afară de aceștia doi, pe punte mai erau fie singuri, fie în grupuri de cîte doi, trei sau patru, diverse persoane întîlnite de regulă în călătoriile cu vaporul pe fluviul Hudson, oameni în general diferiți de călătorii de pe alte fluvii, deși au cu toții anumite trăsături comune. Se afla acolo tipul omului îmbogățit prin cîștiguri recente, pe care l-am prezentat deja; și deasemenea cel al bogatului mai cizelat, care și-a moștenit averea și pe care îl poți ușor deosebi de primul. Fiecare dintre ei era însoțit de alaiuri de fete și femei, fiicele foarte asemănătoare între ele, dar mamele întrucîtva diferite. Se duceau la Saratoga, unde poate cerințele modei aveau să-i strîngă laolaltă, ajutîndu-i să se cunoască și unde sîngele devenit albastru deja de un sfert de veac poate că avea să fie binevoitor față de fluidul care pînă mai ieri era de o nuanță mai caldă. Pe chipul aristocratului ereditar exista ceva mai plăcut, dar nu atît de puternic și nici atît de cu totul demn de admirație; îndeosebi dacă te gîndeai că de fapt el nu reprezintă nimic în lume, nici cine știe ce cultură, nici influență politică, nici aspirații civice, nici măcar o forță pecuniară, nimic în afară de o categorie socială, o viață de club străină celorlalți, o tradiție a meselor rafinate. La urma urmelor trăiau într-o adevărată țară de basm, unde cît ai clipi din ochi o comoară se poate transforma într-un morman de frunze uscate. Atotputernicul dolar se autodistruge și în final nu cumpără nimic din ceea ce omul dorește din răsputeri să obțină. Cea mai mare plăcere pe care reușește să o cumpere banii unui astfel de american este exilul, dar pentru acest om bogat Europa, fără doar și poate, o poveste deja spusă. Hai să ne scuturăm buzunarele goale, iubite cititor și să fim fericiți.

Putem fi, se pare, la fel de fericiți și din aceleași motive, ca și tînărul în haine ponosite de lîngă marina-

rul de cart, a cărui figură Isabel și Basil și-o imaginară ca aparținînd unui poet și în legătură cu care brodară o adevărată poveste, cum că tînărul se întoarce acasă indiferent unde i-ar fi fost casa, în buzunar cu manuscrisul respins al unei cărți. Fără îndoială, nu-și imaginară lucruri prea grozave despre el ca poet, dar fața lui gînditoare invita la sentimente duioase și la închipuiri pline de grație și melancolie și amîndoi ghiciră în versurile lui arome inconștient culese din Tennyson și Browning precum și o notă mai modernă aparținînd lui Morrison; căci oare nu ducea tînărul cu el înapoi de la New York o poveste din mitologie, cu zei și eroi din secolul al XIX-lea? În nuanțele demult acceptatelor lui dezamăgiri, Basil făcu o schiță emoționantă a tuturor aventurilor prin care trecuse acest poet imaginar; cu cîtă amabilitate sau lipsă de amabilitate fusese umilit de către editori și cum renunțînd la marile lui speranțe de-a scoate o carte, încercase să vîndă unor reviste cîteva poezii mai scurte, din cele aparținînd categoriei Și alte poezii, destinate a-i completa volumul.

— Se întoarce acasă uluit și buimac, dar faptul că a gustat din viața marelui oraș e ceva! Și poate că în cele din urmă în adîncul ființei lui gustul amar al acestei experiențe se va transforma în dulceață, pînă cînd el însuși se va trezi că duce dorul tumultului pe care acum îl detestă. Bietul de el! Din milă un criminal de editor l-a invitat chiar să ia masa împreună, fiind impresionat, așa cum sîntem noi acum, de ceva deosebit pe chipul lui. Sper că are pe cineva acasă care să creadă în el. Altminteri, pentru moment, i-ar fi mai ușor dacă s-ar arunca peste bord.

Și așa, în jurul lor continua piesa în care ei erau și actori și spectatori. Ca toate episoadele vieții, ea părea a fi cînd un mister grotesc cu o morală impusă forțat, cînd o farsă dintre cele mai mari, cînd o tragedie latentă, ascunsă sub masca unei comedii. Într-adevăr, acolo se întîlnea cîte ceva din toate acestea și spectacolul nu era decît o scurtă scenă din drama de o uriașă complexitate care trebuia să se desfășoare atît de divers în diferite locuri și tipuri și să-și aibă dez-

nodămîntul doar în eternitate. Contrastele erau puternice fiecare grup își avea în altul un travesti; discuțiile unora păreau caricatura grosolană, satira amară a discuțiilor celorlalți; dar dintre toate aceste parodii nici una nu se dovedi mai sugestivă decît cele două femei care stăteau în mijlocul celor de pe punte și totuși se deosebeau oarecum de rest. Una era îmbrăcată în cel mai strict negru al văduviei, cealaltă în albul mireselor și felul în care batjocoreau suferința adevărată și bucuria nevinovată le făcea pe amîndouă la fel de îngrozitoare. Nu erau în vîrstă, dar de pe fețele lor chipuri drăgălașe dispăruse scînteia tinereții, iar în priviri li se citea degradarea veche ca păcatul; vorbele și rîsul lor păreau ecoul mulțimii fără de număr a celor pierduți, care bîntuie lumea dîntotdeauna și pretutindeni, fiecare mereu singur și totuși strîns uniți cu toții întru rușine și sclavie nepieritoare.

Ce efect răsuflat! Ce personaje banalizate! Să ne bucurăm că noaptea își lasă cortina peste acest spectacol ieftin și că împreună cu ceilalți actori ni le ia și pe ele din fața ochilor.

În salonul prin care trecură acum agale Basil și Isabel se aflau o mulțime de persoane care tolănite pe canapele discutau sau stăeau cu privirile ațintite în gol, în timp ce alții citeau la mese **Lothair***, o carte nou apărută în epoca de demult despre care scriu, și o carte într-adevăr foarte la modă. În aer plutea acel miros de vopsea și covoare specific pacheboturilor; ciucurii de sticlă ai candelabrelor se loveau ușor unul de altul în ritmul lent al mișcărilor vasului amintind de respirația unui om cufundat într-un somn liniștitor și dădeau călătorilor noștri o delicioasă senzație de tihnă și siguranță.

Cîteva ore mai tîrziu cei doi se treziră brusc la sunetul clopotului cu care pilotul semnaliza mecanicului să încetinească. Urmă un moment de liniște totală; apoi ciucurii candelabrelor din salon se înfiorară de-

* Roman al scriitorului și politicianului englez Benjamin Disraeli (1804—1881), publicat în 1870.

odată într-o cascadă de clinchete armonioase, din nou se lăsă liniștea și în sfîrșit se auziră niște strigăte puternice după ajutor, presărate cu sudălmi și blesteme.

— Trimiteți o barcă!

— Pe vas era și o femeie!

— Coborîți-vă bărcile!

— Trimiteți o barcă să ia echipajul!

Țipetele deveniră tînd mai puternice, cînd mai slabe și apoi încetară cu totul; prin fereastra cabinei se vedeau în depărtare cîteva lumini strălucind palid pe suprafa apei.

— Așteaptă-mă aici, Isabel! spuse soțul ei. Ne-am ciocnit de un alt vas. Se pare că noi n-am pățit nimic, dar mă duc să văd. Mă întorc imediat.

Isabel pătrunse în lumina deshabille-ului, o lume barbară, deschisă la nasturi și desfăcută la șireturi și funde, unde moda era ca femeile să-și poarte părul lăsat în voie pe spate, să umble în ciorapi și să-și vorbească fără prezentări prealabile. Locul pe care cu puțin timp în urmă îl simțise atît de familiar devenise acum complet străin. Vaporul nu mai făcea nici o mișcare și peste încordata așteptare de moment coborî o tăcere în care acele forme grotești în dezordinea înfățișării lor se strecurau fără zgomot, făcînd pe șoptite tot felul de presupuneri alarmante. Nu era nici un fel de du-te-vino, nici un fel de agitație și nu se vedea nici urmă de bărbat, căci după toate aparențele asemenea lui Basil, se duseseră cu toții să afle proporțiile exacte ale calamității. Totul era învăluit în ceața ușoară a somnului — o lume atît de răsturnată încît ar fi putut trece drept un alt tărîm de vis, dacă realitatea nu i-ar fi fost marcată de un anume fapt semnificativ. Împreună cu tot restul apărură și femeia în alb de mireasă și femeia în negru de văduvă și acolo, în mijlocul spaimei care le făcu pe celelalte să se simtă prietene, și după cît știau majoritatea, în însăși prezența morții, aceste două femei rămaseră una lîngă alta, izolate și lipsite de prieteni.

Într-un fel sau altul, chiar înainte de întoarcerea lui Basil, Isabel ca și toți ceilalți, aflase că vasul lor

nu suferise nici o avarie, dar că lovise şi scufundase un altul care remorca o flotilă de nave fluviale, de unde veniseră şi strigătele de alarmă şi blestemele. Pachebotul aştepta acum bărcile plecate să ia echipajul vasului scufundat.

— Eu una n-am auzit decît puţin zdrăngănitul candelabrelor, zise una din doamne. Chiar atît de uşor se loveşte şi se scufundă un vas?

Ea se adresă indirect lui Basil care răspunse pe un ton zeflemitor.

— Nu cred, că ar fi fost cîtuşi de puţin cazul să vă neliniştiţi. Dacă eşti în stare să dai peste un simplu remorcher pe o noapte atît de senină, n-ar trebui să produci nici zgomot şi nici vreo zdruncinătură care să se simtă. Pe Mississippi marinarii se descurcă mai bine şi de multe ori ambele vase se duc la fund fără ca nici măcar cei ce dorm iepureşte să se trezească.

Poate din lipsă de simţ al umorului doamnele îi ascultară vorbele cu vădită nemulţumire. De fapt, datorită lor începură chiar să se retragă: unele ca să-şi petreacă restul nopţii în fotolii şi pe canapele, altele în cabinele lor. Cu acestea din urmă plecă şi Isabel.

— Încuie-mă înăuntru, Basil, zise ea cu o blîndeţe temerară şi dacă se mai întîmplă ceva nu mă trezi decît în ultima clipă.

Îi venea greu să se despartă de el, dar simţea că într-un fel sau altul veghea lui va fi utilă vasului. Şi încrezătoare se cufundă într-un somn pînă la ziuă.

Între timp sotul ei, pe umerii căruia, tacit, ea pusese o atît de mare responsabilitate, ieşi pe puntea de promenadă din faţa salonului cu speranţa de-a afla de la oamenii pe care îi găsise deja adunaţi acolo, detalii în plus despre catastrofă.

O mare parte din pasageri se mai aflau tot acolo, ştiind fie jos, fie în picioare discutînd cu însufleţire. Erau în starea tipică de după o mare emoţie cînd cei mai săraci cu duhul conduc întotdeauna discuţia. În asemenea clipe simţi că o judecată sănătoasă este rece şi că, exprimată, devine nepopulară sau poate nu foarte sigură; şi Basil, avertizat de soarta avută cu

doamnele, se puse să asculte solemn vocea imbecilității și incoerenței.

Principalul vorbitor era o persoană înaltă, pe cap cu o șapcă de voiaj. Avea întipărită pe figură o bunătate nătîngă și un surîs afectat și suficient; și încerca să-l liniștească, de fapt mai mult să-l încurce, pe tînărul necioplit din fața lui.

— Spui că ai văzut întreg accidentul și probabil ești singurul pasager care l-ai văzut. Vei fi cel mai important martor la proces, adăugă el, de parcă ar fi urmat vreun proces. Ei bine, cum ne-a lovit remorcherul?

— Păi, a venit cu prova înainte.

— A! cu prova înainte, repetă celălalt cu mare satisfacție; și un ușor murmur „cu prova înainte" dădu ocol cercului de ascultători.

— Adică, adăugă martorul, se pare că l-am lovit la mijloc, l-am tăiat în două și l-am scufundat.

— Chiar așa, continuă anchetatorul acceptînd explicația, cu prova înainte. Acum vreau să te întreb dacă te-ai dus să vorbești cu căpitanul sau cu vreun membru al echipajului despre treaba asta?

— Cu absolut nimeni, răspunse martorul cu gravitatea unui om aflat deja sub jurămînt.

— Destul, ajunge! exclamă celălalt. Spusele acestui domn coincid exact cu ceea ce am văzut eu. N-am văzut coliziunea, dar am văzut un nor de aburi ridicîndu-se din vasul care se scufunda și am văzut cînd vasul se ducea la fund. Pe vaporul nostru nu era de găsit nici un ofițer. Eu însumi i-am căutat pe căpitan și pe secund și n-am dat de nici unul.

— Ofițerii ar fi trebuit să stea cu toții aici, pe puntea de promenadă, interveni un spirit ironic din mulțime, dar nimeni nu-l băgă în seamă.

Domnul cu șapca de voiaj luă un scaun și cîțiva ascultători plini de admirație își traseră scaunele în jurul lui și apoi începură să facă un schimb de experiență în cadrul căruia fiecare relată pînă la ultimul detaliu ce simțise, gîndise și spusese, iar dacă era că-

sătorit, ce simțise, gîndise și spusese soția lui în momentul catastrofei. În discuția lor întoarseră dezastrul pe toate fețele și îl interpretară fiecare pe limba lui. Apoi trecură la alte accidente în care fuseseră implicați și domnul cu șapca de voiaj povesti, spre admirația tuturora, cum scăpase el cât prin urechile acului pe linia ferată de lîngă lacul Erie cînd era să fie aruncat de pe o faleză abruptă și înaltă de cincizeci de picioare, din cauza unei stînci care căzuse pe linie.

— Vedeți, domnilor, de ce lucru mărunt depinde viața omului. Dacă bătrîna aceea ar fi avut somn si n-ar fi trimis băiatul să avertizeze trenul, am fi intrat direct în bucata de stîncă și ne-am fi făcut fărîme. Pasagerii au strîns niște bani drept recompensă pentru băiat, iar eu am trimis la ziare o relatare amplă a întregii întîmplări.

— Eu unul, zise cineva din grup, un bărbat cu păiărie, niciodată nu dorm în tren sau pe vapor. Vreau să fiu întotdeauna pregătit pentru orice eventualitate.

Ceilalți se uitară la ei cu interes, ca la un om care inventase o metodă de a călători în siguranță.

— S-a întîmplat să fiu treaz în noaptea asta dar eu aproape întotdeauna mă dezbrac și mă bag în pat exact ca și cum aș fi la mine acasă spuse domnul cu șapca de voiaj. Nu spun că metoda dumitale nu este foarte bună, dar eu așa procedez.

Suporterii celor două sisteme rivale se apucară să le dezbată meritele cu politețe și respect, dar respinseră cu o tăcere dispreţuitoare o soluție de compromis care susținea că era mai bine să-ți scoți doar haina și încălțările, dar să rămîi cu pantalonii pe tine. Între timp pachebotul se lenevea în voia curentului căruia în așteptarea bărcilor, i se împotrivea din cînd în cînd cu cîte o învîrtitură de roată nepăsătoare. Cerul era învăluit de nori cenușii subțiri, prin spărturile cărora, ici și colo cîte o stea strălucea viu; de ambele părți se ridicau maluri înalte; într-o vale la stînga, licăreau luminile unui orășel adormit; peste toate domnea o minunată liniște.

După o oră, de departe, din josul fluviului, se auzi o chemare ; apoi mai tîrziu un plescăit de vîsle ; apoi un strigăt adresat bărcilor care se apropiau și răspunsul :

— Totu-i în regulă!

Nici nu sosiră bine bărcile, că pasagerii se îngrămădiră să afle detalii privind operațiunea de salvare. Basil auzi un geamăt cavernos, regulat ca sunetul făcut de o mașinărie, cu care de altfel îl și confundă.

— Eliberați trecerea ! strigă o voce aspră ; avem un om ars !

Și oamenii trecură purtînd o povară informă de la care venea cu o teribilă regularitate acea răbufnire surdă de chin ucigător.

Basil se întoarse din nou la puntea de promenadă și se așeză să vadă ivirea zorilor.

Vasul înainta repede împotriva curentului și curînd țărmurile mai abrupte rămaseră în urmă și malurile coborîră dînd la iveală cîmpuri lungi pe povîrnișuri line, cu ferme și cu căpițe de fîn cu siluete încețoșate, pierdute în întinderea generoasă a spațiului. Apoi trecură pe lîngă un pescar, care acolo, lîngă Albany, statul New York, își trăgea năvoadele aplecîndu-se peste marginea bărcii într-o poziție pitorească asemenea nemuritorului pescar din Galileea pictat de Rafael ; și acum, o roșeață cuprinse fața palidă a răsăritului și prin răcoarea înrourată a zorilor se făcu simțită mai mult văzului decît altor simțuri, o vagă amenințare de arșiță. Dar deocamdată aerul era încîntător de proaspăt și înmiresmat și Basil își scăldă în el toată oboseala, gîndindu-se cu o compasiune voluptoasă la omul ars și cum avea să treacă el de ziua aceea. Sărmanul nenorocit aparținea parcă unei alte specii de ființe, așa cum par întotdeauna fericiților cei calamitați, iar mila lui Basil era pur și simplu o abstracțiune ; ceea ce, din nou, îl amuză și îl șocă, drept care își rugă sufletul plin de fericire să ia mai în serios suferința ca fiind soarta tuturor oamenilor, nu pur și simplu a unui străin de ici-colo. Încercă prompt să-și imagineze un alt deznodămînt al dezastrului din noaptea aceea și să se vadă pe sine văduvit pe neașteptate de fi-

ința care îi umplea viața. Își imploră sufletul să nu uite că, în liniștea somnului, Moartea trecuse atît de aproape, încît prezența ei ar fi putut face să le înghețe visele, la fel ca icebergul care trecînd în noapte pe lîngă un vapor, face să înghețe tot aerul din jur. Dar zadarnic; unde exista dragoste, exista numai viață; sufletul și mintea deopotrivă îndepărtată povara cu care ar fi vrut ei să le încarce; delicios de capricioasă, reveria lui reflecta privirile, inflexiunile vocii și gesturile ființei iubite, purtîndu-l departe de imaginile triste invitate de el însuși să se oglindească în ea

CAPITOLUL IV: O ZI DE MERS CU TRENUL

De obicei fericirea face poftă de mîncare ; şi gîndul la aventurile din noaptea aceea sfîrşite cu bine, aerul proaspăt al dimineţii şi mulţimea din inimile lor îi dăruiră pe prietenii noştri, la ceasul cînd vasul ajunse la Albany, cu o foame zdravănă, aşa că se puseră să dezbată cu însufleţire chestiunea micului dejun şi a locului cel mai bun unde se putea lua micul dejun într-un oraş pe care nici unul din ei nu-l cunoştea decît foarte fugitiv şi sumar.

Pînă la sfîrşit, ţinînd cont de apropiata plecare a trenului şi de probabilitatea de-a fi nevoiţi să se grăbească mai tare într-un restaurant de hotel, hotărîră să la micul dejun în gară şi drept urmare se duseră şi se aşezară la una din numeroasele mese din restaurantul gării, unde se pare că singurele care îi aşteptau erau muştele. Chelneriţa era limpede că nu se aşteptase să-i vadă şi o vreme găsi prezenţa lor atît de incredibilă, încît nici nu se sinchisi atunci cînd Basil se simţi obligat s-o atenţioneze bătînd în pahar. Apoi se pare că nici bucătarului nu-i veni să creadă în prezenţa lor şi pînă nu leşinară aproape, nu se îndură să le trimită zeama mîloasă de culoarea piperului, care cu nerusinare se pretindea a fi cafea, feliile slinoase de cartofi greu de orîns, care alunecau peste tot prin farfuria întinsă scăpînd cu ingeniozitate de sub urmărire bucătile de carne simulînd muşchiul de vacă şi feliile de pîine îmbibate de ulei fierbinte, care îţi trimiteau în faţă un abur rău mirositor.

Soţii se priviră cu o uimire tristă. O clipă se aplecară spre bucate şi apoi mînaţi de un impuls la fel de puternic se dădură înapoi. Erau suficient de tineri, erau fericiţi, erau flămînzi; natura este măreaţă şi puternică dar arta este şi mai măreaţă şi în faţa acestor triumfuri ale bucătarului de la gara din Albany pofta de mîncare sucombă. Printr-un extraordinar tour de force înghiţiră lichidul tulbure şi oribil din căni şi apoi începură să facă speculaţii fantastice asupra naturii şi istoricului produselor din care se compunea micul dejun.

Nu trecu mult şi Isabel se opri, se jucă puţin cu cuţitul şi după o clipă se uită la soţul ei cu o privire şăgalnică:

— Tocmai mă gîndeam la o gară mică, undeva în sudul Franţei, unde s-a oprit trenul nostru pentru micul dejun. Îmi amintesc ce proaspăt şi strălucitor arăta totul pe măsuţe — farfuriile, şerveţelele, sclipitoarele sticle cu vin. Parcă de cînd e lumea cei de-acolo nu făceau decît să ne pregătească nouă masa aceea. Şi nici nu ne-am aşezat bine că ne-au servit nişte cești mari cu café-au-lait şi cornuri cu unt din cele mai delicioase, apoi un cotlet fraged cu un vin de vis şi cartofi — grozavi cartofi! Proasta de mine, ce puţin am mîncat! Îmi pare rău că măcar o dată în viaţă n-am avut şi eu pofta ta de mîncare, Basil. Chiar că regret.

Isabel sfîrşi printr-un rîs nemilos căruia, în ciuda contrastului tragic sugerat de vorbele ei, Basil i se alătură. Pînă atunci probabil că mizeria îndurată în locul acela nu mai îndemnase pe nimeni să reacţioneze într-aşa un fel, dar veselia lor nu le făcu deloc reclamă bună. Chelneriţei nu-i plăcuse de la bun început această veselie şi îi servise în silă; şi nici patronului nu-i plăcuse şi ţinea ochii pe ei de parcă i-ar fi fost teamă să nu plece fără să plătească. Iată aşadar că aici prietenii noştri avură prilejul să verifice unul din faptele cu care se confruntă în mod obişnuit călătorul — cel

ce servesc publicul, cu cît sînt mai amabili şi mai plăcuţi, cu atît îl servesc mai bine. Cei incorecţi şi ineficienţi au întotdeauna acea conştiinţă a răului care nu te lasă să-ţi ierţi victima şi căreia nu-i place să te vadă vesel.

Totuşi, Basil şi Isabel nu se aprinseră prea tare din pricina acestui fapt. Deşi nu era decît opt dimineaţa, afară se simţea deja o asemenea căldură încît se hotărîră ca măcar de judecat să judece la rece şi îşi ocupară calmi locurile în trenul pregătit de plecare. Respinseseră deliberat ideea unui compartiment în vagonul-salon, căci după părerea lor oferea o perspectivă mult mai îngustă asupra speciei umane şi era mai puţin în spiritul unei autentice călătorii americane. Acum, drept recompensă, se văzură instalaţi confortabil într-un vagon obişnuit şi dispuşi să admire mulţumiţi frumoasa privelişte peste care dădură la o oră după părăsirea oraşului. Prin fereastra deschisă venea suficient aer pentru a face căldura tolerabilă, iar arşiţa care se pregătea dădea peisajului farmecul pe care numai ea îl putea da. E un peisaj care mi-e foarte drag pentru frumuseţea lui blîndă şi calmul pitorescului şi spre cinstea prietenilor noştri, trebuie să spun că şi lor le plăcea. Aici nu există munţi sau dealuri, ci pretutindeni se văd colinele domoale, văile plăcute şi pajiştile întinse ale unui ţinut bun pentru păşunat străbătut de apele maronii ale frumosului rîu Mohawk iar din cînd în cînd, ba mai aproape, ba mai departe, canalul cu şlepurile lui leneşe, care parcă nici nu se clintesc din loc şi caii pe lîngă care trenul trece cu un şuierat, lăsîndu-i repede în urmă. Se mai văd şi ferme, care aveau pe vremuri sau încă mai au faima romantică de-a fi ferme olandeze — dacă lucrul acesta presupune într-adevăr ceva romantic — iar hărnicia olandezilor se ghiceşte pretutindeni în iarba şi holdele unduitoare. Ici şi colo petece de pădure împestriţează colinele; fermele roşii se odihnesc în tihnă alături de încăpătoarele lor grajduri şi hambare roşii. Cu adevărat, aici nu se zăreşte nimic care să încurajeze trîndăvia şi

totuşi. În vreme ce trenul înaintează cu furie în mijlocul acestor privelişti ale fertilităţii şi abundenţei îmi place să zăbovesc cu imaginaţia în urma lui şi să cutreier în voie ţinutul de la un capăt la altul. Mă opresc la porţile fermelor şi mă aşez pe prispă sau pe pragul de la intrare şi olandeze în vîrstă, care au isprăvit treburile dimineţii şi acum au răgaz să coase sau să tricoteze, îmi servesc lapte bătut sau, atunci cînd prin preajmă nu există nici o femeie în vîrstă cu boneta ei cuviincioasă acoperindu-i părul cărunt, nu mă plîng dacă laptele îmi este adus de vreo fată drăgălaşă, rumenă în obraji, coborîtă din paginile lui Washington Irving, fără bonetă peste cosiţele aurii, o fată care îmi reflectă propria sfială şi aşteaptă cu un delicios aer încurcat să termin de băut. În aceeaşi dispoziţie sufletească uşor de mulţumit cu care zăbovesc prin ogradă dacă descopăr că bătrînele sînt plecate cu treburi de familie nu mă supără cîtuşi de puţin să ascult o privighetoare cîntînd în vîrful ulmului de lîngă fîntînă. În aceste plimbări cîinii mă ştiu de om bun şi nici măcar nu-şi mai deschid ochii, continuînd să stea tolăniţi la soare în faţa porţii. Imaginaţia mea vede la fiecare fermă stupi de albine, iar în grădinile pline de zarzavaturi trebuincioase şi cîţiva trîndavi ai lumii vegetale cum ar fi nalba, nemţişorul şi barba împăratului lîngă un strat mare de sparanghel cufundat în somnul specific anotimpului. Trec nestingherit prin iarba înaltă de pe pămîntul unui fermier, mă aşez lîngă el pe primejdiosul scaun al cositoarei zgomotoase şi aflu spre bucuria inimii că numele omului începe cu Van şi că ferma aparţine familiei lui încă de pe vremea Noii Olande*; ceea ce sînt dispus să cred că nu-i adevărat. Apoi adorm într-un colţ al fineţii şi mă trezesc lîngă canal, pe poteca pentru caii care trag şlepurile, alături de un cal nemaipomenit de slab, ale cărui oase nu se pot număra doar fiindcă sînt atît de multe. El nu se mai tre-

---

* Colonie olandeză între 1613—1664, cuprinzînd teritoriul de-a lungul fluviilor Hudson şi Delaware.

zește niciodată, ci cu buza de jos tremurînd și cu ochii pe jumătate închiși, se tîrăște anevoie mai departe, fără să-și dea seama de interesul anatomic pe care îl stîrnește. Ospitalier, căpitanul mă invită la bord întorcînd printr-o mișcare a cîrmei șlepul cu pupa spre potecă, în așa fel încît să mă pot urca. Șlepul este încărcat cu făină din valea rîului Genesee și se prea poate s-o fi pornit în călătoria aceasta la scurt timp după ce s-a făcut canalul. Se mulțumește cu un echipaj restrîns format din căpitan, cîrmaci și bucătăreasă, o femeie cu părul roșu ca focul și o fire capricioasă; iar cabina pe care o explorez este sumar prevăzută cu o plită pentru gătit și o carafă cu whiskey. La bord nu se admite de cît un limbaj deochiat și așa, într-o atmosferă de veselie hîtră și de trîndăvie alunecăm imperceptibil pe apele canalului, fără să ne frămînte viitorul îndepărtat al sosirii la destinație

Așa arată amuzamentele lipsite de ambiții ale imaginației mele și îmi dau seama că ele s-ar putea să nu satisfacă niște spirite mai puțin superficiale, dar nu pretind că așa stăteau lucrurile cu prietenii noștri aflați în călătorie de nuntă. Ei investeau peisajul cu o poezie absurdă, se străduiau să-l facă să le amintească crîmpeie din călătoria lor prin Europa, pe orice virtual teren de construcție plasau vile și castele. Curînd însă, rușinat de aceste procedee, ca un adtvărat patriot, Basil se apucă să reconstituie trecutul olandez și indian al văii Mohawk, dar planurile îi eșuară din pricina imensei ignoranțe a soției sale, care, ca o adevărată americancă, nu știa nimic despre istoria propriei țări și încă și mai puțin despre ținuturile barbare de dincolo de hotarele provinciei natale. Dădu la iveală un confuz labirint de erori în legătură cu evenimentele pomenite de Basil și nu auzise în viața ei de masacrele săvîrșite de francezi și indieni la Schenectady*, pe ca-

ie el în copilărie şi le imaginase atît de viu încît în fiecare noapte visa că este scalpat, iar dimineaţa cînd se trezea se aştepta să vadă pe tăblia de la cap a patului urme de **tomahawk****. Aşadar, în cele din urmă, ne mai reuşind să extragă nici un impuls emoţional din scenele de afară îşi întoarseră privirile de la fereastră şi începură să caute în jurul lor prin vagon prilejuri de amuzament.

În toate privinţele vagonul arăta ca orice vagon obişnuit încărcat cu oameni obişnuiţi şi poate tocmai din această cauză era mai interesant de studiat. Aşa cum în literatură adevăratul artist va evita folosirea unor întîmplări, fie chiar reale, dacă au un caracter improbabil, un autentic observator al omului nu va dori să se oprească asupra faptelor lui eroice sau întîmplătoare, ci va căuta să-l surprindă în stările lui obişnuite de absenţă şi de plictiseală. Pentru mine, în orice caz, în aceste momente el devine foarte valoros şi niciodată nu-l apreciez ca om şi ca frate mai mult decît atunci cînd simt apăsarea imensei şi neafectatei lui obtuzităţi naturale. Atunci pot să-i pătrund încrezător în viaţă şi să mă instalez acolo, să nutresc gînduri la fel de firave şi superficiale, să mă las animat de aceleaşi dorinţe tîmpe şi stupide, să am revelaţia palidă a inspiraţiilor lui mărginite, să-i împărtăşesc prejudecăţile prosteşti, să-i practic egoismul obtuz. Într-adevăr, este o lume foarte amuzantă, dacă nu refuzi să te lasi amuzat; şi amicii noştri erau foarte dornici să se distreze. Au rămas încîntaţi de cele cîteva bătrîne pedante, cu degete deformate din pricina vîrstei, care cum-

---

* La 9 februarie 1690, cu forţe unite, francezi şi indieni au atacat prin surprindere bogata localitate Schenectady, la nord-vest de Albany, dîndu-i foc, omorînd şaizeci de locuitori şi luînd treizeci de ostatici.

** Secure mică de luptă folosită de indieni (engl.)

părînd mere de la niște băieți urcați în stație cu fructe de vînzare, se moșmondiră atîta pînă să găsească banii potriviți încît călătorii noștri, sărind în imaginație odată cu acești băieți din trenul pus în mișcare, simțiră că fac lucrul acesta cu riscul vieții. Apoi le captară interesul cei care coborau și își găseau prietenii așteptîndu-i, sau nu-i găseau și drept urmare începeau să se plimbe neconsolați, cu cîte o sacoșă în mînă, încoace și încolo prin fața gărilor mici de țară; femeile care urcau, dădeau stingherite mîna sau se sărutau sfioase cu cei ce se grăbiseră să le găsească locuri, își luau în poală sacoșele sau copiii și se întorceau spre ușă pentru a mai înclina odată politicos capul; tinerele care erau conduse la locurile lor de către diferiți bărbați tineri (aceștia din urmă se pare că nu se sinchiseau dacă trenul va pleca și nu vor apuca să coboare) și apoi deschideau fereastra și vorbeau cu prietenele rămase pe peron pînă cînd trenul se punea în mișcare și, în sfîrșit, cu ochi strălucitori și buze roșii, umede, se întorceau și oftau adînc, emoționate la gîndul călătoriei, nereușind să se liniștească într-atît încît să se lase cuprinse de plictiseala celor din jur; conductorul de o vigilență rece și inaccesibilă, care își făcea rondurile întinzînd fără să se uite mîna după bilete și aplecîndu-și din cînd în cînd capul pentru a asculta cu un zîmbet slab, caracteristic, întrebările pasagerilor care sperau să scoată de la el vreo informație; băiatul cu dulciuri și ziare care în iureșul numeroaselor solicitări trecea prin vagon cu bomboane, gumă de mestecat, floricele, ziare și reviste, distribuind cărți și reviste polițiste, fie cu oarbă imparțialitate, fie cu prodigioasă ignoranță sau cu o putere supranaturală de percepere a caracterului celor ce le primeau.

Un tren direct între coasta de est și coasta de vest prezintă unele trăsături specifice precum și caracteristici comune oricăror călătorii pe calea ferată; și prietenii noștri ajunseră la concluzia că în cazul de față tovarășii de drum nu erau prea bine îmbrăcați și că se deosebeau de pasagerii de pe expresurile dintre

Boston şi New York tot atît de mult pe cît se deosebeau aceştia de călătorii de rînd dintre Paris şi Londra. Şi este adevărat, se pare, că în trenurile care se îndreaptă spre vest, treptat, de pe încălţări dispare lustrul, pălăriile se pleoştesc şi se deformează, hainele îşi pierd rigoarea croielii şi întreaga fiinţă omenească se delasă într-o tot mai sporită neglijenţă a vestimentaţiei. Mă refer doar la sexul care nu dă mare atenţie îmbrăcăminţii; femeia, oriunde s-ar afla, apare cu ultimele achiziţii ale modei, efectele care sînt acum toate universale şi telegrafice. Dar aici majoritatea pasagerilor erau bărbaţi şi după cum se vedea clar aparţineau mai degrabă Vestului liber şi îngăduitor decît Estului conformist şi spilcuit. Pe feţe li se citea că gîndul care îi preocupa era cum să cumpere ieftin şi să vîndă scump şi din pricina tăcerii lor se puteau deosebi de călătorii de pe parcurs, vorbăreţi şi gata să facă noi cunoştinţe. Acestora, simplul fapt că s-au suit în tren, le creează o nevoie agresivă de-a se confesa. Poate că se agăţau cu disperare de orice mijloc de-a alunga plictisul; sau simţeau că aici ar putea gusta în siguranţă plăcerile autobiografiei, atît de scumpe nouă tuturora; sau, dacă nu, cu gîndul la numeroasele catastrofe posibile, poate doreau să lase în urmă vreo mică amintire a existenţei lor. Dar oricum, de cîte ori se oprea trenul, proaspeţii căsătoriţi prindeau crîmpeie din întîmplările personale povestite de tovarăşii lor de călătorie, care le repetau cum le auziseră de la cei ce stăteau lîngă povestitori. Nu era decît firesc ca aceştia să vrea să se laude oarecum, să-şi pună faptele într-o lumină cît mai bună şi să-şi descrie suferinţele în cele mai negre tonuri; să pară oamenii cei mai norocoşi sau mai ghinionişti, cei mai sănătoşi sau mai bolnavi care au existat vreodată şi să pretindă că au cîştigat sau au pierdut cele mai mari sume de bani posibile. Îi stăpînea pe toţi dorinţa de-a preciza că veneau dintr-un oraş foarte mare sau că se duceau într-acolo şi prietenii noştri citiră o adevărată suferinţă de om umilit pe chipul unui sărman călător mai sfios, care se coborîse la Penelope (sau

altă asemenea insinifiantă gară clasică din străvechea zonă greco-romană a statului New York), după ce ascultase cum un bărbat cu aspect rustic își povestise viața, pretinzînd că locuiește chiar lîngă New York City.

Pe Basil îl distrau și perechile de îndrăgostiți care se comportau în public de parcă s-ar fi aflat într-o sotitudine silvestră și care, ca și cum s-ar fi găsit pe malul vreunui pîrîu umbrit, departe de priviri invidioase sau răuvoitoare, se sprijineau unul pe umărul celuilalt și dormeau. Dar Isabel declară că o asemenea purtare era total indecentă. Își dădea seama, firește, că era vorba de niște oameni nesăbuiți și de bună credință, care nu intenționau să jignească pe nimeni și nu se simțeau vinovați de lipsa bunei cuviințe, dar susținea totuși că asemenea lucru este o rușine națională. Dacă ar fi fost pur și simplu niște oameni de la țară, nu i-ar fi păsat atîta; dar printre ei se vedeau și persoane de la care te-ai fi așteptat la mai mult — oameni stilați, bine îmbrăcați și care totuși își expuneau devoțiunea în fața lumii dormind în tren unul pe umărul celuilalt. Era revoltător, scandalos, o adevărată infamie. Înainte de a-și permite să facă așa ceva Isabel mai bine ar... de fapt nici nu știa ce n-ar face; în orice caz ar divorța. Se mira că Basil putea să rîdă; și dacă o s-o continue tot așa, să nici nu-l mai vadă în ochi.

Persoana de pe bancheta din spatele lor îi făcu să asculte istoria unei febre tifoide cu o durată de zece săptămîni, din clipa cînd povestitorul observase că de vreo două zile nu se simțea bine și deodată îl apucase un fel de tremurat, pînă cînd, timp de patruzprezece zile zăcu fără cunoștință neputînd să înghită decît niște gheață sfărîmată. Nevasta lui, o femeie mărunțică, îl căra de pe canapea pe pat și înapoi ca pe un fulg, iar vecinii aproape că nu-și mai dădeau seama dacă era mort sau mai trăia. Această istorisire, din care nu se omisese nici cel mai mic amănunt sau cel mai neînsemnat simtom al bolii, se transformă într-un recital de o oră, dat se pare în folosul unui om care, cu cinci minute înain-

tea începutului ei, fusese pentru povestitor un simplu necunoscut.

În cele din urmă trenul se opri din mers şi Isabel exclamă cu disperare cuvîntul „Dezgustător!". Monotonia povestirii combinată fatal cu arşiţa zilei o cufundaseră pe nesimţite într-un somn din care se trezise la oprirea trenului, pentru a descoperi că îşi odihnea tandră capul pe umărul soţului ei.

Înfruntă bucuria acestuia cu ochi îndureraţi plini de reproş, dar oricît s-ar fi străduit, nefiind în stare să-l găsească pe el cîtuşi de puţin vinovat, tăcu din gură.

— Nu te necăji, iubita mea, nu te necăji, o îndemnă el cu glas mieros, n-a fost vina ta. A fost oboseala, destinul, vitregia sorţii... spune-i cum vrei. În cazul celorlalţi pe care îi dispreţuieşti pe drept cuvînt cred că este vorba doar de-o afecţiune degradantă. Vezi plăcuţa aceea formidabilă, agăţată acolo? „Trenul se opreşte douăzeci de minute la Utica pentru masa de prînz". Peste cîteva minute vom ajunge la Utica. Dacă au ceva de mîncare, n-o să-mi pice rău deloc. Deşi aş putea lua masa şi în gară la Albany.

După scurt timp se aflau deja într-un restaurant plăcut, spaţios şi serveau o masă de care, după părerea lor, nici Franţa în culmea prosperităţii ei n-ar fi avut de ce să roşească; căci dacă lăsa puţin de dorit în privinţa farmecelor artei, se recompensa prin abundenţă, varietate şi prospeţime. În preajma fiecărui pasager înfometat se găsea cîte un sclav binevoitor, negru ca tăciunele, cu haină şi şort din pînză albă care servea cu amabilitate şi graţie, ceea ce face din chelnerul negru stăpîn nu sclav în meseria lui, îl dezrobeşte de servilism şi îl transformă pentru moment din slugă în gazdă grijulie. De la o masă la alta trecea o prezentă liniştitoare în persoana patronului care încasîndu-şi banii cîştigaţi din plin, calma temerile crescînde ale clienţilor, repetînd într-una că aveau timp berechet şi că o să-i atenţioneze el înainte de plecarea trenului. Cei ce coborîseră buluc din vagoane pentru a se năpusti ca vulturii, cu ciocul şi cu ghearele, pe

tot ce apucau, rămaseră să mănînce ca niște adevărați creștini. Pînă și un biet francez, ușor anglicizat, care își irosise jumătate din timp încercînd să întrebe cît stătea trenul și uitîndu-se mereu la ceas, reuși fără voia lui să ia o masă bună.

— Ah, Basil, Basil! exclamă Isabel cînd trenul se puse din nou în mișcare, nici nu-mi vine să cred că am mai mîncat o masă bună. Pare prea frumos pentru a fi adevărat. Curățenie, abundență, gust bun, politețe! Așa-i cum spui tu, unde nu-i corectitudine, nu-i nici politețe; cinstea și curtoazia merg mînă-n mînă și acolo unde îți servesc mîncăruri oribile îți adaugă întotdeauna și niște insulte indigeste. Basil, iubitule, să nu fi gelos, promit că n-am să-l mai văd niciodată, dar m-am îndrăgostit de chelnerul negru de la masa noastră. N-am văzut în viața mea asemenea maniere impecabile și asemenea încîntătoare și caldă politețe. M-a făcut să mi se pară că fiecare îmbucătură pe care o înghițam era un favor făcut lui personal. Ce gentleman desăvîrșit! N-ar trebui să mai existe chelneri albi. Numai negrii reușesc să-ți facă o plăcere și să-ți aducă un omagiu prin felul cum te servesc.

Și tot așa continuară să pălăvrăgească, în zelul lor de-a se simți satisfăcuți aducînd poate mesei și serviciului mai multe laude decît meritau. Dar în privința aceasta o apucaseră pe drumul cel bun, căci în toată comportarea lor din timpul călătoriei de nuntă, care nu de puține ori te supune unor grele încercări, n-am descoperit ceva mai demn de admirație ca dorința lor de-a face tot ce se putea din orice lucru din care se putea face ceva. Îi lăudau plăcerile cu exces de generozitate, treceau peste necazurile ei cu înțeleaptă toleranță. Dar mai tot timpul cel mai greu de suportat li se părea absența întîmplărilor neobișnuite; iar eu, cel ce le istorisesc peripețiile, m-aș putea lăsa copleșit de aceeași senzație, dacă nu m-ar ajuta gîndul că în privința aceasta călătoria lor era atît de tipică. Chiar mi-l imaginez pe cititorul ideal, pentru care dealtfel scriu toți scriitorii, cum cască parcurgînd aceste detalii searbăde, cuprinși de o plictiseală reală, ca și

cum le-ar fi cu adevărat tovarăș de călătorie prietenilor noștri. Adesea propria tăcere îi satisfăcea pe îndrăgostiții mei sau, atunci cînd nu aveau absolut nimic mai bun de făcut, reveneau la povestea dragostei lor, pe care nu oboseau s-o tot audă așa cum o știa fiecare în parte. Să nu fie un prilej de reproș la adresa mea sau a naturii umane, dacă voi spune că în satisfacția de-a fi luat o masă bună exista ceva cu efect miraculos asupra izvoarelor sentimentelor și că cei doi nu gustaseră niciodată cu atîta încîntare aceste tandre amintiri.

Plănuiseră să se oprească la Rochester și să rămînă acolo pînă în dimineața următoare, pentru a putea ajunge la Niagara pe ziuă, iar la Utica luaseră brusc hotărîrea de a face restul călătoriei din ziua aceea în vagonul salon. Schimbarea le oferi un motiv în plus de bucurie. Își dădură seama cît sacrificaseră ideii de-a călători în cel mai american mod cu putință fără nici măcar să fi realizat acest lucru, întrucît vagonul salon purta mult mai multe decît celălalt vagon de modă veche, amprenta americanismului. Se tolăniră în luxul fotoliilor turnate cu perne moi ; examinară cu satisfacție eleganța salonului pe roți în care stăteau sau își lăsară privirile fericite să contemple prin ferestrele largi peisajul de afară. Își spuneau că doar americanii sau prinții fermecați din O mie și una de nopți călătoriseră vreodată în asemenea condiții ; și cînd chelnerii veniră pe rînd cu fructe tropicale, înghețată și punș cu vin roșu, Isabel și Basil se simțiră și mai încredințați că erau fie prinți fermecați, ...fie americani. Aici erau mai multe doamne și mai multă eleganță vestimentară decît în celelalte vagoane iar pe covor se jucau copii frumos îmbrăcați, dar aspectul general al pasagerilor nu sugera o mai mare bogăție decît în alte părți ; și era clar că se aflau în vagonul acela fiindcă aparțineau rasei americane, care consideră că pentru ea nimic din ceea ce își poate cumpăra cu banii ei nu este prea bun.

CAPITOLUL V: UN ORAȘ DE VIS ȘI DINCOLO DE EL

Nu cunoșteau nici un hotel la Rochester și au ales unul pe baza recomandărilor din ghidul turistic. Cînd îi rostiră numele în fața lor se prezentă un hamal cu o figură incredibil de cordială și plăcută, care le luă bagajele conducîndu-i pînă la omnibus. Fiind singurii lui pasageri, hamalul se urcă și el cu ei și văzînd cît de mult îi interesează străzile pe unde treceau, începu să peroreze mîndru și fericit despre prosperitatea și particularitățile orașului, dînd numele celor ce locuiau în casele mai frumoase ca și cum ar fi fost un orășel din Lumea Veche, iar el un istoric pasionat care aștepta o recompensă pentru comentariile făcute în privința lui. Aruncă o lumină atît de strălucitoare asupra Rochester-ului încît trecînd pe lîngă o apă străjuită de case cu balcoane și galerii ciudate și traversată în depărtare de un pod pe care mai erau construite niște case, cei doi, epuizîndu-și toate comparațiile posibile și captivați de neașteptatul pitoresc, declarară cu îndrăzneală că locul le amintea de Verona. Și așa ajunseră la hotel, simțindu-se aproape ca într-o călătorie în străinătate și foarte dornici să verifice asigurarea dată de simpaticul hamal cum că le va place hotelul fiindcă place la toată lumea ; dar cu o bruscă strîngere de inimă Basil văzu prezidînd peste registrul de la recepție un clasic recepționer american. Era tînăr, avea o mustăcioară îngrijită și un păr bine pieptănat, pe albul cămășii îi străluceau niște butoni garnisiți cu pietre prețioase, iar pe degetele albe, niște

inele; din întreaga lui ființă răsufla un ușor dispreț pentru public, amestecat cu mirosurile mistice ale unui parfum exotic. Nu și-a ridicat capul semeț să-l privească pe călătorul care își scria umil numele în registru, nu i-a răspuns cînd acesta l-a rugat să-i dea o cameră răcoroasă; s-a întors spre panoul unde atîrnau cheile și luînd una o împinse să lunece pe marmora tejghelei pînă la Basil, sună să vină un băiat să ia bagajele, se apucă să fluiere o melodie de Offenbach și, în timp ce trecea numărul camerei în dreptul numelui lui Basil, ca și cum ar fi reluat o conversație întreruptă, se adresă unui prieten care pierdea vremea alături de el:

— Oricum, dragă Chawley, e o tipă fantastică!

Cînd mă gîndesc că acesta era funcționarul tipic de hotel pe tot cuprinsul Statelor Unite, că în clipa asta, din spatele a nenumărate registre îi face praf pe bieții clienți cu purtarea lui disprețuitoare, iar ei îl suportă și-l lasă să prospere în continuare, rămîn uimit de resemnarea noastră națională. Nu că eu unul aș refuza osciorul pe care mi-l oferă mîna lui încărcată de inele! Vrednic de tot disprețul îmi iau cheia și mă strecor pe scări în sus, în urma băiatului cu bagajele, încercînd să-mi iau un aer destins, ca și cum nimeni nu m-ar fi călcat în picioare. Dar prin minte îmi trec cu toate acestea doar gînduri ucigașe și mă bucur că la adăpostul tiparului pot striga în voie la despotul pe care nu am prezența să-l înfrunt. Suflet mărunt de om rău, îi spun și mă imaginez aruncîndu-i vorbele drept în față, de ce tratezi un necunoscut ostenit cu atîta mîrșăvie? Plătesc destul pentru ceea ce primesc și nu mă plîng. Dar uită-te în ochii mei și recunoaște-mă ca ființă omenească; recunoaște printr-un gest politicos, printr-o frază decentă că am niște drepturi și că ele vor fi respectate. Răspunde la întrebările mele cuviincioase; fii receptiv la cererile mele îndreptățite. Nu-mi refuza și dramul de politețe de-a mi-o da în mînă înclinînd ușor capul. Nu-ți sînt egal, puțini oameni pot să-ți fie; dar nici n-o să mă bizui pe clemența dumitale. Haide, sînt și eu om!

Basil descoperi că pentru păcatul de a fi cerut o cameră răcoroasă, recepționerul le dăduse o cameră în care soarele bătea toată după-amiaza; dar după ce bagajele fuseseră aduse deja acolo părea inutil să mai protesteze și ca un adevărat american, ca dumneata, ca mine, renunță de-a mai face caz. Cînd va apune soarele va fi destul de răcoare; și cei doi începură să se gîndească la cină neîndrăznind să spere că, după cum se dovedise, frumosul recepționer era singurul cusur al hotelului.

Cu inocentă surprindere Isabel examină toate dovezile de lux pe care și le putea permite un hotel aflat atît de departe la vest de Boston și amîndoi începură să simtă bunăstarea firească și superioritatea inspirate oaspeților de către orice han bun senzații pe care marile noastre hoteluri, departe de-a le diminua, le sporesc într-o măsură măgulitoare; de fapt, dacă îl dau uitării pe recepționer, în ceea ce privește, sînt încredințat că niciodată și nicăieri nu devin mai conștient de meritele și de avuțiile mele ca atunci cînd mă aflu într-un asemenea loc. Aici guști farmecul de-a fi pentru toți ceilalți un necunoscut și un mister și trăiești seducătoarea posibilitate de-a nu se descoperi că ești un om cît se poate de obișnuit.

Au coborît atît de tîrziu la cină încît s-au trezit singuri în toată încăperea. La ușă îi întîmpină șeful de sală, care o luă înaintea lor, îi pofti să se așeze la una din mese și făcu semn chelnerilor să vină să-i servească, după ce în prealabil, cu un gest larg, politicos, le prezentă lista de bucate. Un adevărat batalion de chelneri începură să roiască în jurul lor, disputîndu-și parcă cinstea de-a le servi cina; unul din ei așeză pe masă o fructieră plină cu căpșuni, altul îi puse alături boluri cu frișcă, un al treilea adăugă dulciuri de diferite forme și arome; un al patrulea netezi slugarnic fața de masă, iar al cincilea, cel mai tînăr, dintre cei cinci, stătea de-o parte cu brațele încrucișate și admira satisfacția creată de ceilalți. După ce toate acestea au fost expediate pentru a face loc fripturilor, peștelui alb din

ținutul lacurilor — cel mai nobil și delicat pește din cîți străbat apele, — puilor fripți, cartofilor prăjiți, brioșelor și tuturor bunătăților pe care le-ar fi putut închipui imaginația extravagantă și apetitul vorace al călătorilor, acest al cincilea chelner rămase să-i tenteze cu alte excese culinare, oferindu-le în zadar diverse feluri de ouă: ouă fierte, ochiuri la capac, jumări de ouă sau omletă.

— Ești sigur, iubitule, că nu trăim iluzia unei țări din basme, care în curînd va dispare lăsîndu-ne singuri și cu masa goală? murmură Isabel pe un ton jalnic, cînd șirul de chelneri reapăru, aducînd de data aceasta cina comandată de ei și așezînd pe masă mîncărurile aburinde.

Deodată pe față i se ivi o expresie de teamă și neîncredere și Isabel lăsă să-i cadă furculița și cuțitul din mînă.

— Nu crezi, Basil, ezită ea, că s-ar putea să-și fi dat seama că sîntem proaspăt căsătoriți și ne servesc cu atîta pompă fiindcă... fiindcă... Of, nu mi-ar mai tihni nici o clipă aici! sfîrși ea disperată.

Într-adevăr părea extrem de nefericită pentru o femeie cu o porție atît de mare de pește alb în farfurie și înconjurată de un asemenea fast de adevărat ospăț. Și soțul ei se grăbi s-o liniștească:

— Ești încă demoralizată, Isabel, din pricina suferințelor îndurate în restaurantul gării Albany și exagerezi binefacerile de care avem parte aici, deși nu aș vrea să le subapreciez. Bănuiesc că în hotelul ăsta există tradiția să se trateze bine clienții; sau dacă am fost aleși pentru a ni se acorda o atenție specială, cred că pot să explic cauza. Au descoperit din registru că sîntem din Boston, iar acum nu facem decît să ne bucurăm de respectul, afecțiunea și laudele pe care le trezește pretutindeni acest oraș. Avem norocul de-a reprezenta pentru moment virtuțile morale și intelectuale ale Boston-ului. Cina aceasta este un tribut adus ție nu ca tînără mireasă, ci ca locuitoare a Boston-ului.

Era o stratagemă ieftină, dar care se dovedi folositoare. Îi stimulă Isabelei mîndria locală făcînd-o să vină în sprijinul ideii şi să-şi uite, în zelul efortului, toate temerile ; cu apetit reînnoit se apucă să mănînce şi furaţi de cina excelentă, amîndoi renunţară la disputa lor — care, bineînţeles, se sfîrşi cu mărturisirea abjectă făcută de Basil cum că Bostonul este cel mai formidabil loc din lume şi că doar exilul l-ar putea face să trăiască în altă parte — şi ca de obicei cei doi se lăsară cuprinşi de încîntarea de-a fi exact ceea ce erau şi de-a se afla exact unde se aflau. În cele din urmă, în cursul firesc al cinei ajunseră şi la căpşuni şi cînd, dinspre colţul mesei la care stătea, cel de-al cincilea chelner veni la ei pentru a le aduce fructiera, el nu s-a retras imediat, ci i-a întrebat dacă nu cumva erau din Vest.

Isabel zîmbi, iar Basil îi răspunse că erau din Est.

Chelnerul ezită auzind acestea, de parcă s-ar fi îndoit de rezultat în cazul că ar fi continuat, dar imediat prinzînd curaj întrebă :

— Nu credeţi că hotelul nostru este foarte bun — adăugînd repede ca o concesie faţă de probabilitatea ca în Est să existe locuri mult mai frumoase — pentru un hotel atît de mic ?

Isabel şi Basil îşi imaginară că respectivul chelner se ridicase de curînd la actuala lui poziţie în viaţă venit poate din cine ştie ce birt de ţară şi că încurajat de prezenţa lor binevoitoare nu putea să-şi stăpînească exaltarea. Erau încîntaţi că-i cîştigaseră încrederea sinceră şi că poate dăduseră poeziei simple din sufletul său prilejul de-a se exterioriza ; numai în Italia s-ar fi putut petrece ceva asemănător, dar acolo atîta naiveté ar fi însemnat bani; se priviră extaziaţi şi Basil răspunse cu căldură, în timp ce chelnerul se roşi de parcă i s-ar fi făcut un compliment personal :

— Da, este un hotel bun ; unul din cele mai bune pe care le-am văzut în Est sau în Vest, în Europa sau în America.

Apoi se ridicară de la masă și ieșiră din încăpere fiind salutați cu o plecăciune de către ober-chelner.

— Ce extraordinar de idilic! exclamă Isabel. Ne aflăm într-adevăr la Rochester, statul New York, sau în cine știe ce vale din Arcadia? Haide să ieșim și să vedem.

Se plimbară prin oraș sub razele lunii, pe niște străzi care păreau a fi foarte frumoase și impunătoare, înconjurați de strălucirea vitrinelor luminate; iar apoi, nu atît de propria voință, cît mai degrabă din simplă eroare părăsiră zona comercială și se treziră pe o stradă liniștită, cu vile minunate — o adevărată Beacon Street* a Rochester-ului, indiferent cum s-ar fi numit. Își ziseră că era o noapte și un loc pentru îndrăgostiți — exclusiv pentru îndrăgostiți, pentru îndrăgostiții care de curînd își juraseră dragoste — și se prefăcură că, deși se iubeau așa cum se iubeau, deplîng pierderea fiorului, exaltării și extazului primei lor iubiri. Unele case erau înconjurate de grădini, din care se furișau ca suspinele de dulce și trist regret, parfumul florilor din miez de vară ...deznădejdea trandafirului că nu mai e boboc. Trecînd prin fața unei case auziră un cîntec revărsîndu-se prin ferestrele deschise și apoi stingîndu-se cu o ultimă fugă a degetelor peste clapele pianului și văzură o tînără cu mîinile odihnindu-se ușor pe clape și cu privirea ridicată spre fața unui tînăr; îl văzură și pe el, cu brațul încă întins peste partitura ale cărei pagini le întorsese și cu fața îndreptată spre ea, pentru a-i întîlni privirea.

— Ah, Basil, ce n-aș da să fim noi în locul lor!

— Dar dacă ar ști că noi, cei de afară ne aflăm în călătorie de nuntă, nu crezi că ar dori să fie ei în locul nostru!

— Se prea poate, iubitule, dar totuși „a fost odată" a avut farmecul lui. Haide să mergem și să vedem ce alte minuni mai găsim în acest oraș de vis.

---

* Stradă din cel mai select cartier al Boston-ului.

— Da pentru noi este într-adevăr un oraş de vis, reflectă Basil cu voce tare cînd o porniră mai departe, şi toate oraşele necunoscute ne par la fel. Ce reprezintă însă Rochester-ul pentru cei din Rochester? Un oraş cu o sută de mii de locuitori, după cum am citit în ghidul nostru, cu mori uriaşe pentru măcinat cerealele, un mare nod de cale ferată, o tradiţie fără egal în pregătirea infirmierelor şi doicelor, o universitate, două colegii pentru comerţ, trei institute academice, opt sau zece ziare şi o bibliotecă gratuită. Bănuiesc că orice cetăţean respectabil ar rîde de sentimentalismul nostru. Dar pentru noi, care nu-l cunoaştem deloc, Rochester-ul este un oraş în afara timpului şi a graniţelor unei anume ţări, luminat de razele lunii, plin de îndrăgostiţi aplecaţi peste clapele pianului, un oraş cu un hotel ca un palat, cu chelneri şi hamali idilici, cu străzi frumoase învăluite în minunata linişte şi visare a epocii de aur. În minţile noastre, singura asociere precisă pe care o putem face în legătură cu acest oraş este gîndul de un romantism tragic că aici şi-a găsit moartea Sam Patch.

— Şi, mă rog, cine a fost Sam Patch?

— Isabel, mă doare ignoranţa ta privind lucruri de care o americancă ar trebui să fie mîndră. Vrei să spui că n-au auzit niciodată de omul care a inventat zicala „Orice lucru se poate face la fel de bine ca oricare altul" şi a dovedit-o sărind de două ori peste cascada Niagara? Îndemnat de acelaşi crez a încercat să sară şi peste cascada Genesee. Saltul a fost destul de uşor, dar ridicarea de jos a fost cu totul altceva. Nu i-a reuşit. A fost unicul lucru care n-a putut fi făcut la fel de bine ca oricare altul.

— Oribil! exclamă Isabel cu veselă satisfacţie. Dar ce au toate astea de-a face cu Rochester-ul?

— Vai, draga mea! Doar nu vrei să spui că nu ştii despre Cascada Genesee că se află la Rochester? Pe cuvînt că mi-e de-a dreptul ruşine. De aici pînă la cas-

adă e o plimbare de cel mult zece minute.

— Păi, atunci s-o pornim neîntîrziat într-acolo! se repezi Isabel fără a se simți deloc complexată și incapabilă de a vedea de ce ar fi trebuit el să se simtă rușinat. Cred că de fapt dacă nu s-ar fi întîmplat să te gîndești la Sam Patch, m-ai fi lăsat să plec din Rochester fără să-mi spui un cuvîntel despre cascadă.

Zicînd acestea Isabel se convingea pe sine că unul din principalele obiective ale călătoriei lor fusese acela de-a vizita locul unde se petrecuse fatala faptă vitejească a lui Sam Patch și cu o grabă agitată îl trase pe Basil în direcția gării, dincolo de care spusese el că se află cascada. După ce își făcură cu greu drum printre o mulțime de locomotive, atașate sau nu la trenuri și care dădeau cînd înapoi, cînd înainte sau stăteau neclintite scoțînd pe ambele părți aburi șuierători, cei doi străbătură gara pînă la o platformă lată de scînduri aflată deasupra rîului, de cealaltă parte și de acolo, după ce mai dădură de alte locomotive, descoperiră în urma unor numeroase întrebări o stradă care șerpuia spre stînga pe coasta dealului, ducînd spre berăria germană de unde se vedea cea mai frumoasă priveliște a cascadei.

În manieră caracteristică, americanii împînziseră malurile rîului cu tot felul de manufacturi, punînd la treabă fiecare picătură de apă, în vreme ce nemții, în manieră la fel de caracteristică, folosiseră frumusețea care mai rămăsese și construiseră o **Bierhaus*** unde își puteau desfăta și sufletul și mintea în prezența cataractei. Aflați într-un alt loc și într-o altă dispoziție călătorilor noștri li s-ar fi părut poate caraghios să ajungă la acel spectacol sublim trecînd printr-o **Bierhaus**, dar în acest oraș de vis totul părea potrivit parcă anume.

Un coridor îngust dădea într-o sală spațioasă și festivă, cu multe mese în jurul cărora se aflau grupuri zgomotoase de nemți și nemțoaice de toate vîrstele, în fața lor cu halbe de bere înspumată și cu sticle de vin din

---

* Berărie (germ.).

regiunea Rinului; deasupra capetelor ardeau lămpi cu gaz multicolore; pereții erau pictați precum pereții unor localuri asemănătoare din patria mamă și prietenii noștri porniți în călătorie de nuntă se bucurară să mai zăboyească în drum, să mai stăruie asupra acelei scene de veselie sinceră, să inhaleze amestecul mirosurilor de pipă, de bere și de brînzeturi iuți, atît de dragi fiilor și fiicelor acelei țări. În mijlocul zornăitului vesel, al clinchetelor de pahare, al zdrăngănitului de furculițe și cuțite și al avalanșei de sunete guturale, reușiră să distingă cuvintele **Franzosen, Kaiser, König** și **Schlacht*** și își dădură seama că întreaga adunare sărbătorească jubila din pricina primelor victorii germane pe cîmpul de luptă, care formau principalele știri ale zilei**; văzură pumni fluturați într-un înfocat schimb de entuziasm, brațe aruncate în sus într-o dezlănțuire de felicitări reciproce și halbe din care curgea berea dătătoare de viață, ridicate în aer. Apoi ieșiră din nou la lumina lunii și nu mai auziră decît sunetele solemne de orgă ale cataractei. O slujnicuță, ghidul lor, îi conduse prin grădină la un mic pavilion așezat la marginea malului înalt și abrupt, care oferea o perfectă priveliște a cascadelor. Cînd să intre în pavilion, ieșiră de acolo doi tineri, îndrăgostiți fără îndoială, și astfel prietenii noștri rămaseră singuri cu acea prezență sublimă. Spectacolul lăsa oarecum ceva de dorit în privința clarității detaliilor, dar exista o uriașă compensație în misterul pe care îl-l dăruiau întinderea de strălucire și umbrele adînci, întunecate, create de razele lunii. Lumina poleia toate crestele pragurilor, care parcă se contorsionau încercînd să se țină cît mai departe de marginea cataractei, pentru ca mai apoi să se sfarme și să piară în cădere, albe fantome imateriale, înghițite de adîncul uriașei ravine prin care rîul se năpustea să-și urmeze cursul. Acum aveai impresia că apele se grămădesc la o înăl-

---

* Franțuji, Împărat, Rege, Bătălie (germ.).

** Este vorba de războiul franco-prusac (1870—1871).

țime de o sută de picioare într-un zid de albeața și desimea zăpezii, acum că se dispersează în miliarde de particole și atîrnă ca un nor vaporos de marginea stîncii. Fiecare clipă reînnoia imaginea frumuseții în forme fantastice și neasemuite, iar farmecul ei o izola de restul lumii, în ciuda marelui oraș de pe malul celălalt, a gării cu podul și cu trenurile, a manufacturilor care își satisfăceau modestele nevoi din forța apelor ei.

În cele din urmă Basil arătă stînca plată din mijlocul cascadei de unde făcuse Sam Patch saltul fatal, dar Isabel refuză să acorde acelei figuri tragice cinstea emoțiilor ei.

— Puțin îmi pasă de el! zise ea pe un ton aprig. Auzi dumneata, Patch*! Alt nume mai bun nici că se găsea ca să ne legăm de el amintirea acestei superbe cascade.

— Ei bine, Isabel, cred că ești foarte nedreaptă. După părerea mea, este un nume la fel de bun ca și Leander și Leander și și-a cîștigat nemurirea venind în sprijinul unei idei mărețe și anume: că nu există lucru care să nu se poată face, în timp ce numele de Leander a ajuns pînă la noi ca nume al unei victime slabe a pasiunii. Nu vom avea niciodată o poezie proprie dacă nu vom trece peste această absurdă încăpățînare de-a fugi de fapte, dacă nu vom face ca idealul să îmbrățișeze și să includă realul, dacă nu vom consimți să recunoaștem muzica din numele noastre de rînd și să-l punem pe Smith într-o poezie lirică și pe Jones într-o tragedie. Nemții sînt mai curajoși decît noi și în ei faptele și visele se amestecă și se confruntă continuu. Iată un exemplu fericit. Cei doi pe care i-am întîlnit ieșind din acest pavilion erau doi îndrăgostiți și această superbă cataractă, cum ai numit-o tu folosind un calificativ pe care în ciuda eroismului său Patch al meu nu merită să-l primească, le-a stimulat romantismul. Fără îndoială că au citat din Uhland sau din vreun poet de-al lor romantic, cîntînd poate și vre-

* Potic (engl.)

unul din tandrele lor cîntece germane de dragoste — cele mai sentimentale şi mai nepămîntene cîntece de dragoste din lume. Dar n-au dispreţuit nici materialitatea corpului în care sînt păstrate cu sfinţenie sentimentele ; l-au hrănit cu zel şi din belşug, oferindu-i un ospăţ al cărui rămăşiţe le aveam aici înaintea ochilor.

Pe o masă, în faţa lor se aflau două halbe, pe fundul cărora se mai zăreau slabe urme din spuma generoasei băuturi care pînă nu demult le umpluse pînă sus, cîteva resturi de cîrnat şi de jambon, nişte coji de şvaiţer şi de pîine, cenuşa dintr-o pipă.

Isabel se cutremură văzînd acest spectacol dar nu făcu nici un comentariu, aşa că Basil continuă :

— Crezi că în timp ce contemplau cascada cei doi se gîndeau cu dispreţ la Sam Patch ? Dimpotrivă, nu mă îndoiesc că tînărul i-a amintit fetei balada pe care un poet al limbii lor a scris-o despre acesta. Balada a făcut turul tuturor ziarelor germane, iar eu am tradus-o cu multă vreme în urmă, cînd credeam că şi eu sînt în Arcadien geboren*.

În Bierhausgarten ** zăbovesc
Lîngă Cascada Genesee :
De pe stînca plată din vîltoare
Sare un om în tării.

În văzduh, curajos se înalţă
Peste puhoi. Un salt, un sfîrşit ;
Mulţimea toată a-nmărmurit.

În veci va rămîne acolo
Plutind în echilibru precar,
Uşor precum stropii cascadei
Şi greu precum un coşmar.

E-am întîlnit odată pe poetul care a scris aceste versuri. Din păcate bea prea multă bere.

---

* Născut în Arcadia (germ.)

** Grădina berăriei (germ.)

— Dar constat că la urma urmelor nu pomenește nicăieri numele lui Sam Patch, remarcă Isabel.

— Ba da, l-a pomenit, dar am fost nevoit să mă supun gustului nostru și acolo unde el a spus: „Sare Sam Patch" eu am tradus: „Sare un om".

Trecînd prin berărie, la plecare, îi văzură pe cei doi îndrăgostiți întîlniți la ușa pavilionului. Stăteau la o masă; în fața lor se înălțau două halbe cu bere, pe farfurii se vedeau resturi de brînză mirositoare. Amîndoi aveau un aer gînditor.

În dimineața următoare, odată cu lumina lunii care învăluise pămîntul, dispăru și iluzia. Pînă la ora nouă, cînd Isabel și Basil își reluară călătoria spre Niagara, căldura se făcuse deja simțită cu efectele unei arșițe obișnuită pentru amiezele din toiul verii. Vagonul în care s-au urcat sosise peste noapte de la Albany și avea aproape conștient de sine un aer de mizerie murdărie și ponoseală. Banchetele erau pline de zgură, care de altfel se auzea scîrțiind și sub picioare. Praful se așternuse pretutindeni, în special peste pasagerii cu fețele obosite și haine mototolite, care își petrecuseră noaptea în tren. Cei ce se urcaseră la Rochester nu reușiră să învioreze atmosfera sumbră în care zăceau cufundate spiritele și curînd se lăsară și ei copleșiți de suferințele trupului. Trenul avea o oarecare întîrziere și pe măsură ce se apropiau de Buffalo, toți deveniră conștienți că mecanicul se dedase celei mai negre dintre arte, aceea de-a crea timp. Zdruncinăturile lungi, neregulate, proprii mersului normal își reduseră durata și se întețiră, devenind o trepidație neîntreruptă combinată cu o mișcare laterală rapidă. Aerul din vagoane era ucigător; dacă se deschidea vreo fereastră în interior năvăleau nori de praf și zgură, în timp ce rafale iuți de vînt îți tăiau răsuflarea. Așadar, rămaseră cu ferestrele închise, nădușind și sufocîndu-se, iar acele fețe pe care nu se întipărise încă o adevărată groază, erau posomorîte și nădușite, marcate de-o suferință apatică.

Incidentele petrecute s-au armonizat cu deplorabila stare fizică a pasagerilor. S-a iscat o ceartă între, pe de o parte, o evreică slabă, cu o voce ascuțită, elegantisită și înzorzonată și pe de alta, o bătrînă grasă, cu figură hrăpăreață, pe jumătate adormită și un tînăr cu urechi mari, roz, transparente, atît de clăpăuge încît păreau niște toarte de oală, o ceartă izbucnită din pricina unui loc solicitat de evreică, dar pe care ceilalți doi așezaseră tot felul de bagaje sub pretex că era ocupat. A fost o ceartă destul de zgomotoasă și aprigă fără a cîștiga însă atenția; și atunci cînd evreica conchise că bătrîna hrăpăreață nu era o doamnă, iar tînărul, care în tot timpul disputei folosise un ton ironic răspunse: „Trebuie să recunosc să e nn mare compliment!", spectatorii nu dădură nici un fel de ușurare și nu confirmară în nici un alt fel că ar fi avut loc vreo ceartă.

Puțin mai mult interes stîrni nefericirea unui neamț bătrîn, aproape orb, și a fiului său, care, după cum descoperi conductorul, se aflau la cîteva sute de mile distanță de linia directă spre punctul lor de destinație și care, cu ajutorul unui concetățean de-al lor americanizat se lămuriră în privința respectivului fapt. Apoi bătrînul se cufundă din nou în apatia generală, iar băiatul, firește, nu dădu nici o atenție situației.

Curînd după aceea păru, făcîndu-și neobosit rondul, și băiatul care împărțea pe rînd pasagerilor ziare, reviste, tutun fin și punguțe cu bomboane. El dădu bătrînului o pungă cu bomboane și trecu mai departe. Neamțul o luă ca pe un dar al americanilor, oferit, în chip ciudat, într-o situație în care altminteri ar fi primit puține dovezi de atenție din partea lor. O deschise și tocmai își servea fiul cu bomboane cînd cel ce i le dăduse reveni și cu glas metalic, de parcă ar fi fost o mașinărie, îi ceru:

— Zece cenți!

Neamțul se holbă neajutorat, iar fiul repetă:

— Zece cenți! Zece cenți! cu o răbdare obositoare în timp ce restul pasagerilor zîmbeau.

Cînd în sfîrșit străinului îi trecu prin cap că trebuia să plătească pentru acest dar național și cu degetele lui tremurînde scoase din portvizit o bancnotă de zece cenți și o întinse celui care nu-l slăbea deloc, unii începură să rîdă. Printre alții, Basil și Isabel rîseră și ei, dar apoi se priviră cu ochi plini de reproș reciproc.

— Pe cuvîntul meu, dragă, începu el, cred că ne-am coborît cam prea jos. Niciodată în viața mea nu m-am simțit așa de ticălos și de nimic. Doamne Sfinte! Cînd te gîndești să sufletele noastre nemuritoare s-au distrat pe seama unui lucru ca ăsta — atît de stupid și lipsit de motive care să provoace rîsul. Și ce cruzime! Ce imbecili feroci putem fi! Pe cine am luat de nevastă? O femeie care n-are nici inimă, nici creier!

— Basil, scumpe, dă-i tu banii înapoi..., te rog.

— Nu pot. Asta-i partea cea mai rea. Omul are destui bani și s-ar putea simți jignit. Ce mă doare este că am putut fi atît de nemernici încît să rîdem de greșeala unui străin lipsit de prieteni, care crezuse că, în sfîrșit, i se făcuse un act de pură bunătate. Îți vine să plîngi! Uită-te la bicisnicii ăștia care zîmbesc! Ce efect diavolesc au rînjetele lor amestecate cu toată sudoarea și funinginea asta! De vină-i vremea îngrozitoare, despotismul prafului și al arșiței; ticălosia aerului infernal. Ce jalnică și dezgustătoare adunătură!

La Buffalo, unde sosiră tîrziu, descoperiră că mai aveau de așteptat cîteva ore pînă la plecarea trenului spre Niagara și în primele momente de plictis, Isabel, fără să se gîndească, zise:

— Nu crezi că în loc să venim pe aici, ar fi fost mai bine să mergem direct de la Rochester la cascadă?

— Bineînțeles. Dar n-am propus eu traseul ăsta.

— Știu, iubitule. Am pus și eu o întrebare, spuse Isabel, umilă. Dar credeam că vei fi atît de generos încît să-ți asumi și tu o părticică din vină ținînd cont că ceea ce m-a făcut să vreau să vin pe aici a fost un sentiment romantic față de tine.

Acest sentiment romantic se referea la faptul că atunci cînd, cu mulți ani în urmă, Basil se dusese pentru prima oară să vadă Niagara, venise dinspre vest, trecînd prin Buffalo; iar Isabel, care avea o tandră pică pe existența lui anterioară clipei cînd îl cunoscuse ea, și dorea cu înfocare să se contopească retrospectiv cu trecutul lui, se hotărîse să nu se apropie de marea cascadă din nici o altă direcție în afară de aceea.

Scoase un suspin ușor care ar fi putut fi deopotrivă pricinuit de vremea toridă sau de cruzimea soțului ei. Suspinul îl impresionă pe Basil și drept urmare, propuse o plimbare cu trăsura prin oraș; ea consimți cu plăcere, căci se gîndise la același lucru. Nu văzuse pînă atunci un oraș așezat pe malul unui mare lac și fu luată prin surprindere.

— Dacă va fi să plecăm vreodată din Boston, declară ea, nu ne vom duce să locuim în Rochester, cum credeam ieri seară, ci vom veni la Buffalo.

După părerea ei, orașul avea tot pitorescul porturilor maritime, fără urîțenia pe care le-o lasă acestora mareele în urma lor. O dulce prospețime se ridica de pe oglinda lacului contopit în cele din urmă cu cerul, de care nu-l despărțea decît un hotar la fel de efemer ca și cel dintre somn și visare. Dar cel mai fermecător lucru era culoarea: albastrul delicat al lacului, lipsit de intensitatea albastrului marin, dar infinit mai diafan și mai plăcut. În prim-plan întinderile lacului se înfiorau în valuri diafane, argintii, strălucitoare; înî planuri mai depărtate apele formau cu cerul etompat de arșița verii un orizont vag, de violet și turcoază, luminat de albul pînzelor de corabie și pătat de fumul vapoarelor.

— Ia-mă acum de-aici, se rugă Isabel după ce își desfătă îndeojuns ochii cu toate acestea, și să nu mai văd nimic pînă nu ajung la Niagara. Pentru ochii care au contemplat asemenea frumusețî, nu mai e demn decît ceva cel puțin la fel de sublim.

Totuși, în drum spre Niagara, Isabel mai consimți să arunce cîte o privire fluviului care duce apele lacului pînă la locul unde acestea se avîntă în giganticul lor salt și care pe măsură ce te apropii de cataracte, din cînd în cînd își dă cu eleganță la iveală insulele împădurite cu diverse culturi și fermele bogate, înșiruite de-a lungul malurilor joase, pentru ca în cele din urmă să fulgere privirile cu albul strălucitor al pragurilor sale — un palid indiciu, și nimic mai mult, al măreției și sublimului care urmează a se dezvălui.

CAPITOLUL VI: NIAGARA

Cînd trenul se opri la Niagara, inima lui Isabel începu să bată cu o exaltare de copil, cum cred că bat probabil inimile tuturor celor demni de-a ajunge la Niagara. Din cînd în cînd încercase să-şi închipuie că aude mugetul cascadei, iar acum, odată coborîtă din vagon, avea certitudinea că ar fi trebuit să-l audă, dacă n-ar fi fost toate acele zgomote mărunte care însoţesc sosirea trenurilor la Niagara, la fel ca pretutindeni.

— Nu-ţi face griji, iubito! Pînă vei pleca de-aici, vei avea tot timpul să rămîi uimită, îi promise soţul ei.

Şi nu pe de-a-ntregul neconsolată, Isabel străbătu străzile pitoreşti ale satului, unde se punea întrebarea dacă dimensiunile reduse ale prăvăliilor şi caselor particulare făceau ca hotelurile să pară atît de mari, sau mărimea hotelurilor făcea ca toate celelalte construcţii să pară pitice. Uriaşele caravanseraiuri înălţate printre micile bazare (unde se vînd evantaie din pene, canoe în miniatură executate din scoarţă de copac, cupe, vaze, brăţări şi broşe sculptate în piatră locală) îi făcură pe prietenii noştri, cu geamantanele lor mari, să devină foarte conştienţi de disproporţia dintre felul cum vor sta ei şi condiţiile de trai ale vulgului. Fuseseră singurii ocupanţi ai omnibuzului şi se simţiră stînjeniţi cînd se treziră întîmpinaţi la hotel de elanul artistic al unei întregi orchestre. Isabel simţea că un singur instrument de coarde cu sunet discret ar fi fost îndeajuns; iar Basil tocmai intenţiona să-şi exprime modesta lui preferinţă pentru o drîmbă, cînd muzica încetă cu o

bruscă lovitură de talgere. Dar în clipa următoare izbucni cu proaspătă vigoare, şi coborînd din omnibuz, prietenii noştri observară că un alt omnibuz dăduse colţul şi se oprise în faşa coloanelor de la intrarea hotelului. Din el se dădură jos membrii unei mici familii; şi de-abia atinse ultimul asfaltul cu piciorul, că muzica încetă din nou la fel de abrupt ca sunetele de trompetă care vestesc la teatru intrarea în scenă a regilor. Isabel nu se putu abţine să nu rîdă de această zgîrcenie melodică.

— Sper că cei de-aici nu dau drumul cascadei pentru ca imediat să o închidă în acelaşi stil. Ce zici, Basil? întrebă ea şi trecu rîzînd printr-un alai de hamali, portari şi băieţi de serviciu care nu aveau nici o treabă.

Se pare că nu prea era multă lume în hotelul acesta sau în caz contrar, probabil că se duseseră cu toţii să viziteze cascada sau se retrăseseră în camerele lor. Cu toate acestea, călătorii noştri luară pustietatea aproape stranie a hotelului cu obişnuita lor gratitudine adresată soartei pentru orice ciudăţenie a vieţii şi se lăsară conduşi în plăcutul apartament rezervat lor. Pînă la cină mai era timp să arunce o privire la locul cascadei şi după ce îşi făcură rapid toaleta, ieşiră din nou pe strada principală cu parada ei de prăvălioare vesele şi de acolo pătrunseră în crîngul de lîngă cascadă, gustînd la fiecare pas senzaţia că sosesc la o sublimă destinaţie.

În privinţa aceasta Niagara merită să fie pusă alături de Roma, metropola istoriei şi a religiei şi de Veneţia cel mai strălucitor oraş al umanitarismului şi fanteziei. În ambele te simţi de îndată ca la tine acasă, fiindcă în măreţia pe care le-o percepi nu există nici un fel de agresivitate, cum se pare că se întîmplă întotdeauna şi cu locurile şi cu oamenii mici şi de aceea le accepţi recunoscător sublimul, ca pe ceva ce nu contrastează cîtuşi de puţin cu propria-ţi insignifianţă.

Firesţe prietenii noştri au fost asaltaţi de o mulţime de birjari, ale căror oferte le-au respins cu fermitatea politicoasă a unor turişti experimentaţi. Isabel

simți chiar compasiune pentru acești bieți indivizi care văzuseră de atîtea ori Niagara încît uitaseră că prima dată trebuie s-o vezi singur sau însoțit doar de cineva foarte apropiat. Își exprimă cu volubilitate și mila față de Basil pentru care cascada nu mai prezenta aceeași noutate ca pentru ea, pînă cînd printre copaci văzură ridicîndu-se și iar ridicîndu-se un nor alb din pulbere de ape, străpuns iară și iară de razele apusului și își simți vocea lin dar neabătut tot mai estompată de diapazonul cataractei.

Nu sînt sigur, dar prima senzație în fața Niagarei este că ți-e familiară. După aceea, neobișnuitul ei nu contenește să sporească, dar în acea primă clipă cînd stai la marginea cascadei americane și încerci să cuprinzi cu privirea cît mai mult din întreg, impresia că ai mai văzut-o adesea e fără îndoială foarte puternică. Poate că este efectul acelei măreții care te face să te simți la largul tău în prezența ei; dar în parte mai este cu siguranță și rezultatul faptului că de-o viață ți-au trecut prin fața ochilor toate genurile posibile de zadarnice ilustrații și poze ale cascadei. Păstrezi clar în minte toate detaliile aspectului exterior: țărmurile, pragurile, insulele, curba cascadelor și vajnicul curcubeu cu unul din capete sprijinit de culmea lor, iar cu celălalt pierdut în ceturile care se ridică din hăul de desubt. În general nu socotesc acest gen de familiaritate un neajuns. Surpriza rămîne totuși surpriză fiindcă se păstrează pînă în ultima clipă, iar minunea, făcîndu-se pînă la urmă simțită treptat cu fiecare nerv și nu deodată, printr-un singur simț, pune cu atît mai deplin stăpînire pe tine. E ca și cum Niagara își ține în rezervă măreția și preferă să-ți cîștige sufletul cu frumusețea; și astfel, Isabel, care instinctiv se pregătise pentru reversul situației, încercă pentru o clipă o vagă dezamăgire plimbîndu-și privirea de-a lungul marginei pornind de la apa, care la picioarele ei dezmierda țărmul înainte de-a se arunca în adîncuri, pînă la promontoriu împădurit dintre cascada americană și cea canadiană, din-

colo de care se zărea văg printr-un văl de cețuri aurii și argintii, peretele ca de smarald al Mării Potcoave*.

— Ce liniștită este, exclamă ea în mijlocul mugetului neîntrerupt care cutremura pămîntul sub picioarele lor și făcea să tremure frunzele de deasupra capetelor — și ce solitară printre oamenii care se plimbă alene și hoinăresc mișunînd pretutindeni printre copaci.

Într-adevăr, acea prezență uimitoare învăluie în liniște și solitudine orice spirit vrednic de-a o percepe și conferă un fel de demnitate tuturor lucrurilor care îi aparțin, astfel că bolovanii și pietrișul de la marginea apei, ca și ierburile și buruienile care își înclină capetele deasupra ei, au o valoare mult peste valoarea avută în alte locuri de asemenea lucruri neînsemnate. În toate aspectele Niagarei se pare că există o simplitate gravă, poate o reflectare a sufletului, care, măcar de data aceasta se leapădă de orice prefăcătorie și convenționalism. Reacționînd însă vulgar și respingînd acest gen de contemplație, rămîi firește și la Niagara, dacă vreți, un om la fel de mărunt și neînsemnat ca în oricare alt loc.

Pe nesimțite Isabel deveni conștientă de faptul că niște prezențe cu adevărat vulgare profanau crîngul sacru de lîngă cascadă, aruncînd pietre și bețe în apele sfinte, luptîndu-se să smulgă batiste și evantaie, furînd ici și colo cîte o îmbrățișare, dîndu-se în spectacol cu glume și rîsete stridente. Erau niște oameni simpli și neșlefuiți de prin vecinătate, veniți la un picnic și Isabel rămase gîndindu-se la ei și întrebîndu-se cu tristețe dacă poate să existe ceva mai rău, cînd deodată auzi o voce adresîndu-se lui Basil:

— Vă iau acum pe dumneavoastră, domnule? Mai e încă destulă lumină și vîntul bate în josul rîului așa că n-o să abată pe aici spray-ul cascadei. O să vă iasă o poză extraordinară; cascada o să fie fundalul.

---

* Denumire dată părții canadiene a Cascadei Niagara.

Era fotograful local, care îi invita să ia locul perechii de tineri pe care tocmai îi poza la marginea malului abrupt: domnul stătea jos, picior peste picior, într-o poziție elegantă; doamna stătea lîngă el, în picioare, cu o mînă sprijinită pe umărul lui, iar cu cealaltă pe mînerul bastonului înfipt în pămînt; se vedea că avea să fie o fotografie splendidă.

Basil mulțumi artistului, iar Isabel zise încredințată ca de obicei de interesul cu care îi asculta el gîndurile:

— De-acum înainte n-o să mai încerc niciodată să fiu atît de ultrasensibilă. Dar nu crezi, iubitule, că dacă există vreun loc unde puteam să mă aștept să încerc cu succes o asemenea tensiune emoțională locul acesta e Niagara? Apoi îl urmă supusă în construcția bizară, luînd cît ținea panta de la hotarul păduricei, se urcă fără ezitare în cabina care aștepta gata de plecare, și cu ea coborîră panta. Ieșind iarăși la lumină Isabel se trezi la poalele cascadei pe a cărei culme stătuse nu demult.

La început se bucură că mai erau acolo jos și alți oameni, de parcă doar ea și Basil n-ar fi putut să se descurce singuri și mai că-i veni să le vorbească celor două drăgălașe tinere, cu umbrelute de soare și niște botine mici și impertinente — fără îndoială două tinere mirese pe care respectivii soți le ajutau să treacă peste stîncile colțuroase și lunecoase, atît de golașe acolo unde nu ajungea spray-ul cascadei și atît de verzi și acoperite de muschi acolo unde ajungea. Dar uită de ele dintr-o suflare cînd își aținti privirile la marea turbată care se năpustea de pe culmea înaltă în uriașe șuvoaie albe și gigantice maree de apă și, prăvălindu-se în golful de lîngă ei cu glas puternic trimetea în sus vaiete neîntrerupte și se depărta în vîrtejuri enorme avînd ceva din groaza, consternarea și durerea omenească. Era învăluită pînă sus într-un abur alb ca zăpada, dar din cînd în cînd curenți puternici de aer îi destrămau vălul și amicii noștri reușiră să vadă în linii mari cascada pînă aproape de partea canadiană. De-abia mai tîrziu își amintiră că

nu fuseseră în stare să-şi folosească simţurile simultan, ci numai separat şi că atunci cînd se străduiau să distingă formele cataractelor, încetau să le mai audă, dar de îndată ce îşi luau privirile de la ele, sunetul făcea să le vibreze fiecare fibră a fiinţei, dizolvînd în ele spectacolul. Îşi dădură de asemenea seama că simţurile le deveniseră ciudat de capricioase manifestînd tendinţa de-a trata cu neseriozitate lucrurile percepute. Ochiul nu mai observa veridic calitatea şi vedea potopul vertical al apelor, ba ca pe un zid gotic din marmură sculptată, alb, nemiscat, ba ca pe o cădere de zăpadă fină, o continuă mişcare a miriadelor de particole, lipsită de coeziunea necesară pentru a le ţine laolaltă ; şi mai mult decît atît, nu mai reuşiră să discearnă dacă această revărsare venea de deasupra sau dedesubt, dacă apa se ridica din adîncurile abisului sau cădea din înălţimi. Urechea nu putea da creierului nici o asigurare în privinţa sunetului pe care îl percepea sau dacă era sau nu puternic, atît de opusă ideii de forţă extraordinară sau de volum extrarodinar părea moliciunea care predomina în sunetul cataractei. De-abia cînd văzul veni în ajutor celuilalt simţ arătîndu-le lui Isabel şi Basil mişcările mute ale bazelor fiecăruia, aceştia îşi dădură vag seama de profunzimea sunetului care îi învăluia.

— Cred că de data aceasta poate ai mai trăit vreo două-trei secunde de intensitate emoţională, zise Basil cînd, urcînd panta la întoarcere, reuşi să se facă auzit. Acum să mai vedem şi podul.

Peste rîul atît de liniştit, cu bulboane lenese şi cu delicate cununi de spumă, chiar mai jos de cascadă, în anii din urmă s-a ţesut în înaltul cerului un adevărat păienjeniş metalic şi de la un zid de prăpastie la altul s-a întins un pod. Dintre toate podurile făcute de mîna omului, pare cel mai delicat si mai estetic ; are o graţie ideală şi atîrnă de pilonii săi zvelţi ca o ghirlandă. E demn să domine, cum de altfel o şi face, întreaga măreţie a Niagarei şi să arate călătorului grandiosul spectacol de la începutul cascadei americane pînă la cel mai îndepărtat capăt al Potcoavei, cu tot alaiul pragurilor,

solemnitatea întunecatelor insule împădurite, misterul golfului încețoșat, natura sălbatică, de neîmblînzit a țărmurilor cît cuprind privirile în susul și în josul funestului șuvoi.

La acest pod reveniră acum prietenii noștri pe o potecă ce trece printr-unul din crîngurile care de partea americană nu lasă satul să se apropie de malurile rîului, contribuind astfel substanțial la plăcerea vizitatorului. Minunata construcție, care se leagă de piloni cu un tremur ușor și pare a se sprijini atît de puțin pe pămînt, unde îi sînt înfipte cablurile, este față de alte poduri ceea ce este un armăsar pur sînge față de un cal de călărie obișnuit; și acum, pe măsură ce înaintau tot mai mult spre mijlocul lui, Basil și Isabel îi simțeau nervii sensibili vibrînd cu simpatie sub ei și prin ei. Poate că atenția pe care o acordau trepidației podului era prea mare pentru ca să mai încerce o desfătare neștirbită și totuși senzația era minunată. și doar acolo o puteai cunoaște; iar cel puțin după aceea nici unul din ei n-ar mai fi vrut ca drumul lor aerian să pară mai sigur.

Ultimele nuanțe ale apusului mai zăboveau în ceturile care se ridicau tremurătoare de la baza cascadei cu o grație plină de tristețe. Erau nespus de delicate nuanțe de purpuriu și stacojiu, care treptat se întunecară devenind de un roșu intens pentru ca mai apoi, pînă să le mai privești o dată, să dispară; iar ceturile zburau în sus iute, ca niște năluci pale transparente, în vreme ce peste întregul peisaj stăruia o strălucire de limpezime perfectă, cu cel mai benefic efect asupra culorii locale. Departe jos, sub pod, rîul curgea lin, curenții subterani arătîndu-se într-una la suprafață ca niște roze uriașe în mișcare, conturate de jur împrejur cu linii albe delicate, acolo unde aerul din apă se elibera în bășici de spumă. Ceea ce pe fața cataractei fusese de un verde deschis aici aducea mai mult cu un **vert antique** intens și lăsa o impresie de soliditate, ca de stîncă. Așa apărea ea sub pod și în josul rîului, pînă cînd malurile curbate o ascundeau privirilor. Acestea, înălțîndu-se abrupt de la marginea apei și împestrițate cu pini și cedri își etalau verdeața fragedă a ierbii și tufișurilor amestecată

cu verdele închis al plantelor perene care urcă din piatră în piatră, pînă ce ajung să-şi semeţească vîrfurile ca nişte lăncii deasupra crestei povîrnişului. În faţă, unde stîncile prăvălite şi întinderi golaşe de sol argilos aduceau o variaţie în verdele mai tern şi verdele mai vesel, se ridicau acele ceţuri spectrale ; şi prin ele se desluşea, în toată diversitatea măreţiei sale, Niagara, cu albul aparentului neclintit zid gotic al cascadei americane şi uriaşul arc verde al Potcoavei, masiv, simplu şi calm ca un zid egiptean ; în timp ce în spatele acestuia, cu întinderile lor albe şi negre, întrerupte de frunzişul întunecat al unor mici insuliţe, abrupte praguri canadiene rostogoleau în jos torentele printre malurile lor bogat împădurite.

Însurăţeii noştri zăboviră pe pod nici ei n-au mai ştiut cît, extaziaţi de priveliştea, iar apoi, uitîndu-se de pe ţărm la locul unde stătuseră, se simţiră uşuraţi că irealul pusese stăpînire pe tot şi pe toate, şi că podul se legăna suspendat în aer ca o fină ţesătură estompată, la fel de netrecut ca şi curcubeul care îşi arunca arcul deasupra ceţurilor.

În porticul hotelului găsiră mai mulţi bărbaţi fumînd şi creînd împreună acea tăcere colectivă, care pe continentul nostru trece drept sociabilitate. În faţa intrării aşteptau cîteva trăsuri, iar înăuntru aşezaţi în jurul unei coloane, lîncezeau plictisiţi cîţiva băieţi de serviciu. Într-un colţ erau puse grămadă cîteva cufere, lîngă care stătea de strajă un hamal ; un client singuratic cumpăra un trabuc la standul cu ziare ; o altă fiinţă lipsită de prieteni scria o scrisoare în sala de lectură ; oferindu-i o cameră unui oaspete nou-venit, recepţionerul, într-o haină subţire în dungi, din care se bombau piepţii cămăşii, încerca să dea întregului aerul de agitaţie şi veseli propriu staţiunilor balneare.

Perechea noastră trată cu indiferenţă aceste semne de tihnă şi solitudine. Dacă hotelul ar fi fost înţesat de o societate deosebită de aleasă, plăcerea lor n-ar fi fost nici mai mică, nici mai mare ; şi atunci cînd, după cină, intrară în salonul cel mare şi nu găsiră decît o masă cu tăblie de marmură pusă drept în mij-

loc și pe ea o carafă de argint cu apă și gheață și cîteva cupe, se așezară deplin mulțumiți pe o banchetă retrasă din fața unei ferestre. De aceea cele trei persoane care își făcură intrarea în încăpere curînd după ei și se opriră lîngă masa din centru, nici nu-i observară.

— Vai, Kitty! exclamă una din cele două doamne, un personaj de obicei nelipsit printre cei ce călătoresc în trei, față de restaurantul unde am servit cina, salonul ăsta este încă și mai nepotrivit pentru toaleta ta splendidă.

Persoana numită Kitty era înarmată, ca pentru o mare cucerire mondenă, cu un fel de rochie de seară foarte vaporoasă și își rotea consternată privirile peste acea irosire de mochetă și tapițerie lăsată pradă uitării. Recunoscu, zîmbind, că pînă acum nu prea văzuse atîta lume cît i se promisese că va vedea, dar îi plăcea foarte mult Niagara și poate, cine știe, la micul dejun vor descoperi mai multă lume.

— Nici gînd! spuse cealaltă doamnă, pe atît de agitată pe cît era Kitty de calmă, și părînd hotărîtă să facă din rău și mai rău. E puțin probabil ca hotelul să se umple peste noapte, iar eu mă simt personal răspunzătoare pentru această stare de lucruri. Cine și-ar fi închipuit ca la Niagara să fie așa o pustietate? Credeam că locul ăsta geme de lume toată vara. Cum îți explici așa ceva, Richard?

Respectivul domn părea obosit, ca de o discuție interminabilă care mai fusese dusă și în altă parte pe aceeași temă și răspunse că nu încercase să-și explice în nici un fel.

— Înseamnă că puțin îți pasă de plăcerea lui Kitty și că nu vrei să se distreze. De ce nu te interesează deloc treaba asta?

— Chiar dacă mi-aș explica în cel mai satisfăcător chip cu putință pustietatea din Niagara, asta n-ar adăuga nici un suflet populației flotante. În aceste condiții prefer să las chestiunea neexplicată.

— Crezi că s-ar putea să fie din cauză că e o vară așa de caldă? Socotești că nu e încă sezonul de

vîrf? Nu te aşteptai să găseşti mai multă lume? Oare să nu mai fie Niagara la modă cum era?

— Aşa se pare.

— Păi, care naiba crezi că e motivul?

— Nu ştiu.

— Poate că interveni Kitty imperturbabilă, acum majoritatea vizitatorilor se duc la celălalt hotel.

— N-ar fi exclus, spuse cealaltă doamnă cu înverşunare. Există asemenea capricii.

— Eu unul, începu Richard, v-am spus să mergem acolo.

— Dar ai mai spus că ai auzit de cînd lumea că ăsta este cel mai elegant.

— Ştiu. Şi tocmai de aceea n-am vrut să vin aici. Dar se vede că soarta îi răsplăteşte pe cei curajoşi.

— Foarte rău! Am invitat-o pe Kitty cu noi la Niagara-numai şi numai ca să iasă şi ea puţin în lume şi tu ne-ai adus la un hotel unde sîntem nişte...

— Monarhi peste tot ce cuprindem cu privirea, sugeră Kitty.

— Da, şi tresărim la sunetul propriilor noastre voci, adăugă cealaltă doamnă, dezolată.

— Te rog, Fanny! protestă domnul care, după cum se vede mult prea evident, era soţul acestei de-a doua doamne. Ştii că în pofida a tot ce-am spus sau am făcut eu, ai insistat să vii la hotelul ăsta; te-am implorat să mergem dincolo, iar acum eu sînt de vină că te-am adus aici.

— Chiar eşti. Dacă m-ai fi lăsat în pace şi nu te-ai fi împotrivit ideii mele de-a veni aici, sînt sigură că m-aş fi dus dincolo. Dar lasă! Kitty sper că ştie pe cine să dea vina. E verişoara ta.

Kitty stătea jos calmă, cu mîinile încrucişate în poală, dar auzind acestea se ridică şi zise că ea nu ştie nimic de celălalt hotel şi că poate era la fel de gol ca şi acesta.

— Imposibil. Nu se poate să existe două hoteluri la fel de goale ca ăsta! zise Fanny. E de neconceput.

— Dacă ţii aşa de mult să vadă Kitty lumea, spuse domnul, de ce n-o iei cu noi la Quebec?

Kitty se depărtase de locul unde şezuse alături de Fanny şi acum se plimba prin salon cu o satisfacţie apatică.

— Mă mir de ce mai întrebi Richard, cînd şti că a venit doar pentru noaptea asta şi n-a luat cu ea decît cîteva gulerase şi manşetuţe! Nici c-am mai auzit o absurditate mai mare!

Dar în clipa următoare absurditatea ideii se pare că o atrase cu farmecul ei, căci după o scurtă tăcere rosti gînditoare:

— I-aş putea împrumuta eu nişte lucruri... Dar te rog să nu vorbeşti nimic despre asta pînă mîine. E prea ridicol, Kitty! strigă ea şi cînd tînăra se apropie de ei continuă, n-ai vrea să mergi cu noi la Quebec?

— O, Fanny! exclamă Kitty încîntată; iar apoi îngrozită, cum să merg aşa?

— Cum? Foarte bine. Ai rochia asta şi costumul de călătorie şi o să-ţi împrumut eu tot ce vrei. Hai, adăugă ea voioasă, să mergem sus la tine în cameră şi să discutăm toate amănuntele!

Cu acest imbold, cele două doamne se făcură nevăzute, iar domnul le urmă. Spre propria lor uşurare, cei ce trăseseră cu urechea fără să vrea, fiindcă după începerea comediei nu găsiseră un moment potrivit pentru a se arăta, ieşiră din colţul lor retras.

— Nemaipomenită femeia asta! zise Basil întorcîndu-se spre Isabel, dornic ca aceasta să-i împărtăşească amuzamentul pricinuit de tembelismul respectivei doamne.

— Da, sărmana! îi răspunse soţia, nu e uşor să inviţi o tînără să voiajeze cu tine promiţîndu-i tot felul de distracţii şi poate şansa de-a întîlni tineri care s-o curteze şi pe urmă să te trezeşti cu ea în braţe într-o pustietate ca asta. Cred că trebuie să fie oribil.

Basil holbă ochii.

— Fără îndoială, zise el, dar ce lipsă amuzantă de logică!

— Nu-nțeleg ce vrei să spui, Basil. Era singurul lucru pe care îl putea face: s-o invite pe fată să-i însoțească. Mă mir că bărbatul ei n-a avut atîta minte să se gîndească el primul la asta. Firește că ea va trebui să-i împrumute unele lucruri.

— Și n-ai observat nimic ciudat în felul ei de-a trage concluzii?

— Ciudat? Ce vrei să spui?

— De pildă, faptul că-și învinuia bărbatul că o lăsase să procedeze cum dorise ea în privința hotelului; și că i-a spus să nu-i pomenească lui Kitty de propunerea lui, pentru că mai apoi s-o facă ea însăși exact după ce decretase că e o propunere absurdă și imposibilă.

Vorbea cu iritare, simțindu-se forțat să dea ceea ce el considera a fi o explicație care nu era necesară.

— O! exclamă Isabel după o clipă de cugetare. Așa care va să zică! Ți s-a părut chiar așa ciudat?

Soțul o privi cu gravitatea simțită probabil de orice bărbat cînd începe să-și dea seama că în persoana alesei lui s-a căsătorit de fapt cu lumea misterioasă a femeilor în general, și nu dădu nici un răspuns. Dar în sinea lui își spuse: „Credeam că am avut plăcerea să-mi cunosc nevasta. Se pare că mă flatam".

În dimineața următoare, după un mic dejun matinal ieșiră după cum plănuiseră, să exploreze **Insula Caprei.**

Hoinărind printre contrastele de arhitectură pigmee și uriașă din sat, avură numai vorbe de laudă pentru autenticul aer de vacanță, plăcîndu-le deopotrivă turiștii care trîndăveau la intrarea hotelului, vizitiii și trăsurile lor de închiriat și prăvălioarele unde nu se găseau de vînzare decît suveniruri cu Niagara, mărgele făcute de indieni și alte flecușteț**e.** Căzură amîndoi de acord că niște prăvălii atît de nefolositoare ca aici nu vedeai nici în fața intrării la Palais Royale, nici în Piața San Marco și nicăieri în lumea asta. Se simțeau încă odată plutind pe apele unei călătorii de plăcere în voia cărora se mai lăsaseră purtați și în alte zile și în al căror vîrtej iubirea lor își deschisese floarea albă, imple-

tind pe unde vise imaculate precum crinii. Acum simţeau toţi că fericirea lor face şi ea parte din marele cerc al fericirii noilor căsătoriţi, care cuprinzînd întreaga ţară în timpul sezonului călătoriilor de nuntă, se poate afirma că îşi arată toată frumuseţea şi strălucirea doar la Niagara, ca o splendidă nestemată a unui mel preţios. De fapt, ţinutul este lăsat aproape total la dispoziţia noilor căsătoriţi şi într-o anumită măsură orice persoană care şi-a încheiat deja luna de miere se simte aici un venetic şi trebuie să recunoască o anumită neobrăzare în acest gen de imixtiune. Se face oare ca ochii lui profani să vadă roşeaţa şi fiorul acelei imense fericiri? Ori ce om cu oarecare sensibilitate trebuie să vrea să-şi ascundă chipul şi cerîndu-şi respectuos scuze în faţa extazului colectiv, să ia primul tren spre înrăita lume din afară, căreia îi aparţine. Pretutindeni nu vede decît mirese şi iar mirese. Trei sau patru, purtînd încă pe feţe strălucirea binecuvîntării nupţiale, călătoresc în acelaşi vagon cu el; uneia îi întinde eşarfa căzută, după ce fata sare din omnibuz în braţele soţului; două sau trei se plimbă cu noii lor stăpîni în veranda hotelului; la cină e înconjurat de ele pretutindeni şi se simte scăldat, cum s-ar spune, într-o atmosferă trandafirie de tinereţe, dragoste şi speranţă. La micul dejun se întîmplă acelaşi lucru, iar mai apoi în plimbările lui dă mereu cu ochii de ele. Frumuseţea lor este de toate felurile; sînt blonde şi brunete, slabe şi durdulii, înalte şi mărunţele; dar faptul că iubesc şi sînt iubite le conferă tuturor frumuseţe.

Dacă e să fie vreodată în viaţă îmbrăcate fermecător, atunci acum este momentul; şi toaletele lor încîntătoare abat de la ţintele iniţiale privirile gata să le admire. Ce înalte sînt tocurile ghetelor cochete, cît de mici sînt mănuşile în culori delicate, cît de electrizante mişcările fustelor albe ca neaua! Ce reprezintă Niagara faţă de toate acestea?

Isabel nu vroia să dea în vileag înrudirea cu aceste suflete binecuvîntate; dar în taină se bucura de ea, chiar şi atunci cînd, secondîndu-l pe Basil, le număra şi zîm-

beat văzîndu-le inocenta transfigurare. Cînd întîlniră prima pereche Isabel lăsă braţul lui Basil şi începu să păşească indiferent alături de el; jură solemn că n-o să-l mai ţină de lanţul de la ceas cînd va vorbi cu el; spera ca la cină cînd va consulta lista de bucate, să nu fie obligată să-şi apropie prea mult obrazul de-al lui; la coborîrea din trăsură îi interzise să o ia de talie. Toate hotărîrile ascetice se modifică prin punere în practică; dar dacă Isabel nu şi le-a dus pe-ale ei cu strictețe la îndeplinire, nu e cu nimic mai puţin demnă de laudă pentru faptul că le-a luat.

Chiar înainte de-a ajunge la podul spre Insula Caprei cei doi trecură pe lîngă un mic grup de indieni rămaşi încă în vecinătatea Niagarei care fac acele obiecte barbare aflate din abundenţă în toate prăvăliile şi asemenea pădurilor, povîrnişurilor şi stîncilor sălbatice, contribuie la menţinerea cascadei într-o îndepărtată izolare, investind-o cu liniştea şi calmul unei singurătăţi primordiale. Grupul era format din femei care şedeau nemişcate pe pămînt, cu un zîmbet ca de sfinx, aplecate peste mărgelele din poală şi întorcîndu-şi îmbietor din cînd în cînd ochii negri limpezi spre trecători. Purtau vesminte în culori vii şi capetele acoperite cu şaluri roşii care le încadrau obrajii rotunzi, maronii şi le învăluiau trupurile molatice. În aceleaşi culori vesele era îmbrăcată şi o fetiţă care se afla cu ei.

— Cum o cheamă? întrebă Isabel, întinzînd banii pentru o periniţă de ace garnisită cu mărgele.

— Daisy Smith, răspunse mama fetiţei, într-o engleză întristător de perfectă.

— Dar numele indian?

— Nu are nici un nume indian, răspunse femeia, care îl lămuri pe Basil că satul lor număra cinci sute de oameni şi că toţi erau protestanţi.

În timp ce discutau, grupului i se alătură un indian căruia femeile îi adresară un salut melodios în limba lor maternă. Era, în sfîrşit, ceva oarecum încurajator; dar omul purta pantaloni şi vestă şi ar fi fost de dorit să nu aibă pe cap un joben.

— Mă bucur totuşi, începu Isabel după ce se întoarseră să plece, că nu avea şi mănuşi din **fil d'Ecosse**, ca şeful acela de trib pe care l-am văzut urcîndu-şi regina în tren la Oneida. Dar ce surprinzător este că sînt creştini, şi încă protestanţi ! N-ar fi fost tocmai bine să se fi făcut cu toţii catolici. Şi femeia aceea spunea că numărul lor este în creştere. Ar trebui, dimpotrivă, să fie pe cale de dispariţie.

Pe pod se opriră şi se uitară în susul şi în josul pragurilor la apele care se năpusteau la vale într-o imensă diversitate, cu crestele albe ale valurilor care se spărgeau, cu masivitatea întunecată a valurilor care creşteau ameninţător, cu trecerea rapidă, neîmburată a torentelor peste întinderi plate de rocă scufundată, cu rotirea ameţitoare şi centrul devorant al vîrtejurilor.

Ca vrăjiţi, călătorii noştri rămaseră să mediteze la învolburarea ucigătoare de sub picioarele lor, se cutremurară de groaza că cineva ar putea nimeri în ea şi apoi se grăbiră să treacă podul pînă la insula sălbatecă, în a cărei umbră se refugiară pentru a nu mai vedea şi auzi torentul.

Plouase peste noapte; aerul era plin de mireasma pădurii şi de ciripitul dulce şi suav al păsărelelor. Curînd ajunseră la o bancă aşezată într-un loc retras la marginea potecii, de unde se deschidea priveliştea plăcută a frunzişului luminat de razele soarelui şi dincolo de el, doar ca o scînteiere, rîul înspumat. Aşezîndu-se aici ca doi îndrăgostiţi, Basil începu, ca în zilele de început ale idilei lor, să recite nişte versuri. Era o poezie care îl obsedase încă de cum văzuse pentru prima dată pragurile rîului, una din multele învăţate pe dinafară în tinereţe — creaţia unui biet poet de gazetă, pe care al treilea sau al patrulea redactor, copiindu-i versurile l-a destinat uitării tăindu-i din neglijenţă numele de sub ultimul rînd al poeziei. Basil o păstrase undeva în memorie mai mult pentru groaznica întîmplare fatală la care se referea, decît din pricina vreunui merit poetic; iar acum şi-o reaminti cu o precizie surprinzătoare chiar şi pentru el.

AVERY

Toată noaptea auziră din casele de lîngă mal,
Auziră sau li se păruse că aud prin mugetul de iad
Al pragurilor, strigătul unui suflet pierdut.
Auziră şi nu le veni a crede; iar zorii îşi rîseră de ei
Dezvăluindu-le sub ape fioroase trecînd în fugă
Peste el, obrazul unui om
Care se agăţase sau aşa părea, de-un trunchi
Înţepenit în stîncile de jos, şi din vîltoare-abia zărit.
O viaţă să fi fost aceea ce se-agăţa de firava
speranţă?
Peste tumult cu strigăt ascuţit răspunde groaza.

II

O barcă zace scufundată sub apele învolburate
de la pod,
Iar peste stînci atîrnă rupte odgoanele rămase
dintr-o alta.
Orele dimineţii, lungi, fatale, se scurg curînd
Ca într-o binecuvîntată trusă; şi-acum este amiază —
Grăbiţi-vă cu pluta! Dar faceţi-o solidă, trainică
Şi luaţi aminte la-nşelătoare stînci cînd se avîntă
Pe creste mari de înspumate valuri
Şi peste stînci ascunse-n crenelat torent.
Tot înainte se zoreşte pluta cu opinteli, cu clătineli,
şi salturi.
Oh, Doamne! Dacă oare o să-l lovească şi să se ţină
nu va mai putea,
De ceea ce acum de-abia se ţine. Dar nu!
Trecînd nevătămată prin genune, la el ajunge
în sfîrşit cu bine.
Şi de-a ei trăinicie dovedită, trupul lui vlăguit
se-agaţă.
Acum, spre mal! Şi, oameni buni, încet, nu
vă grăbiţi,
Odgoane tremură cînd libere, cînd încordate şi-apoi
să plece-o lasă.
Mulţimea milostivă stă pe moluri ca el de palidă
Şi parcă o apasă un coşmar şi o tăcere grea,
netulburată

Decît de saltul pragurilor şi de-al cascadei tunet.
Dar brusc, înfiorat din piepturile oamenilor palizi,
nemişcaţi,
Dînd glas durerii lui se-aude un vaiet disperat;
De-un vîrf ascuns de stîncă prinsă, se clatină,
A valurilor nemiloase jucărie, pluta de care el
e agăţat.

III

Leneş se leagănă cît ţine după-amiaza;
Pe mal mulţimea braţele ridică implorătoare şi
se roagă,
La cer, frîngîndu-şi mîinile neputincioasă
Se roagă Domnului să aibă milă de cel ce prins
În iureşu-ncleştării dintre val şi stîncă se luptă
Să-şi ajute salvatorii, se luptă îndîrjit să-şi
scape viaţa
Zmucind de frînghie şi-mpingînd în stîncă
În vreme ce pe mal femei leşină şi plîng bărbaţii.
Nepreţuită clipă după clipă, se scurge după-amiaza,
E ceasul asfinţitului acuma şi încă o barcă,
Ultima, prin praguri trece cu bine.

IV

Prin mulţime aprig un om ca fulgerul îşi face drum,
Sălbatic se repede-n poarta-nchisă care-i taie calea
„Ţinem noi podul pentru cei ce vor s-ajute. Hei, tu,
Spune-ne cine eşti?" „Fratele lui!" „Domnul să-
vă ajute pe-amîndoi, hai, treci!"
Înnebunit, cu braţele implorătoare, îl strigă cu
glas tare
Pe fratele a cărui faţă de-abia de se mai vede-n
întuneric,
Dar agitate, vorbele-i se pierd în mugetul de ape
Precum frunze smulse copacilor de vîntul toamnei
Şi de pe pod fratele-şi zăreşte lăsînd frînghia
Ce de plută-l leagă şi ridicîndu-se din val,
plin de speranţă,
Ca într-un vis i se arată teribilul spectacol
Malul cu mulţimea, pădurea, cerul, păsările-n zbor

Şi-apoi fiinţa aceea obosită de nemîncat, de teamă, de efort,
Care se-aruncă fără vlagă către barca ce-i stă în preajmă
În zadar! Prins în a pragurilor ghiare
E zvîrlit, rostogolit, tîrît
Spre marginea cascadei şi de-acolo împins într-un îngrozitor sfîrşit.

— Vai, Basil! exclamă Isabel întrerupînd cu un oftat prelung tăcerea care celebra cel mai bine talentul poetului. Nu-i aşa că nu-i adevărat?

— Mai toate cuvintele sînt adevărate, pînă şi soşirea fratelui în ultima clipă. Este o întîmplare bine-cunoscută, adăugă el, şi sînt sigur că cititorul a cărui memorie se poate întoarce cu douăzeci de ani în urmă imposibil s-o fi uitat.

Într-adevăr Niagara ucide fără milă; aproape nu există prin preajmă vreun punct de interes turistic care să nu fi făcut o victimă omenească şi se prea poate ca în frumosul arc boltit peste cascadă să existe o pată atît de purpurie încît să nu dispară niciodată. Frumuseţea Niagarei se dezvăluie pe un fundal istoric atît de lugubru cum numai un turist cu inima uşoară şi l-ar putea dori. Oribilii sălbateci care venerau cataracta ca pe un diavol al lunii lui Cuptor şi duceau o viaţă de mizerie şi de ticăloşie demonică şi pe care primii iezuiţi îi găsiseră aici acum două sute de ani; crîncenii indieni irochezi care cu fapte sîngeroase i-au gonit pe acesti mizerabili adoratori ai Satanei; francezii, care au înălţat fortul aflat şi acum de strajă la gura rîului, semănînd odată cu el seminţele războiului care mai apoi au rodit în încăierări sîngeroase pe tot iuprinsul ţinutului Niagarei; lupta pentru poziţii militare de-a lungul rîului în timpul războaielor dintre Franţa şi Anglia; oribila scenă în conspiraţia de la Pontiac, unde un detasament de trupe engleze fugărit de indieni şi-a găsit moartea în prăpastie, lîngă Marele Vîrtej; durerea şi prăpădul pricinuite în timpul Revoluţiei aşezărilor ame-

ricane de către sălbaticii care își pregăteau atacurile în umbra Fortului Niagara; bătăliile de la Chippewa și Lundy's Lane, în care bubuiturile tunurilor se amesteca cu răgetul cascadei; raidurile sălbatice, jafurile săvîrșite cu tomahawk-ul și cuțitul de scalpat și satele în flăcări de pe ambele maluri în războiul din 1812 — acestea sînt amintirile acestor locuri, verigi într-un lanț de tragică atracție și interes neîntrerupt de cînd omul alb a văzut pentru prima oară fața învăluită în ceață a Niagarei. Faptele nu-și pierduseră nimic din efectul cuvenit cînd Basil, hoinărind pe Insula Caprei, le privi în lumina reflectată de istoriile domnului Parkman — acele cărți prețioase, care conferă sărăcăciosului nostru trecut ceva din aura romantică a vechii Europe, iluminîndu-i sălbateca solitudine cu strălucirea cavalerismului medieval și gloria martiriului medieval — iar apoi, lipsindu-i această lumină îndreaptă asupra lor scînteierea mai palidă a ghidurilor turistice. El și Isabel gustară din plin tabloul sumbru cu interesul cu care persoanele sentimentale contemplă de la adăpostul sigur și tihnit al prezentului vitregiile altor vremi. În calitate de proaspeți căsătoriți erau amîndoi poeți și atîta timp cît nimic nu-i călca pe nervi, puteau transforma orice fapt într-o povestire atrăgătoare, plină de imaginație. Își exprimară simpatia pentru cei ce pier an de an la Niagara, tradiționale victime ale puterii ei îngrozitoare; dar refuzară să și arate compasiunea ieftină și egoistă față de Pustnicul de pe Insula Caprei, care locuiește ani îndelungați în totala izolare a insulei și pînă la urmă își aflase sfîrșitul în cataractă. Pe acest personaj, devenit figură publică, îl suspectau că-și plănuise cu bună știință și viața și moartea și nu vroiau să se lase impresionați de amintirea lui; cu toate că acordară un suspin celui vis pe jumătate patetic, pe jumtăate ridicol, deși nu lipsit de noblețe, al lui Mordecai Noah, căruia îi venise ideea să-i adune pe Grand Island* pe toți evreii

* Insula cea Mare (engl.).

din lume si pe toți indienii rămași din triburile dispărute, pentru a reconstrui acolo Ierusalimul și care in realitate a și pus acolo piatra de temelie a noului templu.

Pentru un loc vizitat anual de atîția mii de oameni, Insula Caprei este fermecător de sălbatecă. Tufișurile, dar și arbuștii, cresc în voie și oferă o înșelătoare izolare în care chiar în acea oră matinală Basil și Isabel întîlniră multe alte perechi. Părea de necrezut că satul și hotelurile să fie atît de pline de proaspeți căsătoriți, în fel ca și aceste meleaguri sălbatice; totuși în orice loc adăpostit în verdeață și pe toate potecile spre puncte de interes turistic și locuri periculoase vedeai perechi de îndrăgostiți proaspăt căsătoriți, cu brațele înlănțuite tandru, ca și cum se sprijineau unul de altul. Peste o asemenea pereche dădură Basil și Isabel cînd în cele din urmă ieșiră din desișul pădurii la capul insulei ca să privească rîul lat și rapid pînă unde curgea lin înainte de-a intra în zona pragurilor; și ca un suav element pastoral în prim-planul acestui peisaj magnific, nu le displăcu deloc prezența celor doi. Asemenea perechi se află în prim-planul tuturor peisajelor celebre din America și cînd mă gîndesc la toți acești îndrăgostiți care în timpul sezonului de vacanță își etalează dragostea în public, de la Mount Desert la Valea Yosemite și din rezervațiile naturale din Colorado pînă la insulele Floridei, am senzația că întreg continentul nostru nu este decît o Arcadie mai mare, că mijlocul secolului nouăsprezece este epoca de aur și că puțin ne lipsește să devenim o națiune de păstori și păstorițe.

Prietenii noștri se întoarseră la țărmul pragurilor canadiene traversînd insula pe o poteacă care trecea prin inima codrilor, iar acum se apropiau din nou, agale, de cascadă. Toate scenele prodigiosului spectacol prezentau o eternă noutate și cei doi priviră efectele mereu schimbătoare ale acelui neîntrerupt sublim cu sentimentul unor descoperitori sau mai degrabă a unor oameni care au marea șansă de-a vedea minunea la zămislirea ei, atunci cînd iese din mîna Cre-

atorului. Ora matinală îi împrumuta acestei iluzii ceva din farmecul ei însorit, în timp ce în hăurile malurilor întunecate de desișul plantelor veșnic verzi, plutea parcă misterul nopții dinaintea creației. Cînd ajunseră la cele trei insulițe din prelungirea Insulei Caprei, înșirate una după alta pînă departe pe canalul furios, Basil și Isabel simțiră o teribilă încordare a tuturor nervilor, fiorul durerii subconștiente, exaltarea pericolului și a evadării. Trei frumoase poduri suspendate leagă acum aceste insule mai mici de insula mai mare și pe sub fiecare din aceste poduri trece un șuvoi imens, care se năpustește să se amestece în căderea cascadei. Cele trei surori sînt pur și simplu niște crîmpeie de natură sălbatică, desișuri de arbori și plante agățătoare înălțate pe niște aglomerări de stînci ; dar ele fac parte din fascinația Niagarei, căreia nimeni nu-i poate rezista ; și nici Isabel nu se lăsă convinsă să nu pornească în exploatarea lor. Nu trebuie să ai curaj ca să faci lucrul acesta, ci doar să te supui farmecelor locului, iar cel care se aventurează s-o facă nu are altă răsplată în afară de conștiința faptului că a fost acolo unde numai cu cîțiva ani în urmă poate că nu călcase picior de ființă omenească. Isabel trecu de pe un pod pe altul cu inima tremurînd de emoție și în cele din urmă păși pe ultima insuliță, de unde, printr-o perdea de crengi și plante agățătoare privi cu ochi înspăimîntați șuvoiul apelor care se umflau și se zvîrcoleau, imaginîndu-și cu fiecare val și în fiece clipă că luptă disperată să se salveze. Fără să-și dea seama, efortul se dovedi prea mare pentru puterile ei și brusc Isabel își dezvălui soțului o nouă față a caracterului ei. Fără nici cea mai mică avertizare ea se lăsă jos la rădăcina unui copac și declară, cu o mină serioasă, că nu se mai simțea în stare să se întoarcă pe acele poduri ; nu prezentau nici o siguranță. Basil se holbă uimit la ființa ghemuită jos și își băgă mîinile în buzunare. Apoi îi trecu prin mintea sa anostă de bărbat că probabil era o glumă și zise :

— Ei bine, atunci va trebui să te duc cu o barcă.

— Ah, Basil, chiar așa să faci, să mă duci cu o barcă! îl imploră Isabel. Ai văzut cu ochii tăi că podurile sînt șubrede. Te rog, adu o barcă.

— Sau un balon, sugeră el, pentru a fi și mai spiritual.

Isabel izbucni în lacrimi; și atunci el îngenunche lîngă ea și îi luă mîinile într-ale lui.

— Isabel! Isabel! Ești nebună? strigă el de parcă ar fi fost gata să înnebunească.

În loc de răspuns ea continuă să plîngă, tremurînd toată; ca să dreagă lucrurile el îi spuse că treaba cu barca fusese o glumă; și îl apucă disperarea cînd Isabel repetă:

— Eu nu mai pun piciorul pe podurile astea, nici în ruptul capului.

— Și ce propui să facem?

— Nu știu, nu știu!

El încercă să fie sarcastic.

— Ai de gînd să-ți ridici aici o sihăstrie și să ți se trimită mîncarea de la hotel? E un loc încîntător, nu duce lipsă de vizitatori; doar că e cam mic chiar și pentru o sihăstrie.

Isabel gemu din nou acoperindu-și ochii cu mîinile și mirîndu-se cum de nu-i era lui rușine să-și bată joc de ea.

De data aceasta el încercă s-o ia cu binișorul.

— Scumpa mea, poate că mă vei lăsa să te duc în brațe.

— Nu, asta ar însemna la fiecare pas o greutate dublă pe pod.

— N-ai putea să închizi ochii și să mă lași să te conduc eu de mînă?

— Doar nu vederea pragurilor mă sperie pe mine, spuse ea privind în sus mînioasă. Podurile sînt nesigure. Nu sînt copil. Basil. Oh, ce-o să ne facem?

— Habar n-am, spuse Basil încruntat. Este o situație pentru care nu m-am pregătit.

Apoi, în tăcere, se consideră pe sine vinovatul numărul unu fiindcă probabil o sensibilizase prea mult pe Isabel cu poezia aceea despre Avery, iar apoi cu toa-

tă discuția despre Niagara, care aparent ei îi plăcuse foarte mult. O întrebă dacă asta era cauza și ea îi răspunse :

— O, nu, doar podurile.

Îi demonstră că, după toate principiile cunoscute, podurile prezentau siguranță deplină și că nu se puteau prăbuși. Ea dădu din cap aprobator, dar nu-i răspunse, drept care el își pierdu răbdarea.

— Isabel ! ridică el glasul, mi-e rușine cu tine !

— Să nu spui nici o vorbă pe care s-o regreți mai tîrziu, Basil, replică ea, cu îngăduința celor care au dreptatea și rațiunea de partea lor.

Împrejurul insuliței unde deveniseră prizonieri, apele se învolburau la praguri, urlau și săltau ca posedate de demoni. Basil se lăsă copleșit de grozăvia absurdă a situației. Nu îndrăznea să încerce s-o ducă în brațe pînă la mal, căci s-ar fi putut să-i scape din strînsoare și să cadă în torent. Nu putea nici s-o lase singură și să plece după ajutoare ; și ce se va întîmpla dacă pînă să vină cineva își va ieși din minți de groază? Sau ce s-ar întîmpla dacă ar veni cineva și i-ar găsi în această situație ridicolă ?

Dar tocmai venea cineva !

— Isabel ! îi strigă el la ureche, uite-i pe cei pe care i-am văzut în salon ieri seară.

Isabel își acoperi fața cu vălul, cu mîna rece ca gheața apucă mîna lui Basil, se ridică, cu o mișcare convulsivă se agăță de brațul lui și fără a rosti nici un cuvînt o luă pe drumul de întoarcere.

Se așezară într-un colțișor retras și ea își ridică iute privirile din pămînt, își îndreptă capul și din nou se lumină la față. Basil o văzu zîmbind printre lacrimi.

— Draga mea, îi spuse el, nu-ți cer să-mi explici de ce ți-a fost atît de frică, fiindcă bănuiesc că n-ai fi în stare. Dar n-ai vrea să-mi spui de ce oare oamenii aceia arătau atît de stăpîni pe situație ?

— Vai, iubitule ! N-ai înțeles ? Doamna aceea, Richard sau cum i-o fi zicînd.... se aseamănă atît de mult cu mine !

Ea se uită la el de parcă ar fi făcut cea mai satisfăcătoare declarație posibilă, iar el socoti că mai bine să renunțe la alte întrebări pentru moment și să aștepte, în speranța că pînă la urmă va găsi singur explicația. Își continuă drumul în tăcere pînă ce ajunseră la Treptele lui Biddle, la capul cărora există un anunț cum că unele persoane și-au aflat acolo moartea din pricina bucăților de stîncă desprinse din peretele prăpastiei care se cască pînă la țărmul de jos și că cei ce doresc să coboare sînt avertizați că o fac pe riscul lor. Isabel refuză să viziteze Peștera Vînturilor, spre care duceau aceste trepte, dar era gata să rişte o ascensiune în Turnul Țestoasei.

— Mulțumesc, nu, răspunse soțul ei. S-ar putea să ți se pară că drumul de întoarcere nu prezintă siguranță. Nu putem conta cu certitudine pe apariția doamnei care se aseamănă atît de mult cu tine, iar eu n-am nici o poftă să-mi petrec restul vieții în vîrful Turnului Țestoasei.

Așadar îi găsi un loc unde să se așeze și el se urcă singur în vîrful curajoasei construcții înălțate chiar la marginea cascadei, între arcul lin al Potcoavei și peretele sculptat al Cascadei Centrale în spate cu marea înspumată a pragurilor și în față cu rîul de-abia conturat printre ceturi, care își vedea mai departe de drum printre malurile lui mai înalte. Simți din nou teribila încîntare cu care privise cu mulți ani în urmă, frumusețea mereu schimbătoare a Cascadei Canadiene, cum afirma ea o masă de verde translucid în timp ce un alb sidefiu se ridica parcă din genune, strecurîndu-se pînă sus, chiar la marginea ei și apoi brusc dispărea, pentru ca efectul să se repete din nou. Golful în care se prăvălea cascada era învăluit în misterul acestor aburi care se ridicau, soarele strălucea și un curcubeu se întinsese peste ei să viseze.

Lîngă baza turnului niște bolovani destul de nesiguri ajung chiar pînă la marginea prăpastiei și aici Basil văzu un domn mai în vîrstă care, sărind de pe un bolovan alunecos pe altul și aruncînd din cînd în cînd cîte o privire în prăpastie, după ce se amuză destul în

felul acesta se cățără pe podul de scînduri. Basil, care între timp coborîse, își permise să-i spună că după părerea lui, ceea ce făcuse era și straniu și cam periculos. Respectivul domn nu i-o luă în nume de rău recunoscînd că așa s-ar părea, dar adăugă că îl consultase un frenolog reputat, care îi spusese că avea un asemenea echilibru încît putea să meargă oriunde poftea.

— Sînteți în călătaorie de nuntă, bănuiesc, continu el cînd se apropiară de banca unde Basil o lăsase pe Isabel.

Aceasta se afla acum în compania unei femei între două vîrste, a cărei îmbrăcăminte exprima cu oarecare ezitare o fericire interioară și care dovedea o anume eleganță șovăielnică.

— Ei bine, eu mă aflu la a treia călătorie de nuntă la Niagara și nevastă-mea a mai fost și ea odată aici, cu aceeași treabă. Am găsit o mulțime de schimbări. Cu celelalte două am stat pe Masa de Piatră. Acum s-a terminat cu ea. Ce zici, băbuțo, plecăm mai departe? întreabă el; și mirii o luară în sus pe potecă, însoțiți poate de spiritele protectoare ale celor datorită cărora aceste locuri inspiră atîtea amintiri triste și totuși plăcute.

La prînz grupul domnului Richard se așeză la masa de lîngă masa lui Basil iar acum vorbeau toți trei cu însuflețire în pustietatea spațiosului restaurant.

— Știi ceva, Kitty, tocmai spunea doamna măritată, cînd ajungi acasă le poți spune fetelor ce poftești despre distracțiile de la Niagara. Vor crede orice mai degrabă decît adevărul.

— Da, asta cam așa e, confirmă Kitty. În mare parte am și inventat ce-o să le spun. O să le descriu un mare bal la hotel cu lume bună din toate colțurile țării și îl voi descrie și pe bărbatul cu care am dansat cel mai mult. Voi povesti că mi-a făcut curte tipul acela cu mustăți lungi și blonde întîlnit pe pod de dimineață și că a trebuit să dea socoteală pentru mănușa pe care nu mi-o mai găseam. Nu se face să le spun fetelor că mi-a scăpat din vîrful Turnului Țestoasei. Și pot, Fanny,

să le mai dau cîteva amănunte despre cum am luat masa cu niște aristocrați din Sud, și cum ne serveau proprii lor servitori negri.

Se referea poate la aristocratul cu figura tristă pe care Basil și Isabel îl remarcaseră în trenul de la Buffalo ca fiind din Sud și probabil în vizită prin Nord pentru prima oară de la război* încoace. Avea un aer deopotrivă aprig și trist și niște maniere a căror eleganță, destul de fascinantă în felul ei, ascundea ceva pe jumătate barbar, criminal. Stătea cu soția lui la o masă mai retrasă, iar copilul era servit separat de o micuță doică și slujnică cu pielea arămie. Realitatea nu prea corespundea cu descrierea făcută de tînăra domnișoară, dar indiscutabil îi oferea o bază de pornire. Lui Basil i se păru că descoperă la acest bărbat un fel de tulburare și o explică prin teoria că înainte de război el venea la Niagara în fiecare an, iar acum rămăsese uimit s-o găsească atît de schimbată.

— Da, zise Basil, călătoria lui de-acum este o copie extrem de palidă a ceea ce însemna pentru cei din Sud „a voiaja" și nu pot să nu simt pentru el o oarecare milă. Cred că pentru aproape orice rău înfrîngerea și pierirea sînt prilej de elogii; pe epava sclaviei sentimentalismul crește rapid, ca o ciupercă și prin genul de poezie pe care o produce această epavă s-ar mai putea însă să mențină în floare rămășițele sistemului feudal. În ciuda oricărei dreptăți și rațiuni, un stăpîn de sclavi ajuns sărac este o figură patetică; rebelul înfrînt ne trezește compasiunea și în prezența lui nu are nici un rost să ne gîndim la Andersonville**. Odinioară domnul acesta și alții ca el erau adevărați lorzi ai stațiunilor noastre de vară. Cheltuiau ca niște prinți banii; trufași, cu nasul pe sus; îl zdrobeau pe abolиționist în propriul bîrlog; politicianul le aducea omagiu în propria lui

---

* Războiul Civil (1861—1865).

** Localitate în sud-vestul statului Georgia, cunoscută pentru închisoarea militară a Confederației Statelor din Sud.

casă. Veneau aici de la mlaştinile lor cu orez şi cîmpurile cu bumbac şi dădeau gata întreaga civilizaţie activă a Nordului. Toţi cei care aveau ceva de vîndut, mărfuri sau principii, li se ploconeau, aşa încît călătoria lor la noi devenea un adevărat triumf. Acum sînt toţi fără nici un ban şi subjugaţi (zic ei), nu există om atît de sărac încît să le mai facă temenele şi-am rămas eu singur, abolţionist din fragedă pruncie, să suspin gîndindu-mă la soarta lor. La urma urmelor, aveau trăsături nobile şi nu e de mirare că au ajuns să ne dispreţuiască, văzînd ce eram majoritatea dintre noi. Am impresia că nu mi-ar displace să-l cunosc pe amicul nostru. Nu mă pot opri de-a nutri faţă de el acelaşi sentiment pe care l-aş nutri şi faţă de un prinţ ruinat, fie-mi iertat sufletul bicisnic! Mă întreb ce simte chelnerul nostru negru. Îndrăznesc să afirm că are pentru el o imensă admiraţie.

În toată încăperea nu erau mai mult de zece-douăsprezece persoane şi Basil compară scena de acum cu cea oferită odinioară de aceeaşi încăpere.

— Pe vremuri, începu el, erau ocupate toate meselele şi cina se servea în sunet de orchestră. Nu pot să spun că-mi plăcea orchestra, dar acum îmi lipseşte. Mă întreb dacă amicul nostru din Sud nu-i duce şi el dorul? Trebuie să recunoşti, Isabel, că la sosire am avut parte de o foarte scurtă apariţie a fanfarei. Zău aşa mă întreb ce s-a întîmplat cu hotelul ăsta, spuse el în timp ce, familia din Sud, ridicîndu-se de la masă ieşi din restaurant, însoţită de numeroase ecouri perfide, în ciuda zgomotului ostentativ de farfurii şi tacîmuri făcut de chelneri.

După cină se plimbară cu o trăsură de-a lungul ţărmului canadian, pînă dincolo de Casa Clifton, spre Burning Spring* care nu este cîtuşi de puţin cea mai neînsemnată minune a Niagarei. Cînd aici fiecare bulă se sparge pe suprafaţa agitată a apei, dînd drumul unei străfulgerări de flacără infernală şi unei răbufniri cu miros sulfuros, nu mai e deloc de mirare că indienii au venerat cataracta ca pe un demon; şi încă o vrajă subtilă

* Izvorul arzător (engl.)

(ce nu poate fi risipită nici de indiferența de profesionist a ghidului care pune în valoare fiertura dracească) se adaugă acelor farmece succesive prin care Niagara se transformă treptat din ceva frumos în ceva groaznic. Și totodată, după toate probabilitățile, cea mai extraordinară priveliște a cascadelor se deschide dintr-un anume punct al acestui traseu, de unde privești Potcoava de sus și îi vezi cei trei masivi pereți de apă bombîndu-se și, pierzîndu-și culoarea năruindu-se în golf laolaltă.

N-ar dori, să meargă să vadă cîmpul de luptă de la Lundy's Lane?* îi întrebă la un moment dat vizitiul pe drumul de întoarcere; dar pe Isabel n-o interesau cîmpurile de bătaie, iar Basil prefera să-și păstreze intacte amintirile ultimei lui vizite.

— S-a construit acolo un fel de turn de observație, zise el în timp ce trăsura înainta de-a lungul rîului, și era dat în grija unui bătrîn ostaș din miliția canadiană, care își ajutase concetățenii să fie bătuți în luptă. Acest erou mi-a înșirat o poveste simplă și neinteligibilă despre respectarea bătăliei, întrebîndu-mă mai întîi dacă am auzit vreodată de generalul Scott și adăugînd fără nici măcar să tresară că aici și-a dobîndit generalul primii săi lauri. Se pare că indiferent de auditoriu, povestea era la fel de lungă și nimic nu-l putea face pe bătrînul ostaș s-o scurteze, așa că m-am cufundat în gînduri și l-am lăsat să termine. În dimineața aceea de vară, cînd soarele strălucea, păsările ciripeau iar dintr-o casă a unei ferme din apropiere se auzeau sunetele unui pian acompaniind glasul unei fete, era greu să-ți imaginezi că acea limpezime a văzduhului fusese cîndva mînjită de fumul bătăliei, că în loc de cartofi și porumb pe cîmpurile tihnite se puseseră tunuri și că pe drumul fermierului, pe acolo pe unde acum veneau vacile în sunetele tălăngilor, venise ata-

---

* Bătălia de la Lundy's Lane între americani și canadieni s-a purtat la 25 iulie 1914, forțele americane victorioase fiind conduse de generalul Winfield Scott, rănit de două ori în această confruntare.

cul oamenilor înarmați. Apele albastre și liniștite ale lacului Ontario străluceau pînă departe și pînă departe se întindea ținutul acela minunat, cu ferme, codrii și cîmpii, iar la piciorul turnului se înălța un frumos sat. Bătălia de odinioară părea o simplă închipuire de-a mea ; și totuși cum puteam să mă îndoiesc de spusele ostașului de lîngă mine? — deși m-a întristat să constat că în dimineața aceea patima băutului îi afectase exprimarea. Vizitiul mi-a explicat după aceea că de obicei vizitatorii erau atît de mulțumiți de elocința căpitanului, încît îi furnizau destul coniac ca s-o țină tot într-un extaz cît era sezonul turistic de lung, prin aceasta ajutîndu-l să-și împrospăteze substanțial memoria și să facă bătălia tot mai sîngeroasă, pe măsură ce sezonul înainta și numărul vizitatorilor creștea. Acolo, draga mea, se întrerupse el brusc, cînd dădură cu ochii de un torent îngust de apă care țîșnea din ieșitura unei stînci de partea americană, mai jos de cascadă, și se țesea într-un voal de ceață, acela e Voalul Miresii ; și presupun că-ți închipui că torentul de acolo ne oferă un spectacol atît de minunat, este cine știe ce pîrîiaș leneș, ajuns să-și încheie prin acest salt spectaculos un lung drum plin de erori și lipsit de orice strălucire. Nici vorbă de așa ceva. Este un canal dintre cele mai obișnuite, un sărman dar respectabil canal de moară, care s-a dedicat strict afacerilor și a învîrtit roți în loc să se prostească rotindu-se în jurul nuferilor. Își poate permite acest ultim lux. Ceea ce vezi în Voalul Miresii, iubito, este apoteoza industriei.

— Mă tot gîndesc, spuse Isabel, care nu dăduse nici cea mai mică atenție Voalului Miresii sau amănuntelor legate de el, ce îngrozitor trebuie să fie să faci un pas în gol prin aceste locuri noaptea.

Se referea la drumul care mergea pe marginea prăpastiei fără a fi străjuit de nici un fel de parapet. În Europa ar fi fost protejat de un zid puternic, dar pe continentul nostru ne ocupăm de lucruri puțin altfel și nu e de mirare că din cînd în cînd cîte o trăsură se face țăndări, rostogolindu-se dincolo de marginea drumului.

— Dacă într-o asemenea direcție ți-au luat-o gîndurile, răspunse soțul ei, mai bine să ne întoarcem la hotel și să lăsăm Vîrtejul pentru mîine dimineață. Oricum, s-a făcut prea tîrziu pentru a-l mai vedea astăzi.

De la întîmplarea de pe insulă o trata pe Isabel cu o superioritate care i se părea și lui îngrozitoare, dar de care nu se putea lăsa.

— Nu mi-e teamă, suspină ea, dar cum ar spune un militar în retragere, „Sînt teribil de demoralizat" ; și adăugă : Știi că trebuie să ne rezervăm cît de cît forțele pentru a da o raită prin prăvălii în seara asta.

Printre treburile pe care le aveau de făcut se număra și cumpărarea biletelor de întoarcere la Boston prin Montreal și Quebec, și printre plăcerile lor a fost și aceea de-a le procura de la cel mai sufletist agent de voiaj imaginabil. Omul era colonel sau cel puțin maior și recursese la un truc politicos folosind un titlu militar cînd i se adresă lui Basil. Lăudă excursia pe care intenționau să o facă cei doi ca pe cea mai magnifică și mai frumoasă de pe întreg continentul și îi lăudă și pe ei pentru intenție. Îi informă că doamna care tocmai ieșise era doamna general Bowder din Philadelphia ; o cunoșteau ? Într-un fel aceste titluri îi sugerară lui Basil o perioadă anterioară ultimului război*, de pe vremea miliției populare ; și își imagină pentru agentul de voiaj o viață romantioasă petrecută într-o stațiune balneară, în permanent contact cu niște oameni bogați, cheltuitori, amatori de plăceri, care formau întreaga lui lume jovială. Din păcate colonelul, care îi inclusese și pe ei în această lume și prin urmare îi etichetase drept bogați și mondeni, nu reuși să le asigure o cabină specială pe vas — un vapor absolut splendid care făcea curse pe lac și avea să-i ducă pe la pragurile de la St. Lawrence și mai departe, pînă la Montreal, fără a-i obliga să mai schimbe vreun mijloc de locomoție. — dar le va da el o scrisoare către căpitan, un foarte bun prieten personal, care se va bucura să le acorde toată atenția în calitate de prieteni ai lui;

---

* Războiul civil

și se apucă să scrie cîteva rînduri atribuindu-i lui Basil niște merite deosebite și, în ciuda oricărei logici, făcîndu-l să simtă în acea clipă că i se acordase privilegiul unui document, care însă, fără îndoială, făcea parte din toate tranzacțiile de genul acela. Colonelul vorbea cu un glas vesel și puternic; rîdea cu poftă aparent fără a fi stîrnit de nici o glumă; la despărțire se înclină foarte adînc zicînd „Bună seara" și cei doi plecară ca și cum ar fi primit binecuvîntarea lui.

Restul serii îl petrecură hoinărind prin sat, fermecați de amestecul bizar de străniu și comun, zăbovind în fața vitrinelor cu monotona lor varietate de evantaie din pene, — fiecare avînd în centru o pasăre de un roșu sau un galben violent, sacrificată nemilos, — mocasini, pungi de tutun și sacoșe cusute cu mărgele, arcuri cu săgeți și tot ce era în stare să inventeze arta sălbatecă a indienilor din vecinătate; cutreierînd prin aceste dughene vesele, întrebînd de prețuri și zăbovind îndelung și nehotărîți, aplecați peste cutiile pline cu cruciulițe de feldspat, brățări și coliere din cuarț și tot felul de vaze, de ulcioare inutilizabile și alte vase care se pot tăia din formațiunile geologice de la Niagara, chinuiți în tot acest răstimp de căldura lămpilor cu gaz și de perseverența țînțarilor. În afară de ei era foarte puțină lume în prăvălii, iar cumpărăturile Isabelei n-au fost deloc costisitoare. Soțul ei se hotărîse să-i ia un mic suvenir și după ce o conduse la hotel alergă înapoi la una din prăvălii și îi cumpără în grabă un evantai din pene — ceva magnific, de un roșu puternic dînd treptat în albastru, cu o întreagă pasăre galbenă țintuită în mijloc. Cînd i-l arătă triumfător în cameră, soția îl întrebă:

— Asta pentru cine este, Basil? Pentru bucătăreasă? Dar văzîndu-i privirea îngrozită la auzul acestor vorbe, i se aruncă de gît, exclamînd: of, dragule, bietul de tine, n-ai nici un gust! Am înțeles că pentru mine l-ai luat! Și mai să moară de rîs.

— N-ai sărit tu în sus și nu ți-ai ridicat mîinile spre cer, bîlbîi el, cînd ai ajuns la vitrina aceea cu evantaie?

— Ba da, dar îngrozită! Ai crezut că mi-au plăcut ororile acelea, cu păsările lor moarte și cu toate culorile lor hidoase? Oh, Basil, iubitule! Ești incorigibil. Nu poți reține că un asemenea roșu este cea mai dezgustătoare nuanță pe care perversitatea omenească a inventat-o ca să sfideze natura? Ascultă, dragule, promite-mi un singur lucru, zise ea cu glas patetic. Știi că vom mai face niște mici cumpărături și la Montreal și poate că vei dori să-mi faci și acolo o surpriză. Ei bine, n-o mai face. Sau dacă nu te poți opri, te rog spune-mi dinainte despre ce este vorba și care va fi culoarea; iar eu îți voi spune dacă să cumperi sau nu și atunci va fi ceva cu gust, o surpriză plăcută, și voi fi cu adevărat mulțumită.

Ea se întoarse să-și pună evantaiul în geamantan, iar el murmură ceva, cum că ce-ar fi să-l schimbe.

— Nu, ripostă ea, îl vom păstra ca pe..., ca pe... un monument.

Și astfel, cu încă un hohot de râs, ea îl coborî din înălțimile trufașe unde se cocoțase în mila lui pentru spaimele și neliniștile ei din ziua aceea. Într-atît se schimbaseră pozițiile lor încît Basil se întreba dacă nu cumva el fusese acela care făcuse scena de pe insula celei de-a treia Ursitoare; iar cînd Isabel adăugă, „Of, de ce oare nu-și folosesc bărbații puterea de judecată?", el n-ar fi putut să-și revendice nici un dram de judecată și nu putu nici să susțină adevărul că el cumpărase evantaiul mai mult pentru o anume strălucire barbară decît pentru frumusețea lui. Ea nu vroia să-l vadă supărat, iar el nu reuși să riposteze în nici un fel la mîngîierea ei pe jumătate ironică, menită să-i aline suferința umilirii.

Dar odată cu noaptea trecură și toate necazurile și dimineața următoare cei doi petrecură o oră încîntătoare zăbovind la Prospect Point* și cutreierînd Insula

---

* Promontoriu de unde se deschide o largă perspectivă asupra Niagarei.

Caprei, desfătîndu-se oarecum cu savoarea locului, ale cărui minuni le devoraseră mai întîi fără nici o discriminare. Se simţeau deja vizitatori veterani şi se mirau cu superioritate de lăcomia cu care se repezeau noii veniţi la diferitele puncte de atracţii. Nu puteau pricepe de ce ar dori cineva să coboare pe şinele înclinate pînă la poalele Cascadei Americane; zîmbiră la ideea de-a se urca în Turnul Ţestoasei; luară în rîs îndrăzneala vulgară a celor ce se aventurau pe cele Trei Surori Ursitoare; iar pentru cei pe care îi văzură gata să coboare treptele pînă la Grota Vînturilor, nu găseau cuvinte să-şi exprime întregul dispreţ.

Apoi îşi făcură şi ei excursia la Vîrtej, coborînd din greşeală pe partea americană, cînd de fapt Vîrtejul se vede mult mai bine de pe cealaltă parte, deşi de oriunde l-ai vedea rămîne cea mai impresionantă scenă din prodigiosul spectacol al Niagarei.

Aici, pe o deschidere de o milă, acele mări interioare ale Nordului — lacurile Superior, Huron, Michigan, Erie şi o mulţime de alte lacuri mai mici — îşi varsă toate noianul de ape, rotindu-se în vîltori înspăimîntătoare şi formînd un vîrtej uriaş sub a cărui suprafaţă clocoteso curenţii neputincioşi. Abrupt, din această scenă a forţei ascunse, atît de diferită de splendorile bubuitoare ale cataractei însăşi, de ambele părţi se ridică pînă la o înălţime de două sute de picioare nişte stînci măreţe acoperite de la marginea apei pînă aproape de vîrf cu cedri întunecaţi. Fără zgomot, în măsura în care simţurile tale pot percepe zgomotul, apele lacurilor evadează pe furiş din infernul vîrtejului şi apoi bete şi dezlănţuite, o iau mugind prin gîlcevitoarele praguri spre Ontario, străbătînd canalul îngust al rîului. Deşi scena este înspăimîntătoare te afli la o înălţime atît de mare deasupra ei încît nu ajungi să-i afli nici pe jumătate întreaga grozăvie; căci apele acelea care par ca oglinda sînt de fapt mari creste şi inele care prin impulsul curenţilor sînt ridicate în centru cu douăsprezece picioare mai mult decît la margine. Nimic nu spuravieţuieşte acolo şi mallstromul se joacă zile în şir cu ceea ce prinde în capcana lui, răsucind şi aruncînd totul roată, iară şi ia-

ră, cu o răbdare tristă, maniacală. Ghizii spun poveşti de groază — groază pe care nici măcar felul lor de-a povesti nu o poate risipi pe de-a-ntregul — despre trupuri de oameni înecaţi tîrîte în vîrtej şi făcute să joace pe ameţitoarele ape o parodie a vieţii, în aparenţă plutind acolo în largul lor, plonjînd şi zburdînd printre valuri sau luptîndu-se cu disperare să scape de moartea de care au avut demult parte.

De partea americană, ceva mai jos de podul pentru calea ferată, există un ascensor la o înălţime de o sută optzeci de picioare, menit să coboare lumea pe malul de jos şi să ofere o priveliştе a pragurilor de la acelaşi nivel cu ele. De pe stînca de vizavi pare o construcţie teribil de fragilă din bîrne de pin, dar fără îndoială că e mai solidă decît pare ; şi oricum, de vreme ce pînă în prezent nu s-a dezmembrat încă, se poate declara că prezintă perfectă siguranţă.

În sala de aşteptare de sus, Basil şi Isabel dădură din nou de domnul Richard şi doamnele lui, cu care intrară în aceeaşi cabină mişcătoare, coborînd împreună în tăcere. Nu era momentul de discuţii de nici un fel, nici cînd încet şi nu chiar foarte lin parcurseră porţiunea de sus a coborîrii, întunecată din pricina unui paravan protector din scînduri, şi nici mai jos, unde lumina pătrundea în voie dînd la iveală faţa sinistră, înlăcrimată a stîncii, brăzdată de dîrele nămoloase ale şuviţelor de apă, şi prin contrast, fragilitatea temerară a liftului. În inima Isabelei se amestecau o permanentă neîncredere faţă de maşinăria de sus şi o îndoială asupra valorii priveliştii de jos şi prin urmare ea nu putea să aştepte cu satisfacţie să scape de actualele pericole cu ajutorul mijlocului de transport care de fapt o adusese în mijlocul acestor primejdii. Zîmbi cu un aer trist şi se ghemui şi mai strîns lîngă soţul ei ; în timp ce cealaltă matroană se agăţa în zadar cu disperare de braţul soţului ei implorîndu-l să oprească liftul, ori de cîte ori cabina se opintea zdruncinîndu-i mai tare ca de obicei.

La piciorul stîncii îi ajută să iasă din carcera lor un tînăr englez plin de năduşeală şi mînjit tot de noroi, cu faţa roşie şi scăldată în sudoare din pricina arşiţei

mari care era în mica lui gheretă din scînduri de pin răscoapte la soare. Şi mult mai răcoare nu era nici afară, pe bolovanii unde păşiră amicii noştri la ieşire, coborînd şi iar coborînd şiruri peregulate de trepte pînă cînd în cele din urmă se văzură pe o lespede uriaşă de piatră, chiar lîngă praguri. Totuşi privelişte era magnifică şi pentru o clipă nimeni nu regretă că venise pînă acolo. Valurile nu arătau ca nişte gigantice încreţituri pe suprafaţa rîului ceea ce de fapt şi erau, ci ca o procesiune de talazuri pe întinderea oceanului; se ridicau semeţe în nişte îngrămădiri uriaşe de verde străveziu spărgîndu-se greoi în puternice creste de spumă. Blocuri mari şi fragmente infame de stîncă erau risipite pe marginea crîncenului torent şi de la ele se ridicau perceţi sumbri de stîncă golaşă întunecată, ici şi colo cu pîlcuri de cedri ca nişte tuleie de barbă şi pretutindeni cu hăţişuri de plante veşnic verzi, care atîrnau ca nişte sprîncene stufoase, veşnic încruntate. Locul are în el ceva inexprimabil; este înspăimîntător de singuratec şi îţi dă senzaţia că te afli parcă în prezenţa unei forţe străniі sau că ai surprins Natura într-una din stările ei sau într-unul din refugiile ei în care avea dreptul să fie în veci singură. Construcţia fragilă, impertinentă a liftului se înalţă în această solitudine ca un lucru pîndit de ruină. totuşi e mai bine decît dacă ar fi ceva mai elaborată. căci pare provizorie şi dacă tot trebuie să existe un lift, este bine să aibă un aspect cît mai efemer. Acest aer de grosolană vremelnicie te consolează pentru prezenţa majorităţii semnelor de progres datorită cărora te bucuri de farmecul Niagarei; prin frumuseţea şi irealul lor, podurile suspendate fiind exceptate, în ceea ce le priveşte, de la această generalizare.

La urcare nici unul din noi nu rosti o vorbă; Isabel şi soţia domnului Richard se îngălbeniră de spaimă; soţii lor păstrară o apatică resemnare. Cînd ieşiră din capcana lor şi păşiră în sala de aşteptare de sus, brusc Richard îi spuse lui Basil:

— Ce-mi place la aceste mici aventuri este cînd ieşi cu bine din ele. La revedere, domnule.

Se înclină uşor spre Isabel, care îi întoarse politeţea şi schimbă nişte priviri cu doamnele. Apoi fiecare familie se urcă în trăsura ei şi de la această distanţă sigură se salutară unii pe alţii cu gesturi mai vizibile.

— Ei bine, remarcă Basil, cred că acum am făcut cunoştinţă. O să-i mai întîlnim din cînd în cînd în decursul acestei călătorii. Îţi aminteşti cum peste Ocean, pe unde mergeam dădeam mereu de aceleaşi figuri şi de aceleaşi cufere. La o călătorie mai lungă dacă ai apucat să întîlneşti odată nişte oameni, nu te mai scapi de ei.

— Da, zise Isabel, ca şi cum i-ar fi continuat gîndul, mă bucur că plecăm astăzi.

— Draga de tine!

— Zău aşa. Cînd am sosit aici n-am simţit decît frumuseţea locului. În acele momente locul acesta mi s-a părut şi mult mai familiar; dar de atunci mi-a devenit tot mai străin şi mai înspăimîntător. Niagara a început oarecum să mă posede, să mă domine într-un mod teribil de neplăcut, mă simt azvîrlită între colţii pragurilor, împinsă de pe marginea cataractei şi ameţită în rotirea vîrtejurilor. Nu-ţi mai aparţin, Basil; spre marea mea nefericire am ajuns căsătorită cu locul acesta. Fugi de mine, salvează-mă de groaznicul meu stăpîn!

Împreunîndu-şi mîinile şi ridicînd ochii la cer, parodie cu haz tînguirile unei primadone.

— Îmi convine de minune, comentă Basil, şi ceea ce afirmi implică o realitate care nu poate fi exprimată foarte precis. Cînd sosim la Niagara avem cu toţii acel aer de superioritate cu care privim în ziua de azi tot ce ne înconjoară şi timp de cîteva ore totul e cum vrem noi; plătim micile noastre tributuri de admiraţie, fiecare în raport de satisfacţia pe care o simte atunci cînd recunoaşte existenţa unei Fiinţe Supreme. Dar după o vreme devenim conştienţi de o puternică forţă care ne subminează mulţumirea de sine; începem să bănuim că marea cascadă nu există pentru că a primit aprobarea noastră şi să simţim că nici nu va înceta să existe odată cu plecarea noastră. În ziua a doua devenim jalnicii

ei sclavi, iar în a treia, vrem să fugim de ea îngroziți. Totuși cred că unii rămîn aici săptămîni în șir, și foarte mulți au închinat chiar ode Niagarei.

— Eu nu pricep asta chiar deloc, spuse Isabel. Acum nu mă mai miră că orașul ăsta este atît de gol în acest sezon, ci că a putut fi cîndva plin. Ce rău îmi pare că n-am plecat după ce-am văzut prima dată cascadele de pe podul suspendat. Ce frumos a fost! Mă bucur de tot ce n-am făcut. Sînt încîntată că n-am vizitat Grota Vînturilor; sînt fericită că Masa de Stîncă s-a prăbușit acum douăzeci de ani! Basil, azi n-aș mai suporta să mai văd încă un curcubeu. Regret că ne-am aventurat pe cele Trei Ursitoare. O să visez noaptea ce mi s-a întîmplat! Și tot iureșul ăsta, vîrtejul, umezeala care îți acoperă fața și nesfîrșitul vuiet de pretutindeni.

Își lăsă brusc capul pe umărul lui răpită de-o clipă de uitare și apoi și-l ridică radioasă întrebînd:

— De ce oare, dacă într-adevăr Niagara este ceea ce ni se pare nouă acum, de ce oare atîtea perechi vin aici în călătorie de nuntă?

— Poate că sînt singurii care au tăria să-i reziste și nu sînt atît de ușor subjugați și goniți de ea.

— Dar și noi sîntem subjugați și goniți de ea.

— Ei, draga mea, noi ne-am căsătorit puțin cam tîrziu. Cine știe cum ar fi dacă tu ai avea nouăsprezece ani în loc de douăzeci și șapte, iar eu douăzeci și cinci, nu peste treizeci?

— Basil, ești foarte crud.

— Nu, nu. Dar nu-ți dai seama cum stau lucrurile? Noi doi am cunoscut prea mult din viață ca să mai dorim un fundal sumbru pentru fericirea noastră. Sîntem foarte mulțumiți ca în jurul nostru totul să fie vesel și strălucitor. Odinioară nu știam cum să facem cercul îndeajuns de întunecat. Ei, draga mea, este efectul vîrstei. Sîntem bătrîni.

— Așa mă socoteam eu înainte de-a ne căsători, răspunse Isabel cu naturalețe; dar acum, adăugă ea triumfătoare, sînt salvată. Iubitule, niciodată n-o să mai fiu bătrînă; niciodată, atîta vreme cît... mă iubești!

Erau tocmai pe punctul de-a intra în sat și de aceea el nu putu să facă nici un gest de recunoștință față de această gingășie ; dar pelerina ei de mătase (sau ce-o fi fost) îi lunecă de pe umăr și cu o îmbrățișare el i-o așeză la loc, felicitîndu-se că, plin de delicatețe, nu scăpase prilejul unei dezmierdări nemărturisite și neștiind (Ce să-i faci, așa-i orbirea celor din sexul nostru !) că prilejul îi fusese oferit în chip încă și mai subtil, cu acea artă pe care femeile nu contenesc s-o folosească în lumea asta și pe care, sper, nu o va uita nici în cea de apoi.

Au luat cina devreme și au aruncat o ultimă privire veseliei nupțiale din hotelul altminteri părăsit. Trei mirese în costume de călătorie stătuseră lîngă ei ; alte două se aflau în salon cînd trecură ei spre ieșire ; vreo șase perechi fericite sosiră (în muzica fanfarei) cu omnibuzul care urma să-i ducă pe prietenii noștri înapoi la gară ; pe drum, de-a lungul străzilor mai văzură cîteva perechi zăbovind pe la vitrine. Și astfel, cît ține vara, locul se reîmprospătează mereu cu strălucirea dragostei. Luna, care în alte părți are adesea culoarea pelinului sau în cel mai bun caz a cașului obișnuit, este aici ca mierea aurie începînd de la întîi iunie pînă în ultima zi a lui octombrie ; și acesta este unul din marile farmece ale Niagarei. Mă gîndesc cu gingășie la toate viețile începute aici atît de frumos, la speranțele care au domnit în inimile tinere, pline de bucurie, la nemărginitul ocean de fericire, cu fluxul și refluxul lui pricinuite de de sosirea și plecarea trenurilor. În alte părți nu scapi de grijile apăsătoare ale diverselor treburi și ale modei, există bătrînețe și mîhnire și inimi zdrobite ; dar aici, doar tinerețe, încredere, extaz. Iată de ce trimit Niagarei o sărutare și ce n-aș da să fiu poet măcar pentru un sfert de ceas.

Isabel plecă de acolo înclnată să ierte slăbiciunea elanului de mirese care se ghicesc de la prima privire și în ultima clipă amîndoi prietenii noștri simțiră o dragoste ascunsă pentru Niagara. Nu știu exact cît din satisfacția lor se datora faptului că nu suferiseră nici un

neajuns de pe urma celor care îi trag pe sfoară pe călători. La hotel un anunț îi avertizase să nu aibă nimic de-a face cu pungașii de birjari de pe stradă, ci să-și comande întotdeauna trăsura la recepție; la rîndul lor birjarii de pe stradă le șoptiseră la ureche să nu se încreadă în vizitiii aflați în cîrdășie cu proprietarii hotelurilor, care cer prețuri exorbitante; totuși experiența le dovedi că suma asupra căreia se cădea la învoială era cît se poate de rezonabilă și furniza lesne satisfacții. Poate că și datorită faptului că deocamdată numărul birjarilor îl întrecea pe cel al vizitatorilor, aceștia din urmă puteau să dicteze condițiile; dar lor le plăcea să creadă că este vorba de un triumf al civilizației; și eu nu voi fi niciodată cinicul care să-și bată joc de credința lor. Doar la gară a fost pusă la îndoială virtutea niagarienilor, din cauza hamalului de la hotel care pretinse că valiza lui Basil ar fi slăbit de prea multe călătorii și îl sfătui s-o lege cu o curea pe care un prieten de-al lui avea să i-o vîndă cu un dolar și jumătate. Dar chiar și el poate că era o fire binevoitoare, suspectată pe nedrept.

CAPITOLUL VII: ÎN JOS PE FLUVIUL ST. LAWRENCE

Trebuiau să ia vaporul canadian la Charlotte, portul oraşului Rochester, şi de la Niagara ajunseră acolo cu trenul, după o călătorie lipsită de peripeţii. La gura largă cu maluri joase a fluviului, vasul stătea ancorat lîngă gară; şi în timp ce Isabel îşi făcu loc pe punte. Basil se ocupă de transferul bagajelor, o treabă uşurată cu totul pe neaşteptate de politeţea tînărului canadian care se ingrijea de cuferele pentru vapor. Tînărul era lent şi sistemul lui de lucru era defectuos — nu dădea bonuri pentru fiecare bagaj în parte, ci scria pe fiecare destinaţia; exista în purtarea lui acel ceva nedefinit care te făcea să-i ghiceşti speranţa că nu-l vei uita pe cel ce-ţi cără bagajele; dar era atît de politicos, încît nu-i dojenea nici pe cei mai neajutoraţi şi nici pe cei mai sîcîitori dintre pasageri şi Basil îi binecuvîntă în sinea lui sufletul servil. Puţini americani, îşi zise el, s-ar purta în locul lui cu atîta decenţă şi nu-şi putu imagina vreun american care să folosească faţă de o mulţime în aşteptare politeţea de care dădu dovadă casierul canadian de pe vas atunci cînd se îngrămădiră cu toţii la ghişeul lui să-şi primească cheile de la cabine. Era cam neîndemînatec, ca şi tînărul hamal dar era răbdător şi nu-şi ieşi din fire nici chiar atunci cînd unii indivizi din mulţime, descoperind că nu repezea pe nimeni, se obrăzniciră repezindu-l ei pe el. I-a trebuit de trei ori mai mult timp decît unui american ca să-i servească, dar acolo timpul lor nu avea valoare, iar el îi servea bine. Cînd îi veni

rîndul, Basil se strădui să-i vorbească frumos, iar casierul nu-l tratã cu dispreţ ca pe un becisnic, cum ar fi făcut un funcţionar american plin de ifose.

Turiştii noştri se simţiră pe dată ca la ei acasă pe acest vas foarte confortabil şi în toate privinţele potrivit scopului său, cu un căpitan la vedere, care dădu cu o voce foarte plăcută răspunsuri la vreo două întrebări, comportîndu-se faţă de pasageri ca un fel de gazdă.

În salon Isabel îşi descoperise printre pasageri „semi-cunoştinţele" din salonul hotelului şi din liftul de la praguri şi le adresase cîteva priviri de tatonare. La care soţia domnului Richard făcuse şi ea nişte avansuri, finalizate cu faptul că se aşezară cu toţii la o masă şi începură să se întrebe cînd va porni vasul, la ce oră vor ajunge la Montreal în seara următoare şi alte asemenea chestiuni potrivite pentru discuţii între mai mulţi necunoscuţi care călătoresc împreună. De data aceasta prezentările fiind făcute cum se cuvine, schimbară adresele şi reieşi că Richard era colonelul Ellison din Milwaukee, iar Fanny, soţia lui. Domnişoara Kitty Ellison locuia în vestul statului New York, nu departe de lacul Erie. Curînd oamenii se risipiră prin cabinele lor, dar noile cunoştinţe rămaseră împreună la masă şi după cină doamnele îşi traseră scaunele unul lîngă altul pe puntea de promenadă şi se bucurară de briza proaspătă a serii. Soarele apunea magnific la ţărmul jos de care se despărţiseră deja de o oră, şi o dungă lată colorată se întindea în urma vasului. De-a lungul orizontului cîteva norişori subţiri, strălucitori, se întunecară văzînd cu ochii şi apoi se făcură una cu pămîntul. Pe cerul senin apărură stelele şi un vînt uşor începu să lovească molcom obrajii, pompînd viaţă în nervii epuizaţi de arşiţa zilei. De-abia înfioră întinderea liniştită a lacului pe care se ivi sau poate aproape, un schooner cu toate pînzele sus, care se mistui curînd în lumina amurgului lăsînd vasul nostru singur pe luciul apelor. Pasageri nu erau mulţi şi nici unul nu se remarca prin ceva într-atît încît să tulbure cursul normal al gîndurilor celorlalţi. O senzaţie profundă de tihnă puse stăpînire pe toţi, în-

tărită, dacă mai era posibil, de imaginea căpitanului așezat pe punțea superioară, în gură cu un trabuc care cînd se aprindea cînd se stingea, ca un licurici nemișcat în întunericul tot mai mare. În această stare sufletească, ce departe erau ultimele evenimente! Niagara părea o fabulă din antichitate; drumul de la Rochester un mit din evul mediu. În această lume fericită și răcoroasă, cu lacul liniștit, cu cerul înstelat, cu aerul pe care parcă îl respira direct sufletul, aveai o asemenea conștiință a repaosului total încît parcă erai în odihnă și străbătut iară și iară de un nesfîrșit calm.

În curînd, punctele de asemănare dintre Isabel și doamna Ellison le făcu reciproc neinteresante și lăsîndu-și bărbatul cu ceilalți, Isabel căută sincer compania domnișoarei Kitty, descoperind la ea un farmec al manierelor care te nedumerește la început, dar care, se gîndi imediat Isabel, era probabil o totală încredere în alții amestecată cu o deosebită încredere în sine.

— Nu-ți dai seama, Basil, ce mod de-a fi flatant este acesta? își întrebă ea soțul cînd, după ce se despărțiră de prietenii lor pentru a se duce la culcare, încercă să-i explice caracterul domnișorei Kitty. Firește, nici o artă n-ar putea egala un asemenea dar natural; fiindcă întotdeauna încrederea în firea ta bună și în simpatia pentru cei din jur, te fac să te simți demn de laudă, știi doar; și așa că nu poți să nu fii bun și simpatic. S-o luăm pe domnișoara Ellison, de pildă. Ascultă ce-ți spun eu, cu ea m-aș mîndri oriunde.

Prin „oriunde" Isabel înțelegea „ la Boston", și continuă să laude inteligența și rafinamentul tinerei, folosind acele expresii prin care unii își arată uimirea cînd descoperă la cîte un locuitor al Vestului roadele civilizației, expresii pe care nici un locuitor al Vestului nu le poate privi cu bunăvoință. Din fericire, domnișoara Ellison n-a fost nevoită să le asculte.

— Motivul pentru care s-a întîmplat să vină doar cu două rochii este că locuiește atît de aproape de Niagara încît putea să vină doar pentru o zi și să se întoarcă în ziua următoare. Colonelul este văr cu ea și

el împreună cu soția lui vin în Est în fiecare an și de data asta au rugat-o să viziteze cu ei Niagara. Mi-a repetat de nu știu cîte ori povestea la care am tras noi cu urechea cu atîta nerușinare în salonul hotelului; și nu știu ce i-a surîs mai mult: perspectiva care îi stă înainte sau ideea de-a face o călătorie în acest mod original. Nu m-a silit să-i ascult destăinuirile, dar nici n-a încercat să le țină pentru ea. Am ajuns să discutăm în cel mai firesc chip posibil; și după toate aparențele mi-a spus toate lucrurile astea despre ea fiindcă o amuzau și fiindcă îi eram simpatică. I-am povestit și eu cum odată la Mont Cenis mi-a rămas valiza în partea franceză și la Torino, pînă cînd au reușit să trimită după ea am fost nevoită să port lucrurile mătușei mele.

— Ei bine, constat că domnișoara Ellison a putut să te descrie prietenilor ei în culori foarte asemănătoare cu cele în care mi-ai descris-o tu pe ea, zise Basil. Cum au început aceste confidențe reciproce? Care dintre voi două a flatat-o mai întîi pe cealaltă cu încrederea ei în oameni? Ce altceva ai mai povestit despre tine?

— Am spus că sîntem în călătorie de nuntă, recunoscu Isabel cu un aer vinovat.

— Așa care vasăzică!

— Înțelege, iubitule! Am vrut să aflu și eu doar o singură dată, dacă arătăm ca doi îndrăgostiți în luna de miere.

— Și arătăm?

— Nu, veni răspunsul cu oarecare dezamăgire. Poate că, adăugă ea, am ascuns cu prea mult succes faptul că sîntem proaspăt căsătoriți. Știi ceva, Basil? continuă ea uitîndu-se cu îngrijorare în ochii lui, domnișoara Ellison m-a luat la început drept... sora ta!

Basil izbucni într-un hohot de rîs nestăpînit.

— Încă o asemenea victorie zise el, și sîntem pierduți; și rîse din nou exagerat. Cît de tristă este realizarea dorințelor omenești! La urma urmelor nu există nimic mai bun ca un eșec total pentru a-i face pe oameni fericiți.

Isabel nu-l asculta. Simțindu-se în deplină siguranță într-un colț întunecat al salonului pustiu ea îl strînse vindicativ într-o lungă îmbrățișare; iar apoi, ca și cum el fusese cel ce venise cu ideea unei asemenea relații execrabile, Isabel șuieră printre dinți detestabilele cuvinte, „Sora ta!" dîndu-i drumul cu o repulsie disprețuitoare.

La scurt timp după revărsatul zorilor vasul se opri în portul orașului canadian Kingston, un oraș frumos, întinzîndu-se pînă la marginea apei și lăsînd, datorită pietrei din care este construit în cea mai mare parte, senzația unei solidități englezești. Aici se urcară o mulțime de călători și nici ei, nici oamenii de pe chei nu arătau cîtuși de puțin ca americanii. Erau englezi sau irlandezi sau scoțieni, păstrînd încă pe obraji roșeața sănătoasă a Lumii Vechi, sau dacă erau canadieni, nu arătau cu nimic mai puțin viguroși; așa încît trebuia să te întrebi dacă nu cumva granița dintre Dominion* și Statele Unite nu constituie și o demarcație netă între o digestie bună și dispepsie. Acești provinciali nu aveau regularitatea trăsăturilor noastre și celor mai răsăriți dintre ei le lipsea acea sensibilitate a expresiei pe care ne-o dau nouă grijile; dar nici nu erau confruntați cu complexitățile vieții din orașele noastre. Totuși pînă și Isabel se văzu silită să admită că, în general, oamenii aceștia erau mai bine îmbrăcați decît ar fi fost un număr identic de americani de rînd într-un oraș de mărime identică și la fel de izolat. Docherii care încărcau vasul nu erau deloc grăbiți; glumeau amabil cu femeile care vindeau pe chei portocale și cartofi prăjiți, iar lumea noastră agitată părea dincolo de ocean mai degrabă decît doar dincolo de lacul acela.

Orașul Kingston are amintiri romantice de pe vremea cînd fusese Fort Frontenac, acum două sute de ani î

---

* Canada a devenit dominion britanic în 1867.

splendida apariție a contelui Frontenac* printre indieni, vrednicul La Salle** care i-a transformat zidurile de lemn în ziduri de piatră; luptele cu sălbaticii și apoi cu coloniștii din statul New York, pe care francezii și aliații lor îi prădau pornind din acest punct; distrugerea în timpul primului război cu francezii*** a fortului ridicat de La Salle și, în sfîrșit, capitularea, cu cîțiva ani mai tîrziu, în fața englezilor. Este un loc pe cît de pitoresc pe atît de istoric. Pretutindeni împrejurul orașului țărmurile sînt frumos împădurite și există o mulțime de insule minunate, — primele din cele O Mie de Insule de care este plin capul fluviului St. Lawrence și printre care își făcea acum drum vasul nostru. Mai sînt încă la fel de fermecătoare și aproape tot atît de sălbatice ca atunci cînd, în 1673, flotila de canoe a lui Frontenac le-a străbătut labirintul ieșind în largul lacului. În afară de un far ridicat pe una din ele, nu există aproape nici un semn că picior de om a călcat vreodată iarba fină de pe întinderile lor bolovănoase, mereu verde la umbra veșnică a pinilor și cedrilor. În lumina caldă a dimineții insulele ba se adunau, ba se risipeau în fața vasului, pe care unele aproape că-l atingeau cu penajul de plante mereu verzi; și dacă nici una nu era mare, în schimb unele erau atît de mici încît n-ar fi fost cine știe ce îndrăzneală să ți le imaginezi ca pe o specie uriașă de păsări de apă, care se strîng laolaltă și apoi se despart în calea lui. Te impresionează ciudat să descoperi că au rămas încă nerevendicate, în solitudinea naturii virgine de odinioară. În afară de interesul pe care îl prezintă datorită francezilor, aceste insulițe nu evocă nici un fel de asociații și se cer admirate doar pentru fru-

---

* Louis de Buade de Frontenac, guvernatorul francez al Canadei (1672—1862).

** Robert Cavelier La Salle (1643—1687), explorator francez al Americii de Nord.

*** Războiul dintre Franța și Anglia cunoscut sub numele de „Războiul regelui William" (1689—1697).

museţea lor. Într-adevăr pluteşte în jurul lor palida aureolă a unei legende privind răscoala canadiană din 1837, cînd se spune că încinătoarea lor multitudine a oferit adăpost cîtorva patrioţi. Dar imaginaţiei îi vine greu să se descurce cu acest episod din istoria modernă şi, într-un fel, nu te poţi ataşa afectiv de fiica acelui rebel veşnic la pîndă, care multă vreme a reuşit să-i păcălească pe urmăritorii tatălui ei, mutîndu-l pe acesta cu barca de pe-o insulă pe alta şi aprovizionîndu-l în timpul nopţii cu de-ale gurii. Rezerva se datorează fie dorinţei firești ca o eroină de dată atît de recentă să-şi merite faima pe baza unor fapte cu adevărat deosebite, fie unei simple răutăţi. Poate că ar trebui să adaug, ca să fiu drept cu ea, că o reprezentantă a propriului ei sex a fost aceea care a refuzat să-i acorde atenţie, interzicîndu-i lui Basil să se mai preocupe de ea. După ce acesta termină de citit din ghidul turistic despre isprava vitejească a fetei, Isabel îl întrebă dacă remarcase o o fată frumoasă cu bluză Garibaldi în dungi albe şi albastre şi cu o pălărie elveţiană, care se urcase pe vas la Kingston. Ea i-o arătă şi plină de curaj reuşi să-l facă să-i admire frumuseţea, care era de cel mai fermecător tip canadian. Naşterea ei în Lumea Nouă o salvase pe această fată de corpolenţa englezească; o roşeaţă mai delicată îi lumina obrajii; o graţie mai delicată îi îndulcea mişcările; şi totuşi era rotunjoară şi plinuţă, deşi în floarea tinereţii. Nu era atît de eterică în drăgălăşenia ei ca o americancă, dar nu era nici atît de nervoasă şi nu avea nimic din dureroasa fragilitate a acesteia din urmă. Expresia îi era puţin absentă, trebuie să recunoaştem; dar în felul ei era fără cusur. Arăta ca cea mai docilă fiică şi promitea să devină cea mai supusă nevastă. Avea un gust impecabil la îmbrăcăminte, declară Isabel, costumul ei format din bluza în dungi albe şi albastre şi pălăria elveţiană (aşezată peste bogăţia părului castaniu închis) fiind completat cu o fustă neagră de mătase.

— Se poate vedea, adăugă ea, că e o fustă veche transformată. E îmbrăcată pe cît de cochet, pe atît de ieftin.

Lucrul acesta îl surprinse pe Basil, care pusese somptuozitatea personală a tinerei pe seama îmbrăcămintii, crezînd că are o toaletă enorm de scumpă. Cînd fata coborî împreună cu însoţitoarea ei la unul din cele mai jalnice debarcadere de ţară, îi lăsă în cea mai mare încurcătură în privinţa ei. Făcea acolo o vizită sau era oare interiorul Canadei plin de asemenea fiinţe elegante şi cochete? De unde îşi dobîndise gustul, distincţia, manierele? Cînd o pierdură din priviri, căci fata ajunsese în umbra pădurii, simţiră că plecarea ei îi întristase, deşi erau bucuroşi că o văzuseră şi gîndindu-se mai bine, simţiră că n-ar fi putut cere de la ea mai mult decît le oferise — şi anume faptul că pur şi simplu existase timp de cîteva ore în prezenţa lor. Îşi dădură seama că frumuseţea nu era doar propria-i scuză pentru a exista, ci că ea flata, privilegia şi îmbogăţea lumea consimţind să existe.

La Prescott, vaporul cu care veniseră de la Charlotte promiţîndu-li-se o călătorie directă pînă la Montreal, se opri şi se văzură transbordaţi pe un vas mai mic cu dezagreabilul nume **Banshee***. Era un vas foarte vechi, hodorogit şi murdar corespunzînd întru totul caracterului unui duh irlandez. În plus, era deja prea încărcat cu pasageri, iar acum după ce-şi mai adăugase şi lumea de pe vaporul nostru îşi dublase efectivul, şi prietenii noştri se întrebau dacă nu aveau să străbată pragurile în chip pe cît de incomod pe atît de primejdios. Cu toate acestea, tovarăşii de drum prezentau o asemenea varietate umană, încît în parte îşi compensau numărul mare. Firește printre ei se afla şi o întreagă armată ne mirese venite de la Niagara sau din alte părţi şi curînd apărură nişte forme curioase de mani-

* În folclorul irlandez, fantoma unei femei care prin tînguirile ei prevesteşte moartea.

festare a pasiunii arzătoare de care dădeau dovadă majoritatea. Dacă ei îi place, este foarte bine și poate fi chiar excelent ca o fată nu prea drăguță să se mărite cu un bărbat de-o vîrstă venerabilă; dar ca ea să exagereze ideea de devoțiune mîngîindu-i pe furiș obrajii veștezi, aduce prea mult a reproș adresat marelui public; iar, pe de altă parte, dacă mireasa este foarte tînără și drăguță cînd o vede în mijlocul unui grup de tinere confirmînd prezența soțului doar prin cîte o doiană ascuțită aruncată lui din cînd în cînd, spectatorul își îndreaptă fără să vrea simpatia spre soțul cu păr alb. Deși nimic n-ar fi putut fi mai demn de laudă decît felul în care tinerele o înconjurau ca niște adevărate surori pe această din urmă mireasă. Făceau parte din clasa irlandezilor mai înstăriți și dacă eventual pentru ea căsătoria cu un bărbat atît de bătrîn fusese un sacrificiu, ele făceau tot posibilul să dea evenimentului cel puțin însuflețirea unui praznic. Erau cinci sau șase fete zdravene, frumoase, cu rotunjimi generoase și culori sănătoase, însoțite fiecare de cîte un curtezan chipeș cu care glumeau pe un ton grosolan și rîdeau cu nepăsare celtică. Unul din tineri se trezi că-i zboară pălăria peste bord și se văzu nevoit să se lege la cap cu batista iubitei sale; gestul acesta trecu drept lucrul cel mai reușit de pe lume și dădu naștere unui nesfîrșit șir de glume și tachinări. Erau cu toții bine îmbrăcați și s-ar fi putut crede că bătrînul mire contribuise la întreținerea întregii familii de tineri frumoși, sănătoși, fără griji. Într-o oarecare măsură așa și arăta căci avea o milă jalnică pentru un mire; astfel încît un cuplu de însurăței foarte tineri din apropierea grupului surioarelor însoțite de iubiții lor, nu-și mai puteau desprinde ochii de pe figura lui abătută. „Poate că și el nenorocitul se simte tînăr sufletește!" părea să spună privirea junei neveste.

De dragul brizei ușoare care adia și pentru a vedea cît mai bine pragurile, toți pasagerii de pe **Banshee** ieșiseră pe puntea de promenadă, și era o înghesuială aproa-

pe ca în tramvaiul cu cai de ora şase care circulă spre împrejurimile Boston-ului. Grupurile de oameni în picioare sau şezînd stăteau ca sardelele, iar umbrelele de soare, mai mici sau mai mari, deschise toate, formau un fel de acoperiş aproape neîntrerupt. Sub el, Isabel mai sporovăia din cînd în cînd cu familia Ellison de lîngă ea, dar nu era o atmosferă care să trezească sentimentul comuniunii sociale şi în sinea ei Isabel se bucură cînd după o vreme cei trei îşi părăsiră poziţiile.

Era o căldură ucigătoare şi pe majoritatea oamenilor această căldură îi întristă şi îi amuţi. Din cînd în cînd norii care trîndăveau deasupra capetelor se ciocneau şi lăsau peste pămînt o scurtă şi aprigă aversă de ploaie care parcă făcea aerul mai puţin respirabil decît înainte. Malurile pustii erau îngălbenite de secetă; insulele se făceau tot mai sălbatice şi mai aride; fluviul străbătea mile în şir un ţinut care nu dădea nici un semn de viaţă omenească. Fluviul St. Lawrence nu are nimic din pitorescul cutezător al fluviului Hudson şi aduce mult mai mult cu vărul său îndepărtat, Mississippi. Malurile îi sînt joase, ca ale lui Mississippi, curentul rapid drumul croit prin ţinuturi solitare. Fiecare inspiră senzaţia aventurilor de demult: ambele sînt bîntuite de spectrul iezuitului în sutană şi al oşteanului în zale medievale; aceeaşi rasă veselă, evlavioasă şi cutezătoare le-a conferit amîndurora o nemuritoare aureolă romantică. Dacă apa ar avea o culoare de-un auriu întunecat în loc de acest verde translucid, iar malurile şi insulele ar fi acoperite de plopi canadieni şi sălcii în loc de cedri întunecaţi, te-ai putea crede fără nici o greutate pe Mississippi, între Cairo şi St. Louis, pînă-ntr-atît te izbeşte asemănarea dintre principalele elemente ale peisajelor oferite de aceste două fluvii. Doar că, schiţînd asemănarea, nu ştii exact ce să faci cu munţii din Vermont, care de pe apele fluviului St. Lawrence se văd profilaţi vag la orizont, sau cu pitoreştile sătucuri franţuzeşti care încep să se afate de cum începi să pătrunzi mai în adîncul părţii de sud a Canadei. Au un aspect atît de tihnit, cu căsuţele lor cu lucarne strînse ciorchine în jurul tur-

lelor de biserică, încît pare imposibil să-i fi adăpostit cîndva pe sălbaticii şi pe crîncenii fermieri care, înarmaţi cu torţe, cuţite de scalpat şi **tomahawk-uri**, i-au hărţuit timp de o sută de ani pe cei ce locuiau la hotarele Noii Anglii. Dar imediat după ce cobori prin Long Sault* treci pe lîngă cătunul numit St. Regis, unde s-a dat foc torţei care a învăluit în flăcări oraşul Deerfield trezindu-i din somn pe locuitori, fie pentru a da ochi o moarte fulgerătoare, fie pentru a gusta din amarul captivităţii. Clopotul trimis din Franţa pentru indienii creştinaţi de iezuiţi, capturat de-o corabie engleză şi dus la Salem, iar de-aici vîndut la Deerfield, unde îi chema pe puritani la rugăciune, pînă ce, în cele din urmă, îi adună şi pe indienii conduşi de preoţi şi pe acei **habitants**** de pe-o întindere de sute de mile de iarnă şi natură neîmblînzită ca să-l salveze de pîngărire — acest clopot fatidic stă şi acum atîrnat în clopotniţa de la St. Regis şi de aproape două secole îi invită la slujbele de dimineaţă şi de seară pe copiii celor ce-au luptat atît de crîncen, au cutezat şi au îndurat atîtea pentru el. Trecînd pe acolo, prietenii nostri l-ar fi ascultat cu dragă inimă în speranţa că vor desluşi în sunetul lui cine ştie ce notă tristă a istoriei; dar el atîrna tăcut peste cătunul amuţit, care, pe malul rîului, în soarele fierbinte al după-amiezii, părea la fel de lipsit de viaţă ca şi Deerfield-ul ars demult din temelii.

Îşi întoarseră privirile de la cătun pentru a se uita la un domn care tocmai îşi făcuse apariţia într-o manta uşoară de călătorie, de culoarea muştarului. Basil întrebă:

— N-ai vrea să cunoşti originea, povestea vieţii şi sentimentele ascunse ale unui bărbat care călătoreşte îmbrăcat într-o manta de-o asemenea nuanţă? Sau domnul de colo, cu batista udă peste ochi, crezi că face o

---

* Pagul cel lung (engl.).

** Locuitori (fr.). Denumire dată locuitorilor de origine franceză din Canada şi Louisiana.

călătorie de plăcere? Uită-te la tinerii aceia din Omaha; de cînd am plecat de la Kingston se tot giugiulesc și se hîrjonesc. Crezi că la Omaha toți sînt așa de bine dispuși? Dar mai bine uită-te la o figură mai surprinzătoare decît toate cele pe care le-am văzut pînă acum pe vasul acesta încărcat cu figuri de nedescris!

Era un tînăr înalt, chipeș, cu aer străin, bine îmbrăcat și contrastînd impresionant cu restul prin eroicla hainelor. Dar ceea ce îți atrăgea mai mult atenția la el era o cruce mare, bătută în briliante și avînd în vîrf un vultur de aur cu două capete. Această podoabă pusă la vedere pe reverul său stîng îți lua privirile; la mînă îi strălucea un magnific inel cu diamant și mai avea și un impunător lornion cu care, din cînd în cînd, urmărea maiestuos peisajul. Pe măsură ce impunătoarea lui prezență creștea în ochii Isabelei, „Iată", se gîndea ea, „un om cu adevărat distins. Fără doar și poate, iubitule", adăugă apoi cu voce tare adresîndu-se lui Basil, „trebuie să fie vreun nobil străin aflat aici în călătorie"; și recapitulă în minte anunțurile din ziare privind vizitele unor aristocrați din alte țări, încercînd să-l identifice cu vreunul din ei. Crucea trebuia să fie vreo decorație sau vreun ordin străin și Basil își dădu cu părerea că probabil respectivul este membru al vreunei legații de la Washington care venise acolo să-și petreacă vacanța de vară. Crucea îl punea în încurcătură, dar vulturul bicefal, zise el, însemna fie Austria, fie Rusia; probabil Austria, căci cel ce îl purta arăta o idee cam prea civilizat pentru un rus.

— Chiar așa! Ce aer are. Să nu-mi spui mie, Basil, că nu există nimic în sînge! exclamă Isabel, care în adîncul sufletului era o aristocrată înverșunată, ca toate reprezentantele sexului ei, deși în principiu se dovedea destul de democrată.

În timp ce Isabel rostea toate acestea, obiectul atenției sale cerceta cu privirea diferitele grupuri din jurul lui, nu cu trufie, nu cu aroganță, ci cu o negreșită urmă de superioritate inconștientă.

— Ah, ce privire! adăugă ea; nu poate fi decît rodul unei obîrşii înalte şi al multor generaţii de strămoşi! Mă intrigă din ce în ce mai mult, iubitule. Vreau să aflu cine este. Nu poţi inventa vreun pretext ca să-i vorbeşti?

— Nu, n-aş putea-o face civilizat; şi fără îndoială că m-ar pune la punct cum aş merita, dacă m-aş băga peste el. Să aşteptăm să ne dezvăluie soarta cine este.

— Bănuiesc că n-avem ce face, dar e oribil; e într-adevăr oribil. E uşor să vezi că e vorba de cineva distins, continuă Isabel, pe cînd eroul ei se plimba pe puntea de promenadă croindu-şi drum politicos, dar totodată semeţ printre ceilalţi pasageri şi făcînd peisajul să se bucure de privilegiul privirilor sale aruncate prin lornion cînd dintr-un loc, cînd dintr-altul. Nu vorbea cu nimeni şi Isabel presupuse pe bună dreptate că nu ştia engleza.

Între timp se apropia ora mesei, dar nici urmă de masă. Orele douăsprezece, unu, două veniră şi trecură şi apoi, în sfîrşit, sosi şi prînzul, care fusese amînat, se pare, pînă ce bucătarul reuşise să-şi adune forţele în suficientă măsură pentru a satisface cerinţele unui număr dublu de oameni faţă de cel pe care se pregătise el să-i servească. De remarcat la ofiţerii şi echipajul vasului Banshee era faptul că deşi nu se ţineau la distanţă de pasageri cum procedau dispreţuitor americanii, erau cam sărăcuţi cu duhul şi nu numai că făceau totul foarte lent (după obiceiul canadienilor), ci şi cu o lipsă de eficienţă care la noi ar fi trecut drept insolenţă. Lumea se aşeză la masă în cîteva serii, primind cea mai proastă mîncare gătită vreodată: mai întîi doamnele, iar apoi domnii, după cum reuşeau să facă rost de cîte un scaun. Spre marea lui satisfacţie Basil găsi un loc în seria a doua şi încă în dreapta distinsului străin.

— Firește, m-am fîstîcit puţin, zise el în relatarea episodului, pe care la solicitarea Isabelei, se văzu nevoit s-o facă de îndată, dar mi-am amintit că sînt cetăţean american şi am încercat să-mi păstrez calmul cu demnitate. Preţ de cîteva minute am stat tăcut în faţa

unei farfurii cu castraveți fleșcăiți așteptînd prînzul și întrebîndu-mă dacă să mă adresez străinului în franceză sau în germană — fiindcă știam că nu m-ai fi iertat în veci dacă aș fi lăsat să-mi scape o asemenea șansă — cînd omul s-a întors chiar el spre mine și mi-a vorbit:

— Grozav! Și ce-a spus, dragule?

— A spus: „A naibii plictiseală, să aștepți atîta", cu cel mai autentic accent folosit de cei din statul New York.

— Nu pot să cred! rămase Isabel cu gura căscată.

— Ba să crezi. După aceea mi-am luat curajul să-l întreb ce semnificau crucea și vulturul cu două capete. A dat dovadă de condescendența unui adevărat nobil. „O, mă bucur că vă plac", îmi spune el, „și nu-i nici o supărare că ați întrebat". Și mi-a explicat. Poți să-ți imaginezi ce este? Este emblema celui de-al cincizeci și patrulea grad în societatea secretă din face fac parte!

— Nu pot să cred!

— Întreabă-l atunci tu singură, e un tip foarte cumsecade. „Ah, ce privire! Nu poate fi decît rodul unei obîrșii înalte și a multor generații de strămoși!" repetă el, insinuînd în mod dezgustător că el nu fusese părtaș la eroarea lor comună.

Care ar fi putut fi replica lui Isabel e imposibil de știut, căci în aceeași clipă atenția i-a fost reținută de știrea care circula printre călători că în scurt timp vor ajunge la pragurile de la Long Sault. Privind înainte ea văzu strălucirea și clocotul apelor, care părură ochilor ei negreșit la fel de amenințătoare ca pragurile dinaintea Niagarei. Vasul trecuse deja de Deplan și de Galopes, așa că gustaseră cu anticipație din plăcerea sau groaza care te cuprind cînd străbați aceste nouă mile de mare furtunoasă. Traversarea pragurilor fluviului St. Lawrence este o chestiune de gust. Pasagerilor le place mai mult decît căpitanului și pilotului, dacă e să judecăm după fețele lor, iar femeilor și copiilor le place mai mult decît bărbaților. Este fără îndoială ceva foarte palpitant, pitoresc și de-o frumusețe sălbatică. Cînd vasul pătrunde în curentul clocotitor copiii încep să țipe

şi să rîdă, femeile scot ţipete de încîntare; valuri mari înspumate izbesc prora şi dau năvală spre pupa în vreme ce vasul se afundă în ape şi apoi saltă înainte, uşor ca o pasăre dusă de adierea vîntului; malurile sălbatice şi insulele dispar rapid din faţa ochilor, încordarea vasului se simte în fiecare fibră a trupului. Dar căpitanul cu o figură gravă stă jos în faţa cabinei pilotului trăgînd din pipă, piloţii trag zdravăn de timonă; văzduhul e plin de mugetul răguşit al apelor; în locurile unde iureşul curentului nu clocoteşte, se văd stîncile maronii de dedesubt şi pe cînd vasul care se zvîrcoleşte şi se opinteşte aruncîndu-te ba într-o parte, ba într-alta, ai o vagă senzaţie că poate ceea ce se întîmplă se cheamă izbîndă şi nu distracţie. Cînd, după ce ai coborît prin pragurile de la Long Sault, te uiţi în spate şi vezi talazurile acelea uriaşe rostogolindu-se pe panta abruptă în urmă ta, îţi mărturiseşti că „fără îndoială e ceva magnific, dar numai plăcere nu se poate numi". Saluţi cu satisfacţie mută porţiunea dreaptă de rîu dintre pragurile Long Sault şi Cocteau şi admiri încîntătoarea liniştе a frumosului lac St. Francis în care fluviul îşi lasă o parte din ape. Apoi străbătut de lungi fiori, vasul pătrunde în pragurile Cocteau, coborînd apoi prin pragurile Cedar şi pe la Cascade. Pe stîncile din acest ultim loc se vede scheletul unui vas naufragiat, în care se mai înfig şi acum colţii de lup ai urgiei apelor. Se spune că nimeni nu şi-a pierdut viaţa în acest naufragiu. „Dar ce s-ar întîmpla, se gîndi Basil, dacă Banshee cu toţi oamenii ăştia înghesuiţi la probă ar eşua pe-o stîncă?" Cît despre Isabel, ea privi cu indiferenţă vasul naufragiat, cum făcură de altfel toate celelalte femei; dar lor le convenea, căci nu puteau să înoate şi deci nu trebuiau să se salveze singure. „Mai avem de străbătut pragurile La Chine, se bucurau ele, şi acelea sînt cele mai îngrozitoare dintre toate!"

Trecură de lacul St. Louis; acum se putea zări strălucirea pragurilor La Chine. Căpitanul se ridică de pe scaun, îşi scoase pipa din gură şi cu ea făcu un gest prin care solicita liniştе.

— Doamnelor și domnilor, zise el, cînd trecem prin aceste praguri este foarte important ca vasul să nu se dezechilibreze. Vă rog să rămîneți pe locurile unde vă aflați.

Se lăsase deci amurgul, căci vasul era în întîrziere. Din satul indian de pe mal îl semnalizară pe căpitan ca să afle dacă nu avea nevoie de un pilot local; căpitanul refuză și apoi vasul se avîntă în valurile furioase. Se afunda în ape și apoi sălta cînd într-o parte, cînd în cealaltă, de la o stîncă la alta, atingînd un ultim colț de piatră a cărui zgîrietură teribilă făcu să tremure toate inimile.

Apoi pericolul trecu și frumosul oraș Montreal se dezvălui privirilor, întins la poalele unui munte verde întunecat și înălțîndu-și numeroasele lui turle în trandafiriul asfințitului: se vedeau mari și impresionante cele două turnuri gemene ale catedralei franceze.

Basil sperase ca primul contact cu acest oraș celebru să fie facilitat de niște asociații concludente de idei. Intenționase să evoce pentru Isabel măcar unele reflecții palide ale frumosului portret făcut de Parkman* acelui Maisonneuve** care a fondat și a consacrat Montreal-ul. Își aminti dintr-o strălucire cuvintele marelui istoric; dar în aceeași clipă din cabină ieși o tînără persoană foarte drăguță, prezentînd toate indiciile că ar fi o tînără și frumoasă actriță, inclusiv pe acela că avea drept însoțitoare o femeie mai în vîrstă, nelipsită din trecutul îndepărtat al oricărei tinere actrițe. Toată ziua fata cochetase îndrăzneț cu niște cunoștințe de-ale ei, tineri englezi și canadieni, și după ce trecură de pragurile La Chine ea cucerise inimile tuturor bărbaților sărind bruse

---

* Francis Parkman (1823—1893), istoric american care și-a dedicat o mare parte a studiilor sale colonizării de către francezi a continentului nord-american.

** Paul de Chomedey de Maisonneuve (1612—1676), explorator francez întemeietorul așezării Ville Marie (1642) care mai tîrziu va deveni Montreal.

în picioare, apostrofînd torentul cu o mină încîntătoare și dînd glas unui cîntec delicios. Acum, apropiindu-se de oraș, zăriră podul Victoria care se întindea lung, peste rîu și din cauza lungimii sale arăta atît de aproape de suprafața apei încît părea un obstacol în calea vaporului.

— Mă întreb, spuse unul din admiratorii actriței — un canadian care semăna exact cu castorul de pe ecusonul provinciei lui natale, și ale cărui galanterii greoaie actrița le primise cu aceeași veselă și impertinentă nonșalanță — mă întreb dacă putem să trecem direct pe sub podul acela?

— Nu, domnule! răspunse tînăra și drăguța actriță cu o promptitudine surprinzătoare. vom trece direct peste el.

La această dulce și neghioabă impertinență, canadianul mult prea buimac pentru un castor, și toți ceilalți, izbucniră în rîs; dar nobilele nuanțe istorice ale gîndurilor lui Basil dispărură irevocabil cu o demnitate rănită lăsîndu-l rușinat — fiindcă și el izbucnise în rîs odată cu ceilalți.

CAPITOLUL VIII: SENZAȚIA LĂSATĂ DE ORAȘUL MONTREAL

Senzația de călătorie în străinătate, după care alergaseră turiștii noștri în tot timpul voiajului și pe care o cunoscuseră într-o oarecare măsură la Kingston și pe fluviul St. Lawrence, spori încă din prima clipă petrecută la Montreal; și salutară pînă-ntratît faptul, încît aproape că se bucurară să piardă la schimbul dolarilor pe care conducătorul omnibuzului nu accepta să-i primească decît cu un rabat de douăzeci de cenți. A doua zi dimineața la micul dejun nu se mai văzură în stare să spună în ce țară nimeriseră. Chelnerii aveau o foarte slabă spoială de engleză peste franceza lor maternă și între ei discutau pe limba lor; dar majoritatea mîncărurilor erau gătite pe gustul englezilor, iar totul la un loc era o imitație proastă de hotel american. Același amestec de obiceiuri și rase le creă tot felul de nedumeriri în tot timpul ședерii lor acolo; prăvăliile erau englezești, iar vînzătorii erau de obicei francezi; birjarii erau adesea irlandezi, iar pe străzi răsuna clopotul tramvaielor cu cai americane, purtînd pioase semne de modă veche. Pretutindeni erau biserici și mînăstiri care aminteau de originea ecleziastică și feudală a orașului; marele pod, cheiul superb cu șirul lung de docuri întrecute doar de cele din Liverpool, edificiile impunătoare ale băncilor și companiilor comerciale și casele mari, trainice, de pe străzile mai liniștite, proclamau moștenirea energiei și cumpătării protestante.

Pe amicii noştri strălucirea modernă a Montereal-ului îi interesa mult mai puţin decît rămăşiţele trecutului şi acele trăsături care identificau oraşul cu o credinţă şi un popor diferite de-ale lor. Isabel mai că s-ar fi spovedit oricăruia dintre preoţii în sutană neagră întîlniţi pe stradă; iar Basil ar fi îngenuncheat cu uşurinţă în faţa oricărei călugăriţe cu chip palid, care se strecura lin prin mulţime. Era o încîntare să iei trăsura şi să te duci nu la cimitir, nu la biblioteca publică, nu la silozurile de cereale sau la noul parc recent împodobit cu stînci artificiale şi lăstari de plante mereu verzi — nu la vreuna din fermecătoarele locuri de recreaţie ale propriilor noastre oraşe, ci, ca în Eurpoa, la biserici cu superstiţiile lor neîndurătoare, biserici cu picturi şi statui cumplite, cu mirosul persistent al tămîii de la slujba de dimineaţă, cu confesionalele lor, cu sacristanul care încasează, cu credincioase, care îngenuncheate ici şi colo rostesc rugăciuni cu ochii închişi sau cu privirile rătăcite, după cum sînt femei bătrîne sau tinere! Nu apăr sentimentalismul slab — numiţi-o răutate dacă vreţi — dar îl înţeleg şi îl scuz din toată inima.

Isabel şi Basil s-au dus mai întîi, firește, la Catedrala franceză, oprindu-se în drum să se plimbe puţin prin piaţa Bonsecours, unde o mulţime de habitants vin toţi cu căruţele încărcate cu păsări, fructe şi legume şi unde fiecare căruţă reprezintă un obiect de studiu. Iată o pereche de ţărani tineri, cu figuri de oameni simpli, care şi-au expus minunat marfa: unt, ouă şi pui; iată o fată cu faţa netedă, ochi negri şi păr negru, care arăta de parcă o infuzie de sînge indian i-ar fi întunecat roşul obrajilor şi care prezida peste nişte grămezi de ceapă, cartofi, sfeclă şi napi; o bătrînă cu faţa scofîlcită ca o coajă de nucă, în spatele unui atrăgător aranjament de pere şi cireşe; mai încolo o întreagă familie făcea negoţ cu turtă dulce de diferite forme, unele pioase, altele groteşti. Există aici spectacole vesele oferite de baticurile şi eşarfele strălucitoare şi de lîna şi aţa în toate culorile; şi există spectacole triste, date de hainele vechi şi tot

felul de mărfuri la mîna a doua; dar mai presus de orice, domină abundența de roade ale livezilor și grădinilor, în timp ce în interiorul frumoasei hale se află tejghelele măcelarilor, iar la subsol o întreagă lume de ustensile casnice, articole de sticlărie, de fierărie, obiecte din lemn. Ca și în alte țări latine, fiecare meșter își laudă produsele, dar tocmeala nu se desfășoară atît de zgomotos ca în țările latine de peste ocean. Protestele concesiile și invocarea sfinților nelipsite în tranzacțiile comerciale din piața Bonsecours, se fac aici cu voce joasă. Precupețele grase, care lîncezesc lîngă marfă de-abia dacă își fac auzite glasurile dincolo de borurile largi ale pălăriilor de paie atunci cînd se tocmesc molcom cu cumpărătorii sau tăifăsuiesc liniștite între ele.

În catedrală există poate cele mai proaste picturi din lume, iar masivii stîlpi din lemn de pin sînt afumați fără nici un fel de scrupule ca să arate ca de marmoră; dar turiștii noștri se entuziasmară de parcă s-ar fi aflat în catedrala Sfîntul Petru din Roma; de fapt ea are ceva din imensitatea de habar și din caracterul impresionant al acesteia. Ei nu-i cereau să fie nici frumoasă, nici măreață; doreau doar să le evoce îndrăgita urîțenie și mult iubita hidoșenie și incongruență a ceea ce însemnau în amintirea lor bisericile catolice tipice; și această catedrală reuși să facă acest lucru și încă mai mult, să adauge un efect propriu, oferindu-le spectacolul unui bătrîn indian tuciuriu, care îngenuncheat înaintea altarului principal, își număra mătăniile rostind printre lacrimi și suspine rugăciunile plătite cu atîta martiraj și eroism de cei ce îi învățaseră pe semenii lui să le rostească.

— Ăla de-acolo e un sălbatic, zise băiețandrul francez care le servea drept ghid, impacientat de interesul lor pentru ceva atît de nedemn de atenție ca acest barbar cu gemetele lui.

Băiatul trecea iute de la un obiect la altul și explicațiile lui rapide erau tratate cu totală neatenție.

— Acum e timpul să ne urcăm în turn, anunță el, iar ei porniră cu plăcere în anevoioasa ascensiune, deși este discutabil dacă nu cumva ascensiunea unui turn nu seamănă prea mult cu ascensiunea unui munte pentru a putea oferi vreo compensație.

Din turnul catedralei Notre Dame, călătorul e sigur că i se va deschide o panoramă pe care, lăsînd la o parte încordarea nervilor, tremurul mușchilor și gîfîitul respirației se prea poate s-o admire cu încîntare și așa cum stau lucrurile, imposibil să n-o privească cu uimire. Numai splendoare cît vezi cu ochii. Toate elementele peisajului au ceva măreț. La picioarele tale se întinde orașul în care urîciunea e mai puțin prezentă decît în orice alt oraș de pe continentul nostru și care este înobilat pretutindeni de falnice edificii civice, împodobit cu biserici frumoase și mărginit de alei umbroase, cu vile și reședințe impunătoare. În spate se ridică un munte minunat, înverzit cu păduri și grădini pînă sus pe creastă și flancat la est de o nesfîrșită cîmpie fertilă și la vest de-o altă întindere nesfîrșită, prin care, tulbure și întunecat, rîul Ottawa se zorește spre confluența cu fluviul St. Lawrence. Apoi, unite, aceste două mari cursuri de apă trec de oraș, luminînd pînă la sud vastul ținut al șampaniei, în timp ce în extremitatea sudică, la fel ca în cea nordică, se ridică crestele învăluite de nori ale munților din depărtare.

Privind toată această măreție, călătorii noștri, cu smerenie în suflete, recunoscură tacit că această metropolă colonială nu numai că era demnă de titlul ei, dar dădea dovezi de solidă prosperitate, neîntrecută de nici unul din orașele abundente și lăudăroase ale Republicii*. Cu mult înainte de-a părăsi Montreal-ul depășiseră această slăbiciune, dar încîntați, continuară să-i cinstească superba frumusețe.

Firește, zidurile turnului sînt mîzgălite pînă sus cu numele celor ce l-au vizitat, în majoritatea lor americani, care vara vin grămadă în Canada în număr

* Este vorba de Statele Unite ale Americii.

mare. Ei modifică viața din hoteluri, iar punctele de interes turistic prosperă de pe urma mărinimiei lor. Prietenii noștri i-au întîlnit la tot pasul, deosebindu-i dintr-o privire de băștinași, care și ei la rîndul lor se distingeau ușor unii de alții. Canadienii de origine franceză au aproape întotdeauna în ei ceva de rînd, țărănesc, sau dacă depășesc această stare, au pe figură și în comportament o anume platitudine burgheză; canadienii de origine engleză se deosebesc de numeroșii englezi aflați acolo, datorită efortului de-a arăta mult mai englezi decît aceștia din urmă. În esența ei, viața socială a coloniei rămîne strîns legată de metropolă, ceea ce se vede clar, indiferent care ar fi tendința politică; iar monumentele și inscripțiile publice proslăvesc această legătură afectivă.

La catedrala engleză, efectul este subliniat de epitafurile celor ale căror vieți au fost în egală măsură închinate slujirii Angliei și a credincioasei sale fiice; iar călătorii noștri, indiferent de lipsa lor de simpatie pentru acest sentiment, se văzură nevoiți să recunoască o anume frumusețe în acea atitudine de mîndră și demnă veneratie. Iată cel puțin un popor care nu s-a desprins cu propriul trecut, ci a păstrat în viață și în moarte neștirbite legăturile oferite nouă doar de istorie. Aceasta conferea noului teritoriu farmecul tipurilor de demult; împrumuta prezentului prozaic ceva din poetica strălucire apusă a tradiției aristocratice. Ici și colo pe plăcile cu inscripții se vedea cîte un titlu de noblețe. și pretutindeni se putea citi limba ceremonioasă a loialității și veneratiei pentru lucruri pe care noi, americanii, le-am aruncat să se aleagă praful de ele. Este o biserică frumoasă, într-un admirabil stil gotic englez; și dacă te arăți entuziasmat de ea, un individ mătăhălos cu figură de englez, în niște straie ecleziastice sumbre îți spune pe ton destul de tăios că poți să intri și în liniștea interiorului ei te poți simți în Anglia, dacă vrei — ceea ce, eu unul, nu doresc. Nici prietenilor noștri această catedrală nu le-a plăcut atît de mult ca Biserica Iezuiților, cu pictura ei,

mai mult decît acceptabilă, cu fresca în culori reci a plafonului, cu arhitectura în stilul calm al Renașterii și cu țărăncuța cu ochi negri care se ruga în fața unui altar lateral la fel ca în deplorabilele țări mult invidiate, iubite de noi toți ; nu le-a plăcut nici măcar cît catedrala irlandeză, următoarea vizitată de ei. Aceea este într-adevăr o catedrală fastuoasă, pictată și aurită à merveille* și pretutindeni înțesată de sfinți și crucifixuri mai mari sau mai mici și de picturi incredibil de proaste — exceptîndu-le pe cele din catedrala franceză. Există, firește, o serie reprezentînd patimile lui Isus ; și un bătrîn zdrențăros — un bătrîn, a cărui voce se înecase demult în whissey auzindu-se acum doar într-o șoaptă fantomatică — de cum îl văzu pe Basil că își îndreaptă privirile spre respectivele picturi ,nu-l lăsă pînă nu-i arătă pe toate, dîndu-i lungi și obositoare explicații.

— De ce l-ai lăsat pe nenorocitul acela bătrîn să te plictisească și la urmă i-ai mai dat și bani pentru asta ? întrebă Isabel

— Mi-a amintit cu atîta deliciu de excrocheriile din alte țări și timpuri, încît nu m-am putut abține, răspunse el ; și pe loc, în ochii amîndurora, acel biet bețivan irlandez în zdrențe apăru transfigurat într-o adimrabilă replică a unui cerșetor din Italia.

Cam așa reacționau întotdeauna oamenii aceia absurd de sentimentali, pe care totuși nu mă lasă inima să-i blamez pentru nebunia lor, deși aș putea înșira tot atîtea motive pentru care le-aș imputa-o. De ce, la urma urmelor, vă găsim America asemănătoare Europei ? Oare ruinele, impostura, mizeria și superstițiile care îl împresoară pe călător în străinătate sînt atît de neprețuite încît să-l facă să dorească să și le imagineze la tot pasul în propria lui emisferă ? Sau poate că la noi ignoranța, nevoia și incredibilul nu iau forme efective și atunci trebuie să căutăm la nesfîrșit în alte țări un contrast pentru bunăstarea și

* Minunat (fr.).

inteligența noastră nativă ? Cam așa sunau întrebările ce și le-au pus unul altuia acest cuplu vinovat înainte de-a porni să viziteze mînăstirea „Călugărițelor cenușii" cu o nerăbdare și o plăcere pe care bănuiesc că nici perspectiva celei mai frumoase expoziții de școală publică din Boston nu le-ar fi putut inspira. Dar, chiar așa, de vreme ce trebuie să existe călugărițe cenușii, nu e oare bine că sînt și persoane sentimentale, cărora palida și trista lor existență le produce o melancolică plăcere ?

Mînăstirea se află la o dsitanță bună de catedrala irlandeză și îndreptîndu-se spre ea turiștii noștri îi cerură birjarului să-i ducă pe una din puținele străzi vechi franțuzești care au mai rămas în Montreal. De la prima vizită a lui Basil incendiile și renovările făcuseră prăpăd printre straniile case de odinioară ; dar în cele din urmă dădură de-o stradă îngustă, foarte veche, Rue Saint Antoine — sau indiferent ce alt nume de sfînt o fi avut — unde nu văzură nici o frigură sau casă englezească. Ușile micilor locuințe fără etaj se deschideau direct în stradă și în interior vedeai cîte o madame grasă, probabil mama, ocupată cu treburile casnice și un monsieur uscățiv, probabil soțul mai în vîrstă, fumînd lîngă fereastra deschisă ; pe pardoselele curate se tîrau bebeluși francezi ; pe pereți, în litografii viu colorate martiri francezi (să zicem Lalement sau Brébeuf, care și-au dat viețile eroic pentru convertirea Canadei) își ridicau ochii la ceruri ; printre ghivece cu flori, la ferestrele frontoanelor de pe acoperișurile de tablă, stătea și cosea cîte o fată cu păr mătăsos, sper — podoabă romantică a fiecărei căsuțe. Aerul străin și vechi al străzii era accentuat de inscripția de pe un zid : **„Sirop adoucissant de Madame Winslow"***.

Încă din 1692, în interiorul întinselor ziduri ale Mînăstirii „Călugărițele Cenușii" au oferit refugiu bătrînilor infirmi și copiilor abandonați, iar acum din itinerariul obișnuit al oricărui turist face parte și vizitarea spitalu-

* Sirop calmant făcut de doamna Winslow (fr.).

lui lor la ora amiezii, cînd le poți vedea pe maici rugîndu-se în capelă. Este o capelă goală, cu pereți albi și cu obișnuita colecție de icoane și crucifixuri. Pe băncile joase de pe margini stăteau credincioșii și curioșii, aceștia din urmă în număr mai mare și în special americani, atenționați din cînd în cînd să facă liniște de către un bătrîn nevoiaș, zelos să păstreze caracterul sacru al locului. La a douăsprezecea bătaie a pendulei călugărițele intrară două cîte două, urmate de maica stareță în mînă cu o carte de rugăciuni deschisă. Cînd ea închise cu zgomot cartea, ca la un semn, toate călugărițele îngenunchiară, se ridicară, îngenunchiară din nou și iar se ridicară, repetînd rugăciunile cu voci destul de aspre și apoi ieșiră din capelă la fel cum intraseră, în ropotul zgomotos al pașilor. Cele două tinere din capul șirului erau foarte drăguțe și pe fețele lor palide aveau așternută pacea morții. Uitîndu-se la meloncolica lor asemănare lui Basil i se păru că acele două ființe atît de drăguțe ar fi putut foarte bine să fie cele două fete pe care le văzuse acolo cu mulți ani în urmă, rămase pe veci tinere în frumusețea lor lipsită de bucurii. Rasele aspre, cenușii, șorțurile în carouri albastre, tocele negre de pe creștet erau aceleași ; cele două veniră și plecară cu același pas grăbit, își atinseră fruntea cu apă sfințită, îngenunchiară și se ridicară acum ca și atunci, cu aceleași mișcări reținute și ordonate. Ar fi oare prea dureros să fie aceleași persoane ? Sau ar fi încă și mai dureros dacă în fiecare an două fete atît de tinere și frumoase s-ar auto-osîndi să reînnoiască înfățișarea acelei morți tinere ?

Vizitatorii se plimbară prin spital și îi văzură pe bătrînii și copiii cărora li se dedicaseră aceste vieți neîntinate și milostive și nu putură să dea vina decît pe sistem, nu pe instrumentele lui sau pe munca lor. Poate că n-au cîntărit cu înțelepciune întreg sacrificiul de sine investit, căci judecau din inimi pentru care dragostea însemna tot cerul și pămîntul ; dar toți le-au compătimit pe călugărițele cenușii pentru lipsa la mînăstire a confortului vieții din propriul cămin și pentru devotamentul nefiresc față

de micuții străini aflați în grija lor. Sărmane Soeurs Grises* ! În chiliile mici, la căpătîiul bolii, al bătrîneții și al durerii, îngenunchind cu mîini împreunate și ochii rugători în fața sîngerosului spectacol al crucifixului ! — în voi forța bisericii voastre se arată mult mai subtil și mai puternic decît în cele mai măreațe altare sau în cele mai auguste ceremonii religioase, cu preoți, cădelnițe, lumînări, icoane și statui sub cerul întunecat al arcurilor de catedrală. Acolo, într-adevăr, credincioșii își dau contribuția materială, dar aici, călugărița a renunțat la cea mai de preț parte din natura ei de femeie și la gingașa emoție născută din gîndul de-a fi soție și mamă.

— Există în ideea de țară nouă unele lucruri care mă afectează puternic, zise Basil pe cînd se îndreptau agale prin curtea mînăstirii spre poartă. Firește, este absurd să te gîndești la oameni altfel decît ca oameni, de parcă odată cu locul și-ar schimba și firea ; dar la prima vedere, niște meleaguri noi par întotdeauna a fi o nouă șansă dată bunătății, fericirii, sănătății și vieții. Așadar mă îndurerează mai mult primii morți de la Plymouth** decît mulțimea secerată de ciumă la Londra ; mă cutremură într-o țară nouă crima săvîrșită de primul infractor, păcatul primei femei decăzute ; într-o țară nouă necazurile primului tînăr sau ale primei fete înșelați în dragostea lor sînt intolerabile. În niște ținuturi virgine totul ar trebui să fie numai speranță, libertate și viață prosperă. N-a mai fost așa de pe vremea Edenului ; dar cu toate acestea simt că ar trebui să fie ; și mă apasă gîndul că printre primele ziduri înălțate pe această largă pajiște a Montreal-ului au fost cele construite pentru a întemnița inocența unor fete ca acestea și a le ține departe de viața pe care noi o găsim atît de frumoasă. N-ai vrea să știi cine a fost cea care s-a călugărit prima în această țară nouă și

---

* Călugărițe cenușii (fr.).

** Plymouth este locul din statul Massachussetts unde au debarcat în 1620 primii puritani veniți din Anglia, întemeind prima așezare de coloniști din Noua Anglie, denumită Plymouth Plantation.

sălbatică ? Cine a fost ea, sărman suflet, și care i-a fost durerea adîncă sau marele extaz ? Poți să ți-o închipui o indiancă ademenită la ideea renunțării de strălucirea simbolurilor și promisiunilor întrezărită vag prin ceturile superstițiilor rasei sale ; sau un suflet chinuit, colpești de vanitățile și viciile, vărsarea de sînge și lacrimile Lumii Vechi și dornic de-o liniște mai profundă decît cea oferită de natura sălbatică în mijlocul căreia se refugiase. Doar biserica și bunul Dumnezeu știu. Oricum ea s-a făcut demult țărînă.

În cursul acelei dimienți căzuseră deja cîteva ploi scurte și intermitente. Acum, cînd însurățeii noștri în voiaj de nuntă ieșiră pe poarta mînăstirii, ploaia începu să cadă molcom și mărunt, iar norii cenușii care pluteau pe cer atît de iute, văzuți de departe erau niște călugărițe cenușii alergînd spre ceruri.

— Mai avem timp destul să facem o plimbare pe munte înainte de cină, zise Basil cînd se urcară din nou în trăsură ; și tocmai îi spunea birjarului încotro să meargă, cînd Isabel îl întrebă cît e pînă acolo.

— Nouă mile.

— O, atunci nici să nu ne gîndim să mergem cu un singur cal. Știi și tu, adăugă ea, că de la bun început am intenționat să luăm o trăsură cu doi cai pentru plimbarea pe munte.

— Nicidecum, ripostă Basil, care încă nu se obișnuise să se ajungă la o concluzie pusă pe seama lui fără ca el să știe. Și nici nu văd de ce am face-o. Toată lumea merge cu unul singur. Nu cumva crezi că sîntem prea grei ?

— Coniță, ieri am avut niște clienți din Statele Unite, interveni birjarul ; două doamne grase nu glumă, doi domni, cam două sute de livre unu, și un tînăr solid lîngă mine pe capră. D-ai fi zis că calu' trage o birjă goală, așa de iute zbura.

— Înseamnă că astăzi calul trebuie să fie complet epuizat, remarcă Isabel, refuzînd prompt bietului individ pînă și onorurile unei înfrîngeri. Omul își susținuse prea mult cauza, iar acum fusese scos din tribunal fără nici o speranță de a-și putea repara greșeala.

— De ce ? Mi se pare că e păcat să renunțăm la serviciile acestui om, șopti Basil nepărtinitor, cînd și-a făcut o speranță îndreptățită că va rămîne cu noi toată ziua și a fost atît de politicos și îndatoritor.

— Foarte bine, Basil, fă-o și cu el pe sentimentalul ! De ce nu și cu nenorocitul ăsta de cal istovit — leoarcă de sudoare ?

— De sudoare ? Greșești, iubito, de ploaie !

— Ei bine, ploaie-neploaie, iubitule, eu nu vreau să merg pe munte cu un singur cal ; și nu e deloc frumos din partea ta să insiști acuma, după ce de la bun început mi-ai promis tacit că luăm doi.

— Ascultă Isabel, e deja puțin cam prea mult. Știi foarte bine că pînă acum o clipă nici nu s-a pomenit de toată povestea asta.

— Faptul că n-ai spus că nu vrei este la fel ca o promisiune. Dar eu nu-ți cer să te ții de cuvînt. Nu mai vreau să merg pe munte. Prefer să merg la hotel. Sînt obosită.

— Atunci, foarte bine, Isabel. Te voi lăsa la hotel.

— Într-o clipă se iscase între ei prima ceartă serioasă de cînd se căsătoriseră. Se iscase ca toate calamitățile de felul acesta, din nimic, și înainte să se dezmeticească ei bine luă proporțiile unui adevărat dezastru. Cu atît de puțin timp în urmă, acolo în grădina mînăstirii, compasiunea le apropiase inimile mai mult ca oricînd ; și acum parcă trecuseră secole de la clipele acelea binecuvîntate, iar ei se simțeau mai departe unul de celălalt decît niște oameni care nu fuseseră niciciînd prieteni. „Credeam, se gîndi Isabel cu amărăciune, că ar face orice pentru mine". „Cui i-ar fi trecut prin cap ca o femeie cu mintea ei să fie atît de irațională", se miră el. Amîndoi erau iritați cum știu că este și iubitul cititor (în caz că e femeie) și nici unul nu vroia să cedeze ; și astfel, în curînd, nici ei n-ar fi putut spune cum, fiind consternați de toată întîmplarea, Isabel se trezi singură în cameră, în mijlocul ruinelor vieții ei, iar Basil singur în birja cu un cal, încercînd să plece cît mai departe de epava fericirii lui. Totul se sfîrșise, visul se spulberase, farmecul se destrămase. Dulceața dragostei se transformase în fiere ; tot ceea ce îi bucu-

rase în momentele de afecțiune era acum detestabil, iar lucrurile prețuite cu o clipă înainte deveniseră odioase.

În acea lumină funestă care stăruia parcă peste tot ce spuseseră sau făcuseră spre satisfacția comună, cît de anostă, stupidă și deșartă părea călătoria lor de nuntă! Basil își petrecu cinci minute judecîndu-și nevasta și declarînd-o vinovată de toate greșelile și nesăbuințele posibile. Sufletul îi era ca prins într-un vîrtej

„Căci furia pe omul pe care-l iubim
Aprinde în creier demență și chin".

În toiul reproșurilor sale amare și furioase Basil deveni brusc avocatul ei înflăcărat, gata să-l demaște pe judecător drept monstru nemilos. „Și tocmai în călătoria de nuntă! Doamne Sfinte, ce mare bestie pot să fiu!" Apoi adăugă: „Ce măgar sînt!" Și cînd patetismul situației lăsă locul absurdului, Basil se simți cu totul neputincios. Peste cinci minute se afla deja lîngă Isabel, vizitiul de pe birja cu un cal fusese expediat cu un pour-boire* generos, iar la intrare așteptau doi cai murgi viguroși, înhămați la o trăsură strălucitoare. Dădu iute socoteală de prezența lui acolo, ceea ce ei i se păru a fi cel mai firesc lucru din lume, primindu-i capitularea cu generozitatea unei inimi care iartă, dar nu uită, dacă într-adevăr cea mai milostivă dintre arte este singura necunoscută sexului ei.

Se ridicară zîmbind din ruinele vieții sale, în mijlocul cărora se așezase îndurerată, așa îmbrăcată cum venise de-afară.

— Știam că te vei întoarce, zise ea.

— Și eu, răspunse el. Sînt mult prea bun și prea nobil ca să nu-mi sacrific preferințele în fața datoriei.

— Să știi Basil că n-am ținut neapărat să merg cu doi cai, mărturisi ea coborînd spre trăsură. M-a durut însă că ai respins ideea.

— Nici eu nu țineam la birja aia cu un cal. Ce m-a stîrnit a fost insistența ta.

---

* Bacșiș (fr.).

— Crezi că pînă acum s-a mai certat cineva în călătoria de nuntă ? întrebă Isabel pe cînd ieşeau veseli cu trăsura din oraş.

— Exclus ! Nu pot concepe aşa ceva. Cred că dacă s-ar aşterne pe hîrtie un asemenea lucru, nimeni n-ar crede.

— Nu, n-ar putea nimeni să creadă, rosti Isabel gînditoare, iar după o pauză adăugă, aş vrea să-mi spui exact ce-ai crezut despre mine, iubitule. Te-ai simţit ca atunci, demult, cînd s-a sfîrşit mica noastră aventură ? M-ai urît ?

— Da, dar în cel mai cordial chip cu putinţă ; şi nici pe jumătate faţă de cît m-am dispreţuit pe mine însumi în clipa următoare. Cît despre faptul că ar fi fost o ceartă de îndrăgostiţi, să ştii că n-a fost. A fost ceva mult mai amar. A trebuit să recîştig o dragoste mult mai mare de cît cea de care dau de obicei dovadă îndrăgostiţii. In plus, a fost ceva lipsit de demnitate, ori o ceartă de îndrăgostiţi întotdeauna are demnitate. Ea izvorăşte întotdeauna dintr-o cauză mai serioasă şi are aerul unei tragedii romantice. A noastră n-a avut un asemenea farmec. A fost o biată ciorovăială nenorocită.

— Vai, Basil, să nu-mi mai spui aşa ! Aş dori să arăţi mai mult respect chiar şi pentru o ceartă de-a noastră. Pentru mine a fost destul de tragică, fiindcă nu vedeam cum o să ne împăcăm. Ştiam că nu puteam să fac eu primul pas. Nu cred că se cuvine ca o femeie să fie prima care să ierte, nu-i aşa ?

— Habar n-am. Se prea poate să fie ceva nedemn de-o doamnă.

— Ei bine, iubitule, ce încerc să spun este următorul lucru : indiferent dacă din pricina asta ne vom iubi mai mult sau mai puţin, cred însă că pentru un timp, din pricina asta ne vom înţelege cu atît mai bine. Dar aş fi zis că a fost ceva cu totul neobişnuit. Ceva la care te-ai fi putut aştepta cînd mirii sînt foarte tineri ; dar după toate prin cîte am trecut noi, pare prea neverosimil.

— Foarte bine, spuse Basil, care după ce făcuse toate concesiile nu putea gusta cearta aşa cum o făcea ea, pur şi simplu fiindcă era a lor ; haide să ne purtăm ca şi cum nici n-ar fi existat.

— O nu, nu se poate. Pentru mine e ca și cum tocmai ne-am cîștigat unul altuia dragostea.

De fapt întîmplarea dădu o minunată prospețime și savoare plimbării pe munte, aruncînd o strălucire peste tot restul călătoriei lor. Soarele ieși printre norii subțiri și lumină vasta cîmpie care se întindea la nord și la est, cu înălțimi purpurii profilate pe cer la răsărit. Lîngă ei muntele se înălța cu grație imperială, ascunzînd privirilor întreg orașul. Cîmpia era presărată cu sate umbrite de ulmi falnici, care din cînd în cînd se strecurau pînă la marginea drumului pe unde treceau ei. Dar acestea, de cînd nu le mai văzuse Basil, fuseseră urîțite de-o arhitectură mai ambițioasă și nu-și mai păstrau aspectul pur franțuzesc. Cînd le văzuse el ultima dată, aproape fiecare casă adăpostea o mică tăbăcărie și anunța poetic acest lucru cu ajutorul unei cozi de oaie atîrnată deasupra ușii de intrare, ca ramura de iederă la tavanele din vechea Anglie. Acum chiar dacă mai existau tăbăcăriile, din portaluri dispăruse poezia cozilor de oaie. Dar prietenii noștri se consolară cu priveliștea oferită de țăranii care se întorceau acasă de la tîrg în căruțele lor pictate, fără îndoială la fel ca primele căruțe făcute acolo cu două sute de ani în urmă. Le priviră recunoscători pe nemuritoarele bătrîne, arse de soare și gîrbovite de muncile cîmpului, care se aflau în număr mare în aceste vehicule, iar cînd o fată vînjoasă sări din căruță dîndu-și la iveală gleznele ei groase, butucănoase, de adevărată țărancă, nu putură decît să scoată o răsuflare de satisfacție inexprimabilă.

Grădinile adăposteau în verdeața lor înmiresmată căsuțele joase prin ale căror uși deschise Basil și Isabel văzură desăvîrșita ordine a vieții din interior. Una din aceste uși aparținea școlii, unde zăriră încîntați o învățătoare cu o carte în mînă, înconjurată de o ceată de băieței și fetițe.

Curînd începu din nou ploaia și cît vizitiul se opri să ridice coșul trăsurii, ei intrară într-o biserică de țară care le furase privirile, pășind cu pași ce mai degrabă se amestecau cu liniștea decît o tulburau, și auzind doar șoapta blîndă a ploii. Nu mai era nimeni ecolo în afară de ei. Apa sfințită părea să nu fi fost atinsă în ziua aceea și nici un

penitent nu stătea îngenunchiat la altarul unde licărea slab o singură lampă aprinsă. Acoperișul alb se înălța deasupra lor în arce întunecate ; ca o liniște tangibilă, lumina zilei se furișa palidă prin ferestrele pictate ; trecînd în tăcere de la o pictură la alta își auzeau propriile respirații.

Într-unul din zidurile laterale care străjuiau altarul principal se deschise o ușă îngustă și își făcu apariția un pastor tînăr, zvelt și ras în cap, într-o sutană lungă, neagră. Și el, așa cum înainta cu pas tăcut, făcea parcă parte din liniștea locului ; iar cînd se apropie, cu ochii săi negri, visători, ațintiți asupra lor și îi salută plecîndu-și curtenitor fruntea, părea imposibil ca omul acesta să vorbească. Și totuși vorbi tînărul pastor cu fața palidă, tradiția în sutană neagră, năluca unei epoci și-a unei biserici care se sting.

Înțelegeți franțuzește, monsieur ?

— Foarte puțin.

— Foarte puțin înseamnă mai mult decît înțeleg eu engleza, zise el, dar totuși, politicos, îi conduse să le arate toate picturile și între închinăciunile făcute la diferitele altare le dădu și numele respectivilor pictori.

La altarul principal era o foarte frumoasă pictură cu răstignirea ; pastorul se închină în fața ei.

— Frumoasă pictură, frumos altar, frumoasă biserică spuse el în engleză.

În sfîrșit se opriră lîngă cutia milelor. În clinchetul monedelor aruncate de ei, pastorul le zîmbi senin bunilor eretici. Apoi făcu o plecăciune și ca și cum s-ar fi reîntors în trecut, dispăru pe ușa îngustă pe care venise.

Basil și Isabel rămaseră o clipă muți pe treptele bisericii. Apoi ea exclamă :

— Of, de ce nu s-a întîmplat ceva ?

— Draga mea, ce-ar fi putut să fie măcar pe jumătate atît de mulțumitor ca faptul că nu s-a întîmplat exact nimic ? Dacă, de pildă, am fi știut că s-a făcut preot din pricina unei dezamăgiri în dragoste, ce om de rînd ar fi devenit în ochii noștri ! Cine n-a avut una sau două dezamăgiri în dragoste ?

Îl rugă apoi pe vizitiu să-i ducă înapoi la hotel și spuse :

— Ăsta este farmecul aventurii : de ce să ne intereseze mulțimea detaliilor ? Cred că dacă am ști totul despre tînărul pastor cu obrajii palizi nu l-am mai considera nici pe jumătate atît de interesant cum îl considerăm acum.

La masă își petrecură pauzele dintre feluri ghicind naționalitatea diferitelor persoane și întrebîndu-se dacă nu cumva canadienii făceau o chestiune de loialitate scrupuloasă din a fi mai englezi decît englezii în materie de bere blondă și vin de Xeres, de corpolență și prospețime a feței, la fel cum rivalizau cu ei la croiala hainelor și la forma favoriților. Se poate oare să-și bazeze chiar și sănătatea pe sănătatea metropolei ?

Amicii noștri începură să descopere ceva servil în acestea și dacă n-ar fi fost niște persoane atît de binevoitoare, loialitatea cu care digera Montreal-ul tot ce era englezesc, ar fi reușit destul de bine să le strice lor digestia.

Loialitatea depistată de ei în catedrală se făcea simțită în mai multe feluri pe stradă, unde ieșiră după masă la niște mici cumpărături pe care Isabel plănuise să le facă la Montreal. Vitrinele librăriilor erau pline de ediții canadiene ale autorilor noștri și de volume englezești de opere ale englezilor, nu de ediții pirat ca ale noastre, care nu respectă dreptul de autor ; galanteriile înveseleau ochii cu materiale după gustul londonez și obiecte de îmbrăcăminte după moda londoneză. Aici era firma unui fotograf „al Reginei", dincolo, a unui pălărier „al Înălțimii Sale Prințul de Wales", un frizer se declara „sub patronajul Înălțimii Sale Prințul de Wales, al Excelenței Sale Ducele de Cambridge și al cetățenilor înstăriți din Montreal". **Ich dien*** era deviza unui restaurator ; un negustor de lenjerie și ciorapi de damă atașase mărfurilor sale etichete pe care scria : **Honi soit qui mal y pense***. Din nou remarcară soliditatea englezească a clădirilor publice și ob-

---

* La dispoziția D-voastră. (germ.).

* Deviză a Ordinului Jartierei instituit în 1348 de regele Edward al III-lea.

servară o diferență între genul de străini văzuți aici și cei de la noi. Aici nu întîlniră pe străzi nici o figură de neamț, iar irlandezii nu aveau pe fețe acea expresie de duritate pe care o au uneori la noi. Ei nu-și pierduseră simplitatea și bunătatea nativă ; irlandezii de la transportul public erau aici la fel de politicoși ca birjarii noștri particulari de la Boston și se purtau în umbra de-aici a Angliei, la fel de respectuos ca și cînd s-ar fi aflat în umbra ei din Irlanda. Se pare că problema care ne supără pe noi a găsit în Canada o rezolvare destul de mulțumitoare. Se întîmplă asta oare fiindcă celtul nu suferă egalitatea și cînd nu are deasupra lui o castă bine stabilită și recunoscută, dorește să-i calce el în picioare pe cei din preajmă ; iar dacă tot nu poate fi cel mai umil, cel puțin va fi cel mai puternic ?

Totuși, amicii noștri n-au permis ca acesta sau orice alt avantaj al relațiilor coloniale să-i abată de la părerea care li se forma treptat pe baza propriilor observații și anume că devotamentul nemăsurat punea o țară mare precum Canada într-o poziție foarte stupidă, poziția unui băiat efeminat, crescut peste măsură, care se agață de fustele maică-si și deși răsfățat și îndărătnic, nu are nici un fel de personalitate. În Dominion permanenta raportare a năzuințelor locale la acel centru îndepărtat, de dincolo de mări, testarea succesului după criteriile unei civilizații necesarmente diferită, dependența socială și intelectuală sugerată de trăsături care reținpînă și cea mai grăbită privire, dau întregului un aspect sărăcăcios, lipsit de strălucire. Fără îndoială, viața trăită acolo e o viață bună, tihnită, fără responsabilități, dar îi lipsește acea măreție pe care prosperitatea materială, oricît de mare, nu o poate da ; este lipsită de noblețe ca tot ce acceptă subordonarea de bună voie. Intr-un fel se simte că nu are nici o bază în Lumea Nouă și că nici nu va putea să aibă pînă nu va reuși să se desprindă de Anglia.

Deși ar fi păcat dacă s-ar întîmpla să se despartă de țara mamă, numai pentru a se alătura unui frate vitreg, indiferent și rece, ca noi ; dar, din fericire, nimic nu e mai departe de gîndul canadienilor. Există unele experimente care pentru noi nu mai sînt posibile, dar care acolo ar mai putea fi încercate în avantajul civilizației și ar fi

mai bine să rămînem două națiuni mari, una lîngă alta, decît o uniune de tradiții și idei discordante. Cu toate acestea călătorul american, dîndu-i cu satisfacție uitării pe despoții care guvernează New York-ul și pe pungașii regi ai căilor ferate, al căror cuvînt e lege pentru întreaga țară, se simte foarte tentat să-i spună uriașului tînăr și greoi de dincolo de fluviul St. Lawrence și de Lacuri : „Nu te mai ține cu supușenie de fusta mamei și încearcă să fii tu însuți, indiferent ce ești".

Ceva de felul acesta spuse Basil, deși, firește, nu ca o apostrofare și nici cu întreg asentimentul Isabelei atunci cînd o lămuri că dependenței coloniale a Canadei îi datora ea posibilitatea de-a cumpăra acolo lucruri atît de ieftine.

Fapt este că după masă, la hotel, salonul doamnelor se transformase într-o adevărată ascunzătoare de contrabandiști, în care frumoasele contrabandiste discutară despre cele mai bune mijloace de-a se sustrage legilor țării lor. Primul subiect al acelei consfătuiri secrete de răufăcătoare era ce se putea introduce în Statele Unite fără a fi depistat ; și al doilea, ce-ar merita să cumpere în Canada. Se pare că umbrelele de mătase erau niște produse foarte căutate și cînd fiecare începu să etaleze asemenea cumpărături, salonul luă aspectul unui loc bîntuit de o furtună aprigă. Mănuși nu era recomandabil să iei ; erau mai bune cele de acasă ca de altfel și multe lucruri din lînă fină. Dar dantelele erau excelente ; la fel și mătăsurile. Oare puteau trece metraje dacă nu erau lucrate ? Aici interveni un dezacord : prietena uneia dintre doamne cărase acasă o jumătate de cufăr plin cu mătăsuri nelucrate ; prietena alteia însăilase un material la capete și făcuse doar o singură fustiță de mătase, de care însă nu avu parte din pricina rapacității vameșilor. Totul depindea de noroc și de buna sau proasta dispoziție în care se întîmplau să fie vameșii. Totuși e bine să nu iei nimic ce nu e de sezon. Se auzise că unei doamne de la Boston care se întorcea acasă în luna iulie, „i se luase haina de blană de pe umeri", tocmai într-o lună cu o vreme atît de urîtă. Cel mai bun lucru este să cumperi numai îmbrăcăminte de sezon și să o porți imediat. „Și atunci, știi, dacă te întreabă poți spune că sînt haine purtate". Iată la ce

înțelepciune neagră dusesără cunoștințele acelor ticăloase puse laolaltă. Basil nu putu să nu se cutremure la gîndul depravării înnăscute din inima femeii. Aici erau fecioare crescute în cea mai imaculată puritate a vieții, erau virtuoase mame de familie, erau matroane venerabile, adevărate exemple în societate — niște contrabandiste, toate pînă la ultima, dornice să afle orice subterfugiu vinovat! Se uită la Isabel să vadă ce efect avea asupra ei conversația aceea nefastă. Ochii îi scînteiau; obrajii i se roșiseră; femeia din ea ardea de dorința de-a face contrabandă. Basil scoase un oftat adînc și ieși cu ea să facă micile cumpărături.

Să-i urmărească? Mersul la cumpărături în Montreal îmi închipui că se aseamănă foarte mult cu aceeași îndeletnicire la Boston sau New York, exceptînd faptul că aici vînzătorii au față de doamnele națiunii noastre niște maniere mai mieroase și sînt niște interpreți surprinzători de generoși ai legilor noastre fiscale. Isabel profitase de fiecare cuvîntel rostit în salonul doamnelor și nu se aventura pe un teren nesigur; dar ochii ei blînzi îi trădau dorința inexprimabilă de-a crede în înșelătoarele posibilități sugerate de vînzători. Se jelui în fața mătăsurilor dungate pe care nu mai avea timp să le dea la făcut; catifelele și pînzeturile îi zdrobiră inima. Dar totodată îi stimulară inventivitatea și Isabel se puse nu glumă pe cumpărat lucruri gata confecționate invocînd nevoi reale sau imaginare, pînă cînd Basil protestă spunînd că nu-i mai țineau nici punga, nici cuferele.

— Oh, nu-ți fă grijă cu bagajele, iubitule, exclamă ea cu acea veselie pe care doar cumpărăturile o pot stîrni într-o inimă de femeie: în vreme ce el se tîra de la un galantar la altul întrebîndu-se unde va cădea în sfîrșit jos de oboseală.

În cele din urmă, după ce declarase în repetate rînduri, „Uite, acum am isprăvit", Isabel o luă sprintenă înaintea lui Basil spre hotel pentru a-și împacheta achizițiile. Basil se despărți de ea la ușă. El era un om de înaltă punctualitate și scena cu contrabandistele și pregătirile făcute de soția lui pentru a încălca legea, erau descoperiri

pentru care nimic nu l-ar fi putut consola în afară de o umbrelă extraordinară de cinci dolari și un excelent costum de haine din material scoțian.

Cînd, cîteva ore mai tîrziu stătea cu Isabel pe puntea de promenadă a vaporului de Quebec, socotind cît erau de cîștigați de pe urma cumpărăturilor, amîndoi se simțiră plini de cele mai bune sentimente față de bieții canadieni, care construiseră minunatul oraș din fața lor.

Mile în șir faleza Montreal-ului este superb împodobită cu diguri și cheiuri din piatră, solid construite, și astfel orașul este curat și frumos din creștet pînă-n tălpi. În locul vechilor depozite în paragină care dezonorează cheiurile majorității orașelor, aici, de pe cheiurile late se ridică o arhitectură impunătoare iar în spate, turnurile gemene ale catedralei Notre Dame și turlele celorlalte biserici înălțate peste acoperișurile orașului.

— E admirabil, da, admirabil, după tot ce-a avut Europa mai bun să ne arate! exclamă Isabel entuziasmată. Și ce zi plăcută am petrecut aici! Nu crezi că în această lumină pînă și cearta noastră apare într-o couleur de rose*?

— Uite, în capul străzii aceleia, monumentul lui Nelson poleit de razele apusului.

Efectul era atît de minunat, încît Isabel nu se putu supăra pe el pentru că nu dăduse nici o atenție spuselor sale; și pentru o clipă se cufundă alături de el în visare.

— Nu ți se pare cam exagerat, zise ea apoi, să-i ridici lui Nelson monument tocmai în Montreal? Și pe deasupra cînd ești lîngă el, constați că este un monument foarte absurd, adăugă ea gînditoare.

Basil nu răspunse imediat, căci privind această Columnă a lui Nelson din piața Jacques Cartier**, gîndurile îi zburară nu spre eroul Nilului, ci spre curajosul navigator breton, primul alb care pusese piciorul pe acel mal

---

* Culoare roz (fr.).

** Jacques Cartier (1491—1557), navigator și explorator francez, care în 1535 pune stăpînire pe Canada în numele regelui François I. A fost primul alb care a descoperit fluviul St. Lawrence.

și care cu mai bine de trei sute de ani în urmă explorase fluviul St. Lawrence pînă la Montreal și pe o vreme splendidă de toamnă se urcase pînă în vîrful muntelui înverzit și îl botează cu acest nume. Scena văzută atunci de Jacques Cartier, ca un miraj al trecutului proiectat în prezent, îl pluti în fața ochilor și la poalele muntelui zări orașul indian Hochelaga, cu corturile lui din scoarță de copac înțesate de oameni, cu îngrăditurile lui și cu întinsele lui cîmpuri cu porumb galben. Auzi cu urechile lui Jacques Cartier sunetul trîmbițelor oamenilor lui venind de jos, din piața deschisă a orașului barbar, unde soldați care purtaseră neumărate bătălii în Lumea Veche, „cu mustăți atîrnate peste buze și bărbii bărboase, cu archebuze și strălucitoare halebarde, coifuri și platoșe", se luptau printre sălbaticii pictați și împodobiți cu pene ; apoi își ridică odată cu Jacques Cartier ochii și cuprinse cu privirea magnifciul peisaj. „La este, la vest și la nord, totul era învăluit de mantia pădurii, iar panglica lată, albastră a marelui fluviu sclipea în mijlocul unui tărîm de verdeață. Dincolo, pînă la granițele Mexicului se întindea un adevărat deșert de frunziș și uriașul frunicar al muncii, marele cîmp de bătaie al secolelor ce aveau să vină, stătea cufundat într-o sălbatică toropeală, acoperit cu codri fără sfîrșit".

Îi apăru în fața ochilor imaginea mai estompată a lui Champlain*, care, căutînd spre vest un drum către China și Orient, cam trei sferturi de veac mai tîrziu, înființase primul punct comercial la Montreal și își ridicase tabăra chiar pe locul unde stă acum Mînăstirea Călugărițelor Cenușii, și imaginea dispăru odată cu șirurile de bărci ale negustorilor de blănuri, canoele din mesteacăn ale vînătorilor și focurile de veghe aprinse și de unii și de alții ; iar apoi, în lumina blîndă a dimineții de primăvara, pe pajiștile verzi care se întind înveselite de mulțimea florilor, chiar pe locul unde se afla odinioară Hochelaga îl văzu pe Maisonneuve sărind pe mal și împreună cu iezuiții în

* Samuel de Champlain (1567—1635), explorator francez al continentului nord american, fondatorul orașului Quebec.

cu delicată grijă și consacrate credinței și soldații în zale straiele lor negre, călugărițele de obîrșie înaltă, crescute de oțel din escorta lui, îngenunchind în jurul altarului ridicat în pustietate, asistînd tăcuți în tăcerea naturii la înălțarea sfintei cuminecături.

Încercă să-i zugrăvească Isabelei toate acestea, folosind culorile istoricului care făcuse din aceste scene o frumoasă moștenire pentru toți visătorii, și îi schiță bătăliile, miracolele, suferințele și penitențele prin care s-a păstrat și a prosperat pioasa colonie, pînă cînd amîndoi se săturară de Montreal-ul modern și s-ar fi bucurat ca vechiul Villemarie să fie din nou la locul lui.

— Gîndește-te la Maisonneuve, iubito, cum s-a urcat în toiul iernii pe vîrful muntelui acela, purtînd în spate o cruce grea, împodobiăt cu oase de sfinți, pe care a înfipt-o pe culme fiindcă jurase că așa va face dacă Villemarie-ul va scăpa din furia puhoiului ; și apoi la Madame de la Peltrie, care în chip atît de romantic a primit acolo cuminecătura, în timp ce întreg Villemarie-ul a căzut la pămînt închinîndu-se la ea ! Ah, erau un popor cu adevărat plin de pitoresc ! Cine a văzut vreodată ca vreun guvernator al Boston-ului să urce pe Beacon Hill pînă în vîrf ca să-și respecte un jurămînt ? Dar nu mă îndoiesc că n-ar fi exclus să vedem un guvernator al New-York-ului făcînd ceva de felul ăsta — dacă reușește să găsească vreun deal pe care să se cațere. Iar columna asta ridicolă a lui Nelson, care n-a avut nimic de-a face cu Montreal-ul, continuă el mi se pare într-adevăr o expresie perfectă a sentimentalismului și a snoabei dependențe coloniale, care încearcă întotdeauna să se identifice cu țaramamă, ignorînd trecutul locului și figurile lui eroice. Frumoasă treabă — o columnă a lui Nelson în piața Jacques Cartier, pe pămîntul pe care a pășit Champlain și care a fost cîștigat pentru actualii lui stăpîni prin moartea lui Wolfe !*

---

* James Wolfe (1727—1759), general englez, care învinge rezistența francezilor în Canada, dar moare sub zidurile Quebec-ului în decursul bătăliei de pe Cîmpiile lui Abraham.

Vasul o porni în drumul spre Quebec. La cină îi serviră chelneri francezi, care, aparent fără să vorbească engleza, o înțelegeau în chip miraculos pe cea vorbită de pasageri, exceptînd cazul unui domn furios care vroia un ceai negru, cunoscut sub denumirea de „ceai pentru mic dejun englezesc" ; chiar la atîta engleză inspirația lor nu i-a dus, așa că l-au forțat să facă un compromis și să bea cafea. Era un vas francez, aparținea unei companii franceze și părea a fi comandat numai de francezi ; și bineînțeles, după cum afirmau turiștii noștri în bucuria bunei lor pofte de mîncare bucătarul aparținea aceleiași națiii, neîntrecută din punct de vedere al artei culinare.

Vasul era aproape la fel de mare ca cele de pe fluviul Hudson, dar fără risipa lor de splendoare, deși nu-i lipsea nimic din ceea ce putea să contribuie la confortul și respectul de sine al pasagerilor. Aceștia erau de toate națiile, dar în special americani și cîțiva canadieni francezi. Cei dintîi se adunaseră pe puntea de promenadă din față, admirînd cît se mai putea din peisajul întunecat de noaptea care se lăsa, iar cei din urmă după obiceiul lor se strînseseră laolaltă în salon. Erau majoritatea bărbați și femei de rînd și, era evident, provinciali pînă în măduva oaselor ; provinciali prin obîrșie, provinciali prin tot ce moșteniseră, prin toată situația lor socială și politică. Relația lor cu Franța nu era trufașă, dar nici atît de înglodată în sentimentalism ca loialitatea colonială a englezilor, nu era. Se pare că nu-i tulbură nici o amintire legată de cei o sută de ani cît au stăpînit pămîntul pe care l-au salvat din ghiarele pustiției și care le-a fost smuls mai apoi prin război. Pentru orice oameni e o soartă ciudată să se vadă rupți astfel de țara părintească și lăsați în voia destinului pe care poftesc cuceritorii să și-l rezerve ; și dacă fiecare din ei ar purta pe chip tristețea și ciudățenia acelei sorți n-ar fi deloc încîntător. Poate încîntător este tocmai faptul că nici unul din ei nu trădează nimic de felul acesta. În delăsarea lor s-au înmulțit și au prospreat ; poate că au o durere națională, dar și-o ascund bine ; și, de fapt, probabil că nu au niciuna.

Mai tîrziu, unul din ei i se arată Isabelei în persoana tînărului cleric slab și palid care le dăduse explicații, ei

și lui Basil, în biserica de țară. Se făcea că se spovedea preotului și că nu rămăsese deloc surprinsă să descopere că acesta nu era altul decît Basil într-o armură medievală. Pe umăr purta o cruce uriașă.

— Ca să ajungem cu crucea asta pe vîrful muntelui, se gîndi Isabel, ne trebuiesc doi cai, Basil, adăugă ea cu voce tare, ne trebuiesc doi cai!

— Zece, dacă vrei, iubita mea, îi răspunse vocea lui veselă, deși cred că am face mai bine să urcăm pînă sus cu omnibuzul. Isabel deschise ochii și îl văzu zîmbind. Se vede deja Quebec-ul, zise el. Vino cît de repede poți, vino în secolul al șaptesprezecelea.

CAPITOLUL IX: QUEBEC

Isabel se grăbi să iasă pe puntea de promenadă de la proră, unde se pare că erau adunaţi toţi pasagerii, şi din ceţurile fluviului văzu ridicîndu-se la două sute de picioare înălţime un uriaş de stîncă purpurie şi cenuşie, care îşi scălda faţa şi creştetul în lumina caldă a primei dimineţi. Vapoare din Liverpool, negre mătăhăloase, cu coşuri roşii, vesele ambarcaţiuni fluviale şi corăbii cu pînze şi steaguri de tot felul, umpleau suprafaţa fluviului, de-a curmezişul căruia feriboturile se zoreau prin traficul intens să-şi facă iute cursele ; Oraşul de Jos începea chiar la poalele stîncii şi se căţăra pitoresc pe pantele ei ; pe masiva citadelă din vîrf flutura stindardul roşu al Sfîntului Gheorghe, iar de-a lungul culmii se întindea zidul cenuşiu al celebrului, eroicului, frumosului Oraş de Sus, deasupra căruia se înălţau o mulţime de turle strălucitoare şi acoperişuri vechi.

Părăsind încet lumea noastră modernă cu zile-muncă şi afacerile ei, vasul se îndreptă grăbit spre această citadelă a altor timpuri şi idealuri — spre ea, care de la început a fost o regină, cucernică, mîndră şi puternică şi care şi acum, după două sute cincizeci de ani, păstrează intactă imaginea şi amintirea trecutului feudal din care s-a ridicat. Pe înălţimea ei stă unică ; şi după ce ai văzut-o odată, de cîte ori spui Quebec, invoci o senzaţie de straniu medieval şi de frumos pe care n-ar reuşi s-o sporească numele nici unui alt oraş.

Apropiindu-se de cheiul pentru navele cu abur, văzură revărsîndu-se într-o piaţă mare, pe lîngă care piaţa Bonsecours ar fi arătat la fel de obişnuită ca şi piaţa Quincy

din Boston, și apoi luînd-o în sus pe o stradă ciudată cu trotuare de lemn un fluviu de trăsuri și călești înalte, care sînt pentru Quebec ce sînt gondolele pentru Veneția. Dar mîna destinului era deasupra turiștilor noștri și pînă la urmă ca să ajungă la hotel luară omnibuzul. Mergeau la vechiul, minunatul Hotel Musty* pe strada..., fără de care nu te poți gîndi la Quebec fără o strîngere de inimă. Acum a fost închis, iar Poarta Prescott pe unde au trecut ca să intre în Orașul de Sus, a fost demolată încă din vara anului trecut. Purtați iute pe serpentinele abrupte ale drumului de către caii din Quebec, care țin morțiș să urce dealul în galop, indiferent de cum mai reușesc să-l coboare, prietenii noștri ocoliră un colț al stîncii înalte năpădită de tot felul de buruieni și trecură ca săgeata pe sub arcul jos al porții prevăzută cu alte porți mai mici pentru pedeștri Pe zidul de piatră întunecat se prelingea umezeala, porțile străjuiau două turnuri vechi înfipte în pămînt. Cum de nu apărea cine știe ce comisar de poliție, care cu o figură semi-amenințătoare să le ceară pașapoartele, luptînd din răsputeri să-și învingă politețea nativă? În rest, iluzia creată era perfectă și nu lipsea decît acest amănunt.

De cînte ori, în adorata Lume Veche, pe care o iubim și o dezaprobăm atît de mult, nu trecuseră ei prin asemenea porți la acest ceas al dimineții! Atunci, pe baza cărui pretext pervers nu era acesta un oraș străvechi din Normandia?

— Ia să pună aici cîțiva americani întreprinzători și în doi timpi și trei mișcări ar da jos zidul ăsta vechi și ar lăsa să intre puțin aer proaspăt! rosti un glas patriotic din spatele Isabelei, continuînd să găsească tot felul de cusururi străzilor înguste și neregulate, lucarnelor îngrămădite claie peste grămadă, acoperișurilor ciudate, de-a lungul cărora și pe sub care treceau în drumul spre hotel.

exclamă :

---

* Mucegăit, învechit, demodat (engl.).

— Uite catedrala franceză ; acolo este piața Orașului de Sus ; dincolo, cazarma iezuită !

Și, în treacăt, zăriră într-o parte a pieței niște turnuri cenușii de piatră, în cealaltă o clădire galbenă, joasă și masivă, iar între acestea, șiruri de căsuțe și tarabe cu fructe și legume, protejate de soare cu tende din pînză groasă sau cu umbrele mari. Apoi omnibuzul se năpusti să dea colțul unei alte străzi și se opri la intrarea hotelului. Tavanele joase, zidurile groase, lemnăria greoaie, labirintul coridoarelor, toate creau dorita impresie de vechime, iar aspectul neîngrijit al hotelului îi conferea acestuia un farmec în plus. Dacă s-ar fi aflat în altă parte, prietenii noștri poate că ar fi pretins ca totul să fie pus la punct, dar aici, la Quebec, lucrul acesta aproape că le-ar fi displăcut. Printr o întîmplare primiră cea mai bună cameră din hotel, dar o puteau ocupa numai pînă cînd niște persoane care o rezervaseră prin telegraf aveau să sosească de la Liverpool cu vaporul așteptat dintr-o clipă în alta ; și, pe deasupra, cea mai bună cameră din Hotelul Musty era reconfortant de proastă. Hotelul era foarte plin și Ellisonii (care veniseră cu ei de la Montreal) se treziră găzduiți cu mai puțină pompă, dar în condiții similare.

Toți călătorii se întîlniră la micul dejun, pregătit admirabil și bine servit în prezența acelor roiuri de muște care vara năpădesc Quebec-ul, și în special vechiul hotel Musty. Firește, micul dejun avea drept punct de atracție somonul la grătar, din care călătorul se înfruptă în fiecare dimineață atîta vreme cît rămîne în sudul Canadei, nu dezmințea abundența fructelor de pădure de pe piața Quebec-ului ; și în toate celelalte privințe era un mic dejun demn de apetiturile care îl onorau.

În afară de ei nu mai erau mulți alți americani în acest hotel, care, într-adevăr, părea că stă deschis doar pentru a face plăcere celor ce fuseseră cîndva găzduiți acolo și nu se puteau hotărî să încerce noul Hotel St. Louis, unde trăgeau un număr infinit mai mare de călători. Majoritatea figurilor văzute de turiștii noștri erau fie de englezi, fie de candieni englezi și tinerii din Omaha, care ajunseseră ai.i prin cine știe ce întîmplare, nu se armonizau cîtuși de puțin cu locul. Păreau a fi în călătorie

de nuntă, dar care din cele două surori învesmîntate din creștet pînă-n tălpi în olandă crem, era mireasa, a rămas un mister. Ambele se purtau la fel de familiar cu soțul, iar el se dovedea la fel de imparțial în afecțiunea arătată ambelor; era o combinație în familie.

Pentru o clipă Isabel nutri dorința de-a vizita orașul în compania domnișoarei Ellison; dar a fost doar o slăbiciune trecătoare. Își aminti imediat de răceala pe care în Europa o observase de mai multe ori intervenind între prieteni din pricina punctelor de interes turistic, și cu înțelepciune amînă o cunoaștere mai îndeaproape, pînă cînd aceasta s-ar fi putut realiza pe o bază pur socială. La urma urmelor nu există ceva mai obositor decît un schimb continuu de amabilități sau ceva mai apt de-a sfîrși printr-o antipatie reciprocă — exceptînd recunoștința. Așa că doamnele se despărțiră prietene și plecară în trăsuri separate.

Ca și în alte orașe de interes turistic, la Quebec exista o practică stabilită pentru vizitatorii care sosesc sîmbătă și pleacă luni și puțini se abat de la ea. Așadar, necesarmente, prietenii noștri s-au dus mai întîi la fortăreață. Din cer cădea una din acele ploi reci prin care iarna de-abia exilată, amintește cîmpiilor canadiene că se află pe aproape chiar și în toiul verii, deși între rafalele înverșunate aerul era închis și înăbușitor, iar lumina era tocmai potrivită pentru a se vedea cumplita forță a fortăreței, după Gibraltar, cea mai puternică din lume. Intrară pe o poartă grea de fier și se îndreptară pe un drum șerpuit din piatră spre poarta fortăreței unde rămaseră în grija soldatului Joseph Drakes, care urma să le arate tot ceea ce le-ar fi stîrnit curiozitatea. Dar pentru un civil, o fortăreață care nu a ținut piept nici unui asediu și n-a fost amenințată de nici un pericol mai grav decît fenianismul*, indiferent cît de puternică, devine curînd o simplă construcție searbădă și turiștilor noștri le plăcu ruina ră-

* Doctrină aparținînd unei asociații secrete irlandeze înființată la New York în 1857 cu scopul de a înlătura dominația engleză din Irlanda.

masă din vechiul zid francez distrus de englezi mai mult decît tot ce construiseră ei ; și prețuiră opera acestora din urmă îndeosebi pentru perspectiva splendidă deschisă asupra fluviului St. Lawrence și a extraordinarelor sale văi, pe care le domina. Înaintînd în centrul unui amfiteatru de o vastitate inimaginabilă, acel cioc uriaș de stîncă străjuiește cotul strîmt al fluviului, iar apoi, în toate direcțiile, nemăsurate întinderi de văi acoperite cu grădini și înălțimi împădurite, pînă ce totul se topește în purpuriul brîului de munți. Și mai aproape și în depărtare sate frumoase, albe, se cuibăresc la umbra ulmilor în inima cîmpiilor și a pajiștilor ; și pretutindeni terenurile lungi, înguste, clar delimitate ale fermelor coboară spre malurile fluviului. Cele mai bune drumuri de pe continent fac accesibile aceste frumuseți și bogății, fiecare sătuc se mîndrește cu cine știe ce minune a naturii, fie că e un rîu, un lac sau o cascadă, iar peisajul, de o măreție dincolo de aceea a oricărui alt peisaj din estul Americii e încărcat de istorie și mai interesant decît toate celelalte. Aici a venit Jacques Cartier acum trei sute cincizeci de ani și a iernat pe promontoriul acela jos lîngă St. Charles ; aici, aproape cu un secol mai tîrziu, dar totuși cu patrusprezece ani înaintea debarcării la Plymouth, Champlain a fondat orașul misionar Quebec ; lîngă acest cioc de stîncă, în 1629, au venit ca niște pirați în corăbiile lor înarmate scoțienii calvini și au capturat Quebec-lu în folosul englezilor ținîndu-l timp de trei ani ; acolo, în Orașul de Jos, au debarcat prima oară iezuiții, întîmpinați cu răceală, care au sosit odată cu întoarcerea francezilor și au făcut din Quebec o pildă grăitoare a rîvnei, iscusinței și eroismului lor ; la poalele acestei stînci a stat flota lui Sir William Phipps, guvernator al coloniei Massachusetts și în zadar a încercat s-o atace în 1698 ; în 1759 a venit Wolfe și a pornit asaltul în toată regiunea, pe apă și pe uscat, pînă cînd în cele din urmă orașul atît de brav apărat a căzut în mîna lui străbătută deja de fiorul morții pe cîmpiile lui Abraham ; aici Montgomery* și-a jertfit viața

* Richard Montgomery (1736—1775) general al armatei revoluționarilor americani.

conducînd cel mai îndrăzneț și mai fără de speranță efort al războiului nostru de independență.

Soldatul Joseph Drakes, cu generozitatea unui dușman care așteaptă bani de băutură, le indică placa de pe un perete al stîncii care comemora moartea lui Montgomery, iar apoi le arătă unde locuiau ofițerii și cazarma soldaților, nu departe de care se afla un șir de indivizi cu aspect de ticăloși adunați ca să primească pedepse pentru diverse mici delicte, din partea unui ofițer ai cărui favoriți blonzi atîrnau ca cei ai lordului Dundreary** de-a lungul proaspeților săi obraji de englez. Între el și oamenii aceia exista o uriașă diferență în ce privește prestanța și frumusețea fizică, atît de izbitoare la armatele europene conduse de aristocrați și care îi face pe ofițeri să pară în comparație cu trupa ca și cum ar aparține altei rase. Soldatul Drakes își salută superiorul și în prezența lui importanța îi scăzu vizibil, deși pieptul îi era acoperit de medalii și participase la bătăliile duse de Anglia în toate colțurile lumii Era o nedreptate grosolană, triumful unui mileniu de nedreptăți ; și era emoționant să-l auzi pe soldatul Drakes spunînd că aștepată ca peste trei luni să înceapă și pentru el viața, după douăzeci de ani în slujba Reginei ; și ce credeau ei, că va găsi ceva de făcut în Statele Unite ? Habar n-avea la ce era bun, dar se gîndea — așa de puțin îi ajutaseră victoriile la care contribuise în Crimeea, China și India — că s-ar putea îngriji de calul vreunui gentilom și de diverse treburi în gospodăria lui. Îl privi întrebător pe Basil ca și cum acesta s-ar fi putut să fie un gentilom cu un cal de îngrijit și cu o gospodărie cu diverse treburi de îndeplinit și îl făcu să regrete că nu e un om suficient de bogat ca să asigure existența soldatului Drakes și a doamnei Drakes precum și a cîrdului de puicuțe care îi fuseseră arătate strînse laolaltă într-una din acele încăperi cavernoase din fortificațiile unde locuiau soldații căsătoriți. Regretul lui spori răsplata

** Personaj din piesa „Vărul nostru din America" de scriitorul englez Tom Taylor, ajuns proverbial pentru lungimea favoriților săi.

pentru serviciile soldatului Drakes — ceea ce poate răspundea unuia din scopurile soldatului Drakes, dacă nu chiar scopului său principal. El făcu promisiunea că va veni în Statele Unite și asta la sfaturile insistente ale Isabelei, care vorbind din propria ei experiență bogată declară că acolo toată lumea se descurcă ; și cînd prietenii noștri se urcară în trăsură să meargă pe cîmpiile lui Abraham, își luă de la ei un rămas bun plin de afecțiune.

Vilele elegante din afara Quebec-ului se află pe marginea drumului St. Louis, care duce spre nord la vechiul cîmp de luptă și mai departe ; dar toate au fațadele în special spre fluviile St. Lawrence și St. Charles și tot felul de tufișuri și garduri vii le ascund de șosea într-o izolare tipic englezească ; așa încît, trecînd pe-acolo, vizitatorul poate medita nestingherit la indiferent ce emoție i-ar inspira scena morții lui Wolfe. Dar pînă și emoției sale celei mai alese îi va lipsi nobila măreție a acelui eroic suflet care trebuie să rămînă veșnic în istorie o figură de frumoasă și unică distincție, deopotrivă admirabil înzestrată cu sensibilitate și cutezanță, cu poetica visare și marțiala ardoare care se amestecau în el și impuneau trupului slăbit responsabilități mai mari decît putea duce. Întreaga poveste a capturării Quebec-ului este plină de strălucire și patos romantic. Căderea lui a fost un triumf pentru întreaga rasă a celor ce vorbesc engleza și pentru noi, americanii, îndelung chinuiți de crîncenele războaie cu indienii urzite între zidurile lui sau sprijinite de puterea lui, o asemenea binecuvîntare, încît a fost salutată în toate coloniile cu sunete de clopote și ruguri aprinse ; deși acum nu ne putem gîndi fără milă la speranțele spulberate și la strădaniile irosite prin înfrîngerea lui. Acea stranie colonie de preoți și soldați, de martiri și eroi a cărei capitală era, gata să piară pentru o loialitate indiferentă țării-mamă, luptînd împotriva armatelor cu care Anglia era pregătită să depășească numeric întreaga populație a Canadei, este un spectacol magnific ; iar Montcalm*, jertfindu-și viața doar pentru a pierde Quebec-ul, nu este mai puțin impresio-

* Louis Joseph Montcalm (1712—1759), general francez în Canada.

nant decît Wolfe care și-a dat-o pentru a-l cuceri. Inima se deschide spre soldatul care a recitat în ajunul victoriei greu plătite, „Elegie într-un țintirim"**, preferind, zicea el, „s-o fi scris eu", mai de grabă decît să-i bat pe francezi mîine", dar se umple de durere pentru generalul înfrînt, care, rănit de moarte, atunci cînd i s-a spus cît de măsurate îi erau clipele, a răspuns: „Cu atît mai bine că nu voi trăi să văd capitularea Quebec-ului".

În orașul unde au pierit, amîndoi s-au bucurat întotdeauna de aceeași faimă. Englezii s-au dovedit niște învingători foarte generoși; poate că nici nu se poate invoca nimic împotriva lor decît faptul că au fost învingători. Un obelisc comun îi proslăvește atît pe Wolfe cît și pe Montcalm în Grădina Guvernatorului; iar în capela din Mînăstirea Ursulinelor există o placă la locul unde a murit Montcalm, pusă acolo de aceiași cuceritori care au înălțat pe cîmpul de luptă monumentul în amintirea lui Wolfe.

O temniță întunecată acoperă locul unde a căzut eroul, monumentul stă pe locul unde și-a dat ultima suflare, pe un teren mai coborît decît restul cîmpiei. Văgăuna care l-a adăpostit de focul francezilor îi pune în umbră monumentul, totuși așa cum este, ajunge iar inscripția simplă „Aici a murit Wolfe victorios" îi dă o demnitate pe care nu i-ar putea-o conferi nici mulți alți metri adăugați la înălțimea coloanei.

Încă una din acele rafale de ploaie care se amestecase cu soarele dimineții se abătu brusc peste largul cîmpiei și turiștii noștri instalați confortabil sub coșul tras al trăsurii, dădură frîu liber sentimentalismelor trezite de contemplarea scenei. Aici se pierduse și se cîștigase un întreg imperiu îi aminti Basil Isabelei; iar ea exclamă „Închipuiește-ți!" și se uită la o cută rebelă a fustei, pe care căzuseră cîteva picături de ploaie strecurate printr-o ruptură a prelatei.

Folosesc oare un registru mult prea scăzut? Noi, sărmanii oameni sinceri, sîntem dezavantajați și din

** Poezie celebră scrisă de poetul englez Thomas Gray (1716—1771).

cînd în cînd am grijă să las frîu liber imaginației și să le atribui prietenilor mei ceva cu adevărat frumos și măreț pentru a-i face mai demni de interesul onoratului cititor. Dar iarăși, nu-mi îngădui acest lucru dintr-un motiv de ordin superior; și mi-e teamă că și dacă aș fi mai puțin virtuos, n-aș putea să le exalt spiritul pe un cîmp de luptă, căci din tot ce aparține trecutului, o bătălie este lucru cel mai greu de imaginat. Am auzit oameni care au luptat în multe bătălii spunînd că și le amintesc ca pe un vis; și ce poate face o simplă imaginație de civil pe cîmpiile lui Abraham cu faptul că acolo, cu mai bine de un veac în urmă, cîteva mii de francezi au ieșit într-o strălucitoare dimineață de septembrie să omoare și să schilodească tot atîția englezi? Oare pămîntul acesta de sub picioare, atît de verde și de blînd în veșmîntul ierbii, a fost într-adevăr sfîșiat de focuri de armă și scăldat în sînge amenesc? Oare aici au zăcut în șiruri și grămezi sărmanii uciși în luptă, pentru care departe, acolo peste ocean, aveau să plîngă și să se frîngă inimi duioase? Aici au căzut și s-au zvîrcolit bieții răniți călcați în picioare de prieteni și dușmani deopotrivă sau poate s-au tîrît să caute adăpost în cine știe ce adîncitură a pămîntului și în spatele tufișurilor sau copacilor prăbușiți? Oare el, cel al cărui suflet a fost atît de plin de porniri nobile și sublime, aici a murit, împușcat ca un animal de pradă? Cruntul masacru, țipetele, infernalul zdrăncănit al armelor, strigătele victoriei... în zadar mă străduiesc să le evoc acum imaginea; și slavă Domnului! nălucă înfricoșătoare, că indiferent cît de multă durere aduci lumii în momentele ei de pace și de judecată sănătoasă, tot incredibilă rămîi. Și cel mai puțin credibilă ești pe cîmpurile de bătaie, unde, natura mamă te contestă cu adierea vîntului, cu soarele, cu frunzele și păsările, cu fiecare fir de iarbă! Pata de sînge din gîndurile lui Basil pieri luată de ploaia abătută peste pășunea de unde pata aceea dispăruse deja demult și cuvintele de pe monument „Aici a murit Wolfe victorios" nu mai proclamau sîngerosul său triumf asupra france-

zilor, ci izbînda personală, victoria sa împotriva fricii și durerii, dragostea sa de viață. Oare cînd îi va cinsti această sărmană lume proastă și oarbă pe cei ce renunță la propriul eu pentru fericirea semenilor, tot atît cît îi cinstește pe cei ce i se devotează cu prețul chinului și pieirii a mii și mii de oameni? O lume care a văzut atîtea și care totuși mai bîjbîie încă!

Turiștii noștri erau mai bine pregătiți pentru următoarea ocazie de a-și manifesta emoțiile, care li s-a ivit la Hôtel Dieu*, unde s-au dus după ce s-au întors de pe cîmpul de bătaie. A fost nevoie de toată stîngăcia prin care excelează călătorii ca să-și asigure intrarea și numai după ce au sunat greșit la diferite uși și au interpretat greșit vocile blînde ale călugărițelor care le vorbeau în franceză din spatele ușilor zăbrelite și au apelat la diverși spectatori compătimitori pentru a le face niște servicii dovedite a fi ineficiente, au descoperit în cele din urmă intrarea cea bună și li s-a răspuns în engleză că portarul va întreba dacă ar putea vizita capela. Sperau să găsească acolo craniul lui Brébeuf**, unul din martirii iezuiți care pieriseră demult pentru a converti o rasă acum pierită și ea, și la ale cărui relicve veniseră cu o intenție vagă și plină de condescendență, după ce tocmai îl citiseră pe Parkman, să-și aducă omagiul. O călugăriță mai în vîrstă, cu o față palidă și blîndă, îi conduse printr-un salon al spitalului la capelă, pe care o găsiră împodobită după cum se așteptaseră și extraordinar de îngrijită și de rece, dar fără craniul martirului. O întrebară dacă nu-l puteau totuși vedea.

— Ah, da, sărmanul Père Brébeuf! suspină blînda călugăriță, cu tonul și aerul că omul se prăpădise deabia ieri, craniul l-am adus aici chiar săptămîna tre-

---

* Denumirea celui mai vechi spital din Paris, adoptată de mai multe orașe franceze pentru a desemna principalul spital al orașului.

** Jean de Brébeuf (1593—1649), iezuit și misionar francez în Canada, a creștinat triburile indiene de huroni și a fost martirizat de indienii irochezi.

cută ca să-l arătăm unor preoți iezuiți, dar acum este în mînăstire și nu se poate vedea.

Și în regretul ei pentru Père Brébeuf se amesteca se pare un sentiment deconcertant, privind starea lui actuală de piesă portabilă de mobilier. Nu-i lăsă deloc să laude capela. Era foarte curată, așa-i, dar n-aveai ce vedea în ea. Le dezaprobă complimentele ridicînd de mai multe ori din umeri, dar rămase mulțumită, căci atunci cînd renunțăm la splendorile și vanitățile acestei lumi, nu ne îndoim că le vom găsi într-o altă — dacă sîntem femei. Ea, suflet bun și curat, care își închinase întreaga viață trudei totalei dăruiri de sine mai păstra în felul ei de-a fi o urmă de cochetărie angelică, o deșertăciune spirituală aidoma unei deșertăciuni lumești purificate. O! fuseseră la Hôtel Dieu și în Montreal? Atunci (cu o mișcare largă și vioaie a mîinilor) nu-i putea interesa ce se vede aici, fiindcă nu suferă comparație cu ce au acolo. Totuși îi invită să treacă prin saloane dacă doresc și se simți evident mîndră să-i vadă că observă perfecta curățenie și minunatul confort oferit pacienților. Aceștia nu erau prea numeroși, dar ici și colo o față trasă sau febrilă îi privea de pe o pernă, un trup slăbit se apleca lîngă un pat sau un grup de convalescenți vorbeau între ei cu glas scăzut. Curînd ajunseră în ultimul hol, la capătul căruia stătea o altă călugăriță, lîngă o fereastră de la care se vedea agitația portului și dincolo de el, priveliștea cîmpiei luminate de albul satelor și al înălțimilor întunecate de desișul pădurilor. Pe o masă alături de ea se afla un ghiveci cu un trandafir chinezesc care avea doar două flori galben-pal, atît de frumoase atît de perfecte încît Isabel scoase o exclamație de uimire și de admirație. Înainte de-a putea împiedica gestul, călugărița, căreia îi fuseseră oarecum prezentați, rupse unul din trandafiri și cu grație timidă îl oferi Isabelei, care se dădu puțin înapoi ca din fața unui dar prea costisitor.

— Luați l! o îndemnă prima călugăriță, cu nostimul ei accent franțuzesc; în timp ce cealaltă, care nu vor-

bea deloc englezește, își lumină fața cu un zîmbet senin și Isabel lua trandafirul.

Ușoară în palma ei, floarea răspîndea un parfum delicat și sufletul Isabelei fu străbătut de fiorul unei adînci compasiuni, de parcă floarea ar fi fost viața neprihănită a tăcutei călugărițe retrasă între zidurile mînăstirii; cu frumusețea ei pală, era o floare care se călugărise. N-ar fi putut exprima pasiunea arzătoare a îndrăgostitului pentru iubita lui; privighetoarea n-ar fi găsit la ea nici un spin de care să-și apere inima îndurerată de poet; în schimb, priviri obosite și suferinde zăboviseră îndelung asupra ei cu recunoștință și cel mult s-ar fi putut să fi exprimat, ca o rugăciune, dragostea imaculată a călugăriței pentru cine știe ce sfînt preferat din paradis. Rece, pală și încîntătoare... era oare într-adevăr doar o simplă floare, acest trandafir retras în sihăstria de la Hôtel Dieu?

— Mirosiți-l, zise blînda călugăriță. Uneori aerul de spital face rău. Nu nouă, nu nouă sîntem obișnuite; dar dumneavoastră veniți de-afară. Și oferi trandafirul pentru a servi unui scop atît de mărunt cu aceeași dragoste cu care se devotase umilelor ei griji.

De la Hôtel Dieu la hotelul Musty nu era decît un pas; ambele se aflau pe aceeași stradă; dar amicii noștri își imaginară că parcurseseră o distanță uriașă cînd se așezară să ia o cină timpurie în zgomot de porțelanuri și tacîmuri, privind în jur la lumea profană a călătorilor strînși laolaltă. După scurt timp privirea le căzu pe un grup care monopoliza o masă întreagă și se distingea de ceilalți meseni prin niște particularități la fel de marcate ca cele ale faimoaselor Soeurs Grises. Printre vreo opt sau zece femei se aflau doar doi bărbați; unul din ei avea o figură plăcută dar răutăcioasă, cu niște ochi plini de o veselă răutate diabolică celălalt, brunet, fără barbă și mustăți, era sobru și tăcut ca un preot. Doamnele erau tipuri diferite, dar toate produceau același efect, cu ochi mari care se rostogoleau în toate părțile și chipuri care îl priveau pe interlocutor ca de la distanță, afișînd față de el un sentiment imparțial ca față de un element de publicitate. Una din ele, care cu o mînă mîngîia un cîțe-

luș ținut în poală, iar cu cealaltă se servea, era, după cum se pare că se credea, o blondă ; avea ochi albaștri spălăciți și părul îi era tuns în față, așa încît să-i acopere fruntea cu niște zulufi răzleți de culoarea nisipului. Arăta a englezoaică și trei sau patru din celelalte, cu ten măsliniu, ochi negri jucăuși și păr negru lăsat în diverse feluri de abandon, arătau ca niște hurii de sînge evreu din estul Londrei ; în vreme ce două din drăgălașul grup făceau parte fără nici o îndoială din națiunea noastră, la fel ca și tînărul cu fața zîmbitoare și nepăsătoare. Doamnele erau îmbrăcate și împodobite ca pentru a produce o impresie cît mai izbitoare, ceea ce, față de stilul obișnuit al societății, era ca un decor față de o pictură și probabil că nici ele nu rezistau mai bine la o inspecție mai atentă. Păreau cei mai veseli oameni din lume și în cei mai prietenești termeni unii cu alții. Chelnerii le împărtășeau buna dispoziție și îi serveau cu drag, iar din cînd în cînd erau invitați să se alăture discuției vesele care se auzea ca un gungurit continuu presărat ici-colo cu sunete aspirate, umplînd atmosfera cu senzația de amuzament hoinar, de libertate romantică, de convenționalisme violate, de ceva à la Gil Blas, aproape picaresc.

Dacă lumea ar fi avut nevoie de explicații, le-ar fi primit citind anuntul din biroul hotelului în care se spunea că o trupă de blondine din Anglia dădeau reprezentații în Quebec timp de numai o săptămînă.

După masă ele luară în stăpînire salonul și în timp ce una zdrăncănea cu intermitențe la pianul bodorogit al hotelului, restul discutau ; și firește, discutau treburi profesionale cum procedăm cu toții cînd ne strîngem laolaltă mai mulți de aceeași meserie.

— Și, mă roq, ce, începu cea mai în vîrstă dintre blonde englezoaice de origine evreiască, cu ten măsliniu și păr negru, ce-o să jucăm la Montrehal ?

— La Montrehal o să jucăm **Pygmalion**, răspunse blonda englezoaică de origine americană, parodiind cu veselie h-ul strecurat de sora ei în pronunție.

— Dar știi că nu se poate, interveni doamna cu zulufi pe frunte: Agnes a plecat la New York și n-are cine să facă pe Venus.

— Așa-i, cine o să facă pe Venus? întrebă prima vorbitoare.

— Bella o să fie Venus, spuse o a treia.

La care se auzi un strigăt de protest și tot felul de critici însuflețite: „Cum o să fie ea în stare s-o facă pe Venus?" și „O s-arate ca o sperietoare!" și „Prostii! Bella e prea greoaie pentru Venus!"; și disputa tocmai amenința să devină prea intimă pentru urechea publicului, cînd își făcu apariția unul din cei doi bărbați care spuse:

— Se pare că Charley nu se simte prea bine în după-amiaza asta.

Auzind acestea, corul schimbă tonul și la propunerea „Bietul Charley, să mergem să-l înveselim puțin", toată trupa veselă ieși buluc din salon.

Turiștii noștri intenționau să-și petreacă restul după-amiezii hoinărind pe străzi fără un țel anume, căci atunci orașul este surprins pe nepregătite și își dezvăluie cel mai bine farmecul originalității sale. Așadar ieșiră și își îndestulară cu priveliștile Quebec-ului apetitul pentru vechi și neobișnuit, care le crescuse după o perioadă atît de lungă de post și pe care Montreal-ul nu făcuse decît să-l ascută. Se bucurară nepărtinitor de farmecul străduțelor întortocheate, cu toate urcușurile și coborîșurile lor, de arhitectura exclusiv franceză a caselor de locuit, care negau astfel cu fuseseră ale englezilor timp de o sută de ani, de nelipsitul portecochère* la fiecare casă, de numele franțuzești de pe ușile de intrare și de bizareria cordoanelor de la clopoțele, de străzile pavate cu piatră, care făceau să huruie roțile vehiculelor, de acoperișurile strălucitoare din tablă și de universalele lucarne, de proporțiile atît de reduse ale caselor particulare și de măreția mînăstirilor împrejmuite de grădini și ziduri înalte, de grosimea zidului orașului, pe care capriciile vremii își lăsase amprentele și de stînca de sub el, de bateriile ale căror arme priveau pașnic prin cre-

* Poartă pentru vehicule (fr.).

nelurile zilului și de sergenții în tunici roșii care cochetau cu bonele în trăsuri, în timp ce copiii se zbenguiau în jurul piramidelor de ghiulele, de piață în pantă din fața catedralei, unde niște rămășițe ale agitației de dimineață mai zăboveau pe sub umbrarele de pînză și unde Isabel cumpără un buchet de gălbinele și ochiul-boului de la o țărancă bătrînă, destul de autentică pentru ca să le fi putut vinde în orice piață din Europa, de dughenele mici și întunecoase de dincolo de cartierul invadat de comerțul cu amănuntul al englezilor, de mișcările tuturor acelor figuri stranii aparținînd vieții clericale, laice și militare, de sunetele unui grai străin care domina engleza vorbită acolo, de întîlnirile cu alți turiști și de trecerea pe sub diferite porți ale orașului, de scările publice din lemn care coborau din terasă în terasă de la Orașul de Sus pînă la cel de Jos, de freamătul portului, cu tot furnicarul de mărfuri și vase maritime și fluviale, îngrămădit sub coasta dealului, de numeroasele străzi părăsite din Orașul de Jos, negre și în paragină, așa cum au rămas de pe urma ultimului mare incendiu și de pajiștile mlăștinoase de dincolo de ele, păstrînd amintirea iezuiților, a lui Cartier și Montcalm.

Se duseră apoi la capela seminarului de la Universitatea Laval și admirară pictura de Le Brun și alte picturi mai puțin meritorii, dar nu mai lipsite de interes prin puterea lor de-a evoca întregul univers întunecat al picturilor religioase ; și apoi petrecură o jumătate de oră în catedrală, nu atît pentru a contempla „Răstignirea" de Vandyck aflată acolo, ci pentru a se delecta în mijlocul familiarelor splendori rococo ale timpului. Apreciară fiecare statuie somptuoasă de sfînt, fiecare înger care făcea parcă echilibristică, fiecare copilaș înaripat din cei care plutesc pe nori sculptați și auriți, deasupra altarului principal ; iar pe sacristanul care ștergea de praf cu un pămătuf din pene obiectele sacre, salutîndu-le în treacăt printr-o scurtă înclinare a capului, îl simțiră ca pe un frate pierdut de mult ; inimile li se umplură de puternică afecțiune pentru fetele și bătrînele care intraseră pentru o jumătate de oră să se roage și pentru bărbații cu fețe de burghezi sau de țărani care răpiseră o clipă timpului acordat afacerilor sau

muncilor cîmpului și o dăruiseră sfinților. Nu exista nimic acolo care să le amintească de America; interiorul era exact ca al altor sute de biserici din secolul al optsprezecelea. Prietenii noștri s-ar fi putut cu ușurință crede în cele mai catolice părți ale Sudului, dacă n-ar fi fost cele două sobe mari de teracotă, aflate lîngă intrare, de ambele părți ale navei, care să le amintească mult prea clar că aici se poate să fie și frig.

De fapt, la Quebec asemenea confuzii între Sud și Nord sînt oarecum dureroase și nu te poți niciciînd împăca pe deplin cu ele.Francezii, care s-au așteptat să găsească acolo climatul țării lor de baștină și să-și pirguiască viile sub un soare la fel de blînd, au perpetuat imaginea locurilor natale în atîtea lucruri, încît inima ți-e străbătută de-o emoție dureroasă cînd descoperi peste toate aceste lucruri lumina tristă, piezișă a Nordului. Reflectînd asupra unui aspect caracteristic al Quebec-ului — un crîmpei de stradă cu niște case solide, din piatră, care dă spre o porțiune din zidul orașului cu un plop din Lombardia înălțîndu-se zvelt pe fundalul său — spui sufletului satisfăcut: „Într-adevăr, asta e ceva autentic!". Și apoi dintr-o dată te copleșește senzația cerului nordic și realitatea devine o simplă pozā. Cerul este albastru, soarele este adesea cumplit de fierbinte; poate că nici n-ai fi în stare să dovedești că patetica strălucire nu este o revărsare a propriei tale conștiințe, pe care vara nu face decît să o mențină deasupra pămîntului într un echilibru precar, pe arini duse de prima aversă de ploaie, pentru ca în curînd să dispară din calea zăpezii într-un lung refugiu. Dar oricum, din afară sau dinăuntru, acea lumină a Nordului este mereu acolo.

Cel mai trist se revărsa, gîndiră călătorii noștrii, peste grădinița circulară de lîngă Durham Terrace, unde abundau în strălucire toate florile toamnei pînă la una — gălbinele, gura-leului, dalii, nalbe și floarea-soarelui. Era o eflorescență bogată și temerară și cei doi își imaginară că plantele mai delicate s-ar putea ofili în grădina aceea, unde dintr-o mică fîntînă arteziană apa făcea un salt în lumina mohorîtă și cădea din nou jos cu un tremur melodios. Conștiința acestui frig latent al iernii

ținute în așteptare numai de soarele strălucitor, nu deveni mai acută nici chiar în cîndva magnifica, dar acum neglijata Grădină a Guvernatorului, unde, în acel sfîrșit de după-amiază persista un adevărat aer de natură nedomesticită, și unde se plimbară pentru a vedea priveliștea din punctul cel mai înalt și a-și aduce omagiul la obeliscul ridicat acolo gloriei comune lui Wolfe și Montcalm. Răsunătoarea inscripție latină îl proslăvește pe guvernatorul general care a înălțat monumentul aproape tot atît de mult ca și pe eroii în cinstea cărora a fost înălțat ; dar de data aceasta spectatorii nu criticară spațiul acordat laudelor aduse lui, căci un gînd atît de frumos merita laude. întărea din nou ideea unui fel de prietenie postumă între Wolf și Montcalm, ceea ce conferă memoriei lor o rară distincție și îi unește pe cei ce au căzut luptînd unul împotriva celuilalt la fel de strîns, de parcă amîndoi ar fi murit pentru aceeași cauză.

O demnitate durabilă pare că mai zăbovește în orașul care a fost cîndva capitală ; iar acest parfum de noblețe decăzută aparține Quebec-ului, care a fost o capitală în sens european, cu toate dezavantajele unei mici curți vice-regale și ale intrigilor ei sociale și politice din perioada franceză. Sub englezi, timp de o sută de ani a fost centrul civilizației și rafinamentul colonial, cu reședința guvernatorului general și cu o încîntătoare societate strălucitoare și lipsită de griji, căreia marea garnizoană de odinioară îi dădea veselie și un aer romantic. Onorurile de capitală, împărțite la început cu Montreal-lui și Toronto, revin acum toate orașului Ottawa, civilizat doar pe jumătate, iar garnizoana s-a împuținat devenind un regiment de pușcași, a căror prezență ar trece neobservată dacă n-ar fi sergenții spilcuiți, care bat străzile cu bastonul în mînă, făcînd curte guvernantelor. Dar în zilele de demult în Grădina Guvernatorului se putea vedea scene plăcute de adevărat carnaval, și acolo fanfara militară mai cîntă și acum o dată pe săptămînă, cînd parcul se umple de lumea frumoasă și elegantă a Quebec-ului, evocînd astfel o oarecare asemănare cu trecutul. În rest, este un loc singuratec și întreținut cu indiferență, iar în această după-amiază acolo nu se afla nimeni în afară de cîțiva tineri pierde-

vară de condiție proastă, francezi și englezi, și niște copii care se jucau țipînd și alergînd de la o bancă la alta și de la o alee la alta, prin iarba acoperită de umbra prea deasă. În pofida unui anunț pus la vedere prin care se avertiza că toți cîinii găsiți în parc vor fi omorîți, locul era înțesat de cîini lăsați în voia lor și aparent în afara oricărui pericol de-a cădea victime ale groaznicei amenințări. Ca o pecete a neplăcutei paragini, pe una din bănci se vedea sciielită grosolan inscripția: „Succes Republicii Irlanda!".

Turiștii noștri dedicară dimineața zilei următoare audierii liturghiei de la Catedrala franceză, care, după aprecierile lor de eretici, nu se deosebea cu nimic de orice altă liturghie exceptînd faptul că la o ceremonie participa o întreagă armată de clerici, iar enoriașii erau neobișnuit de evlavioși. Avînd permanent în minte Europa, cei doi rămaseră încurcați cînd văzură că printre credincioși nu erau în principal doar femei tinere și bătrîne, ci și bărbați de toate vîrstele și din toate categoriile sociale, de la țăranul îngrijit îmbrăcat în straiele lui cele mai bune de duminică și pînă la tînărul monden, care cînd îngenunchea își punea pe jos batista ca să-și protejeze pantalonii. În mare măsură bărbații se distingeau prin eleganță și educație si cu toții acordau solemnității o pioasă atenție în poetică armonie cu originile și istoria unui oraș întemeiat prin zelul bisericii.

Un magnific paracliser îmbrăcat într-o haină brodată în fir auriu și cu sceptru de argint în mînă, se înclină în fața lor la intrare și conducîndu-i la o strană, dădu un ghiont unui țăran îngenunchiat acolo, care ieși fără a rosti o vorbă și își reluă rugăciunile pe intervalul de trecere în timp ce ei veniră în locul lui. Faptul că simpla lor curiozitate luase locul credinței lui i se păru Isabelei ceva foarte nedrept, dar se consolă făcîndu-l pe Basil să dea un șiling omului care, precedat de paracliserul în veșminte strălucitoare trecu să facă o colectă de bani. Țăranul nu putea să fi dat mai mult de cîțiva gologani și ea simțea că dărnicia lor restabilea în favoarea lor balanța dezechilibrată a dreptății. Urmă o predică, ținută cu blîndețe și grație de către un preot tînăr de o frumusețe neobișnuită chiar și printre niște

prelați atît de chipeși ca cei din Quebec; și apoi amicii noștri ieșiră în liniște și ordine cu mulțimea credincioșilor, lăsînd catedrala în seama sacristanului și a miresmei de tămîie.

Își dădură cu părerea că tipul de franco-canadieni era mai reușit aici decît la Montreal și în special remarcară numărul mai mare de fete drăguțe. Oamenii din toate categoriile sociale erau bine îmbrăcați nu se puteau numi eleganți conform standardelor americane și aveau doar un fel de lustru provincial, cei mai săraci purtau veșminte curate și îngrijite. Deasemenea, dacă exista vreun adevăr în mirosurile care veneau de la toate ușile și ferestrele, toată lumea urma să aibă mîncăruri calde la prînzul de duminică, iar acest prînz avea să fie garnisit cu ceapă din abundență, fiindcă nici omul cu mirosul cel mai puțin fin nu s-ar fi putut înșela în privința acelei arome.

O mulțime de turiști aparținînd unei naționalități care se arăta superioară oricărei distincții de rasă, se plimbau la nimereală și nu întotdeauna foarte veseli, dar nu făceau nici o impresie asupra adevăraților localnici și întreaga dimineață își păstră aerul de duminică tipică pentru un oraș catolic. Se auzeau sunetele aparent lipsite de sens ale clopotelor întrerupte de o liniște profundă și apoi alte sunete și mai triumfătoare, urmate de o tăcere și mai adîncă; mai era mulțimea de credincioși care se îndreptau spre biserici și apoi urma lunga și relaxare a după-amiezei cu care se recompensează credincioșii pentru eucernicia din timpul dimineții. După slujbă răsăriră ca prin minune niște tarabe unde se vindeau mere noduroase și vișine sălbatice, prăjituri și cidru, iar oamenii mîncau și beau deja în jurul lor. Birjarii își reluară vînătoarea de turiști și pretutindeni începuse din nou freamătul fără glas al unei noi săptămîni. De fapt, Quebec-ul nu este decît o reproducere pantomimică a Franței; este ca și cum două secole pe noi meleaguri, în mijlocul primordialelor tăceri ale naturii și în prelunga liniște a iernilor nordice, domoliseră limbuția acestor oameni vioi, făcîndu-i taciturni asemenea nouă, celor dintr-o rasă mai gravă. Ei își păstrează ancestrala vivacitate a felului de-a fi; eleganța

cu care ridică din umeri este intactă; mişcările grăitoare ale mîinilor participă la dialog; o persoană agitată îşi va avea partea ei de expresivitate. Dar tonul puternic şi înflăcărat al vocii lipseşte, iar aspectul lor posac îl înşeală pe cel ce îi priveşte aproape la fel de ca şi arhiectura sudică sub razele piezişe ale soarelui nordic. Nu este America; şi dacă nu e Franţa, atunci ce este?

Din multe frumuseţi care sînt de văzut în împrejurimile Quebec-ului călătorii noştrii stăteau în dubiu cui să închine unica şi preţioasa lor după-amiază. Să se ducă la Lorette, cu cataracta ei şi cu ce-a mai rămas din huronii ei pe cale de dispariţie, sau pe Insula Orleans, cu fermele ei bogate şi primitivismul vieţii rurale, sau la Montmorency, cu neîntrecuta cascadă şi cu drumul prin frumosul sat Beauport? Isabel alese ultima variantă, fiindcă Basil mai fusese acolo şi prin urmare de locurile acelea se leagă poezia anilor irosiţi, în care ea nu-l cunoscuse. Îşi luase cu ea jurnalul în care printre alte episoade recuperabile din îngrozitorul trecut erau şi însemnările din călătoriile lui şi din cînd în cînd în timpul acestui voiaj îi citise pasaje din jurnalul cu un amestec de emoţie şi ironie; şi indiferent dacă o făcea în zeflemea sau admirativ, îl punea în aceeaşi încurcătură. Acum, în timp ce trăsura îi ducea repede şi lin departe de oraş, îl puse să asculte ce scrisese mai demult despre aceeaşi excursie.

Era, firesc, un trist amestec de gînduri şi simţiri trezite de contemplarea satului, a peisajelor rurale şi îndeosebi de imaginea une fete care făcea căpiţe de fîn pe cîmp. Totuşi natura şi realitatea răzbăteau ici şi colo şi Basil nu se putea dispreţui total că îl scrisese.

— Da, zise el pe vremea aceea viaţa era un lucru de încadrat în nişte perioade frumoase, acum este ceva cu riscuri şi avarii şi poate fi asigurată.

În tonul lui exista un regret, închipuit sau exprimat, care o făcu pe Isabel să suspine.

— Ah! De-aş avea ceva mai mulţi bani, te-ai fi putut dedica literaturii. Căci ea era o adevărată fiică

a Bostonului în ce privește respectul pentru biata noastră meserie.

— O, nu trebuie să-ți faci prea mari reproșuri, răspunse soțul ei, și să știi că te iert pentru micul rău pe care mi l-ai făcut. Oricum, știi prea bine, mi-am luat adio de la Muză înainte de a ne căsători și mă simt foarte mulțumit că mîine o să mă întorc la cererile și polițele mele de asigurare.

Mîine? Cuvîntul îi dădu un fior rece. Așadar călătoria lor de nuntă va începe să se sfîrșească mîine! Asta e și n-ai ce-i face, recunoscu ea cu un alt oftat; și totuși părea imposibil.

— Uitați-vă doamnă zise birjarul ridicîndu-se de pe capră și întorcîndu-se cu fața spre ei în timp ce cu biciul arăta spre Quebec, așa numim noi Orașul de Argint.

Își întoarseră și ei privirile împreună cu el spre orașul ale cărui mii de acoperișuri de tablă, înălțîndu-se unele deasupra altora de la marginea apei pînă sus la fortăreață răspîndeau în soarele după-amiezii o strălucire argintie. Era într-adevăr ca și cum, prin cine știe ce farmece, stînca uriașă, cu poalele ei, cu pereții abrupți și cu piscul semeț fusese acoperită cu un oraș de argint. Privirăm minunea cu exclamații de bucurie, ceea ce satisfăcu în cel mai înalt grad mîndria birjarului, iar Isabel spuse:

— Să te afli acolo, în orașul acela de argint, într-o perpetuă vizită! Mereu să urmeze să pleci într-o a doua zi, care să nu mai vină niciodată! Să te despartă veșnic o zi de sfîrșitul unei călătorii de nuntă, care să nu se mai termine niciodată!

De departe, din josul fluviului pe lîngă care mergeau, se auzi bubuitul de tun întrerupînd repaosul duminical al împrejurimilor.

— Este tunul de pe vaporul de Liverpool care își anunță sosirea, îi lămuri birjarul.

— O! exclamă Isabel îmi pare bine că nu mai avem de stat decît o noapte, fiindcă acum vom fi scoși din camera noastră frumoasă de cei care au telegrafiat să le fie reținută.

De-a lungul fluviului St. Lawrence, de la Quebec pînă aproape de Montmorenci, satele se țin lanț și trecînd prin Beauport văzură pîlcuri de săteni întorcîndu-se de la biserică. Dar Basil rămase îngrozit să constate ce schimbare se petrecuse cu ei. Erau îmbrăcați în hainele cele mai bune, de sărbătoare, iar femeile în loc să poarte costume naționale, așa cum le văzuse el prima oară, acum erau îmbrăcate ca din revista **Harper's Bazaar** din anul care trecuse. Îl întrebă îngrijorat pe birjar dacă se renunțase la pălăriile mari din pai, la fustele și la jachetele în culori vii.

— Pe acelea domnule, o să le vedeți în timpul săptămînii, îi răspunse el, dar nici atunci nu atîtea ca pe vremuri.

Și omul dădu drumul unui noian de amănunte despre acei **habitants** pe care-i lăudă pentru toate virtuțile posibile: cumpătare, sobrietate, curățenie, bunăvoință; iar vorbele lui ar fi trebuit să cîntărească mai mult fiindcă el era irlandez și și între irlandezi și canadieni nu se schimbau prea multe amabilități. Dar aspectul trecătorilor îi confirmau spusele, cît despre căsuțele de pe marginea drumului, cu ușile larg deschise și cu fețe plăcute la ferestre sau la intrare ele erau adevărate miracole de pitoresc și curățenie. De la fiecare asemenea casă pornea spre deal sau spre fluviu fîșiile de pămînt ale proprietarilor, bine delimitate, care se îngustează ori de cîte ori o nouă generație numeroasă își primește partea, iar lîngă casă exista o grădină de zarzavat, avînd p emarqini vălpaia brazdelor cu flori strălucitoare de toamnă; undeva,, într-o decentă izolare, grohăie porcul pus la îngrășat, care în zilele de iarnă va face și mai gustoasă ciorba cu toate aceste legume: în preajma grajdului și a magaziei, păsări de tot felul oferă o priveliște veselă și îndrăznesc să jur că nicicînd nu lipsește de pe mijlocul drumului și cîte o fetiță care să mîne din urmă un cîrd de rațe cuviincioase. Și mai încape vreo îndoială că cine știe ce pastor cu o carte la subțioară va trece pe lîngă crucifixul de la marginea drumului? Casele toate după același model, sînt construite de țărani cu mîna lor, din piatra pe care pămîn-

tul le-o dă mai din abundență decît orice altă recoltă și sînt prevăzute cu galerii și balcoane pentru a prinde și cele mai mici raze ale soarelui unor veri atît de grăbite și poate pentru a le aminti de ancestralele veri din Normandia, rămase demult în urmă pentru totdeauna. Trecînd prin acest sat de o curățenie și o frumusețe ideală, turiștii noștri nu pot să nu se gîndească fără încetare la acel minunat poem pentru care parcă toată Canada franceză există doar spre a-i servi drept ilustrare și a-i păstra vie amintirea. Era Grand Pré, nu Beauport; și sătenii aduceau înflăcărată cinstire genului care dăruise tuturor acelor lucruri simple de la țară un farmec nepieritor și care, indiferent de loialitățile politice ale țării, rămîne acolo pe veci Atotputernic.

Satul care se întinde de-a lungul fîșiei late de aluviuni de la malul fluviului St. Lawrence, se rărește pe măsură, ce te apropii de cascada Montmorency și în curînd treci pe lîngă pădurice care ascunde de privirile trecătorilor casa unde ducele de Kent și-a petrecut cîteva zile voioase în zburdalnica lui tinerețe, și în fața ochilor îți apar două turnuri mari din piatră — monumente și martori ai tragediei de la Montmorency.

Cîndva între aceste turnuri, la înălțime deasupra cascadei atîrna un pod suspendat construit cu totul împotriva voinței localnicilor. Dar într-una din diminețile unei primăveri fatale, după ce gerurile iernii puseseră la grea încercare ancorarea cablurilor în stîncă un țăran bătrîn, cu soția și nepoțelul lui s-au pornit să treacă podul cu căruța. Cînd au ajuns spre mijloc, brusc cablurile au scăpat din strînsoarea stîncii zburînd în aer, podul s-a prăbușit sub cei trei nefericiți, iar aceștia au fost aruncați de la înălțimea lui pe creasta cascadei și de acolo azvîrliți în adîncurile unui hău de două sute cinzeci de picioare.

Localnicii și-au făcut atunci podul lor din lemn pe niște picioare joase din piatră, la așa o distanță de cascadă încît indiferent cine ar fi căzut de pe el, tot ar fi avut șanse să scape cu viață; și ar fi fost primejdios să se ofere să înlăture de-acolo ruinele vechiului pod, care, după cum credeau creștinii cucernici, se număra fără

doar și poate printre numeroasele poduri construite de Diavol, pe vremea cînd Diavolul nu-și spunea inginer constructor.

Oprind caii pe pod, birjarul relată cu îndreptățită fervoare trista poveste și în timp ce pasagerii lui își îndreptară privirile de-a lungul torentului care alerga peste stîncile maronii spre cascadă, Isabel folosi prilejul pentru a se cutremura la gîndul că pusese piciorul pe podul acela suspendat aflat mai jos de Niagara și a-i dovedi lui Basil, punîndu-l într-o adevărată încurcătură, că îndoiala ei în legătură cu podurile dintre Cele Trei Surori nu se datorase nervilor, ci unei înțelepciuni instinctive privind lipsa de siguranță a tuturor podurilor de felul acesta.

Dinspre poarta care dădea spre terenul îngrădit din jurul cascadei, vreo doi-trei băieței francezi, pe care nu-i lăsară inimile să-i refuze, alergară zgomotoși în întîmpinarea lor strigînd într-o engleză proprie „Pe aici, domnule!" și arătîndu-le un chioșc dărăpănat, care se clătina pe un colț de stîncă deasupra marginei cascadei. Dar turiștii îi refuzară clătinînd din cap și se întoarseră să caute un loc de unde să guste un spectacol mai de la distanță și mai puțin amețitor, deși orice loc care oferea o priveliște amplă era destul de abrupt și prăpăstios. Malul înalt era scobit înspre interior într-un uriaș semicerc neregulat, cu niște văgăuni adînci, cavernoase, una într-alta, golașe de sus pînă jos sau acoperite ici și colo de o anemică vegetație perenă. De pe marginea centrală a acestor întunecate abisuri violacee își dădea drumul cascada înspumată și ca un nor,

„Pe-al stîncii zid părea că se coboară,
Că stă și-apoi că o pornește iară".

Au spus „nor", fiindcă am găsit cuvîntul deja rostit, la îndemînă, cum s-ar zice, într-un vers frumos și pentru că trebuie să asemăn Cascada Montmorency cu ceva delicat și luminos. Totuși un nor nu sugerează strălucirea apei în prăvălirea ei ; cascada e mai degrabă ca un povîrniș acoperit de zăpadă sub razele soarelui, dar zăpada e de-un alb rece și opac, iar ea are un fel de crem cald în

curgerea ei luminoasă ; şi uite-aşa, rămîne agăţată acolo pe stîncă, refuzîndu-se ca şi pînă acum cuvintelor. E un mister că ceva atît de grandios poate să fie atît de fermecător, că ceva în toate privinţele de-o frumuseţe atît de delicată poate să fie totuşi atît de vast, încît să nu poată fi cuprins într-o singură privire. Aspectul colţuros şi sălbatic al stîncilor şi al văgăunelor care o înconjoară este îndulcit de graţia frumuseţii ei, care compensează oarecum vulgaritatea felului în care foloseşte fluviul negustorul de cherestea, punîndu-i apele să-i muncească la joagăre şi sugrumîndu-i ieşirea în St. Lawrence cu mulţimea plutelor şi a resturilor de la tăierea cherestelei şi a şindrilei. Mai degrabă se poate spune că rămîne ea însăşi în mijlocul acestor lucruri pe care ochiul le observă doar printr-un efort special.

Turiştii noştri se aşezară în iarba care amestecată cu trifoi alb se întindea pînă la marginea prăpastiei şi contemplară visători cascada, înfruptîndu-şi privirile cu minunatele ei forme şi culori. Fiind mai înţelepţi decît mine nu încercară să-i rostească frumuseţea, se mulţumiră s-o simtă odată cu perfecţiunea după-amiezii al cărei soare aproape asfinţit, îşi trimitea pieziş razele peste peisaj, dînd lumii sub cerul acela pal, albăstrui-verzui, melancolicul sentiment al toamnei. Greierii ţîrîiau în iarbă, din frunzişul de deasupra capetelor venea ciripitul ezitant al păsărelelor ; un mînz mitos se lăsă de păscut pe cîmp şi se apropie de ei pe furiş să-i privească ; micii lor ghizi, descoperind că oamenilor acestora nu le făcea plăcere să vadă nişte băieţei încăierîndu-se la marginea unei prăpăstii, se aruncară şi ei pe iarbă şi începură să cînte încet, într-o tonalitate minoră, tristă o lungă, foarte lungă baladă despre o anume fată numită La Belle Adeline. Pentru toate simţurile era un moment de bucurie nealterată şi cei doi se bucurară cu întreaga lor fiinţă ; dar meditînd asupra acestui lucru, cu un oftat, încetară de fapt să se mai bucure, la fel cum cel ce începe să devină conştient că visează trebuie foarte curînd să se trezească. Nu reuşeau niciodată să simtă vreo emoţie fără să dorească s o analizeze ; dar poate că încîntarea li

s-ar fi terminat tot atît de repede, chiar dacă ei n-ar fi încercat s-o transforme într-un fapt de conștiință.

— Dacă n-ar mai fi și cina după o asemenea experiență, zise Isabel cînd se așează la masă în seara aceea, nu știu ce ne-am face. Cina unește ideea de plăcere cu cea de datorie și te aduce încet înapoi pe pămînt. Ești obligat să mănînci, nu vezi? ori nici un lucru nu e condamnabil, atunci cînd ești obligat să-l faci; așadar... totu-i în regulă.

— Isabel, Isabel, exclamă soțul ei, ai o minte formidabilă și tot ce iese din ea mă uimește întotdeauna. Dar fii atentă, iubito. Nu o pune prea mult la treabă. Creierul omului, știi și tu... organ delicat.

— Oricum, ai înțeles ce-am vrut să spun; și cred că unul din marile farmece de-a avea un soț este că nu ești obligată să te exprimi foarte explicit cînd vorbești cu el. Un soț, continuă Isabel cu emfază, ținînd o bezea între degetul mare și cel arătător — pentru că la acest moment al mesei ajunseseră — un soț e aproape la fel de bun ca și o altă femeie!

În salon dădură peste familia Ellison și schimbară cu ei impresiile zilei.

— Bineînțeles, conchise doamna Ellison, a fost o zi destul de plăcută, dar ce facem la noapte? Ați fost și dumneavoastră scoși din cameră de către cei care au sosit cu vaporul și care ar fi putut foarte bine să doarmă pe vas în noaptea asta? Ați găsit altă cameră?

— Nu chiar, răspunse Isabel. Avem o colivie la etajul cinci direct sub acoperiș.

Doamna Ellison se întoarse plină de energie spre soțul ei și se răsti la el cu reproș:

— Richard, doamna March are cameră!

— A spus „colivie", replică binevoitorul colonel, și noi nu ne putem coborî la așa ceva. Recepționerul ne ține în suspensie cu camera fiindcă intenționează să ne uimească pînă la urmă cu ceva somptuos. Așa e el, glumeț.

— Prostii! zise doamna Ellison. L-ai mai văzut de la cină?

— De jumătate de oră îi fac viața o adevărată povară, răspunse colonelul cu cel mai amabil zîmbet.

— Of, Richard, exclamă soția lui, disperată de felul în care vroia el să dreagă lucrurile, tu n-ai face viața o povară nici măcar unui șoarece! Și ne mai avînd ce adăuga, rîse cu un amestec de tristețe și afecțiune.

— Hai, Fanny, răspunse colonelul fără nici o legătură cu cele discutate, ia-ți pălăria și tot ce-ți trebuie și haide să ne ducem cu toții să ne plimbăm pe Durham Terrace. Sînt sigur că prietenii noștri vor să meargă. E ceva care merită văzut; și pînă ne întoarcem recepționerul ne va face rost de un apartament cît se poate de elegant.

Cred că nimic nu-ți creează mai puternic în Quebec iluzia că te afli în sudul Europei ca o plimbare duminică seara pe Durham Terrace. Este vorba de spațiul larg de pe faleza din stînga fortăreței, din tot orașul locul cel mai ales și care oferă cea mai frumoasă panoramă, ocupat cîndva de vechiul castel Saint Louis unde a locuit viteazul conte Frontenac și strălucitii săi succesori din fostul régine francez. Castelul a fost distrus de un incendiu cu aproximativ patruzeci de ani în urmă și lordul Durham a dispus nivelarea terenului transformîndu-l într-o promenadă publică. Ea se sprijină pe marginea stîncii de-o arcadă impunătoare de zidărie solidă și este înrădită cu un parapet de fier; există cîteva scaune pe care te poți odihni și niște tunuri vechi, scoase din uz, pe care să se cațere copiii și să se joace. Un amurg blînd urmase zilei și era exact atîta întunerie cît să-i ascundă ochiului îngăduitor aspectele nordice și din Lumea Nouă ale scenei și să scoată și mai romantic în evidență silueta întunecată a fortăreței pe fundalul blînd al serii și oamenii care sporovăiau de la ferestre peste străzile înguste ale Orașului de Jos. Terasa era înțesată de lume și era un dute-vino permanent, fiecare din cei ieșiți la plimbare făcînd ceremonios cîțiva pași în sus și-n jos un

timp oarecare și apoi ducîndu-se liniștit acasă pentru a lăsa loc noilor veniți. Aproape toți erau francezi și în general păreau cu nu fac parte din categoria oamenilor cei mai distinși ce aparțin unei clase de mijloc englezii fiind reprezentați doar de cîțiva tineri și din cînd în cînd de cîte un domn în vîrstă, roșu la față, cu o eșarfă indiană atîrnată de pălărie. În mulțime se zăreau și cîteva costume și figuri de americani, dar majoritatea oamenilor erau din Quebec. Tinerele care se plimbau cîte două sau cu iubiții lor purtau amprenta unei lipse de șic provinciale, tinerii păcătuiau de excesul imobil al filfizonilor latini din mîna a doua, cei mai vîrstnici, de somptuoasa lipsă de eleganță a unei bourgeoisie îmbrăcată cu ce are mai bun. Cîțiva avocats sau notaires cu o ținută mai impunătoare (profesia li se ghicea fără nici o greutate, de parcă și-ar fi purtat pe piepturi plăcuțele de alamă bine lustruite de pe ușile lor de intrare) se plimbau și discutau solemn unul cu altul. Caracterul neamerican al întregii scene nu era cu nimic mai puțin de remarcat în faptul că fecare persoană era îmbrăcată după gustul propriu și că dădea curs pe față preferințelor personale în materie de culori și modele. Cineva era numai în alb, pînă și pantofii de pînză îi erau albi; un altul, cu o personalitate și mai îndrăzneață, apăru într-un veritabil purpuriu. Efectul se dovedi straniu și aproape de rău augur cînd aceștia doi, întîlnindu-se și fiind prieteni, își continuară plimbarea ținîndu-se de braț; dar seara începuse să facă loc nopții și peste scurt timp tipul în purpuriu rămase o simplă umbră întunecată alături de cel în albul strălucitor.

Văile și înălțimile dispărură acum, dar fluviul se deslușea datorită luminilor multicolore ale vapoarelor și ambarcațiunilor care se odihneau întunecate și nemișcate la sînul lui larg; pe celălalt mal se vedea furnicarul de lumini de la Point Levis; la două sute de picioare sub ei, Orașul de Jos, își răspîndea în jurul uriașei stînci misterul ispititor al unei aglomerări de acoperișuri, ferestre luminate și străzi ba întunecate, ba pline de lumină. Deodată se dezvălui un spectacol

tipic nordic și caracteristic pentru Quebec: un arc lung străluci deasupra orizontului nordic; din el țișniră în sus flamurile tremurătoare ale aurorei, violet pal sau ușor colorate în stacojiu și se jucară apărînd și dispărînd fantomatic la zenit. În timp ce străinii priveau, din fortăreață bubui un tun și sunetele dulci și sălbatice ale goarnei străpunseră liniștea care se lăsase.

Apoi toți exclamară:

— Ce bine s-au potrivit toate! și o porniră înapoi la hotel.

Colonelul intră la recepția hotelului să-l mai supună pe recepționer la noi cazne pentru a-l face să mărturisească în sfîrșit că are un apartament ascuns undeva, în timp ce Isabel își lăsă soțul cu doamna Ellison în salon și o invită pe domnișoara Kitty să vadă „colivia" lor de la etajul cinci. Apropiindu-se, observară că prin ușa deschisă a camerei alăturate răzbăteau lumină, muzică și rîsete și Isabel, recunoscînd vocile celor din trupa de teatru, presupuse că aceasta era camera bolnavului, și că din nou membrii trupei îl îmbărbătau pe tovarășul lor în suferință. Cineva se auzi întrebînd:

— Ia spune, cum te mai simți, Charley? și drept răspuns se auzi o înjurătură rostită cu glas stins, urmată de alte rîsete, de zdrăngănitul unei chitare, de un crîmpei de cîntec și de fosnet de rochii și zgomot de picioare, ca și cum cei dinăuntru s-ar fi pregătit să plece.

Cele două ascultătoare se traseră înapoi, nehotărîte; ca femei nu se putea să le placă aceste dovezi de zurbagie camaraderie, care exista între membrii trupei. Începură să tremure ca în fața unor tineri zvăpăiați, fără griji, prietenoși, care se distrau; nu era nimic rău în asta, dar le cuprinse panica.

— Vai, dragă! exclamă Isabel, ce-o să ne facem?

— Să ne întoarcem, hotărî domnișoara Ellison curajoasă.

Și cît ai clipi o luară la goană înapoi spre salon, unde îi găsiră pe Basil, pe colonel și pe soția lui ținînd cu toată seriozitatea un adevărat conclav. Colonelul, ca un iscusit

strateg, afișa o disperare mai violentă decît a soției sale, care se văzu astfel firesc forțată să adopte o atitudine de temperare a furiei lui.

— Asta este, Fanny ! Asta-i tot ce poate face pentru noi și e cea mai mare nelegiuire din lume ! O adevărată mîrșăvie !

Fanny sesiză parodierea îndrăzneață a propriei sale maniere acuzatoare, dar exact în clipa aceea se văzu obligată să răspundă întrebării nerăbdătoare a Isabelei dacă obținuseră vreo cameră.

— Da, o cameră, o lămuri ea ,cu două paturi. Dar ce să facem cu o singură cameră ? Recepționerul acela... nici nu știu cum să-l numesc — („Numește-l recepționer de hotel, draga mea ; imposibil să spui ceva mai rău", o întrerupse soțul ei) — crede, se pare, că lucrurile s-au aranjat perfect.

— Înțelegeți, doamnă March, adăugă colonelul, individul își permite să ne terorizeze în felul acesta fiindcă are de partea lui arhitectura. Pur și simplu nu mai există nici o altă cameră în tot hotelul.

— Lăsați-mă să mă gîndesc o clipă, zise Isabel fără să se gîndească nici un moment.

De la bun început îndrăgise cel puțin două persoane din această familie și în ultima oră ajunseseră să se cunoască cu toții foarte bine, așa că zise :

— Uitați ce vă propun : și noi avem în cameră două paturi, așadar noi, doamnele, vom lua o cameră, iar domnii pe cealaltă !

— Doamnă March, mă închin în fața superiorității gîndirii de la Boston, spuse colonelul, în timp ce femeile protestară politicos și consimțiră ; și mai că aș putea să vă aclam ca pe salvatoarea noastră. Dacă veniți vreodată la Milwaukee,... care e și el centrul universului, ca și Bostonul,... noi... eu... m-aș bucura dacă ați trece pe la birourile mele. ... N-am spus nimic rău, nu-i așa, Fanny ? ... Uneori, doamnă March, sînt excesiv de ospitalier, zise el ca să-și explice întreruperea. Și acum, să pornim în recunoaștere. După dumneavoastră, doamnă ! Și recunoștința străinului fără adăpost vă va urma.

Explorară cu toţii ambele camere şi doamnele hotărîră s-o ia pe-a Isabelei. Colonelul fu expediat să se asigure că tot calabalîcul familiei va fi trimis unde trebuie, iar Basil îl însoţi. Lucrurile sosiră cu mult înainte de-a se întoarce domnii, dar doamnele folosiră cu bucurie timpul pentru a discuta despre senzaţiile zilei şi a exclama din cînd în cînd, „Ce drăguţ din partea dumitale, doamnă March ! şi „Nu ştiu ce ne-am fi făcut !" sau „Să nu mai vorbim despre asta, vă rog !" şi „Pentru mine este o mare plăcere !".

În camera alăturată, unde zăcea actorul suferind şi unde pînă nu demult se pare că se cîntase şi se dansase pentru mîngîierea lui, acum era comparativ linişte. Se auzeau două voci de femei care discutau şi din cînd în cînd, o mînă hoinărea pe coardele unei chitare. Isabel tocmai îşi dusese batista la gură ca să-şi acopere primul căscat, cînd cei doi domni, mirosind puternic a fum de trabuc, se întoarseră pentru a le ura noapte bună.

— E a doua uşă de-aici, nu-i aşa, Isabel ? întrebă soţul ei.

— Da, a doua uşă. Noapte bună !

— Noapte bună !

Cei doi plecară împreună, dar după un minut se întorseseră deja şi acum băteau timid la uşa închisă.

— O ! Ce s-a întîmplat ? exclamară în cor doamnele cu glas tînguios, observînd o anume răvăşire pe chipurile dinaintea lor.

— Nu ştim ! răspunseră ceilalţi într-o tonalitate la fel de temătoare şi povestiră cum găsiseră uşa camerei lor întredeschisă şi cum o lumină puternică se revărsa în coridor.

Nu se opriseră să mediteze asupra acestui fapt, ci, cu nepăsarea proprie sexului lor, deschiseră larg uşa şi ce să vezi ? În faţa oglinzii se afla o fiinţă uluitoare, cu buclele răvăşite atîrnîndu-i pe spate şi într-un neglijeu exprimînd faptul că se simţea acolo ca la ea acasă, care şi-a întors spre ei ochii albastru deschis de sub o frunte remarcabilă pentru zulufii răzleţi ce o acopereau. Declarară că rămăseseră încremeniţi şi că înainte de a-şi aduna puterile să o ia la goană observaseră o panică similară şi pe

chipul din fața oglinzii. Toate aceste fapte au fost relatate de colonelul Ellison la ordinul nevestei sale, cu multe proteste și false amînări în mijlocul cărora doar curiozitatea ascultătoarelor le-a împiedicat pe acestea să-l sfîșie în bucățele.

— Și cine bănuiești că era ființa aceea ? îi ceru să precizeze nevasta lui, cu un calm forțat, atunci cînd în sfîrșit colonelul puse capăt povestirii și abominabilei lui ipocrizii.

— Păi..., cred că era o sirenă.

— Auzi vorbă, o sirenă ! pufni nevasta lui disprețuitoare. Și de unde știi ?

— În primul rînd fiindcă ținea în mînă un pieptene ; și afară de asta, draga mea, sper că sînt în stare să recunosc o sirenă cînd văd una.

— Ei bine, n-a fost nici o sirenă, a fost o greșeală și o să aflu eu despre ce e vorba. Vrei să vii cu mine, Richard ?

— Nu merg nici pentru tot aurul din lume ! Dacă e o greșeală, nu se face să merg eu, și dacă e o sirenă, e periculos.

— Of, lașule ! îi zise cutezătoarea femeie eroului tuturor bătăliilor purtate de armata lui Sherman* în timpul marșului pînă la ocean.

Și nu trecu mult și o auziră atacînd misteriosul dușman cu un curaj de adevărată doamnă și reclamînd camera invadată. Inamicul răspunse cu aceeași politețe că recepționerul îi dăduse ei camera cu îînvoiala să mai primească o doamnă să stea cu ea și drept urmare lăsase ușa deschisă ca aceasta să poată intra. Cei ce stăteau la căpătîiul bolnavului din camera alăturată, apărură și ei confirmînd spusele, iar o voce stinsă venind din patul acelciași camere jură că totul este adevărat.

— Firește, adăugă invadatoarea, dacă aș fi știut cum stau lucrurile, n-aș fi acceptat în ruptul capului. Și nu

---

* William Tecumseh Sherman (1820—1891), general al armatei nordiste în timpul Războiului Civil.

mai există nici un colțișor în tot hotelul ăsta să-mi întind oasele, conchise ea.

— Înseamnă că e greșeala recepționerului, zise doamna Ellison, bucuroasă că se putea retrage fără pierderi ; și își puse soțul să sune după ticălosul vinovat, un tînăr francez, palid și tăcut, pe care cu forțe unite, năvălind cu toții pe cordior, începură să-l ocărască dintr-o singură suflare, doamna în neglijeu dispărînd ori de cîte ori își amintea de lucrul acesta și reapărînd ori de cîte ori îi venea în minte un argument puternic sau o nouă acuzație.

Recepționerul, care nu era decît mezinul tribului său de nelegiuiți, le ceru îndurare și mărturisi totul : hotelul era atît de ticsit și el fusese atît de înnebunit de toate solicitările, încît înțelesese că domnul colonel Ellison ceruse un pat pentru domnișoara care îi însoțea și că făcuse tot ce-i stătuse în putință. Dacă doamna de aici — aceasta dispăruse din nou — ar avea amabilitatea să cedeze camera celor doi domni, ar putea-o trimite să stea cu menajera. Auzind acestea, doamna în cauză consimți fără nici o dificultate, iar restul împrăștiindu-se, ea o sărută pe una din păzitoarele bolnavului exclamînd „O adevărată rușine, Bella !" și se îndepărtă în întunericul coridorului. Se pare că pe acest coridor, toate camerele, cu excepția celor două date călătorilor noștri, erau ocupate de doamnele din trupă ; ușile lor se deschiseră succesiv și se auzi cum în drum spre capătul coridorului ea le dădea explicații fiecărei doamne în parte. Iritarea de moment pe care o simțise cînd fusese surghiunită dispăruse. Ea detalia faptele fără nici o urmă de ranchină și deși se pare că la fel ca ea, nici celelalte nu găseau nimic comic în toată povestea, îi ascultară spusele cu aceeași amabilitate. Își exprimară sincer compătimirea și fiecare se despărți de ea cu o vorbă bună. Apoi totul se liniști.

— Richard, zise doamna Ellison, după ce călătorii noștri sărbătoriră pe scurt evenimentele în camera Isabelei, cred că nu-ți surîde deloc ideea că ne lași singure aici.

— E adevărat, dar nici nu bănuiești cît de puțin îmi surîde să plec de aici singur. Mi-ar place, doamnelor, să

ne însoțiți măcar o bucată de drum, zău mi-ar place ! Oricum, vă rog să nu încuiați ușa.

Acestei rugăminți, adresată la despărțire din coridor, i se răspunse din cameră cu un sunet de cheie răsucită în broască și de zăvoare trase și cu un zgomot ca de tunet înăbușit făcut de biroul și de lavoarul tîrîte pentru a bariicada ușa.

— Doamnele își fortifică pozițiile, îl informă colonelul pe Basil și cei doi se întoarseră în camera lor. Nu mai vreau să mă deranjeze nimeni, declară el, trăgînd iute ușa după el ; nervii îmi sînt prea zdruncinați în clipa asta. Ce mai oraș vechi și plin de mistere e și Quebec-ul ăsta, domnule March ! Să-ți spun ceva : după mine ăsta este un castel fermecat și dacă în cursul nopții n-o să pășească peste coastele mele cine știe ce strigoi catîrgiu, nici nu-mi trebuie mai mult.

Cu aceste vorbe și altele care evocau celebra aventură a lui Don Quijote, colonelul nici nu simți efortul de-a se dezbrăca și tocmai ajunsese să-și scoată ghetele, cînd la ușă se auzi un ciocănit neașteptat. Cu o gheată în mînă și cu cealaltă în picior, colonelul șchiopătă pînă la ușă :

— Cred că a trimis recepționerul pe cineva să anunțe că a mai făcut o greșeală, zise ei deschizînd larg ușa. Și apoi rămase nemișcat, holbîndu-se mut la ființa din prag — o ființă cu fruntea acoperită de zulufi și cu ochii albastru deschis ai celei pe care cu atît de puțin timp în urmă o dăduseră afară din camera aceea.

Retrăgîndu-se în spatele pervazului ușii ea zise :

— Scuzați-mă, domnilor — cu o demnitate în glas care îi făcu să-și reculeagă firile răvășite — aveți amabilitatea să vă uitați dacă nu cumva mărgelele mele sînt la dumneavoastră pe masă ? Oh, vă mulțumesc, vă mulțumesc din suflet ! continuă ea, arătîndu-și fața și întinzînd o mînă cînd Basil, roșind, se îndreptă spre ea cu un șirag de mărgele grele, negre, împodobit cucernic cu o cruce mare. Zău, că vă sînt foarte recunoscătoare, domnilor și vă cer mii de scuze că v-am deranjat, încheie ea cu glas oarecum sever, ceea ce îi făcu pe cei doi să se simtă jenați și vinovați.

Și femeia dispăru la fel de misterios cum apăruse.

— Aș vrea și eu să știu, spuse colonelul cu un oftat adînc, închizînd din nou ușa, de data aceasta și cu cheia, aș vrea să știu cît o să mai dureze povestea asta? Fiindcă, dacă o să se repete cu regularitate toată noaptea, mai bine mă îmbrac din nou.

Cu toate acestea continuă să se dezbrace și apoi se băgă în pat, unde rămase cîtva timp tăcut. Basil stinse lumina.

— O, păcat că ai stins lumina, amice, zise colonelul, dar nu-i nimic, nu era, bineînțeles, decît o curiozitate prostească. Sînt convins că epuizîndu-se rezerva de lenjerie de pat a hotelului am fost pus să dorm între două fețe de masă și mă gîndeam că n-ar strica să controlez. Am impresia că simt pe mine un imprimeu în carouri, iar sub mine un model floral sau cu arabescuri. Păcat că nu mi-au dat două de același fel. E destul de greu să trebuiască să dormi între fețe de masă desperecheate. Dimineață o să mă plîng proprietarului de lucrul ăsta. Pînă acum la nici un hotel n-am fost nevoit să dorm între fețe de masă desperecheate.

Vocea colonelului parcă nici nu apucase să se stingă în urechile somnoroase ale lui Basil, cînd brusc sunete de cîntece și risete venind din camera bolnavului îl treziră de-abinelea. Păzitoarele celui suferind cochetau cu cineva din curticica aflată cu cinci etaje mai jos. Firește, la o asemenea distanță se permitea o anume libertate a replicilor de spirit; îndrăgostitul își mărturisea pasiunea cu înflăcărare, iar doamnele își băteau joc de el la fel de slobod, din cînd în cînd ignorîndu-l total, timp în care cîntau cîte ceva acompaniate de zdrăngănitul chitarei sau flecăreau despre profesia lor, pentru ca mai apoi să se întoarcă la el exprimîndu-și tandrețea în vorbe menite să provoace suferință.

La modul abstract, toate acestea nu însemnau nimic pentru Basil; și totuși își amintea puține lucruri făcute special pentru plăcerea lui, care să-i fi dat mai mare satisfacție. Privind în lumina lunii la acoperișurile înalte, argintii din jur, la grădinile mînăstirilor și la turnurile ciudatului oraș, se gîndi că scenei nu-i lipsea nimic din

farmecul tipic umorului și romanțiozității spaniole și se simți recunoscător față de acele sărmane ființe de parcă i-ar fi făcut deliberat un favor. Pentru noi, cei ce ne aflăm în spatele luminilor rampei există întotdeauna ceva fascinant în viața ființelor străniі care trăiesc de cealaltă parte și care nu par niciodată mai ireale ca atunci cînd sînt ele însele. Adăpostite mizer în camerele acelea meschine de la ultimul etaj, cu sărăcia lor împopoțonată, cu felul lor de-a se supune cu veselie erorilor și capriciilor soartei, cu prietenia lor flușturatecă și cu bunătatea lor reciprocă, aceste ființe care se dăruiau fără nici un profit în această burlească de-o clipă, păreau că joacă mai degrabă decît că trăiesc viața de actori ambulanți, iar modul lor de a-și mărturisi dragostea era ultima manifestare a unei comedii care lui Basil îi venea greu s-o accepte ca realitate, atît de tare semăna mai degrabă cu ceva văzut pe scenă. N-ar fi diminuat cu nimic caracterul vulgar și ieftin al mise en scène*-ei, căci tocmai ea, cugetă el somnoros și confuz, o ajuta să dobîndească acel aer de întîmplare reală, făcînd-o asemănătoare unui episod dintr-un roman. Dar mai presus de orice, îi plăcu firescul faptului că în toată aventura aceea nu fusese nimic deosebit, ceea ce corespundea pe deplin gusturilor sale; și chiar cînd reveriile lui începură să se destrame în vise, se simți conștient de o mîndrie absurdă că toate acestea i s-au putut întîmpla în epoca și în emisfera noastră banală. „Chiar așa, se gîndi el, dacă aș fi student în Alcalá, ce altceva mai bun aș fi putut pretinde?" Și pe cînd, în sfîrșit, sufletul său se desprinse din ancorajul lui și începu să lunece spre largul mării purtat de mișcările largi, circulare și lente ale apelor somnului, rămase conștient că stăruia în el o ușoară urmă de compasiune pentru acei sărmani actori ambulanți — o milă atît de delicată, de fină și de gingașă încît parcă nu-i aparținea lui, ei era mai degrabă senzația acelei compasiuni, care înseamnă milă pentru întreaga lume.

---

* Punere în scenă (fr.).

CAPITOLUL X: SPRE CASĂ ŞI ACASĂ

Călătorii noştri se întîlniră cu toţi la micul dejun şi discutară cum se cuvenea aventurile din noaptea aceea; cît despre rest, pentru Basil şi Isabel înainte de masa aceea trecu şi repede şi încet, după cum regretul de-a părăsi Quebecul sau nerăbdarea firească a călătorilor de-a se vedea plecaţi punea stăpînire pe ei. Isabel îşi petrecu parte din ea la cumpărături, căci descoperise în nişte cotloane din cuferele ei cîteva mici sume de bani rămase fără destinaţie şi frumoasele magazine din Rue Fabrique erau foarte tentante. Spusese că o să se ducă doar să se uite, dar cititorul isteţ îşi poate imagina rezultatul. Îngenunchiind lîngă cutiile ei, încercînd să distribuie cumpărăturile în aşa fel încît să pară lucruri vechi — lucruri de-ale ei, pe care le cărase de la Boston — o uşoară remuşcare de moment îi opri mîna.

— Ştii ceva, Basil, începu ea, poate că n-ar strica să declarăm cîte ceva din lucrurile cumpărate. Oare cît o fi vama la astea? întrebă ea, arătînd o serie de articole.

— Nu ştiu. Cam sută la sută. Ad valorem*.

— C'est à dire...?**

— Tot atît cît costă.

— Păi, atunci, iubitule, răspunse Isabel indignată, nu facem nimic rău dacă le trecem aşa. N-o să declar nici un capăt de aţă!

---

* Din valoare (lat.)

** Adică (fr.)

— Pentru tine, pe care nu te vor întreba, e foarte bine. Dar ce mă fac dacă mă întreabă pe mine ce avem de declarat?

Isabel se uită la soțul ei și avu o ezitare. Apoi răspunse în niște termeni pe care sînt mîndru să-i reproduc aici spre cinstea americancelor:

— Nu trebuie să minți, Basil (eroic); nu te-aș mai putea respecta (tandru); dar (cu hotărîre) trebuie să faci tu în vreun fel să scapi de asemenea întrebare!

Cele două doamne Ellison, cărora Isabel le prezentă cazul în salon, se declarară perfect de acord cu ea. Și ele făcuseră unele mici cumpărături la Quebec și intenționau să facă și mai multe la Montreal, înainte de-a se întoarce în Statele Unite. Doamna Ellison era dispusă să privească scrupulele Isabelei ca pe-un fel de trădare față de sexul ei, care se putea ierta numai fiindcă Isabel se căise atît de curînd.

Ellisonii se hotărîseră ca înainte de-a o porni spre Boston s-o ia în sus pe rîul Saguenay și încercară din toate puterile să-i convingă pe amicii noștri să vină și ei.

— Nu, asta o lăsăm pentru altă dată, spuse Isabel. Domnul March trebuie să fie la Boston la o anumită dată și de-abia vom reuși să ajungem la timp.

Apoi îi puse să promită că vor petrece cu ea o zi la Boston și întrucît colonelul apăru să le anunțe că îi așteaptă la poartă trăsura pentru excursia la Lorette, cele două familii își luară rămas bun cu afecțiune și exprimîndu-și de mai multe ori speranța că se vor vedea în curînd.

— Ce părere ai despre ei, iubitule? se interesă Isabel cînd ieși cu Basil pentru a arunca o ultimă privire Quebec-ului.

— Domnișoara Ellison e cea mai drăguță și doamna e și ea destul de agreabilă. Seamănă foarte mult cu tine, dar îi lipsește simțul umorului. Tu ai exact cît îți trebuie ca să te salveze.

— După părerea mea, domnul Ellison are destulă vervă și bună dispoziție pentru amîndouă la un loc. Știi, Basil, e mai amuzant decît tine și nici nu-și dă ca tine aere de om apatic și afectat. Nu știu, parcă mă

simt cam dezamăgită de alegerea pe care am făcut-o; dar cred că o să renunț curînd la ea. De fapt, cum să spun, colonelul este un pic prea amuzant. Obiceiul ăsta al lui de-a face din orice ceva caraghios e cam obositor.

Și dacă tot au început, nu s-au oprit pînă nu i-au forfecat înbucățele pe prietenii lor. Apoi, îngroziți, s-au apucat în grabă să-i facă la loc spunînd că se numărau printre cei mai dragi oameni din cîți cunoșteau, că le părea într-adevăr rău că se despărțiseră de ei și că vor face tot ce le stă în putință să-i distreze cînd vor veni la Boston.

Făcură o plimbare pînă la Durham Terrace, unde mult timp rămaseră aplecați peste parapetul metalic delectîndu-se cu frumusețea priveliștei. O ceață ușoară atîrna deasupra peisajului estompîndu-l, pînă cînd întreaga panoramă le apăru în fața ochilor ca un vis. Ca într-un vis era fluviul și ca într-un vis pluteau sau se odihneau navele la pieptul său lat. În depărtare se întindeau cîmpurile vesele cu satele lor albe, vag conturate, și încă și mai departe înălțimile blînde se topeau în cerul coborît mult deasupra pămîntului. Acoperișurile de tablă ale Orașului de Jos străluceau în soarele dimineții; împrejurul lor în toate direcțiile, în acea dimineață, de luni, cînd de la un ocean la altul America clocotea de forfota muncii, orașul cenușiu dormita în interiorul zidurilor sale; pe catargul de steag al citadelei atîrna stindardul roșu al Sfîntului Gheorghe, adormit și el.

În adîncul inimilor se simțiră ciudat de adînc mișcați. Li se părea ca și cum se uitau la ultima fortăreață a Trecutului și că de departe, dinspre sud auzeau mărșăluind oștirile invadatoare ale Prezentului; și cum nici o ființă tînără și iubitoare nu poate să se despartă de lucrurile vechi fără o strîngere de inimă, printr-un suspin cei doi trimiseră Quebec-ului un lung și mut rămas bun.

Vara viitoare vor veni din nou, da; dar, vai mie! toți știm ce înseamnă vara viitoare!

O parte din membrii trupei burleşti au mers cu ei în omnibuz pînă la feribot şi au rămas prietenoşi pînă la sfîrşit, la plecare dînd mîna cu toată lumea : cu chelnerii, cameristele şi hamalii hotelului. Tînărul îndatoritor cu figură de depravat sosi într-o caleaşcă şi refuză zîmbitor, dar hotărît să plătească birjarului mai mult decît i se ceruse de la bun început, ceea ce îl făcu pe Basil să-l invidieze pînă cînd văzu cîte necazuri avu de îndurat ca să înregistreze bagajele trupei. Erau patruzeci de bucăţi şi judecînd după cît de puţină îmbrăcăminte purtau oamenii aceştia pe scenă, era un mister cu ce se umpluseră toate aceste cufere. Tînărul şi cele două englezoaice blonde de origine americană se instalară în acelaşi vagon cu turiştii noştri şi înveseliră călătoria cu şotiile lor. Cînd tînărul se prefăcu că doarme, doamnele îi înfăşurară într-un şal capul capul cu cîrlionţi aurii şi îl chinuiră cu o mulţime de ghionturi şi lovituri pînă cînd, cu un pumn de alune el puse pentru scurt timp capăt ostilităţilor ; iar întrucît doamnele nu găsiră alt mod de-a le mînca, una din ele îşi smulse cu impertinenţă pantoful din picior şi se apucă să le spargă cu tocul folosit în chip de ciocan. Totul era atît de plăcut încît trebuia să fie în regulă ; şi în lumea lor veselă de proscrişi poate că lucrurile nici nu sînt atît de rele cum ne place să le credem noi.

Ţinutul în care se avîntă trenul de îndată ce lasă în urmă Quebec-ul este lipsit de interes şi amicilor noştri nu le rămase de făcut decît să urmărească giumbuşlucurile actorilor pînă cînd ajunseră la rîul St. Francis, a cărui frumuseţe rătăcitoare este urmărită de drum printr-o infinită serie de peisaje delicate şi minunate. Pretutindeni descoperi oglindindu-se în curgerea lui lină ulmii şi sălcliile de pe malurile domoale. Într-un loc unde calmul lui pierea în praguri înspumate, se afla o uriaşă fabrică de cherestea, care acoperea apele cu butuci şi tot felul de deşeuri, iar malurile, cu oraşe întregi de cherestea ; ceva ce Basil şi Isabel acceptară ca elemente deloc lipsite de valoare ale pitorescului. Cu deosebită tandreţe, rămaseră credincioşi urmelor vieţii rurale pe care o părăseau. Cînd nişte băieţi francezi se

urcară în tren să vîndă zmeură de pădure în mici coşuleţe făcute din coajă de mesteacăn, ei se înfiorară de plăcere şi le cumpărară, dar curînd oftară, întrebîndu-se „Oare cînd vom ajunge în Maine, ce-o să găsim de vînzare caracteristic pentru viaţa de-acolo? O bucată de plăcintă învelită poetic într-o frunză mare de dovleac sau floricele în cornete dintr-o fiţuică locală cu reclama pentru un nou magazin din Portland?". Văzură cum treptat caselor de pe ferme le dispărea originalitatea: mai întîi ferestrele de fronton, apoi curbura acoperişurilor abrupte, apoi acoperişul abrupt cu totul. După un timp ajunseră la o prăvălie cu un portic grecesc şi cu patru stîlpi pătraţi din pin. Se cutremurară şi încetară să mai privească.

Mult temutul control al bagajelor la Island Pond avu loc la ora nouă, fără a-i costa nici un cent vamă şi nici o mustrare de conştiinţă. În acea gară încîntătoare cuferele sînt îngrămădite de-a valma într-o încăpere de lîngă linie, unde cîţiva inspectori cu nişte lămpi înăbuşitoare cu gaz fumegînd îi aşteaptă pe pasageri. Nu există hamali care să aranjeze bagajele şi fiecare domn şi doamnă îşi caută propriul bagaj şi îl deschide în faţa unui inspector arogant, care îi scormoneşte întreg conţinutul şi trece la următorul. Te face să simţi că indiferent ce eşti în colectiv, luat personal nu reprezinţi nimic. Isabel, care îşi trimisese soţul să se ocupe de bagaje, spăşită şi cu inima tremurîndă, auzind relatarea lui privind felul în care oamenii erau puşi să-şi răvăşească proprile bagaje, simţi că o încearcă o indignare îndrăzneaţă de care numai virtutea e capabilă şi nu se amuză deloc atunci cînd el îi descrise abjectele spaime ale soţilor, care cu mîna tremurîndă descuiau cuferele cu mărfurile de contrabandă ale soţiilor.

Lumina dimineţii le dezvălui pajiştile întinse, presărate cu ulmi ale statului Maine cu aspect atît de vestic; şi trenul îi aduse, bineînţeles cu o întîrziere de o oră, la Portland. Fără să mai apuce să-şi ia micul dejun se repeziră cu toţii să se urce în trenul de Boston şi de-a-lungul acelei linii ferate (construiră special pentru a demonstra cît de neinteresant poate fi pămîntul deopo-

trivă **ennuyé*** de mare și de uscat) viața lui Basil deveni o luptă pentru a încropi o masă din prilejurile fragmentare oferite de douăzeci de gări diferite unde s-au oprit pentru gustări și băuturi răcoritoare. Într-o gară a obținut două cești de surogat de cafea — o adevărată rușine — în alta, trei sardele, iar la o a treia un desert constînd din niște banane vechi.

„Din nou acasă, din nou acasă, înterși de la țărmuri străine!" fredonau ei încet pe măsură ce se consumau felurile succesive de mîncare ale acestui ospăț se consumau.

Secota și arșița, de care scăpaseră pentru scurt timp în Canada, se așternuseră suverane peste peisajul obositor. Stîncile roșii de granit păreau incandescente; malurile drumeagurilor adînc săpate în pămînt erau ca niște mormane de cenușă; deasupra cîmpurilor stăruia o atmosferă sufocantă; li se părea aproape că aud țiriitul lăcustelor peste uruitul trenului. Cînd în cele din urmă ajunseră la Boston, erau mai plini de praf decît ne-ar place celor mai mulți dintre noi să fim peste o sută de ani de aici înainte. Tot orașul era la fel de plin de praf; și descoperiră că pînă și copacii din piațeta din fața ușii lor erau cenușii de atîta praf. Vița sălbatică plantată sub fereastră atîrna ofilită pe spalierul ei.

Dar mătușa Isabelei îi întîmpină în hol cu o revărsare înviorătoare de lacrimi și sărutări, aruncîndu-și cîte un brat solid în jurul fiecăruia dintre ei.

— Ah, dragii mei, exclamă acel suflet bun, nici nu știți cît de îngrijorată am fost în privința voastră; se întîmplă atîtea accidente! Nu citeam niciodată ziarul de seară decît a doua zi dimineața, de teamă să nu vă găsesc numele printre cei morți sau răniți.

— Vai, tanti, ești întotdeauna atît de bună! rosti Isabel pe un ton plîngăreț.

Și nici una din cele două femei nu-l luară în seamă pe Basil, care spuse:

— Da, probabil că este singurul lucru care ne-a ferit vițele.

---

* Plictisit (fr.)

Mica tentă de nemulțumire care le umbrise sentimentul întoarcerii dispăru acum, în lumina primitoare a casei. Vacanța se sfîrșise, fără doar și poate, dar fericirea lor de-abia începuse ; inauguraseră acea lungă viață de vacanțe care este căsătoria fericită. La sfîrșitul mesei se simțeau deja amîndoi entuziasmați că se întorseseră și luînd-o pe mătușă între ei se plimbară de la un capăt la altul al salonului, cu brațele pe după mijlocul ei voluminos și discutară în amănunt despre bucuria din sufletele lor.

Apoi Basil anunță că trebuie neapărat să treacă pe la birou în după-amiaza aceea și ieși în stradă, cu obrajii îmbujorați. Era atît de copleșit de sentimentul că fusese plecat și că de-abia se întorsese, încît incoștient încerca să împartă cu Boston-ul starea sa sufletească și pe măsură ce înainta, calmul străzii și al caselor pline de praf îl tulbura tot mai tare. Tînjea după o figură cunoscută care să-i ureze bun-venit și în tramvaiul cu cai în care se urcă, rămase încîntat să zărească o cunoștință. Era un om de care în mod obișnuit nici nu s-ar fi sinchisit și din pricina căruia probabil că ar fi preferat să iasă pe platforma din spate, numai să nu dea ochii cu el ; dar acum se repezi la el cu efuziune și îi strînse mîna, zîmbind cu gura pînă la urechi.

După prima tresărire de uimire în fața unei asemenea cordialități, omul rămase indiferent și rece și apoi începu să blesteme praful și căldura.

— Dar mîine o să mă reped pînă la Newport să stau acolo o săptămînă, zise el. Apropo, după cum arăți nu ți-ar strica și dumitale o mică schimbare. Nu pleci nicăieri în vara asta ?

— Așa că vezi, draga mea, remarcă Basil după ce îi povestise Isabelei la ceai toată întîmplarea, voiajurile noastre rămîn incomunicabil numai ale noastre. Am face cel mai bine să nu spunem nimic altora despre scurta noastră plimbare și nimeni nu va ști că am fost plecați. Chiar dacă am încerca, tot n-am putea face din călătoria noastră de nuntă, călătoria lor.

Ea îi dădu un lung sărut drept recompensă și consolare.

— Cine vrea, întrebă ea, să fie Călătoria Lor de Nuntă?

CAPITOLUL XI: DIN NOU LA NIAGARA, DUPĂ DOISPREZECE ANI DE LA CĂLĂTORIA LOR DE NUNTĂ

Viața nu se purtase rău cu ei în acest răstimp și tratamentul bun de care avuseseră parte nu era pe de-a-ntregul nemeritat. Acești ultimi doisprezece ani îi mai îmbătrîniseră, așa cum se întîmplă cu trecerea anilor. Basil avea acum patruzeci și doi de ani și mustața îi era presărată cu o mulțime de fire cărunte. Isabel avea treizeci și nouă și părul i se subțiase și i se mai rărise, dar ea reușea să creeze un efect de abundență tinerească pieptănîndu-l în așa fel încît să-i acopere fruntea și înfoindu-l acolo cu ajutorul unei perii umede. La lumina lămpii era încă foarte drăguță; credea că devenise mai interesantă și considera mustața cărunță a lui Basil plină de distincție. El se făcuse mai trupeș; redingota la două rînduri îi stătea fix pe bustul masiv și din cînd în cînd trebuia să i se mute nasturii; dosul palmelor i se rotunjiseră și depășise vechea măsură la mănuși cu două numere; indiferent cît talc sau cîtă dibăcie ar fi folosit vînzătoarea de la prăvălie, măsura veche nu se mai potrivea. Dar acum lucrul acesta nu prea conta, căci rareori mai purta mănuși. Era bucuros că moda îi permitea să facă o economie în privința aceasta, fiindcă se vedea nevoit să fie oarecum atent cu cheltuielile. În domeniul asigurărilor afacerile nu mai mergeau ca altă dată și deși Basil se stabilise destul de bine în profesie, nu făcuse avere. Uneori se gîndea că poate nu s-ar fi descurcat cu nimic mai rău dacă s-ar fi ocupat de literatură; dar acum era prea tîrziu. Familia lor nu era prea numeroasă: aveau un băiat de unspre-

zece ani care „era leît" taică-său și o fată de nouă ani, care semăna leit cu fratele ei, dar datorită sentimentului americanilor că odraslele lor trebuie să aibă din toate tot ce e mai bun, deveni o familie costisitoare și cheltuiau aproape tot ce cîștiga Basil.

Mijloacele lor restrînse precum și grijile gospodăriei îi împiedicaseră să facă multe călătorii mai lungi. Își petreceau iernile la Boston, iar vara se duceau pe „Litoralul din Sud" — mai ieftin decît cel din Nord și la o distanță destul de mică pentru ca Basil să poată merge la slujbă în fiecare zi; dar își promiseseră că într-o bună zi vor revedea anumite locuri vizitate în timpul călătoriei de nuntă, sperînd că poate, undeva pe parcurs, își vor regăsi a doua tinerețe pierdută. Nu că s-ar fi sinchisit să fie tineri, dar doreau ca cei doi copii ai lor să-i vadă cum erau cînd se credeau foarte bătrîni; și într-o frumoasă după-amiază de iunie o porniră spre Niagara.

Cîteva zile fusese teribil de cald, dar în dimineața aceea începu să sufle vîntul de răsărit și învioră aerul, care parcă foșnea ca o beteală, iar cerul deveni de un albastru atît de sincer și de compact, încît parcă fusese cromat. Cînd se uitau la el aveau cu adevărat senzația că văd acoperișul lumii; dar cînd un domn în vîrstă sărută în grabă o tînără și o recomandă conducătorului ca fiind o fată care mergea tocmai la San Francisco de una singură și apoi își riscă viața sărind din trenul deja în mișcare, vastitatea impresionantei realități americane începu s-o afecteze neplăcut pe Isabel.

— Nu crezi că e prea mare, Basil? insistă ea, aruncînd timidă priviri cercetătoare din interiorul strîmt al conștiinței sale limitate în care se adăpostise de atîta amar de vreme.

În acea izolare permisese anumitor tendințe inițiale să se accentueze în ființa ei; nervii îi erau mai sensibili și mai nestăpîniți, temerile i se înmulțiseră dincolo de numărul pericolelor care o copleșeau, și Basil contase pe efectul tonic al schimbării pe care această călătorie o va produce în viața lor. Isabel privea melancolic pe fereastră suburbiile bine cunoscute, care rămîneau rapid în

urmă și imensitatea continentului, care se năpustea devorantă asupra ei. Dar aveau cele mai bune locuri, chiar la mijlocul vagonului de dormit — Isabel încercă să găsească cît de cît o consolare în acest fapt — iar cererile premature ale copiilor să li se dea prînzul o ajutară să-și uite neliniștile; copiilor li se făcuse foame de îndată ce trenul se pusese în mișcare. Descoperi că nu pregătise destule sandviciuri și cînd îi spuse lui Basil că va trebui să coboare în vreo gară să cumpere niște pui fript, el o întrebă ce naiba făcuse cu jambonul pe care îl pusese la fiert. Lui i se păruse că era suficient să le ajungă pînă la Niagara și înapoi; și o ținu tot așa, cum obișnuiesc unii bărbați, pînă cînd orășelul Somerville pieri din fața ochilor și chiar colegiul Tufts, care indiferent din ce unghi este văzut ia cu asalt privirile bostonienilor, dispăru îndărătul curbei de la poalele dealurilor Belmont.

Aleseseră spre Niagara ruta prin tunelul Hoosac, fiindcă, după cum spunea Basil, experiența lor în privința călătoriilor nu inclusese nici un tunel foarte lung și ar fi fost un fapt notabil, datorită căruia copiii aveau să și amintească întodeauna această călătorie, chiar dacă nu s-ar mai fi întîmplat nimic atît de neobișnuit încît să li se întipărească în memorie. Într-adevăr, îi preocupa atît de mult tunelul, că începură să întrebe cînd o să ajungă la el, chiar înainte de-a începe să ceară de mîncare; iar intervalul lung de timp pînă să ajungă la el nu se scurtă în chip simțitor, deși Tom consulta ceasul tatălui său la fiecare sfert de oră.

Lui Basil și Isabelei li se păru că de data aceasta pasagerii nu mai erau atît de interesați ca pe vremea călătoriei lor de odinioară. Erau îmbrăcați sobru și aveau în comportare o sobrietate tipică vîrstei de mijloc, din care nu reieșea nimic frapant pentru a permite anumite presupuneri sau speculații; și în tot vagonul nu era mai nimic care să le abată gîndurile de la strălucitoarea lume tînără ce trecea ca fulgerul cîntînd prin fața ochilor lor. Cu ploile ei dese, primăvara întîrziată atinsese perfecțiunea unei veri timpurii; iarba era mai deasă și frunzișul mai des decît ceea ce văzuseră ei atunci, în călătoria de nuntă; iar cînd pătrunseră în regiunea dealurilor de din-

colo de Fitchburg, dădură cu ochii și de laurul înflorit. Era pretutindeni în pădure, furișat la întîmplare pe sub tufișuri sau revărsîndu-se deasupra lor și strecurîndu-se prin crăpăturile din taluzurile căii ferate; fulgii de nea ai florilor erau colorați de un ușor abur trandafiriu. Frumusețea sălbatică, rezervată, a naturii înceta ori de cîte ori se oprea trenul, dar în satele din preajma gărilor grangurii îi compensau absența cîntînd în frunzișul copacilor; și deși Fitchburg, Ayer's Junction și Athol nu sînt nume care să evoce asociații istorice sau romantice, inimile lui Basil și Isabela începură să freamăte de bucuria acestei excursii, chiar înainte de-a fi trecut de aceste locuri. În primul Basil coborî să cumpere pui fripți după cum i se comandase și îl recunoscu în patronul restaurantului din gară pe fostul lor conducător, care fusese avertizat de spirite să nu călătorească niciodată fără să țină între buze o floare și care cu ajutorul acestei metode simple își ocrotise timp de mulți ani propria viață precum și pe aceea a pasagerilor săi. Prezența lui făcea ca pandișpanul, plăcinta de revent și mîncarea de fasole să prezinte un interes supranatural și îl împăcă pe Basil cu gîndul că pasărea atletică pe care misticul fost partener al sorții i-o vînduse avea carnea tare; pe bună dreptate se gîndi că dacă ar fi auzit de această superstiție a patronului de restaurant în străinătate sau în alte timpuri, ar fi găsit în ea o anume poezie. Tocmai această păcere de-a descoperi poezie în toate lucrurile înconjurătoare menținea proaspătă viața lui și a Isabelei; și îi învățau și pe copii secretul elixirului lor. Era, bineînțeles, doar o poezie de gen, dar din cea care inspiră dintotdeauna arta și cîntecul englez, iar acum întreaga familie se bucura, ca și cum ar fi fost vorba de un pasaj din Goldsmith sau Wordsworth, de senzația trecătoare a peisajului de pe marginea căii ferate. Într-un loc se vedea un interior simplu — o cocioabă care dădea la iveală prin ușa deschisă o plită de bucătărie pe ea cu un ibric de cafea, cu o pisică leneșă întinsă pe podea și o bătrînă ieșită în prag să se uite cum trece trenul — ceea ce avu o valoare fără egal pînă cînd ajunseră la un vagon scos din uz, aflat pe o linie laterală în pă-

dure și folosit pentru adăpostirea muncitorilor : unii leneveau pe platformă și la ferestrele deschise, în timp ce alții „se spălau" pentru cină și întreaga scenă era plină de liniștea unei zile de sărbătoare și de o camaraderie silvestră care mergea drept la inima spectatorilor binevoitori. Basil citea de cîtăva vreme cu glas tare din istoriile lui Rudder Grange*, iar copiii, care în taină făcuseră legămînt că atunci cînd vor crește mari nu vor trăi decît pe un remorcher, recunoscură că și un vagon vechi prezenta posibilități fascinante.

De ambele părți începu să se deschidă Valea Deerfield, cu porțiuni mari de rîu liniștit și cu întinderi de iarbă alternînd cu platouri ; ulmii se grupau asemenea copacilor dintr-un parc ; ici și colo șirul dealurilor din apropiere se întrerupea, scoțînd la iveală văgăuni adînci ca niște abisuri, pline de lumină aurie și de umbre încîntătoare. Pe apă se vedeau oameni vîslind și fiecare orășel frumos avea de oferit o urmă de pitoresc sau de farmec pastoral : la Greenfield de a lungul taluzului de la linia ferată copiii se jucau în fînul proaspăt cosit ; la Shelburne Falls tocmai avea loc un meci de cricket (între tehnicienii englezi de la fabrica de cuțite, după cum afirmă Basil fără ezitare). De la fereastra vagonului văzură o tînără care se legăna într-un hamac în curtea din fața casei și un bătrîn care își săpa cartofii ; un grup de fete și fluturară batistele spre tren și un băiat se întrerupse din plivitul unui răzor — și probabil că mai tîrziu avea să nege că așa se întîmplase. Între timp ceața ușoară, aurie, de pe coasta muntelui se preschimbă într-o strălucire clară, sidefie și liniștea serii puse stăpînire pe liniștitul peisaj. Cei doi își mărturisiră că totul era la fel de frumos și gingaș cum fusese odinioară ; și de fapt văzuseră palate, pe vremuri, care nu le dăduseră plăcerea trezită de coliba unui tăietor de lemne pierdută printre umbre în singurătatea dealurilor. După toate acestea tunelul le furnizează o senzație vulgară, materială ; dar se alăturară copi-

* Erou al populare lor romane umoristice de aventuri scrise de Frank Atockton între 1879—1894.

ilor în încercarea de-a o reține și-a o păstra, iar Basil își lăsă fiul să-l cronometreze la ceasul lui.

— Acuma, zise Tom după ce trecură cinci minute, sîntem exact sub centrul muntelui.

Dar tunelul era ca toate faptele realizate, ca toate speranțele împlinite, lipsit de valoare pentru suflet și greu de apreciat pentru simțuri ; așadar copiii ieșiră din tunel la North Adams doar cu o palidă impresie despre măreața operă inginerească. Basil trase o frumoasă morală din experiența lor :

— Dacă ați călători cu o cometă ați fi dezamăgiți. Ascultați-mi sfatul și nu care cumva să călătoriți cu o cometă. N-aș avea obiecții să călătoriți cu un mic meteor... de la el nu v-ați aștepta la prea multe ; dar vă avertizez împotriva cometelor ; te dezamăgesc la fel de tare ca și tunelele.

Copiii crezură că această morală era o glumă la adresa lor și cum le era puțin somn își permiseră luxul de-a lăsa să se glumească pe socoteala lor. Dar se treziră, înviorați și încurajați, după un somn evident fără întreruperi, deși amîndoi protestară că nu închiseseră un ochi toată noaptea, și se apucară să se minuneze de interminabilele platouri din vestul statului New York pe care le străbătea trenul în goană. Dorința de a-i da mai repede de capăt, încercată pe această cîmpie de călătorul din Noua Anglie, la copii rămăsese neexprimată ; dar străbătu în suspinul de ușurare cu care Isabel salută pînă și discrepanțele arhitecturale ale unui oraș unde ajunseră dis-de-dimineață. Acest oraș dezvăluia ochilor obosiți superba oglindă a rîului din apele căruia se ridicau abrupt, impunătoare, clădiri peste clădiri ; iar Isabel, fiind lăsată să ghicească unde se aflau nu se putu gîndi la un loc mai pitoresc decît Rochester-ul.

— Da, confirmă soțul ei, este orașul nostru de vis. Mă întreb dacă la hotelul unde am tras noi acel chelner șef atît de amabil mai împarte și acum generoasa lui ospitalitate perechilor de tineri căsătoriți care au reușit să treacă de arogantul recepționer. Mă întreb ce s-o fi ales de recepționerul acela. Oare datorită înfumurării lui

să fi coborît la o slujbă mai umilă sau poate și-a înclinat spiritul arogant în fața cerințelor progresului civilizației și și-a dat seama că el e slujitorul și nu stăpînul c lor ? De cînd am avut de-a face cu el cred că am observat la recepționerii hotelelor o amabilitate sporită ; sau poate prezența mea a devenit mai impunătoare ; dar nu încape îndoială că acum sînt mai îndatoritori cu mine. Mi-ar plăcea să merg la hotelul nostru de atunci și să mă verific cu vechiul nostru inamic dacă mai e acolo. Îmi imaginez cum i-a crescut burta în acești doisprezece ani ; a și chelit puțin după moda recepționerilor de vîrstă mijlocie, dar își face cărare foarte jos într-o parte a capului și își aduce tot părul direct peste frunte pînă în partea cealaltă ca să-și acopere chelia ; degetul cu care apasă pe butonul clopoțelului cînd nici nu se uită la tine, trebuie să fie acum foarte durduliu. Haide să coborîm și să luăm micul dejun la Rochester ; o să ne servească pește alb ; și le putem arăta copiilor unde a sărit Sam Patch peste cascada Genesee, și...

— Nu, nu, Basil, strigă soția lui. Ar fi un sacrilegiu ! Toate lucrurile astea sînt sfinte pentru acele zile dragi ale începutului căsniciei noastre și nici nu mă gîndesc să încerc să le repet. Propriile noastre stafii s-ar ridica în restaurant și ne-ar reproșa că le tulburăm liniștea ! Of, poate că am făcut rău că am pornit în călătoria asta ! Ar fi trebuit să lăsăm trecutul în pace ; n-o să facem decît să ne distrugem amintirile din toate aceste locuri frumoase. Crezi că Buffalo mai poate fi la fel de poetic cum a fost atunci ? **Buffalo*** ! Un nume care nu prea ademenește Muza. Poate că de fapt niciodată n-a fost un loc foarte poetic ! Oh, Basil, iubitule, mi-e teamă că am venit pînă aici doar ca să aflăm că ne-am înșelat în toate privințele ! Oricum, hai să lăsăm Rochester-ul în pace !

— Eu nu-mi fac probleme ! N-o să ne tulburăm visul despre Rochester, dar în ce privește Buffalo nu pierd nădejdea. Sînt sigur că Buffalo va fi exact cum l-a zugrăvit imaginația noastră. Cred în orașul ăsta.

---

* Bizon (engl.)

— Bine, bine, murmură Isabel, sper că ai dreptate! şi puse nişte lucruri deoparte pentru cînd vor coborî la Buffalo, deşi mai aveau două ore pînă acolo.

Cînd ajunseră într-un loc unde uscatul era la acelaşi nivel cu lacul, pătrunseră într-o aglomerare de vagoane, într-o lume unde viaţa părea a fi activată numai de locomotive şi de neputincioasele vagoane trase de ele. Trenuri şuierînd şi pufăind soseau din toate direcţiile, nu numai la nivelul solului, ci şi pe nişte şine suspendate, care se curbau şi se întindeau peste cîmpie permiţînd trenurilor să treacă pe sus. Călătorii noştri recunoscură că această suburbie a căilor ferate îşi avea propria măreţie şi că şinele suspendate produceau un efect tot atît de impresionant ca şi apeductul care traversează Cîmpia Romană. Poate asta se datora faptului că nu văzuseră de mult nici faimoasa Campagna, nici apeductele ei ; dar se bucurară să descopere că îşi redobîndiseră starea de spirit de pe vremea primei călătorii, cînd totul le făcea plăcere. De cum văzură prima oară albastrul încîntător al lacului copiii strigară că e mai frumos decît marea şi ei simţiră un fel de mîndrie locală pentru preferinţa lor. Era exact ce spusese şi Isabel cu doisprezece ani în urmă, cînd privise pentru prima oară lacul.

Dar nu văzură lacul cu adevărat decît cînd luară trenul spre Cascada Niagara, după ce serviră micul dejun în gară, unde copiii, obişnuiţi cu serviciul chelnerilor autohtoni severi sau al irlandezilor care te priveau de sus în restaurantele şi hotelurile din Boston, savurară pentru prima dată devoţiunea afectuoasă a unui chelner negru. Pe masă se găseau deja din abundenţă o mulţime de mîncăruri, dar chelnerul acesta le mai aduse căpşuni şi din nou căpşuni, şi încă un platou cu prăjituri însiropate şi stătu înclinat mai întîi în spatele unui scaun, apoi al altuia, bucurîndu-se cu atîta mărinimie de pofta de mîncare a clienţilor săi, încît Basil îşi reînoi speranţele în rasa lui.

— O asemenea dăruire de sine indică o generozitate a firii care va primi recunoaştere în viitor, zise el, căutînd în buzunarul de la vestă o monedă de 25 de cenţi.

Era parcă păcat să stimulezi retroactiv zelul chelnerului, dar avînd în vedere faptul că poate aştepta bacşişul, nu exista altă soluţie ; şi într-o misterioasă pornire de recunoştinţă chelnerul îi dădu pe mîinile unui prieten care mai luă de la ei 25 de cenţi pentru că le cărase sacoşele şi hainele pînă la tren. Acest al doilea negru le aprobă admiraţia pentru formele estetice şi culorile colonadelor din gară şi întrebat dacă aceea era gara al cărei acoperiş se prăbuşise cu cîţiva ani în urmă, răspunse mîndru că da.

— Au murit o mulţime de oameni, nu-i aşa ? întrebă Basil compătimitor.

Hamalul păru umilit ; el recunoscu crudul adevăr că pierderea de vieţi omeneşti fusese mică, dar îşi recăpătă iute respectul de sine adăugînd :

— Dacă acoperişul ar fi căzut cu cinci minute mai devreme, ar fi omorît cam trei sute de oameni.

Basil le promisese copiilor că vor arunca o privire la praguri înainte de-a ajunge la cascadă, iar ei îi cerură socoteală de cum se urcară în tren şi lăsară în urmă oraşul între fluviu şi canal. El încercă o diversiune cu şlepurile de pe canal şi legat de asta încercă să aducă în discuţie subiectul cu Rudder Grange. Copiii răspunseră că şlepurile erau splendide dar că acum ei aşteaptă să vadă pragurile ; şi refuzară să-şi manifeste interesul pentru o ferestruică a unuia din şlepuri, despre care Basil le spuse că este exact ca fereastra pe unde Rudder Grange şi oaspetele lui o trăseseră afară pe Pomona luînd-o drept hoţ.

— Prea-i răsfeţi pe copiii ăştia, Basil, îi reproşă soţia lui cînd copiii începură să se agaţe de el vociferînd că vor să vadă pragurile.

— În momentul ăsta le dau o lecţie intuitivă de răbdare şi stăpînire de sine ; experimentează faptul că nu pot vedea pragurile pînă nu ajung la ele şi probabil cînd vor ajunge acolo vor fi dezamăgiţi.

De fapt, cînd în cele din urmă dădură cu ochii de praguri, nu le apreciară cu mult mai mult decît apreciaseră tunelul Hoosac ; iar Basil se întrebă în sinea lui dacă de la ultima lui vizită nu cumva pragurile se mai

micșoraseră. Totuși nu suflă o vorbă Isabelei despre această îndoială și ea ajunse la cascadă cu speranțe neabătute. Acolo aveau să petreacă doar o jumătate de zi și cînd coborîră din tren nu se îndreptară spre omnibuz, ci intrară în gară. Ca și înainte, păreau a fi singurii pasageri care sosiseră și pe stradă, în fața gării, găsiră așteptînd un bogat sortiment de trăsuri. Birjarul din Niagara poate că a fost cîndva un animal de pradă și foarte nestăpînit, dar opinia publică, îndelung exprimată în presă, l-a redus la tăcere și supușenie. Se pare că nu mai are voie nici măcar să facă semn cu biciul noilor veniți și categoric i se interzice să treacă și să stea la intrarea gării. Atunci cînd Basil îl invită pe unul din ei să vină să discute condițiile de plată, polițistul care se afla de față îi ceru să se ducă el pînă la marginea trotuarului și să încheie acolo tranzacția. Era o ilustrare impresionantă a puterii unei prese libere, dar una peste alta Basil găsi efectul dezolant; avea ceva care te întrista, ceva propriu oricărei manifestări a perfecțiunii. Birjarul, redus total la ordine, îi trezi mila și nu-l lăsă inima să-i spună să mai scadă din prețul nu prea mare cerut inițiatl, cum poate s-ar fi cuvenit să facă.

O porniră direct spre cascadă și se treziră în crîngul minunat de lîngă Cascada Americană, în aerul a cărui umezeală le era atît de cunoscută de parcă l-ar fi respirat toată copilăria. Acum era plin de parfumul cine știe căror flori sălbatice; și din nou avură acea veche senzație fermecătoare a amesaecului de grozăvie și frumusețe din mărețul spectacol. Acest parfum silvestru, veselia razelor de soare, blîndețea adierii care înfiora frunzișul de deasupra capetelor, cîntecul păsărelelor care se făcea auzit în mijlocul mugetului pragului și căderea solemnă, neîncetată, a cascadei le emoționă inimile, făcîndu-i din nou copii, alături de băiatul și fata care rămăseseră o clipă fascinați și apoi izbucniră fericiți în exclamații de uimire. Puteau foarte bine pricepe ardoarea cu care Tom dorea să înfrunte soarta pe malul abrupt al rîului și să se aplece peste parapetul construit de-a lungul marginii prăpastiei și se simțiră

deopotrivă cuprinşi de groaza cu care Bella începu să ţipe văzîndu-i zelul sinucigaş. I se alăturară ca să-l tragă înapoi, reducîndu-i avîntul la un bilanţ jalnic de şase pietre aruncate la praguri de la o distanţă de nu mai puţin zece paşi de la marginea malului; şi nu-i dădură voie să arunce peste parapet nici măcar o pietricică, deşi el rîse cu dispreţ de ideea că ar putea lovi pe cineva care se află jos.

Li se păru că odată cu trecerea timpului în vecinătatea cascadei crescuse şi vulgaritatea omului. Pretutindeni erau mai multe tarabe şi bazare şi mai multe evantaie din pene colorate, cu adevărate batiocuri scuipate drept în mijlocul lor; şi mai erau acum pe mal, aşezate într-o agresivă ordine de bătaie, nişte ocheane albastre, verzi şi galbene, prin care puteai să admiri cascada pe gratis. Nu aveau nimic toate acestea din demnitatea simplă a indiencelor cu feţe palide care stăteau pe iarbă cu poalele încărcate de mocasini şi periniţe pentru ace. Dar, la fel ca pe vremuri, fotograful ieşi din salonul lui şi îi invită să le facă o poză de familie, arătîndu-le că lumina şi spray-ul cascadei erau deosebit de propice şi că întreaga natură îi poftea să se pozeze. Basil îl refuză delicat, de dragul clipei cînd îl refuzase să le facă o poză de tineri căsătoriţi şi se refugiară din calea lui în clădirea lungă şi joasă de unde se cobora la poalele cascadei.

Crîngul de lîngă cascada americană fusese împrejmuit şi botezat Prospect Park* de către o companie care te încasează o jumătate de dolar intrarea şi apoi îţi dă libertatea să profiţi de toate înlesnirile şi minunile pentru care odinioară trebuia să plăteşti separat. E un lucru destul de bun, numai că înainte puteai să refuzi să cobori cu cabina, iar acum nu mai poţi face acelaşi lucru fără sentimentul că n-ai reuşit să profiţi pe deplin de banii daţi. În virtutea acestui spirit ilogic de economie Basil îşi invită familia să coboare, dar Isabel dădu negativ din cap.

---

* Panorama (engl.)

— Nu, du-te tu cu copiii, zise ea, eu o să stau aici pînă vă întoarceți. Iar figura ei chinuită adăugă : și-o să mă rog pentru voi.

Basil își luă copiii, unul la dreapta, altul la stînga lui și într-un huruit puternic o porniră în îngrozitoarea coborîre cu o senzație nu mult diferită de emoția unei călătorii într-un tramvai deschis tras de cai. Cînd coborîră din cabină simți cum deodată îi sporește curajul, la fel cum se întîmplă oricui după ce trece cu bine printr-un pericol. Se hotărî să înfrunte cețurile și pietrele lunecoase de la poalele cascadei și s-ar fi avîntat imediat în această nouă primejdie dacă n-ar fi fost împiedicat de compania care administra parcul. Această ingenioasă companie înălțase o construcție lungă, ca un tunel, chiar pînă la marginea apei, încît nu mai puteai vedea cascada ca altădată, de la o distanță rezonabilă, ci trebuia să ieși din acest tunel direct în mijlocul unei furtuni de picături fine. Acoperișul tunelului este vopsit cu un efect viu în dungi multicolore și pe el stă scris „Umbra stîncii", așa încît la început îl iei drept un mijloc de a-ți solicita simțul estetic ; dar adevăratul scop al companiei nu devine evident pînă ce nu-ți scoți capul afară în furtună pentru a da dreptate ghidului aflat în imediata apropiere — nu există să nu se găsească vreunul foarte aproape — că ai face mai bine să-ți iei o pelerină, ceea ce făcu și Basil. El îi spuse ghidului că nu dorește să intre sub cascadă și ghidul recunoscu pe un ton confidențial că oricum nu era nici o distracție, echipîndu-i între timp pe el și pe copii pentru incursiunea în cețurile cascadei. Cînd ieșiră afară sub conducerea amicului lor, Basil simți că așa cum ținea copiii atîrnați de cîte o mînă, arăta ca un soi de animal cu puii lui, și deși sociabil din fire, se bucură că în clipa aceea se afla printre străini. Se cocoțară încolo și-ncoace pe stînci, ridicîndu-și fețele șiroind de apă să vadă priveliștile indicate de ghid ; și printr-o spărtură în vălul de ceață reușiră să prindă într-o strălucire o imagine superbă a întregii întinderi a cascadei. În clipa următoare vălul se închise cu o nouă învolburare și bucuroși, se întoarseră să admire curcubeul care se odihnea într-un cerc

pe stînci, liniştit şi firesc, de parcă aşa obişnuiau curcubeele încă de pe vremea potopului. Asta era tot ce era de văzut, aşadar se întoarseră în tunel unde îşi scoaseră pelerinele în faţa unei pancarte ameninţătoare pe care scria că ghidul şi pelerina pentru coborîrea sub cascadă costă un dolar.

— Or să te pună să plăteşti cîte un dolar pentru fiecare din noi, tată? întrebă Tom speriat.

— Da' de unde, nu! replică Basil, noi n-am fost dedesubtul cascadei.

Dar se adresă totuşi, cu inima tremurîndă, celui care încasa banii. Acesta era un om cu o gîndire strict logică; el îl anunţă că are de dat trei dolari, fiindcă beneficiază şi de ghid şi de pelerine ca şi cînd ar fi mers sub cascadă; şi refuză să admită că în afişul din vestiar ar fi fost ceva care să inducă în eroare. Pe scurt, îl lăsă pe Basil fără nici un argument. Ce îl enerva pe el nu erau atît de mult cei trei dolari, cît sentimentul că fusese tras pe sfoară; şi pe loc hotărî să nu-i împărtăşească Isabelei iritarea lui. De ce să-i pună în cîrcă o asemenea povară? Nu pierdea nimic dacă nu afla, iar el avea datoria să-şi refuze de bunăvoie compasiunea ei de dragul de-a o scuti de o supărare inutilă.

Cînd dădu sus la întoarcere ochii cu ea, îşi luă o mînă exemplară, ca şi cum nimic nu s-ar fi întîmplat şi împreună ascultară, într-un frumos umbrar cu vedere spre praguri, o istorisire spusă de birjarul lor despre un francez şi nevasta lui. Într-o dimineaţă acest francez s-a întors dintr-o plimbare pe Insula Caprei şi aparent adînc tulburat a anunţat că soţia lui căzuse în apă şi fusese tîrîtă în cascadă. Era atît de firesc în asemenea împrejurări, ca un bărbat să jelească pierderea soţiei, încît toată lumea şi-a manifestat compătimirea faţă de văduv; dar, cînd, după cîteva zile, s-a găsit cadavrul şi soţul scos din minţi a refuzat să se întoarcă de la New York pentru înmormîntare, toţi au regretat că nu fusese arestat. În conştiinţa vinovată a lui Basil o străfulgerare de convingere aruncă lumina asupra întregii întîmplări: nenorocitul acela de francez dăduse la poalele cascadei un dolar pentru o pele-

rină și îi fusese rușine să-i mărturisească soției că fusese escrocat, pînă cînd, într-o clipă de remușcare și nebunie, i-a strigat adevărul în față și atunci ea...

Basil se uită la mama copiilor lui și își jură în sine că dacă pleacă din Niagara fără a fi obligat să comită un exces similar, o să-i mărturisească Isabelei vina la prima cheltuială extravagantă făcută de ea. Ghidul le arătă la praguri stînca de care Avery stătuse agățat timp de douăzeci și patru de ore înainte de-a fi luat și înghițit de apele cascadei și în imaginația morbidă a soțului mincinos, parcă de pe un colț al stîncii cu pricina fluturau panglicile bonetei lui Isabel. Nu mai suporta să stea în frumosul umbrar.

— Haideți, copii! strigă el cu o veselie exagerată, nefirească; să mergem la Insula Caprei și să vedem podul spre Cele Trei Ursitori pe care mamei voastre i-a fost frică să-l treacă la întoarcere după ce l-a trecut la ducere.

— Să-ți fie rușine, Basil! ripostă Isabel. Știi prea bine că ție ți-a fost frică de podul acela.

Copiii, care știau povestea pe de rost, rîseră împreună cu tatăl lor auzind această pretenție afruntată; iar ilaritatea lui simulată nu făcu decît să sporească atunci cînd plăti o taxă de doi dolari la podul de pe Insula Caprei.

— Ce lecmăneală! exclamă Isabel cu o indignare care în secret îi slăbi lui Basil auto-controlul.

El începu să tremure, pe punctul de-a mărturisi; dar pînă la urmă avu forța morală de-a rezista. Se stăpîni cînd o văzu socotind costul șederii lor la Niagara fără a lăsa ca cei trei dolari să intre în calculele ei; începu chiar să se gîndească la ce fel de extravaganță justificativă ar fi putut-o îndemna. Îi sugera să-și cumpere vreun obiect vechi de prin partea locului, o întrebă dacă nu i-ar place ca de dragul vremurilor de altă dată, să ia cina la hotelul Internațional. Dar, cu o virtute descurajantă, ea îi răspunse că după cît au cheltuit deja, nu se mai puteau gîndi la asemenea lucruri. Poate că nimic nu-l marcă mai tare pe soțul înveterat din Basil, ca aceste temeri și refuzuri.

Între timp, neștiutoare, Isabel se lăsă în voia farmecelor locului, pe care îl găsea fără egal, în ciuda devastărilor pricinuite împrejurimilor Niagarei de așa-zisele îmbunătățiri. Insula Caprei mai oferea încă solitudinea silvestră de acum doisprezece ani, fiind bîntuită chiar de mai puține nimfe și driade decît odinioară. Aerul era plin de același parfum care îl înmiresma și în parcul de lîngă cascadă; frunzele cerneau peste trăsura lor lumini și umbre.

— E ca și cum prima noastră plimbare pe Insula Caprei nu s-ar fi sfîrșit nicicînd.

Isabel scoase un ușor suspin, iar Basil se aplecă spre ea și îi luă mîna într-a lui.

— Nici nu s-a sfîrșit; e același drum, aceeași trăsură, doar că noi sîntem mai tineri și știm să ne bucurăm mai mult.

Se simțea întotdeauna mișcat cînd Isabel avea nostalgia trecutului căci anii o făcuseră să aibă față de el o atitudine mai maternă decît față de ceilalți copii și își dădea seama că aceste amintiri scumpe erau expresia tinereții care se mai furișa încă în adîncurile inimii ei.

— Nu, dar vreau să fie copiii noștri tineri în locul nostru. Așa e drept, să le vină și lor rîndul.

Ea rămase în trăsură în timp ce Basil vizită împreună cu fata și băiatul diverse puncte turistice de pe Insula Luna. Pentru orice băiat propria persoană prezintă probabil un interes deosebit și orice bărbat își privește adolescența cu un oarecare patos. Dar în viața de zi cu zi un băiat are foarte puține calități care să-l recomande înțelegerii altor ființe umane. Ca băiat, Tom era un băiat foarte bun; numai că din păcate contribuția lui la distracția generală era să se aventureze cît mai aproape cu putință de marginile primejdioase ale tuturor locurilor prăpăstioase; să arunce pietre în apă și să facă în așa fel încît să pară că aruncă pietre în prăpastie, peste oamenii de jos; să-l bombardeze pe tatăl lui cu întrebări și să adune mementouri greu de cărat din lumea vegetală și minerală. Ținu cinci minute

trăsura să aştepte ca să-şi cresteze iniţialele în lemnul unei balustrade.

— Poţi să te întorci să le revezi în călătoria de nuntă, îi zise birjarul, iar Isabel tresări de parcă aproape că se gîndise la ceva la care încerca să se gîndească.

Din cînd în cînd întîlniră şi doamne singure în trăsură, şi uneori perechi care făceau turul insulei pe jos. Dar nici unul din oamenii aceştia nu mai erau tineri, iar Basil îi povesti Isabelei că şi pe Cele Trei Ursitoare văzuseră doar persoane la fel de mature, că nici chiar un grup de oameni care îşi luau prînzul acompaniaţi de muzica bubuitoare a pragurilor la capătul ultimei dintre Surori nu erau mai tineri.

Isabel nu se coborî din trăsură să-i verifice relatarea; prefera să-i combată în legătură cu panica încercată de ea pe acele insule, rămînînd senină pe banca trăsurii în timp ce el le vizita. În felul acesta pierdu o superbă noutate pe care natura o adăugase nu demult farmecelor cascadei în acel loc de la marginea măreţei Potcoave, unde stînca se prăbuşise lăsînd o spărtură de o formă cu totul specială: prin ea spray-ul ţîşneşte de jos şi străluceşte pînă la o sută de picioare în înaltul cerului parcă ar fi vîrfuri şi jeturi de rachete, iar apoi se risipeşte şi se dizolvă în tot felul de curbe, ca efectele pirotehnice ale unui 4 iulie perpetuu. Cam aşa se exprimă Basil lăudînd spectacolul cu scopul de-a sublinia şi mai puternic ce pierduse Isabel, dar ea răspunse cu senină pietate că preferă să şi păstreze intactă Niagara ei şi declară că, după cîte înţelegea de la el, noua atracţie are probabil ceva mai de grabă ieftin şi deliberat. Totuşi, se arătă de acord cu schimbarea prin care micul turn Terrapain fusese luat de la marginea prăpastiei unde stătea atît de nesăbuit şi mărturisi că nu i-ar fi displăcut puţină varietate în povestirile spuse de birjar despre cimitirul indian de pe insulă: erau exact aceleaşi povestiri pe care ea şi Basil le auziseră cu doisprezece ani în urmă; şi ghinionistele capre, de la care îşi trăsese insula numele, mai pieriră încă o dată în istorisirea lui.

Sub influența povestirilor lui idilice totul începu să li se pară banalizat și se bucurară să scape de el puțin mai curînd decît se învoiseră. O luară pe jos prin satul atît de neobișnuit și din nou se minunară de numărul mic al turiștilor și de amploarea pregătirilor făcute de localnici. Fără îndoială, nicăieri în lume hotelurile nu sînt atît de mari! Oare să fi existat vreodată la Niagara atîția vizitatori cît să le umple? Firește, fuseseră construite atît de mari din cine știe ce motiv bine întemeiat, doar că acest motiv este tot atît de greu de sesizat ca și cel pentru care toate aceste magnifice trăsuri de gală așteaptă pe străzile pustii să fie solicitate de niște oameni care nu mai sosesc niciodată.

— Am impresia că nu mai văd atîția vizitatori ca înainte, insinuase Basil vorbind cu birjarul.

— O, n-au început încă să vină, răspunse el cu veselie robustă, susținînd că în iulie și august era plin de ei.

Se duseră să ia masa într-un mic restaurant aparținînd unui om de culoare, care pusese pe ușă un anunț că servește meniu fix și îi împărtășiră și lui temerile lor, ceea ce păru să-l mîhnească, întrucît el afirmă că Niagara era la fel de prosperă și de căutată ca și înainte. De fapt, observară și ei că regretul lor pentru presupusul declin al Cascadei Niagara ca stațiune de vară nu se bucura nicăieri în sat de popularitate și după riposta primită din partea patronului de restaurant, încetară să-și mai manifeste compătimirea.

După masă Basil își duse familia la gară, lăsînd-o acolo în timp ce el se mai plimbă pe strada principală a satului să mai arunce o privire prin hoteluri. La intrarea celui mai mare dintre ele, doi copii se zbenguiau în pustietatea locului la fel de nestingheriți ca păsările de pe insula Selkirk*; uitîndu-se în holul hotelului, îi văzu pe cîțiva hamali și băieți din personalul de serviciu așezați cu spatele proptit de perete, într-un repaos statuar,

---

* Alexander Selkirk (1676—1721), marinar scoțian părăsit pe o insulă pustie, presupus prototip al lui Robinson Crusoe, în romanul lui Defoe.

în vreme ce recepționerul se ofilea în spatele registrului într-o inactivitate fără vise; niște doamne singure și părăsite intrară grăbite pe ușa salonului. Își aminti de seara cînd el și Isabel îi întîlniseră în salonul acela pe Ellisoni și, privită retrospectiv, scena îi apăru extraordinar de amuzantă. Încercă să găsească o consolare la frizerie, dar acolo constantă că era singurul client și că nu-i încîntă auzul nici o voce preocupată care să-l întîmpine strigînd „următorul". Dar frizerul, ca toți ceilalți, susținu că Niagara nu era neobișnuit de pustie și Basil ieși de acolo simțindu-se încurcat și înșelat. Fără doar și poate, funcționarul de la agenția companiei fluviale care face curse prin pragurile fluviului St. Lawrence trebuie să fie sincer, dacă Basil s-ar duce la el pretextînd că intenționează să cumpere un bilet. Dar o privire aruncată firmei lui, îl lămuri pe Basil că agentul, cu felul lui jovial de a fi și cu impresionantul „Bună-dimineața!" părăsise pe veci tertipurile turismului lăsîndu-și moștenirea văduvii lui, care la rîndul ei lipsea, fiind pentru moment reprezentată de fiul lor. Dîndu-i lui Basil un pliant cu reclama companiei lor, tînărul simulă o falsă grabă, de parcă în spatele lui s-ar fi aflat o coadă lungă de turiști care așteptau să fie serviți cu bilete. Poate că, într-adevăr, să fi fost acolo o coadă fantomatică, dar Basil era singurul turist în carne și oase și singurătatea lui îl făcu să se înfioare și să plece iute cu reclama în mînă. Isabel îl întîmpină la intrarea gării cu cu o figură înspăimîntătoare.

— Basil, se repezi ea, am descoperit care-i necazul! Unde au dispărut miresele?

El îi cuprinse mîinile întinse într-ale lui și apoi, luînd-o de braț, se îndepărtară agale de copiii care cercetau la chioșcul cu ziare mocasinii și suvenirurile din coajă de mesteacăn făcute de autohtoni irlandezi și cănile și vasele din spat de Niagara importate de Devonshire.

— Draga mea, începu el, nu mai există mirese; toată lumea s-a căsătorit acum doisprezece ani, iar miresele sînt acum femei de vîrstă mijlocie și mame de familie și dacă sînt deștepte nu mai vin la Niagara.

— Da, confirmă ea dezolată, ai dreptate. De cînd am venit aici simțeam că lipsește ceva și brusc mi-am dat seama că lipseau miresele. Dar... poate... La hoteluri... n-ai dat de ele acolo? Omnibuzele mai sînt întîmpinate de elanul menestrelilor? Hai spune-mi...

Nu mai reuși să continue și se lăsă lipsită de vlagă pe prima bancă întîlnită.

— Poate că, zise Basil, privind visător disputa dintre Tom și Bella pentru un cornet cu vișine și undeva în adîncurile minții prevăzînd neputincios consecințele, poate că erau la hotel și mirese și menestreli, numai să fi avut eu ochi să-i văd și urechi să-i aud. În lumea asta, draga mea, aparținem întotdeauna epocii noastre și trăim în contemporaneitate. Îndrăznesc să spun că și acum locul ăsta mișună cu perechi de tineri căsătoriți, dar că nouă ni se pare o cumplită pustietate fiindcă pentru noi ei rămîn nevăzuți și neauziți. Birjarii sau personalul hotelurilor și restaurantelor însă îi știu și acesta este motivul pentru care ne primesc cu surprindere și chiar cu supărare compătimirea pentru singurătatea lor. Crezi oare, Isabel, că dacă ar fi să-ți culci capul pe umărul meu, ca o proaspătă mireasă, asta ne-ar pune din nou en rapport* cu lumea aceea de mult apusă a călătoriei noastre de nuntă?

Isabel își retrase mîna.

— Basil exclamă ea, ar fi dezgustător! N-aș face asta pentru nimic în lume... nici măcar pentru lumea aceea. Am văzut o pereche de oameni de vîrstă mijlocie pe Insula Caprei, cînd erai tu cu copiii la Grota Vînturilor sau mai știu eu pe unde. Ședeau pe niște trepte, el pe o treaptă mai jos față de ea, și la un moment dat el parcă ar fi vrut să-și culce capul pe genunchii ei, dar i-am aruncat o privire severă și n-a îndrăznit. Am arăta și noi ca ei dacă am ceda vreunui imbold de afecțiune. Nu crezi că am arăta ca ei?

— Nu știu, recunoscu Basil. E adevărat, ție, draga mea, ți-au cam apărut cîteva riduri.

---

* În legătură (fr.)

— Şi tu, Basil, te-ai îngrăşat foarte mult.

Se uitară unul la altul cu o străfulgerare de resentiment în priviri, după care începură amîndoi să rîdă.

— N-am putea părea mai tineri nici dacă ne-am certa o săptămînă, conchise Basil. Am face mai bine să fim mulţumiţi că ne simţim tineri, cum, de altfel, sper că ne vom simţi şi dacă vom trăi o sută de ani. Pierderea va fi a celor ce nu-şi vor da seama de fericirea noastră. Vrei, Isabel să-ţi cumpăr un cornet cu vişine? Se pare că Tom şi Bella le apreciază foarte tare.

Isabel se repezi la odraslele ei cu un strigăt de disperare.

— Of, ce-o să mă fac acuma? N-o să mai închid un ochi toată noaptea din cauza lor. Unde sînt pilulele acelea pentru dureri de burtă? Şi începu să scotocească prin poşetă, iar copiii nu protestară cîtuşi de puţin, fiindcă mîncaseră toate vişinele, aşa că înghiţiră pilulele fără să crîcnească. Mă mir de tine Basil că i-ai lăsat să mănînce acriturile astea, zise mama lor, cînd copiii dădură din nou fuga la chioşcul cu ziare.

— Şi eu mă mir că m-ai lăsat să văd cu ce se ocupă; replică prompt tatăl.

— Asta din cauza aiurelilor tale cu miresele, zise Isabel; şi cred că a fost pentru noi o lecţie. Să nu-l laşi să mănînce nimic, iubitule.

— Sînt în afara oricărui pericol; nu mai au nici un ban. Acum se mulţumesc să admire cu cumpătare arcurile şi săgeţile japoneze de la chioşcurile de-acolo. Oare de ce s-or fi apucat indienii noştrii să facă arcuri şi săgeţi japoneze?

Isabel primi cu dispreţ mica lui remarcă glumeaţă.

— Deci n-ai întîlnit pe nimeni la hotel? întrebă ea.

— Nici măcar pe Ellisoni, spuse Basil.

— A, da, îşi aminti Isabel. Acolo i-am cunoscut. Ce demult pare! Şi biata Kitty! Mă întreb ce s-o mai fi întîmplat cu ei? Dar mă bucur că nu sînt aici. Asta te face să-ţi dai seama de propria vîrstă; cînd întîlneşti nişte oameni în acelaşi loc după mai mult timp şi vezi cît au îmbătrînit. Nu cred c-aş suporta s-o revăd pe Kitty Ellison. Mă bucur că n-a venit să ne viziteze la Boston, deşi.

După toate cele întîmplate nici nu putea, biata de ea! Mă-ntreb dacă a regretat vreodată că s-a despărțit de el așa cum s-a despărțit. E dureros să te gîndești... așa un final neconcludent; întotdeauna am avut impresia că ar trebui să se întîlnească din nou pe undeva.

— Nu cred că ea și-a mai dorit lucrul ăsta. Un bărbat habar n-are ce-și dorește o femeie.

— Da ce? parcă o femeie știe? replică Basil glumeț.

Soția lui rămase serioasă.

—A fost un motiv mult prea subtil și neînsemnat pentru ca o femeie să respingă un bărbat... un lucru de nimic. Am simțit asta de cînd i-am citit prima oară scrisoarea despre toată povestea.

— Nu cred că eu am auzit vreodată despre ce motiv e vorba, căscă Basil.

— Ba da ai auzit, dar tu nu ții minte nimic. Știi că la scurt timp după logodnă s-au întîlnit cu două doamne din Boston iar ei i s-a părut că el nu a făcut nici un fel de prezentări fiindcă i-a fost rușine de aspectul ei provincial în comparație cu ele.

— Într-adevăr, a fost un motiv foarte subtil, încuviință Basil rîzînd provocator.

— Poate că n-a intenționat s-o ignore, continuă Isabel gînditoare poate că a preferat să n-o prezinte fiindcă se simțea prea mîndru de ea pentru ca s-o supună cine știe căror aprecieri din partea lor. Ai fi putut s-o iei și în felul ăsta.

— Și de ce n-ai luat-o așa? Ai sfătuit-o pe Kitty să nu-i mai dea nici o șansă. De ce ai făcut asta?

— De ce? repetă Isabel absentă. O femeie nu judecă un bărbat după ce face, ci după ce este! Știam că dacă renunță la el o făcea fiindcă niciodată nu crezuse cu adevărat sau n-a putut să creadă în dragostea lui; și am considerat că era mai bine pentru ea să nu mai facă o încercare.

— Ei bine, e foarte posibil să fi avut dreptate. În orice caz, acum ai consolarea că e prea tîrziu să mai faci ceva în privința asta.

— Da, e prea tîrziu, recunoscu Isabel.

Şi gîndurile i se întoarseră la întîlnirea ei cu fata aceea care îi plăcuse atît de mult şi a cărei poveste ulterioară o impresionase atît de dureros. I se păru dură o lume incapabilă să ofere ceva mai bun fetei pe care o văzuse prin prisma primei priviri aruncate de ea acestei lumi în seara aceea. Unde oare era Kitty acum? Ce devenise? Dacă s-ar fi măritat cu bărbatul acela, ar fi fost mai fericită? Căsătoria nu era visul poetic al unei uniri perfecte, pe care şi-l imaginează o fată; ea însăşi descoperise acest lucru. Era o încercare, o probă; era o încercare grea, nu un extaz. Dacă ea şi Basil şi-ar fi zdrobit unul altuia mîinile şi s-ar fi despărţit, oare cioburile vieţii lor n-ar fi rămas pe un plan mult mai înalt şi mai frumos al existenţei? Nu îi vulgarizase pe amîndoi experienţele comune, de fiecare zi? Existau, firește, copiii, ea nu le-ar fi simţit lipsa, iar dacă, de pildă, Basil ar fi murit chiar înaintea nunţii...

Cu o tresărire se trezi din aceste visuri abjecte şi alergă spre soţul ei, al cărui spate lat de nădejde, era întors spre ea, aşa cum stătea el acolo cu privirea ridicată, studiind orarul trenurilor afişat pe zid. Cu o mişcare bruscă îl apucă de braţ şi îl trase de-acolo.

E timpul să ducem bagajele la tren. Basil! Hai, Bella! Tom, plecăm!

Copiii se dezlipiră fără nici o tragere de inimă de flecuştetele din chioşcul cu ziare şi cu toţii se îndreptară spre peronul gării aşezîndu-se pe băncile de sub colonade. În timp ce aşteptau sosi trenul de Buffalo şi rămaseră uitîndu-se la el pînă se puse în mişcare. În ultimul vagon care trecu prin faţa lor cînd trenul luase deja o oarecare viteză, de la una din ferestre o femeie se uită direct la Isabel. În clipa aceea de uimire ea uită să observe dacă faţa femeii era veselă sau tristă; văzu doar sau crezu că vede cum în ochi îi mişi ca o lumină un semn de recunoaştere şi apoi total dispăru.

— Basil, strigă ea, opreşte trenul! Femeia aceea era Kitty Ellison!

— Nu, nu era, spuse Basil calm. Semăna cu ea, dar era cu cel puţin zece ani mai în vîrstă.

— Păi, firește că era! Toți sîntem cu zece ani mai în vîrstă, îi replică nevasta atît de indignată de prostia lui, încît uită să mai insiste ca el să oprească trenul.

El declară că era doar o asemănare închipuită, ea afirmă că se aflau în apropiere de Eriecreek și că deci nu se putea să nu fi fost Kitty; și așa începu una din certurile lor cele mai îndîrjite.

Sosi și trenul lor în gară și continuară disputa privind respectivul fapt pînă cînd ajunseră la intrarea pe Podul Suspendat. Atunci Basil se ridică și-i chemă pe copii lîngă el. La stînga, departe în susul rîului se vede măreața cascadă, cu cețuri la picioare și un curcubeu pe frunte, tăcută și nemișcată ca o pictură uriașă; iar mai los de pod, la dreapta, pragurile saltă în defileul strîmt, asemenea valurilor izbite de-un țărm stîncos.

— Uitați-vă acum în ambele părți, spuse el copiilor. Isabel, trebuie să te uiți și tu!

Isabel se tot pregătise, încă în clipa cînd plecase de la Boston, pentru traversarea acestui pod.

— Eu una, niciodată! exclamă ea și pe loc își închise ochii și își ascunse fața în batistă.

Datorită acestei precauții luate de ea, trenul trecu podul în perfectă siguranță.

CUPRINS

Prefaţa I
Tabel cronologic XVI
Note XXV
Capitolul I : Începutul 3
Capitolul II : Visul unei zile de vară 27
Capitolul III : Vaporul de noapte 41
Capitolul IV : O zi de mers cu trenul 58
Capitolul V : Un oraş de vis şi dincolo de el . . 70
Capitolul VI : Niagara 86
Capitolul VII : În jos pe fluviul St. Lawrence . . 125
Capitolul VIII : Senzaţia lăsată de oraşul Montreal . 142
Capitolul IX : Quebec 166
Capitolul X : Spre casă şi acasă 202
Capitolul XI : Din nou la Niagara, după doisprezece ani de la călătoria lor de nuntă 209

Dat la cules : 3 mai 1991
Bun de tipar : 15 iunie 1991
Coli tipo : 15
Tiraj : 70 000 exemplare

Tiparul executat la Tipografia Tîrgu-Jiu — c-da 19/1991

PREFAȚĂ

Cînd, la 11 mai 1920, William Dean Howells se stingea din viață la New York, în vîrstă de 83 ani, Decanul (Dean) literelor americane, cum fusese supranumit în semn de respect și recunoaștere, lăsa în urmă o operă vastă — cărți de călătorie, piese de teatru, volume de poezii, memorii, eseuri, critică și peste douăzeci de romane — pe care însă strălucirile experimentelor moderniste de sorginte europeană începuseră deja, către sfîrșitul celui de-al doilea deceniu al veacului nostru, să o împingă într-un vremelnic con de umbră. Vremelnic, fiindcă de-a lungul timpului exegeza operei lui Howells a înregistrat inevitabil raportările fluctuante ale romanului american la tradiția realistă a secolului al XIX-lea, așa cum s-a cristalizat ea în variantele lui Howells, Twain și Henry James. Cu sublinierea că dintre aceștia Howells se identifică cel mai fidel cu problematica noii națiuni continentale din perioada consolidării ei după Războiul Civil, reprezentînd, cum se afirmă adesea, o formulă de apropiere între tradițiile aparent divergente ale Vestului și umorului frontierei cultivate de Twain, pe de-o parte, și ale civilizației europene și noii retorici a romanului cultivate de James, pe de alta.

Americanii datorează lui Howells nu numai faptul că, așa cum afirma Henry Adams, „dacă ar fi să dispară toate documentele anilor 1870, am putea reconstitui epoca din romanele lui", dar și imensa influență pe care activitatea sa de redactor și critic literar, contactele sale cu lumea literară americană și europeană au avut-o la fondarea și direcționarea școlii realiste americane, al

cărei principal purtător de cuvînt devine. Nu întîmplător anii 1865—1900, cînd în furtunul transformărilor și avîntului noii națiuni se pun bazele realismului autohton, sînt denumiți de unii istorici literari „epoca Howells". Erau anii cînd efectele contradictorii ale Războiului Civil concretizate în optimismul generat de idealul unității devenit acum realitate, dar și în culpabilitatea născută din marile suferințe pricinuite de impulsurile secesioniste, în mîndria insuflată de întinderea și varietatea noii patrii, dar și în nostalgia după niște ritmuri ale vieții iremediabil pierdute, se vor reflecta în transformări esențiale petrecute în cadrul unei literaturi dominată, încă de la începuturile afirmării ei naționale, de tradiția puritană și de elita literară și intelectuală a Noii Anglii.

În acest sens, cariera literară a lui Howells oferă o ilustrare fidelă, fapt sesizat de altfel de majoritatea criticilor săi. Ea se derulează pe parcursul a patru etape precis delimitate în timp și spațiu, avînd fiecare legătură directă cu ceea ce se petrecea pe principala scenă a vieții literare americane și cu locurile în care se deplasa această scenă, lăsînd nu de puține ori impresia că Howells deține triplul rol de director, regizor și actor, ca să nu-l mai menționăm pe cel de critic. Prima etapă (1837—1860), include copilăria și adolescența petrecute în Vestul Mijlociu, statul Ohio, debuturile în publicistică și poezie; a doua, (1861—1865), anii contactelor directe cu Europa, cînd, recompensat pentru monografia dedicată lui Lincoln cu ocazia campaniei electorale din 1860, este numit consul al S.U.A. la Veneția, post acordat prin tradiție unor oameni de litere; a treia, anii cînd, întors din Europa, se stabilește la Cambridge în Noua Anglie, centrul cultural și intelectual al țării, care îi număra printre locuitorii ei pe majoritatea celor mai de seamă reprezentanți ai lumii literare: James Russell Lowell, Longfellow, Emerson, Thoreau, Hawthorne, Holmes și Whittier; și, în sfîrșit, ultima etapă (1888—1920), etapa anilor cînd, odată cu intrarea Noii

Anglii în „amurgul" gloriei sale, mutîndu-se la New York. Howells lasă senzaţia că ia acolo cu sine şi titlul de capitală literară, care îi revenise Bostonului încă de pe vremea puritanilor.

Extrapolînd elementele cu forţă generalizatoare din cariera lui Howells, obţinem o adevărată paradigmă a unei epoci literare caracterizată prin: fluctuaţii în acceptarea canoanelor impuse scriitorilor de tradiţia culturală a Noii Anglii, participarea tot mai substanţială a celorlalte regiuni ale ţării (Vestul, Sudul şi Vestul Mijlociu) la făurirea patrimoniului literar, tendinţă perfect reflectată de regionalismul „coloriştilor locali", deplasarea, spre sfîrşit de veac, a centrului literar al ţării de la Boston la New York, preocupările pentru emanciparea culturii şi literaturii americane şi crearea unui roman naţional prin adîncirea relaţiilor cu Europa, atît sub raportul unei înţelegeri mai profunde, la faţa locului, a culturii europene, cît şi prin perfecţionarea unei metode realiste, care pornind de la exemplele realismului european să permită mai tinerei literaturi americane să-şi pună în valoare specificul naţional, debarasîndu-se de excesele şi platitudinile sentimentalismului romantic — a „romanticismului", cum îl numea Howells.

Aflat încă din 1866 la conducerea revistei **Atlantic Monthly**, cea mai importantă publicaţie literară din Noua Anglie, Howells devine cel mai influent critic al ţării, reuşind să fie cînd mediator al unor tendinţe şi temperamente aparent incompatibile, ca de pildă în cazul preţuirii şi prieteniei acordate în egală măsură lui Mark Twain şi lui Henry James, cînd catalizator sau îndrumător al unor talente autentice precum Stephen Crane, Hamlin Garland, Frank Norris, Henry Fuller şi Theodore Dreiser sau — în special ca titular al rubricii „Biroul redactorului-şef" de la **Harper's Monthly** — propovăduitor plin de intuiţie şi discernămînt al unor modele literare oferite de literatura franceză, engleză, norvegiană şi spaniolă, dar mai ales cea italiană (Goldoni) şi rusă (Turgheniev şi Tolstoi).

III

În 1872, cînd într-o recenzie a sa la cartea lui Eggleston, *Învățătorul din Indiana*, termenul „realism" primea consfințirea oficială în America, în Franța, principala doctrinară a realismului, mișcarea își epuizase deja noutatea resurselor. Contrar aparențelor, ceea ce face Howells nu este un import întîrziat de realism european, cu atît mai puțin de realism francez, pe seama căruia pune frivolitatea și „lascivitatea" strecurate în romanul modern, faptul că „preocuparea de-a înregistra insistențele destul de necioplite cu care un bărbat urmărește o femeie [...] pare a fi principalul scop al romancierului francez"[1]. El încearcă mai degrabă să definească realismul în America nu numai în raport de ci și prin contrast față de manifestările lui europene, încearcă să pună în evidență și să revitalizeze acele elemente din tradiția americană care creaseră un teren favorabil realismului — în primul rînd, atitudinea față de dimensiunea temporală, repudierea trecutului, precum și marcatul pragmatism, exprimat printre altele și într-o viziune pragmatică asupra artei. Germeni ai realismului existau deja în insistența cu care Hawthorne urmărea crearea iluziei de veridicitate, în accentul pus de doctrina romantică a lui Emerson și de poezia lui Whitman pe *aci și acum*, pe tot ce e cotidian, obișnuit și la îndemînă, ca alcătuind principalul material al artei. Cu diferența notabilă că asemenea puritanilor Noii Anglii în toate acestea Emerson căuta întruchiparea divinului și a perfecțiunii morale, nu specificul vieții americane.

În 1891, Howells își reunea eseurile și recenziile cu caracter programatic în volumul *Critică și Literatură*, socotit în lipsa altor lucrări de acest tip manifestul realismului american, un manifest ale cărui teze fuseseră cu prisosință anticipate și ilustrate de tot ce scrisese pînă atunci. Este vorba de un realism definit prin „fidelitatea față de experiența vieții și probabilitatea motivației"[2], care exclud sentimentalismul și accidentalul, presupunînd deplina obiectivitate și neamestecul autorului.

Numai că, interpretînd acest postulat al realismului prin prisma tradițiilor puritane ale Noii Anglii și în in-

teresul consolidării specificului național al romanului american, Howells reduce drastic unghiul de cuprindere al experienței de viață, limitîndu-l la actualitățile Americii și, mai mult, la „aspectele mai surizătoare ale vieții, care sînt și cele mai specifice Americii"[3], netulburată de umbrele lungi ale trecutului. Cu alte cuvinte, acele aspecte care încurajează o viziune optimistă, democratică, pură și senină asupra vieții. Odată cu noul veac însă, această variantă de început a realismului american, sugestiv denumită de Trilling „realism moral"[4] căruia Howells îi fusese deopotrivă strălucit teoretician și practician, cade în desuetudine în fața evidenței tot mai presante a unei vieți pentru care „aspectele mai surizătoare" nu mai sînt deloc tipice. Cu interes aproape jurnalistic noul realism al secolului XX descoperă în actualitate fața dură a splendorii și decăderii umane. Dar, dacă dezideratul americanilor de-a crea după Războiul Civil un roman care să exprime spiritul și idealurile națiunii va deveni realitate, doar în primele decenii ale veacului nostru, cînd Dreiser, Dos Passos sau Thomas Wolfe produc în sfîrșit opere apropiate de condiția romanului național, faptul dovedește, credem noi, că literatura americană, cultivatoare cu precădere a genului romance, a avut nevoie de o perioadă îndelungată de asimilare a noilor realități naționale și de perfecționare a metodei realiste. În această privință contribuția lui Howells ca romancier și om de litere nu poate fi subliniată îndeajuns.

„Am fost călător înainte de-a fi romancier și-am urcat cu oarecare timiditate pînă la pragul literaturii venind de pe drumuri mai mult sau puțin umblate, unde studiasem oameni și moravuri"[5], mărturisea Howells în ultimul deceniu al vieții sale, atunci cînd publicase deja peste treizeci de romane, dintre care și o treime ar fi fost suficiente pentru a-i asigura locul ocupat în literatura americană.

Care fuseseră drumurile mai mult sau mai puțin umblate de Howells pînă a ajunge la primul său roman **Călătorie de nuntă** (1872)? La început au fost drumurile

mai puțin umblate din micile localități ale statului Ohio, pe unde îl purtase în copilărie și adolescență meseria de tipograf și gazetar itinerant a tatălui, curînd împărtășită și de el. Au urmat apoi și drumuri mai umblate, dar în acel mijloc de veac, Ohio, ca de altfel întreg Vestul Mijlociu, se afla și avea să se mai afle pentru o bună bucată de timp la periferia culturii americane. Literatura va lua cunoștință de această zonă a țării de-abia după Războiul Civil, odată cu scrierile „coloriștilor locali", Edward Eggleston, John Hay, Joaquin Miller, Joseph Kirkland, E.W. Howe — majoritatea din Indiana și majoritatea, cu excepția lui Eggleston, scriitori relativ obscuri. Nu este așadar de mirare că tînărul Howells nu va socoti statul natal un subiect demn de tratări literare. Ceea ce explică în parte de ce primul său volum care vede lumina tiparului în 1860 este un volum de versuri, iar primele note de călătorie, publicate în același an în două gazete din Ohio, descriu locuri precum Niagara și așezări de pe malurile fluviului St. Lawrence, străbătute cu ocazia unei prime călătorii spre Noua Anglie. În schimb, pe măsură ce își va perfecționa arta de prozator și metoda realistă, Howells va recurge tot mai des la amintirile vieții din Ohio, atît pentru meditul materialului uman, cît și pentru posibilitățile de-a pune în evidență contrastele din interiorul culturii și civilizației americane. Căci, după cum mărturisea tot el spre sfîrșitul vieții dezvăluind de fapt o latură ușor sesizabilă a întregii sale creații, „scriitorul este pur și simplu cineva care are norocul să-și amintească mai mult decît alții. [...] A scrie nu înseamnă decît a-ți aminti istoria propriei vieți"[5].

Într-un mod cu totul spectaculos, în istoria vieții lui Howells, ca și în istoria călătoriilor sale se produce o schimbare neașteptată atunci cînd, în 1861, tînărul poet și jurnalist primește postul de consul la Veneția lăsînd în urmă provincialul Ohio. În fața călătorului se deschideau acum marile drumuri ale Europei și drumurile mai puțin umblate ale Italiei invadată, în secolul XIX

mai mult ca oricînd, de zeci şi zeci de artişti şi scriitori, printre care nu lipseau americanii. Irving Cooper Emerson, Longfellow, Lowell, Hawthorne, Twain, Henry, James Henry Adams sînt doar cîţiva dintre cei ce vor face din pelerinajul în Italia nu numai o profesiune de credinţă faţă de bătrînul continent, ci mai ales împlinirea unui vis romantic de evadare în pitoresc şi idilic.

Chiar înaintea lui Twain şi James, aflaţi şi ei la începuturile afirmării literare, Howells va strînge în volum note de călătorie publicate iniţial sub formă de corespondenţă în diferite ziare şi reviste din patrie. Aşa îi va apare, în 1866, primul volum de proză **Viaţa venetiană**, urmat la scurt timp de un al doilea intitulat **Drumuri italiene** (1867). Adoptînd metoda pe care o va utiliza şi Twain în prima sa carte de călătorie **Innocents Abroad** (**Ageamii în străinătate**, 1869), el se va opri cu precădere asupra oamenilor, notîndu-le, cu o artă învăţată de la Goldoni, comportamentul, gesturile, limbajul, insistînd într-un fel de complicitate cu cititorii de peste ocean asupra elementelor comice şi bizare. Deşi primează anecdoticul, peisajul nu este neglijat. La fel cum se va proceda mai tîrziu şi James, în prima sa carte de acest gen intitulat **Transatlantic Sketches** (**Schiţe transatlantice**, 1875), Howells recurge la tehnica umanizării peisajului, insistînd însă pe efectele arhitecturale, spre deosebire de James, care îi va releva calităţile picturale. De-a lungul întregii sale creaţii, volumele reunind însemnări de călătorie vor reprezenta adevărate momente de respiro, de vervă coloristică şi intelectuală, fie că e vorba tot de Italia [**Oraşe din Toscana** (1886), **Vacanţe romane şi altele** (1908)], de Anglia [**Filme londoneze** (1906), **Unele orăşele încîntătoare din Anglia** (1906)] sau de America [**Schiţe suburbane** (1871), **O nouă vizită la Niagara** (1884)].

Şi nu întîmplător America se dezvăluie călătorului de-abia după experienţa Italiei. Americanul avusese nevoie de contactul cu bătrînul continent pentru a-şi dobîndi simţul identităţii, acuitatea notaţiei realiste şi maturitatea artistică. Deşi atracţia exercitată de Italia asu-

pra americanilor — o variantă a „temei internaționale" explorată cu asiduitate de Henry James — va continua să găsească ecou în patru din romanele sale [**Un deznodămînt previzibil** (1875), **Doamna de pe vasul Aroostook** (1879), **O răspundere teribilă și alte povestiri** (1881) și **Vară indiană (1886)**], spre deosebire de James care optează definitiv în favoarea Europei, Howells se întoarce în America.

Așa cum gazetarul Theodore Colville, protagonistul romanului **Vară indiană**, revenit la Florența din obscura localitate Des Vaches, Indiana, ajunge să blesteme ziua cînd se întorsese în „această obosită Lume Veche", descoperind că „ceea ce îl interesa cu adevărat" nu era nici dragostea tinerei Imogene Graham, nici revederea locurilor de odinioară, ci „problema uriașei, tumultuoasei vieți americane, căreia îi întorsese spatele"[7], Howells ajunge la concluzia că Lumea Veche, încărcată de povara trecutului, nu-i poate oferi material autentic pentru o imagine veridică a vieții. „La urma urmelor noi avem țara prezentului și a viitorului", scrie el unui prieten în anul publicării romanului și al renunțării la acest filon tematic.

Schițele pe care, în urma lungilor discuții cu Lowell și James, începe să le publice în **Atlantic Monthly** după întoarcerea la Cambridge, pentru ca mai apoi să le strîngă în volumul **Schițe suburbane**, sînt rodul plimbărilor pe drumeagurile din împrejurimile Cambridge-ului și Boston-ului, unde surprinde scene din viață și tipuri umane reprezentative pentru Noua Anglie. Metoda realistă fusese în sfîrșit împămîntenită. De aici pînă la primul roman nu mai era decît un pas. Deja în același an Howells, acum redactor-șef la **Atlantic**, scria unui prieten: „Sînt foarte ocupat cu un fel de narațiune, pe jumătate schiță de călătorie — pentru **Atlantic**, a cărei publicare va începe în iulie. Totul se petrece în America și mă străduiesc să fac din ea un studiu fidel al vieții noastre americane."[8]

Călătorie de nuntă, reunind cele șase episoade publicate în **Atlantic** din iulie pînă în decembrie, va apare

un volum în anul următor. Prelucrînd impresiile despre Niagara și fluviu St. Lawrence culese de Howells în 1860 cu ocazia primei sale călătorii din Ohio la Boston și mai proaspetele date furnizate de o excursie de la Boston la Quebec făcută de el împreună cu soția în vara anului 1870, cartea transpune în plan ficțional obiectul schițelor de călătorie. Intenționalitatea epică se realizează prin intermediul celor doi protagoniști, Isabel și Basil March, care pornesc într-un voiaj de nuntă la Niagara, devenită prin tradiție obligatoriu loc de pelerinaj pentru proaspeții căsătoriți. Numai că acest convențional voiaj de nuntă la prilejuiește multe alte vizite, printre care la New York, Rochester, Montreal și Quebec. De la fereastra trenului gonind de la Boston la New York sau de la Albany de-a lungul rîului Mowhaw la Rochester și de aici la Buffalo și Niagara, de pe puntea „palatului plutitor" alunecînd pe apele fluviului Hudson sau a temerarului vas înfruntînd primejdiile fluviului St. Lawrence, ochii de atenți și sensibili observatori ai soților March privesc cu uimire, încîntare și din ce în ce mai multă mîndrie patriotică vasta desfășurare de spațiu, energie și frumusețe a continentului, descoperă în infinita varietate a tipurilor umane cu rădăcini în istoria formării națiunii, trăsături comune cultivate în climatul idealurilor democratice.

Dubla condiționare generică a cărții, apartenența ei atît la zona gravitațională a romanului cît și la cea a schițelor de călătorie, se reflectă în dubla postură a soților March. Într-un anume sens, ei iau locul călătorului din cărțile cu note de călătorie. Parafrazîndu-l pe Howells, am putea afirma că în cele mai bune tradiții ale genului ei sînt cei care, cutreierînd drumurile mai mult sau mai puțin umblate ale Americii, descoperă oameni și moravuri, „aspectele mai surîzătoare" ale vieții din Lumea Nouă. În alt sens însă, ei depășesc cu mult rolul de simpli intermediari, dobîndind ca personaje ficționale o identitate atît de dragă cititorilor și creatorului lor, încît în următorii ani vor mai apare în două nuvele și șase romane, printre care **Riscurile parvenirii** (1890), și **Călătoria lor la nunta de argint** (1899).

Atît Isabel, originară din Boston, cît și Basil, venit la Boston din Vestul Mijlociu, sînt concepuți ca prototipuri ale oamenilor obișnuiți pentru America epocii victoriene și, în sens mult mai larg, prototipuri ale femeii și bărbatului în general, luați în afara coordonatelor geografice și istorice. Așa cum afirmă în **Eroine de roman**, Howells are convingerea că forța unui romancier se măsoară prin măiestria cu care surprinde și redă natura feminină, iar Isabel este prima din memorabilul său șir de eroine precum Kitty Ellison, Penelope și Irene Lapham, Imogene Graham sau doamna Bowen care vor da o notă distinctă și vor crea o tradiție în romanul american.

Relația dintre Isabel și Basil este și ea o esențializare a relațiilor obișnuite dintre doi soți, cu accent ironic pe efectele comice. Theodore Dreiser va lăuda **Călătorie de nuntă** tocmai pentru această calitate: „Nu există un pasaj sentimental în [această carte], spunea el, certuri de la început pînă la sfîrșit, așa cum se întîmplă, o știți prea bine... totul frumos și adevărat".[9] De altfel, cum remarcă majoritatea criticilor, una din cauzele marelui succes al romanelor lui Howells la cititorul victorian s-a datorat tocmai artei cu care „deromanticizau" relația dintre sexe, abordînd într-o manieră tipică realiștilor firescul și obișnuitul ei.

Intriga propriu-zisă legată de peripețiile călătoriei și de relația dintre cei doi soți nu este așadar deloc complicată, ea fiind mai degrabă un pretext pentru o strălucită descriere a locurilor și a oamenilor, pentru o incursiune în peisajul, istoria și tradițiile care modelează nu numai caractere și moravuri, ci și două civilizații, americană și canadiană, aparent atît de apropiate și totuși atît de deosebite. Cum dealtfel autorul ține să precizeze încă din primul paragraf al cărții: „[...] încercînd să-i povestesc cititorului despre călătoria de nuntă a unei perechi de proaspeți căsătoriți, ce-i drept, nu foarte tineri [...] nu-mi va rămîne altceva de făcut decît să vorbesc despre unele trăsături specifice vieții americane, așa cum li s-a dezvăluit lor, să spun cîte ceva despre unele locuri bine cunoscute și ușor accesibile și să pre-

zînt cînd un crîmpei de peisaj, cînd o schiță de personaj".

În panorama Americii, așa cum i se dezvăluie ea cititorului prin intermediul soților March, jucînd de data aceasta rolul clasic al „călătorului" din cărțile reunind note de călătorie, specificul Lumii Noi, permanent raportată la cea Veche, este adus în prim-plan de interesul pentru oameni și moravuri. Succesiunea scenelor de viață și a tipurilor umane aflate în centrul lor este uluitoare în diversitatea ei, căci distanțele, ca și nemărginirea spațiului sugerată cu încîntare whitmaniană prin cîteva descrieri panoramice, se reduc datorită vitezei cu care se mișcă ochiul observatorului. Isabel și Basil trăiesc în ritmul trepidant al avîntului Americii moderne recurg la tot felul de vehicole : trenuri, vapoare, omnibuse și trăsuri, avînd rareori răgazul de-a bate cu piciorul drumurile mai puțin umblate și colțurile mai retrase de lume din scrierile coloriștilor locali.

Dar, în ciuda faptului că itinerariul celor doi trece prin cîteva orașe și prin locuri de mare interes turistic, așadar că pretutindeni în jurul lor forfotesc oameni, cu rare (dar notabile) excepții, nu scenele de mulțime vor reține atenția lui Howells, ci scenele care dintr-o mulțime izolează cu o artă învățată de data aceasta de la Turgheniev fie un grup restrîns de trei-patru persoane, fie cîte un singur individ a cărui tipicitate sau excentricitate îl recomandă drept obiect de investigație psihologică. Deși predominant rămîne interesul pentru tipologia general umană, schimbarea continuă a unghiului din care sînt abordate personajele în fiecare din scene generează serii tipologice identificate din diverse perspective : socială, profesională, etnică, religioasă, culturală — aflate întotdeauna sub controlul strict al criteriului moral. Dar, scenele de viață nu sînt niciodată statice, oamenii sînt surprinși în activitățile lor zilnice, ei ni se dezvăluie nu atît prin portrete cît mai degrabă prin gesturi, nu atît prin descriere sau narațiune cît mai ales prin dialog.

Prezența umană domină pînă și peisajele, fie că acestea servesc drept decor unor scene de viață, fie că devin în sine obiecte ale contemplației artistice. Chiar și atunci cînd nu sînt „peisaje cu figuri", peisajele lui Howells sînt umanizate. Prin transfer metaforic, ele împrumută atitudini și trăsături umane, de cele mai multe ori hiperbolizate, cum se întîmplă în cazul magnificelor descrieri ale Niagarei. De la această regulă nu fac excepție nici peisajele citadine, ca cele oferite de New York sau Quebec, nici descrierile de străzi, sau interioare, unde notația balzaciană a detaliilor se justifică doar prin raportare mai mult sau mai puțin directă la o scenă de viață.

În cadrul demersului realist, care desființînd celelalte dimensiuni temporale operează exclusiv în planul prezentului, asimilarea și actualizarea în peisaj a scenelor de viață devine principala modalitate de evocare a istoriei „văzută ca fenomen empiric".[10] Descriind peisaje, cum ar fi malurile fluviului Hudson, cascadele Genessee sau Niagara, locuri unde s-au purtat faimoase bătălii sau unde s-au pus primele temelii de lăcașuri creștinești și de orașe, citînd uneori și cunoscuți istorici sau scriitori, Howells actualizează figuri legendare și scene care evocă momente principale din trecutul Statelor Unite și al Canadei. Metoda și-o va defini el însuși mult mai tîrziu în **Orașe din Toscana**. „Îți plasezi personajele istorice într-un fel de contemporaneitate pitorească unele față de altele și față de tine și le înzestrezi cu sensibilitatea epocii noastre."[11]

În ultimul capitol al **Călătoriei de nuntă**, Basil, acel atît de transparent alter-ego al autorului, își mustră soția cuprinsă de nostalgia trecutului: „Aparținem doar epocii noastre, îi spune el, și trăim în contemporaneitate". Aceasta este lecția de americanism pe care o primește Isabel cînd o nouă vizită la Niagara, după doisprezece ani de la voiajul de nuntă, îi destramă tăinuitele nostalgii și iluzii romantice, o face din nou conștientă de „vastitatea impresionantei realități ame-

ricane", care nu te lasă să privești în urmă. Căci Lumea Nouă, așa cum o proiectează Howells în plan mitic, este un nou Eden, iar fiecare american un nou Adam, cu o infinită vocație a începuturilor.

Pentru prima dată un scriitor se încumeta să aducă pe scena literaturii grandiosul spectacol al Americii, chiar dacă în acei ani de promițător avînt al noii națiuni, el era tentat să vadă în special „aspectele mai surîzătoare ale vieții". Făcînd apel la arsenalul de mijloace al realismului european, Howells, cel ce va nutri toată viața ambiția de dramaturg, va scrie peste douăzeci de piese și va căuta cu asiduitate o formulă de compromis între teatru și proză, se oprește în primul rînd asupra posibilităților de obiectivitate oferite de metoda dramatică.

Unitatea de bază a structurii narative este „scena de viață" introdusă de un „narator dramatizat", cum îl numește Booth[2], care prin persoana I (eu), exprimă de fapt vocea autorului implicat. Ceea ce se pierde prin limitarea impusă de scenă se cîștigă prin comparațiile la care trimite scena : (cu Europa, cu alte părți ale Americii, cu trecutul istoric, cu propriul trecut etc.). Folosirea repetată a cuvîntului „scenă", inserarea în text a unor paranteze de tipul indicațiilor scenice, preponderența dialogului și chiar prezentarea acestuia sub forma replicilor din textul unei piese, sînt toate menite să creeze senzația vizionării unui spectacol. Complicitatea cu cititorul („noi, cei ce ne aflăm în spatele luminilor rampei", spune vocea autorială), este destinată să-l împiedice pe acesta să sesizeze rolul de regizor al autorului, faptul că prin punere în scenă el creează încă o iluzie a iluziei, mediază realitatea pentru a doua oară.

Howells se străduiește să compenseze neajunsurile pe care le implică ideea de spectacol prin introducerea unui al doilea narator conștient de condiția sa de scriitor, Basil, cu care are foarte multe puncte de asemănare, dar de care se distanțează atunci cînd Basil abandonează poezia creatoare de iluzii și optează pentru contactul direct cu realitatea oferit de călătoria la Niagara

— aşadar pentru rolul de simplu observator, pentru obiectivitatea aparatului fotografic.

În sfîrşit, printre strategiile obiectivităţii la care apelează Howells se numără şi distanţarea obţinută prin utilizarea unei multitudini de forme şi modalităţi ale comicului, mergînd de la umorul de toate nuanţele la ironie şi auto-ironie. Comicul dă întregii cărţi un ton spumos, agreabil, un aer de optimism şi seninătate, dar are şi rolul de-a submina convenţia şi iluzia şi de-a dezvălui realitatea, fie că e vorba de personaje, de narator, de situaţii sau de limbaj. Nu întîmplător de cîteva ori scenele iau forma declarată de „comedie", „burlească" sau „parodie".

Există totuşi multă poezie în paginile acestei cărţi, de la poezii propriu-zise inserate în text, la poezia descrierilor de natură în care elementul romantic este nelipsit şi poezia tainică a unei căsătorii ajunsă la vîrsta de argint. Şi mai există farmecul tonului şi al atmosferei, firescul dialogurilor, armonia culorilor şi a formelor, eleganţa comentariului, varietatea limbii, care sporesc plăcerea călătoriei, bucuria lecturii. Citind cartea, Turghenlev se grăbea să-i scrie lui Howells: „Fizionomia dumitale literară este cît se poate de plăcută; este naturală, simplă şi limpede.—, şi în acelaşi timp plină de o poezie discretă şi un umor fin. Şi apoi simt pe ea o anume amprentă americană — şi aceasta nu e unul din cele mai neînsemnate motive pentru care savurez atît de mult opera dumitale".[13] Iar, într-un pasaj des citat din recenzia sa la publicarea cărţii, Henry Adams spunea: „Urmaşii noştri nu vor găsi nicăieri o imagine atît de fidelă şi de convingătoare a existenţei noastre americane [...]. Dacă o extremă şi aproape fotografică exactitate a reproducerii şi o remarcabilă delicateţe şi uşurinţă a condeiului pot cu adevărat să dea unei povestiri viaţă veşnică, de ce n-ar putea [cartea] aceasta să fie citită cu interes şi încîntare şi peste o sută sau două de ani de-acum înainte?"[14]

Noi, cei de astăzi, nu putem decît să-i dăm dreptate.

RODICA MIHAILA /

NOTE

[1] W D. Howells, Henry James, Jr., in The Teory of the American Novel (ed. George Perkins), Holt, Rinehart and Winston, 1970, p. 142.

[2] W.D. Howells, „Criticism and fiction", Ibid., p. 148.

[3] Ibid., p. 157.

[4] Vezi Lionel Trilling, „Liberal Imagination".

[5] J. Henry Harper, „Mr. Howells's Paper" in The House of Harper, 1912, p. 326.

[6] Citat de Van Wyck Brooks, Howells — His Life and World, E.P. Dutton et Co. Inc., New York, 1959, p. 91.

[7] Citate din W.D. Howells, Vară indiană (traducere, de Maria-Ana Tupan), BPT, 1969. Editura Minerva, București.

[8] Mildred Howells ed., The Life in Letters of W.D. Howells, vol., II, 1928, pp. 315—316, citat in Rudolf and Clara Kirk : W.D. Howells, Twayne's U.S. Author Series, College et Univ. Press, New Haven, Conn., 1962, p. 70

[9] Rudolf and Clara Kirk, Op. Cit., p. 70.

[10] Roger B. Salomon, „Realism as Disinheritance" in American Literature : A Critical Survey, editori Thomas Daniel Young și Ronald Edward Fine, American Book Company, 1968, p. 204

[11] Idem,

[12] Wayne C. Booth, The Rhetoric of Fiction, The University of Chicago Press, 1961.

[13] Sorisoare din 28 oct. 1874 citată de Van Wyck Brooks, Op. Cit., p. 102.

[14] Citat în Ibid., p. 74.

Tabel cronolgoic

1837 La 1 martie, în mica localitate Martin's Ferry din statul Ohio se naște William Dean, al doilea fiu al tipografului și editorului itinerant William Cooper Howells.

1840 Familia se mută în orășelul Hamilton, unde tatăl devine editor al ziarului **Intelligencer.**

1846 William Dean este angajat ca zețar în mica tipografie a tatălui său. Anii fericiți petrecuți la Hamilton sînt descriși cu nostalgie în **A Boy's Town (Orășelul copilăriei) (1890).**

1849 Familia se mută în orășelul Dayton, unde tatăl cumpără ziarul **Transcript.** William Dean încetează de-a mai frecventa cursuri școlare, de-acum înainte formîndu-și educația prin intermediul unor vaste lecturi sub îndrumarea tatălui sau prin intermediul contactelor cu lumea tipografilor și editorilor. Prin eforturi proprii va ajunge să cunoască cinci limbi străine: italiana, franceza, spaniola, portugheza și latina. Perioada este descrisă în 1916, în **Years of My Youth (Ani ai tinereții mele).**

1850 După eșecul ziarului **Transcript,** familia se mută din nou, de astă dată într-o pădure din apropierea micii localități Xenia, unde, în încercarea de a-și reface situația materială, tatăl se apucă împreună cu frații săi de reconstruirea unei vechi mori de hîrtie. Episodul este descris în **My Year in a Log Cabin (Un om într-o cabană de bîrne)** (1893), și inclus ulterior în **Orășelul copilăriei.**

1852 Eșuînd și în această din urmă încercare, tatăl își mută pentru scurt timp familia la Ashtabula, unde devine coproprietar al ziarului **Sentinel** și de aici la Jefferson, capitala districtului Belmont, Ohio, sediul acestui ziar și în prezent. În cei cinci ani care vor urma, Howells avea să publice poezie și proză nu numai la ziarul familiei, ci și la altele, precum **Ohio Farmer, Ohio State Journal,**

National Era etc.

1857 În Columbus, capitala statului Ohio devine corespondent al ziarului Cincinnati Gazette.

1858 Reporter și redactor la Ohio State Journal.

1860 Publică, în special poezie, la Atlantic Monthly, Saturday Press și Cincinnati Dial. Împreună cu John James Piatt, un tînăr tipograf, publică prima sa carte Poems of Two Friends (Poezii scrise de doi prieteni). În volumul Lives and Speeches of Abraham Lincoln and Hannibal Hamlin (Viețile și cuvîntările lui Abraham Lincoln și Hannibal Hamlin) destinat campaniei electorale, Howells dedică biografiei viitorului președinte un eseu de aproape 100 de pagini. Trimis în documentare pentru un studiu privind industriile de vîrf din Est, într-o serie de scrisori publicate în Cincinnati Gazete sub titlul Spicuiri dintr-un voiaj estival și în Ohio State Journal sub titlul En Passant, descrie locurile străbătute, în special Niagara și așezările de pe malurile fluviului St. Lawrence. Renunțînd curînd la rolul de reporter, tînărul poet pornește într-un îndelung rîvnit pelerinaj literar prin Noua Anglie, trecînd prin Portland, Salem, Boston, Cambridge și Concord, unde se aflau pe atunci cei mai prestigioși reprezentanți ai lumii literare americane: James Russell Lowell, Longfellow, Emerson, Thoreau, Hawthorne, Holmes și Whittier. Discuțiile purtate cu unii dintre ei, îndeosebi Lowell, vor forma subiectul primului capitol al cărții Literary Friends and Acquaintances (Prieteni și cunoștințe din lumea literară) (1900).

1861 Ca urmare a publicării biografiei lui Lincoln, precum și a succeselor literare, Howells este numit consul al S.U.A. la Veneția.

1862 Se căsătorește la Paris cu Elinor Gertrude Mead, descendentă a unei proeminente familii din Vermont, sosită în Europa împreună cu fratele ei, sculptorul Larkin J. Mead, care își deschide un atelier în Florența.

1863 :I se naşte o fiică, Winifred. Dezamăgit de cele cîteva succese palide ale creaţiei sale poetice, recurge din nou la corespondenţa de călătorie, trimiţînd timp de doi ani impresii despre viaţa la Veneţia spre a fi publicate sub formă de scrisori în **Boston Advertiser.** În 1866, aceste scrisori vor fi reunite în **Venetian Life (Viaţa veneţiană).** Soţii Howells vizitează Florenţa.

1864 Începe să colaboreze la **North American Review,** condusă de Lowell. Este tot mai mult atras de ideea de-a scrie proză.

1865 Revine în Statele Unite încercînd să găsească un post stabil de redactor la unul din marile periodice care îi publicaseră poeziile, schiţele şi cronicile. Acceptă oferta revistei **Nation** de la New York.

1866 James T. Fields, redactor-şef al celei mai influente reviste literare de la Boston,**Atlantic Monthly,** îl angajează ca redcator-şef adjunct. Apare **Viaţa veneţiană.** Se stabileşte la Cambridge. Începe prietenia de o viaţă cu Henry James.

1867 Publică o a doua carte bazată pe impresiile din Italia, intitulată **Italian Journeys (Drumuri italiene).** Universitatea Harvard îi acordă licenţa în litere.

1868 Începe să publice în **Atlantic** o serie de **Schiţe,** rod al lungilor plimbări făcute la Cambridge în compania lui Lowell şi James.

1869 Începutul prieteniei cu Mark Twain şi a sprijinului critic şi editorial acordat acestuia. Lector la Universitatea Harvard timp de doi ani.

1871 Devine pentru următorii zece ani redactor-şef la **Atlantic Monthly,** în paginile căreia va promova talente din toate regiunile Americii, stimulînd literatura naţională şi îndrumînd-o în direcţia unui realism autohton în consonanţă cu realismul european. Strînge într-un volum intitulat **Suburban Sketches (Schiţe suburbane)** schiţele sale bazate pe observaţiile asupra vieţii americane publicate în **Atlantic.** Entuziasmat de contactul cu opera lui Turgheniev, care va deveni o influenţă hotărîtoare asupra creaţiei sale.

1872 Apare primul său roman, **Their Wedding Journey (Călătorie de nuntă)**, inspirat de excursia făcută cu soția sa la Niagara și Quebec în vara precedentă.

1873 Publică **A Chance Acquaintance (O cunoștință întîmplătoare)**, roman bazat pe o serie de schițe publicate în **Atlantic**, a cărui eroină, Kitty Ellison, va servi drept model lui James pentru Daisy Miller (1879). Un al doilea volum de versuri **Poems (Poezii)**.

1875 Îi apare **A Foregone Conclusion (Un deznodămînt previzibil)**, primul din romanele a căror acțiune urmărește experiența unor americani în Italia abordînd „tema internațională", ulterior exploatată mult mai intens de Henry James.

1876 **The Parlor Car (Vagonul salon)**, scurte piese de teatru, majoritatea umoristice, menite să impulsioneze dramaturgia națională.

1877 Publică piesele **A Counterfeit Presentment (O presimțire falsă)** și **Out of the Question (Nici vorbă de așa ceva)**, pe care o descrie drept „o lungă povestire în formă dramatică", „o formă intermediară între dramă și narațiune", dovedind încă o dată că talentul său de dramaturg este depășit de vocația sa de prozator. Scrie o introducere la **Memoriile lui Goldoni**, dramaturgul care i-a influențat metoda realistă.

1879 **The Lady of the Aroostook (Doamna de pe vasul Aroostook)**, un al doilea roman a cărui acțiune implică americani în Italia.

1880 **The Undiscovered Country (Ținutul nedescoperit**, roman.

1881 În ianuarie, obosit de uriașele solicitări ale conducerii revistei, se retrage de la **Atlantic Monthly**. Publică romanul **Dr. Breen's Practice (Practica doctoriței Breen)**, precum și un volum de nuvele și povestiri **A Fearful Responsibility and Other Stories (O răspundere teribilă și alte povestiri)**.

1882 I se oferă un post de profesor la Universitatea Johns-Hopkins. Publică romanul **A Modern Instance (Un caz modern)**, primul din marile romane ale ur-

mătorilor zece ani, în care se afirmă crezul său realist şi tehnica sa narativă. Pleacă pentru un an în Europa, vizitîndu-l mai întîi pe James la Londra şi mai apoi poposind la Florenţa, după vizite mai scurte în Spania, Elveţia şi Germania. James îi înlesneşte contactele cu lumea literară.

1883 Revine din Europa şi se stabileşte la Boston. Apare romanul **A Woman's Reason (Raţiune de femeie).**

1884 Publică Three Villages (Trei sate) şi Niagara Revisited (O nouă vizită la Niagara).

1885 Apare **The Rise of Silas Lapham (Ascensiunea lui Silas Lapham)**, roman de tip balzacian, caracterizat de Taine drept „cel mai bun roman scris de un american".

1886 Refuză o catedră la Universitatea Harvard. Semnează un contract cu editura Harper and Brothers, obligîndu-se să asigure în **Harper's Monthly** rubrica **The Editor's Study** (Biroul redactorului-şef), prin intermediul căreia va sugera noi direcţii scrisului american, aducînd în atenţia criticii nu numai opere şi tendinţe europene (Zola, Flaubert, Tolstoi), ci şi scriitori americani mai puţin cunoscuţi (Stephen Crane). Publică romanul **Indian Summer (Vară indiană)**, ultimul din cele care urmăresc experienţa unor americani în Italia, plasînd de data aceasta acţiunea la Florenţa. Îi apare **Tuscan Cities (Oraşe din Toscana)**, o carte cu impresiile ultimei sale călătorii în Italia.

1887 Scrisoare de protest împotriva sentinţei din procesul anarhiştilor de la Chicago. Activizarea convingerilor sale democratice sub influenţa lui Tolstoi şi William Morris. Apare romanul **The Minister's Charge (Misiunea pastorului)**, precum şi volumul **Modern Italian Poets (Poeţi italieni moderni).**

1888 Părăseşte Bostonul mutîndu-se la New York, oraş pe cale de-a deveni capitala literară a ţării. Personaje din romanele anterioare dedicate vieţii la Boston se regăsesc în romanul **April Hopes (Speranţe de aprilie).**

1889 Apare **Annie Kilburn**, prima ilustrare a noului său realism critic, rezultat al unei crescînde angajări sociale. Se stinge din viață fiica sa Winifred. Reîntoarcere la Boston.

1890 Publică romanul **A Hazard of New Fortunes (Riscurile parvenirii)**, care îl socotește cea mai „vitală" carte a sa, precum și volumele **Orășelul copilăriei** și **The Shadow of a Dream (Umbra unui vis)**, o carte care atestă adîncirea interesului pentru investigație psihologică manifestat în mai toate romanele din anii, nouăzeci.

1891 Își reunește eseurile și cronicile cu caracter programatic pentru realismulamerican în volumul **Criticism and Fiction (Critică și roman)**. Se întoarce la New York.

1892 Își încheie activitatea la „Biroul redactorului-șef". Interesul pentru investigația psihologică se continuă în romanele **An Imperative Duty (O datorie imperioasă)** și **The Quality of Mercy (Calitatea milei)**.

1893 Publică alte două romane, **The World of Chance Lumea întîmplării)** și **The Coast of Bohemia (Țărmul Boemei)**.

1894 Apare **A Traveler from Altruria (Un călător din Altruria)**, povestea imaginară a reprezentantului unei culturi avansate dintr-o insulă imaginară în Marea Egee.

1895 Se angajează să scrie regulat pentru **Harper's Weekly**. In **My Literrary Passions (Pasiunile mele literare)** își reconstituie trecutul prin intermediul amintirilor amintirilor evocate de cărțile din vechea sa bibliotecă. Îi apare un nou volum de versuri reunind poeziile publicate în **Harper's Monthly** cu începere din 1891.

1897 Apare romanul **The Landlord at Lion's Head (Patronul de la „Cap de leu")**, un minuțios studiu al caracterelor.

1898 Începe să publice la revista **Literature**, încă una din publicațiile firmei Harper. Theodore Dreiser,

care alături de Stephen Crane și Frank Norris se numără printre scriitorii tineri încurajați de Howells, publică un interviu cu acesta intitulat „Cum a urcat treptele gloriei", dînd măsura prestigiului de care se bucura în lumea literară. Apare **The Story of a Play (Povestea unei piese)**, ecou al propriilor căutări artistice legate de dificultățile cu care se confruntă un romancier atunci cînd are ambiția de-a deveni dramaturg.

1899 Îi apare **Their Silver Nedding Journey (Călătoria lor la nunta de argint)**, în care se reîntoarce cu nostalgie și ușoară ironie la cuplul Isabel și Basil March după 25 de ani de la **Călătorie de nuntă.**

1900 Este invitat să preia rubrica **The Editor's Easy Chair** („Fotoliul redacțional" din **Harper's Monthly**, „cea mai grațioasă și elegantă causerie din literatura americană", unde timp de douăzeci de ani va trata o gamă vastă de subiecte. Publică volumul memorialistic **Prieteni și cunoștințe din lumea literară.**

1901 Universitatea Yale îi conferă titlul de Doctor în literatură. Pornind de la o prelegere ținută într-un turneu de conferințe, publică studiul intitulat **Heroines of Fiction (Eroine de roman)**, bazat pe analiza tipurilor de eroine la un mare număr de romancieri englezi, francezi, ruși și americani.

1902 Publică romanul **The Kentons (Familia Kenton)**, care ca mai toate romanele sale de după 1900 se aseamănă cu romanele de început prin insistența asupra obișnuitului din viața americană, prin folosirea motivului călătoriei și prin preocuparea pentru realizarea unor eroine autentice.

1904 Împreună cu fiica sa Mildred pleacă în Anglia, unde primește la Universitatea Oxford titlul de Doctor în literatură. În următorii opt ani va efectua cinci asemenea călătorii în Anglia. Îi apare romanul **The Son of Royal Langbrith (Fiul lui Royal Langbrith).**

1905 Universitatea Columbia îi conferă titlul de Doctor în literatură. Publică romanul **Miss Bellard's Inspiration** (Inspirația d-rei Bellard).

1906 Scrisorile adresate din Anglia soției sale îi oferă substanță pentru publicarea altor două cărți din seria impresiilor de călătorie intitulate **London Films** (Filme londoneze) și **Certain Delightful English Towns** (Unele orășele încîntătoare din Anglia).

1907 Apariția romanului **Through the Eye of the Needle** (Prin urechea acului), unde întruchiparea idealului feminin o reprezintă femeile din imaginara Altrurie. O nouă călătorie în Italia cu vaporul pînă la Neapole.

1908 Întoarcerea în patrie. Publicarea unei noi cărți cu impresii de călătorie **Roman Holidays and Others** (Vacanțe romane și altele). În noiembrie este ales primul președinte al Academiei Americane de Artă și Literatură funcție pe care o va deține pînă la sfîrșitul vieții.

1909 Călătorie în Anglia, unde este ales membru de onoare al Societății Regale de Literatură.

1910 Moartea soției survenită la o lună după moartea sorei lui și cu o lună înaintea morții lui Mark Twain. La moartea bunului său prieten, Howells publică **My Mark Twain** (Mark Twain al meu), volum închinat celui pe care l-a numit cu admirație „Lincolnul literaturii noastre". Publică și **Imaginary Interviews** (Interviuri imaginare), o carte reunind eseuri pline de vervă scrise pentru rubrica „Fotoliul redacțional".

1911 La editura Harper apar primele șase volume din ediția definitivă a **Operelor** lui Howells, pentru care acesta scrie prefețe autobiografice. Tot ce va mai scrie pînă la sfîrșitul vieții va avea un pronunțat caracter autobiografic. Publică **Parting Friends** (Despărțirea prietenilor).

1912 Universitatea Princeton îi conferă titlul de Doctor în literatură. La a șaptezeci și cincea aniversare a zilei sale de naștere se organizează un dineu oft-

clal cu 400 de invitaţi, printre care şi preşedintele Taft.

1913 Face o ultimă călătorie în Anglia. Îi apare **New Leaf Mills (Moara din New Leaf)**, o carte bazată pe experienţa copilăriei şi adolscenţei petrecute în Ohio.

1915 În semn de supremă recunoaştere, Academia Americană de Artă şi Literatură îi acordă medalia de aur pentru proză.

1916 Publică un ultim roman, **The Leatherwood God (Zeul din Leatherwood)**, carte care evocă cel mai convingător viaţa unei mici aşezări de frontieră în primele decenii ale secolului al XIX-lea, precum şi volumul de amintiri **Ani ai tinereţii mele.**

1920 La 11 mai se stinge din viaţă la New York. După moartea sa apare romanul **The Vacation of the Kelwyns (Vacanţa familiei Kelwyn)** început încă din 1907, care evocă atmosfera Noii anglii în maniera romanelor sale de început.

Călătorie de nuntă este povestea experiențelor unui cuplu de proaspăt căsătoriți, din zilele cînd vizitarea Niagarei făcea parte din programul obligatoriu al unei luni de miere, este incursiunea în America Epocii Inocenței. Prin acest roman William Dean Howells oferă lumii un minunat tablou detaliat al unei lumi apuse. Puțini scriitori au putut fixa vreodată aroma și substanța timpului lor cu o mai mare bogăție sau au lăsat în urmă o atît de durabilă comoară de înțelepciune umană și de speranță pentru viitorime.

„Cel mai bun roman al lui Howells" —
Theodore Dreiser

ISBN 973-95387-0-3

COPERTA : ALEXANDRU JAKABHAZI

85 +
2 T.L
87 Lei